

vestavy

ÚSTAVU PRO
SOUDOBE DĚJINY ČSAV

Pražské dohody

1945 – 1947

Sborník dokumentů

Svazek 4
1992

Pražské dohody 1945–1947

Sborník dokumentů

K vydání připravil Karel Kaplan

Ústav pro soudobé dějiny
ve spolupráci
se Státním ústředním archivem

Praha
1992

Institute for Contemporary History

Vlašská 9

118 40 Praha 1

Prague agreements 1945–1947

Selected Documents

Compiled and Edited by Karel Kaplan

Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, volume 4

© 1992 by Ústav pro soudobé dějiny ČSAV

ISBN 80-85270-07-2

Republishing of this material in any form is forbidden without permission
in writing from the Publisher.

3753
II j 111a

Ediční řada SEŠITY ÚSD je publikační
základna pro zveřejňování dokumentů
a materiálůvých studií z oboru
soudobých dějin Československa a je
určena především odborné veřejnosti.
Má převážně pracovní charakter
a klade si za cíl přinášet dílčí výsledky
dlouhodobých badatelských záměrů.
Tomu odpovídají i formální náležitosti,
včetně úsporného poznámkového aparátu.

*Tato publikace byla vydána s přispěním
Nadace Konráda Adenauera*

Úvod	7
1. 1944, 6. prosinec, Moskva. – Vyjádření J. Dimitrova k česko-slovenským vztahům na poradě s představiteli KSČ	10
2. 1945, 2. březen, Bratislava. – Usnesení SNR k úpravám postavení slovenského národa v ČSR a k poměru mezi SNR a ústředními orgány	12
3. 1945, 25. květen, Praha. – Zápis z 1. porady ministerské komise pro otázky ústavně právního postavení Slovenska	16
4. 1945, 26. květen, Bratislava. – Stenografický zápis ze zasedání pléna Slovenské národní rady k otázkám směrnic pro jednání s vládou ČSR o státoprávním uspořádání. Příloha: usnesení SNR	20
5. 1945, 31. květen, Praha. – Zápis z 1. společné schůze vlády ČSR a delegace Slovenské národní rady o některých otázkách česko-slovenských vztahů	24
6. 1945, 1. červen, Praha. – Zápis z 2. společné schůze vlády ČSR a delegace Slovenské národní rady o otázkách česko-slovenských vztahů	37
7. 1945, 2. červen, Praha. – Zápis z 3. společné schůze vlády ČSR a delegace Slovenské národní rady o otázkách česko-slovenských vztahů	42
8. 1945, 2. červen, Praha. – Dohoda čs. vlády a předsednictva SNR o postavení a pravomoci slovenských národních orgánů (<i>první pražská dohoda</i>)	45
9. 1945, 11. prosinec, Praha. – Kancelář prezidenta republiky Úřadu předsednictva vlády. Upozornění, že sbor pověřenců SNR neoprávněně suspendoval platnost deketu prezidenta republiky č. 53/1945 Sb. z. a n. ze 17. 8. 1945	47
10. 1945, 19. prosinec, Praha. – Usnesení 5. schůze předsednictva vlády ČSR. Úřadu předsednictva vlády se ukládá, aby připravil řešení otázek kompetencí mezi vládou ČSR a Slovenskou národní radou a vyvolal jednání	48
11. 1946, 7. leden, Praha. – Předseda vlády ČSR předsednictvu SNR. Žádost, aby SNR připravila své návrhy k jednání o doplnění první pražské dohody (<i>druhá pražská dohoda</i>)	49
12. 1946, 26. leden, Bratislava. – Úřad předsednictva SNR Úřadu předsednictva vlády ČSR. Zaslání osnovy nařízení SNR o přenesení některých práv z předsednictva SNR na prezidenta republiky	50
13. 1946, před 26. květnem, Bratislava. – Stanovisko Komunistické strany Slovenska k otázce poměru slovenského a českého národa	52
14. 1946, 11. duben, Praha. – Část zápisu z jednání delegací vlády ČSR a SNR o upřesnění první pražské dohody	55
15. 1946, 25. duben, Bratislava. – Část stenografického zápisu ze 17. zasedání pléna SNR, projednávajícího dohodu československé vlády a předsednictva SNR z 11. dubna 1946	58
16. 1946, 29. duben, Praha. – Dodatek k protokolu o jednání vlády ČSR a Slovenské národní rady z 11. 4. 1946 o postavení a pravomoci slovenských národních orgánů	74

17.	1946, 12. červen, Praha. – Zápis ze schůze zástupců stran české Národní fronty o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými orgány	75
18.	1946, 14. červen, Praha. – Zápis z druhé schůze zástupců stran české Národní fronty o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány	95
19.	1946, 14. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány	97
20.	1946, 21. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány	117
21.	1946, 24. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány	129
22.	1946, 27. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány	150
23.	1946, 27. červen, Praha. – Dohoda představitelů politických stran, sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, doplňující a pozměňující dohodu mezi vládou ČSR a předsednictvem Slovenské národní rady ze dne 2. 6. 1945 a protokol o jednání ze dne 11. 4. 1946 (<i>třetí pražská dohoda</i>)	160
24.	1946, 11. červenec, Praha. – Ministerstvo vnitra ČSR Úřadu předsednictva vlády ČSR. Žádost o zpracování návrhů na rozřídění agendy v jednotlivých resortech podle kompetencí ústředních a slovenských orgánů. Příloha: referát J. Hoffmanna o novém politickém uspořádání některých ústavních otázek, přednesený na meziresortní schůzi 9. července na ministerstvu vnitra	164
25.	1946, 16. červenec, Bratislava. – Stenografický zápis z 19. zasedání pléna SNR: diskuse a schválení třetí pražské dohody	178
26.	1946, 31. prosinec, Praha. – Úřad předsednictva vlády ČSR Kanceláři prezidenta republiky. Výklad politické dohody Národní fronty Čechů a Slováků z 27. června 1946	211
27.	1947, 9. červen, Praha. – Legislativní odbor Úřadu předsednictva vlády předsedovi vlády ČSR. Zaslání přehledu normotvorné činnosti SNR a náčrtu jejich pravomocí	215
28.	1947, 17. listopadu, Praha. – Zápis o schůzi Národní fronty Čechů a Slováků. Diskuse o politické krizi na Slovensku a o dodatku k třetí pražské dohodě	218
29.	1947, 18. listopad, Bratislava. – Dodatek ke třetí pražské dohodě	248
	Seznam zkratek	249
	Summary	251
	Rejstřík	255

Proklamace programu první poválečné vlády o výstavbě státu dvou rovnoprávných národů, uznání existence slovenského národa a pravomocí jeho národních orgánů – Slovenské národní rady (SNR) a sboru pověřenců – vyžadovaly nové ústavně právní uspořádání česko-slovenského vztahu. Tyto změny v politickém životě Slovenska a v jeho postavení v obnovené republice vytvořily v česko-slovenském vztahu ústavní provizorium, k němuž ještě přispěly nevyjasněné a přesně nevymezené kompetence mezi prezidentem, vládou a parlamentem na jedné straně a slovenskými národními orgány na straně druhé: některá nařízení SNR se nekryla s prezidentskými dekrety a vládními usneseními, pravomoc vlády byla omezena na české země, neboť na Slovensku vykonávala suverénní moc SNR. Všechny politické strany se shodovaly v tom, že definitivní česko-slovenské uspořádání upraví nová ústava, kterou přijme řádně zvolený parlament, protože ústava z roku 1920 žádné řešení neposkytovala.

Od počátku však bylo zjevné, že česko-slovenský vztah bude v nové ústavě problémem klíčovým. Vláda už 24. dubna 1945 ustavila komisi ministrů, která měla připravit návrhy, jak nařízení SNR do československého právního řádu začlenit. Komise k žádným závěrům nedospěla. Mezi vládou a SNR, ministry a pověřenci přibývalo nesrovnalostí a stížností. Obě strany cítily potřebu přesně vymezit kompetence.

Bezprostředním podnětem jednání se stalo rozhodnutí SNR o tom, že dekret prezidenta republiky o národních správách, který vláda přijala 17. května, nebude platit na Slovensku. Vláda pověřila přípravou jednání s delegací SNR své předsednictvo, které vytvořilo komisi vedenou Janem Šrámkem. Sešla se 25. května a ani ona nedospěla ke konkrétním návrhům (*dokument č. 3*). Slovenská národní rada přijala směrnice pro jednání své delegace s vládou 26. května (*dokument č. 4*). První tři části směrnic obsahovaly návrh federativního uspořádání státu, další části se zabývaly konkrétním rozdělením kompetencí mezi orgány ústředními a slovenskými národními orgány. Proti diskusi o prvních třech částech směrnic SNR vystoupilo již druhý den vedení KSC. Svolalo na 31. května společné zasedání s předsednictvem ÚV KSS, jehož účastníci přijali usnesení, že ústavně právní otázky vztahu Čechů a Slováků, obsažené v návrhu SNR, nejsou na pořadu dne. Nadcházející jednání vlády a delegace SNR se jimi proto nebude zabývat, omezí se pouze na vyjasnění kompetencí mezi oběma institucemi. Za souhlasu slovenských komunistů odmítli ministři českých politických stran o prvních třech článcích jednat a soustředili se

na další body. Výsledkem tří společných schůzí předsednictva Slovenské národní rady a vlády ve dnech 31. května – 2. června (*dokumenty č. 5-7*) byla první pražská dohoda (*dokument č. 8*), kterou Slovenská národní rada schválila 5. června 1945.

Také druhá pražská dohoda z 11. dubna 1946 byla výsledkem třídených rozhovorů delegací vlády a Slovenské národní rady. O jejich průběhu referoval vládě předseda Zdeněk Fierlinger (*dokument č. 14*). Dohoda vymezovala pravomoc prezidenta a Slovenské národní rady, zabývala se postavením slovenských orgánů v plánovací, statistické a kontrolní službě (*dokumenty č. 15 a 16*).

Třetí pražská dohoda se rodila již v politických poměrech po parlamentních volbách v květnu 1946. V nich získala Demokratická strana 62 % slovenských voličů. Komunisté se snažili omezit její mocenskou pozici a zabránit uplatnění tohoto volebního úspěchu v mocenských orgánech na Slovensku. Bezprostředně po volbách se zaměřili na omezení pravomoci SNR a sboru pověřenců, a to rozšířením jejich podřízenosti především vládě. Komunisté, kteří dosud vystupovali jako příznivci rozsáhlé pravomoci slovenských národních orgánů, náhle změnili stanovisko a ujali se opačné iniciativy. Vypracovali návrh, který se stal podkladem třetí pražské dohody. Snažili se z něho učinit návrh všech českých stran a na jeho základě seskupit český nacionalistický blok, což se jim podařilo.

Mocenský záměr komunistů oslabit a rozložit Demokratickou stranu znatelně omezil postavení slovenských národních orgánů i národně politických práv Slováků a bránil uspořádání česko-slovenského vztahu jako „rovného s rovným“. České nekomunistické strany obrat komunistů ve vztahu ke Slovensku přivítaly, navrhovaná opatření zapadala do jejich dřívějších představ. Také slovenští komunisté je po počátečním nesouhlasu přijali jako nezbytná a užitečná z hlediska vlastního mocenského cíle. Klement Gottwald svolal 12. a 14. června 1946 poprvé českou Národní frontu, která v podstatě přijala návrh dohody, vypracovaný slovenskými komunisty podle Gottwaldových směrnic (*dokumenty č. 17 a 18*). O tomto upraveném návrhu pak jako o návrhu české Národní fronty poprvé jednala Národní fronta Čechů a Slováků 14. června (*dokument č. 19*).

Slovenská Národní fronta však schválila 17. června vlastní návrh, který se zcela neztotožňoval s českým. Z jejich konfrontace – slovenský návrh obhajovali pouze zástupci Demokratické strany – se rodila na schůzích Národní fronty Čechů a Slováků 21., 24. a 27. června (*dokumenty č. 20, 21, 22*) třetí pražská dohoda (*dokument č. 23*). Vláda ji schválila 28. června a SNR 16. července 1946 (*dokument č. 25*).

Dodatek k třetí pražské dohodě ze 17. listopadu 1947 byl důsledkem „vládní“ a politické krize na Slovensku na podzim 1947. Komunistům se přes odpor Demokratické strany – a tentokrát už při váhání českých politických stran – podařilo prosadit rozsáhlou pravomoc vlády při jmenování sboru pověřenců a jeho jednotlivých členů. Slovenské strany dodatek schválily 18. listopadu (*dokument č. 29*).

Provizorium ústavně právního vymezení vztahu Čechů a Slováků v letech 1945–1947 překlenuly tři pražské dohody; české strany odmítly návrh slovenských politiků přijmout v této věci ústavní zákon. Vztahy, které pražské dohody vytvářely, byly nepevné, neustálené, protože šlo o politická ujednání, ve kterých se prosazovala převaha vlády a českých stran, která mohla být a také byla měněna podle momentálních politických zájmů a potřeb. Po volbách 1946 se v nich navíc promítaly mocenské záměry komunistické strany a uplatňovaly nacionalistické postoje českých stran. Jednání o pražských dohodách postupně stále více omezovala pravomoc slovenských národních orgánů, vzdalovala se prohlášením o státu na principu dvou rovnoprávných národů. Dlouhodobě a velmi nepříznivě působila na vztah Čechů a Slováků.

Většina uvedených dokumentů pochází ze sbírek Státního ústředního archivu Praha, jehož pracovníci se podíleli na přípravě sborníku. Nacházejí se ve fondech Úřadu předsednictva vlády, býv. ústředního výboru KSČ a býv. Ústavu marxismu-leninismu. Dokument č. 13 je ze Státního ústředního archivu Slovenské republiky, dokumenty č. 4, 15, 16, 23, 25 z tištěných protokolů Slovenské národní rady.

Pravopis dokumentů je přizpůsoben současné normě. Psaní velkých písmen v názvech institucí vychází z rozdílů české a slovenské pravopisné normy (sbor pověřenců – Zbor povereníkov, Prozatímní národní shromáždění – Dočasné Národné zhromaždenie apod. – pozn. red.).

Karel Kaplan

1944, 6. prosinec, Moskva. – Vyjádření J. Dimitrova k česko-slovenským vztahům na poradě s představiteli KSČ.¹

Základním úkolem nyní je, aby Češi a Slováci spolu s Rudou armádou usilovali o porážení a zničení Němců. Tomuto úkolu je nutno vše podřídit. Teprve po osvobození od Němců přijde doba řešení všech základních otázek, týkajících se i poměru Čechů a Slováků.

Pokud já znám zájem Sovětského svazu, tak zájmem je, aby Češi a Slováci žili ve společném státě. A aby žili v bratrském svazku se Sovětským svazem, přičemž by tento svazek mohl se vyvinout až do té míry, aby, jak Lenin to kdysi předvídal, mohl být jednou skutečně konfederativní vztah demokratických států k SSSR.

Domnívám se, že nejlepším řešením budoucího poměru Čechů a Slováků v osvobozené ČSR by bylo, aby Češi a Slováci byli v rovnoprávném postavení, aby v Čechách byla česká vláda, aby na Slovensku byla slovenská vláda a aby byla společná federativní vláda československá. Aby byl parlament český i parlament slovenský a kromě toho společný parlament československý. Prezidentem ČSR již z důvodů kontinuity bude dr. Beneš. A kdo později bude prezidentem, to se bude řešit pak.

Otázku sovětizace Československa nestavět. Kdy bude doba zralá pro to, aby se mohla otázka sovětského Československa stavět, o tom se nebudeme nyní přítit. To není tak lehké a snadné, jak si mnohý myslí. Češi a Slováci se musí na cestu k sovětské moci dopracovat sami svým vývojem. A také my musíme národy k socialismu a k sovětské moci připravovat soustavnou přípravou politickou, ideologickou. K tomu má mimo jiné sloužit blok a součinnost s demokratickými živly. Ti lidé na Slovensku, kteří chtějí příliš spěchat, pokud jde o sovětskou moc, musí být zadržováni. Jak to Stalin správně řekl: nutno jít krok za krokem a dříve, než udělám další krok, musím upevnit vybojovanou pozici.

Pokud jde o Zakarpatskou Ukrajinu, soudím, že jest zájmem Čechů i Slováků a zájmem i jejich společného státu to, aby Zakarpatská Ukrajina se spojila se Sovětským svazem. Příkazem jest nepřekážet tomuto hnutí Zakarpatských Ukrajinců. Československý stát bude po oddělení Zakarpatské Ukrajiny více homogenní v nacionálním smyslu, poněvadž v něm budou jen dva slovanské národy v ucelené podobě. Společný stát československý má všechny přírodní i lidské podmínky pro vnitřní pevnost, sílu a rozkvět.

Nebude to již dlouho trvat a Československo se dočká svobody. Musíte se na to připravovat. Češi a Slováci se musí nyní všemi silami obrátit

proti Němcům, aby vítězství bylo brzké. Vše záleží na solidaritě Čechů a Slováků. Vždyť již brzy, za nějaké dvě neděle, bude Rudá armáda v Bratislavě.

Opakuji znovu: bylo by chybou, jestliže by si slovenští komunisté mysleli, že snad je v zájmu Sovětského svazu oddělení Slováků od Čechů. Nikoli. Oddělení Slováků od Čechů není nyní zájmem a bylo by škodlivé pro samotné Slováky. Češi jsou dobrý národ a Slováci jsou dobrý národ a oba národy mají velikou budoucnost. Až se osvobodíte od Němců a budete znovu zřizovat československý stát, navážete přirozeně na všechno, co bylo ve staré republice zdravé. A v novém smyslu budou pak řešeny všechny různé otázky vzájemného česko-slovenského poměru. Nutno usilovat o to, aby Slováci nežili na nižší úrovni než Češi.

Doznejte vy, Slováci: jsou Češi kulturně výše? Jestliže ano, tak to musíte nejen uznat, ale vyvodit z toho důsledky. V českých zemích je těžký průmysl a vyspělé hospodářství a jest tudíž životně důležitým spojením slovenské země s českými zeměmi. Toto spojení má ještě veliký životní význam pro vás, Slováky, a tento význam není ještě vyčerpán.

Úkoly v poválečné době budou a jsou tak veliké, že na ně nestačí jen jedna třída národa, nebo jen jedna strana. Ani komunisté nestačí provést úkoly poválečné výstavby. I komunistům jsou nutni spojenci na vlastenecké základně, a proto se musíme kvůli spojencům omezovat a krotit. Nemysleme, že co my chceme, chce také národ. Aby národ chápal naše snahy, k tomu účelu mu musíme dáti průpravu.

Nyní jde ve světě o boj mezi demokracií a fašismem. Je pravda, že většina jde za demokracií a menšina za fašismem a reakcí. Avšak mezi těmito dvěma tábory jest „bláto“: „střed“. Tento „střed“ tvoří mnoho lidí, milióny lidí kolísavých, vyčkávavých, bojících se demokracie v domněnce, že po demokracii přijde bolševismus. Ten „střed“ nutno neutralizovat a zamezit, aby byl rezervou reakce. Proto jest příkazem: „nezastrašovat, nýbrž přesvědčovat“. Musíme kolísavé vrstvy národa získat cestou praktických opatření a kroků. Nesmíme nikdy ztrácet cit pro realitu. To platí pro život státu i jedince. Proč Sovětský svaz válku vydržel a vítězí? Rozhodující tu byl realismus a strážlivost Stalinova. I my musíme všechny své kroky dělat na podkladě reálných úvah. Musíme se učit od Stalina.

SÚA, AÚV KSČ, f. 100/24, sv. 193, a.j. 1544. – Neověřený opis vyjádření J. Dimitrova s rukopisnou poznámkou „prosinec 1944 r.“; strojopis, 3 s.

¹Porady se zúčastnili: Kl. Gottwald, V. Kopecký, J. Való, L. Novomeský, E. Friš.

1945, 2. březen, Bratislava. – Usnesení Slovenské národní rady k úpravám postavení slovenského národa v ČSR a k poměru mezi SNR a ústředními orgány.

Uznesenie

pléna Slovenskej národnej rady dňa 2. marca 1945 vo veci upravenia postavenia slovenského národa v ČSR a upravenia pomeru medzi Slovenskou národnou radou a centrálnou vládou.

Slovenská národná rada

verná zásadám, ktoré združili všetky zložky domáceho odboja ešte v podpoľnej práci;

verná zásadám, ktoré združili všetky zdravé sily slovenského národa k nášmu slávnemu povstaniu:

1. Očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne proklamujú úplnú rovnoprávnosť národa slovenského a národa českého v rámci jednotnej a nedeliteľnej Československej republiky. Aby význam tejto proklamácie náležite vynikol, nová vláda sa oficiálne osvedčí, že sa nestotožňuje s vyhlásením československej vlády v Londýne zo dňa 30. júna 1943 o jednotnom československom národe.

Očakáva záväzný prísľub novej vlády, že budúce ústavné riešenie vzťahu slovenského národa k českému národu uskutoční sa na základe rovnosti a dohody oboch národov.

2. Očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne potvrdia postavenie Slovenskej národnej rady na celom území Slovenska v zmysle dohody delegácie SNR s prezidentom a vládou v Londýne a vo zmysle nariadenia SNR č. 1 z 1. septembra 1944, ktorej § 1 znej: „Slovenská národná rada vykonáva celú zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc na Slovensku“, až na veci spoločné, uvedené v ďalšom bode. To znamená, že Slovenská národná rada je slovenskou vládou a slovenským parlamentom. Ako jediná reprezentantka politickej vôle slovenského národa v podpoľnom boji i v národnom povstaní, len Slovenská národná rada je oprávnená menom Slovenska vystupovať, o slovenských veciach rozhodovať a preto len s ňou možno rokovať a dohadovať sa o záležitostiach slovenského národa.

3. Vzťah SNR k novej ústrednej vláde Československej republiky upraví sa podľa týchto zásad: do výlučnej kompetencie povereníctiev Slovenskej národnej rady v charaktere ústredných úradov budú spadať

veci týchto rezortov: a) vnútra, b) školstva a osvety, c) zásobovania, d) zdravotníctva, e) priemyslu a živnosti, f) pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, g) verejných prác, h) sociálnej starostlivosti, i) pravosúdia.

Do kategórie vecí, prináležajúcich výlučne ústrednej vláde budú patriť: a) zahraničie, b) zahraničný obchod, c) národná obrana, v ktorých Slovensko musí byť primerane zastúpené a slovenské hľadiská rešpektované.

Ostatné veci, tj. a) železnice, b) pošty a telegrafy, c) rekonštrukcia, d) financie považuje za veci čiastočne spoločné, čiastočne prináležajúce do kompetencie ústredných úradov národných pri Slovenskej národnej rade.

4. Očakáva, že nová vláda vo svojom zložení bude zodpovedať vyššie uvedeným princípom rovnosti oboch národov.

5. Očakáva, že program novej vlády bude plne zodpovedať aj všetkým ďalším zásadám, vysloveným v spoločnom vyhlásení predstaviteľov rozličných protifašistických a demokratických ideových smerov na Slovensku na Vianoce 1943 o Slovenskej národnej rade, menovite týmto želaniam SNR:

„Želáme si úzku spoluprácu so všetkými slovanskými štátmi a národmi, menovite so ZSSR, v ktorom vidíme záštitu slobodného života a všestranného rozmachu malých národov vôbec a slovanských zvlášť.

Budúca ČSR má viesť svoju zahraničnú politiku v duchu týchto zásad a preto sa má na poli zahraničnopolitickom a vojenskopolitickom opierať o ZSSR.

Vnútorne usporiadanie budúcej ČSR má byť demokratické, majú sa však vykoreniť všetky tendencie fašistické, rasistické, totalitné a také, ktoré budú v rozpore s týmito zásadami. V tomto duchu má byť vnútorný politický režim pevne vedený, pri tom však demokratický. Je potrebné vystríhať sa omylov a chýb minulosti.

Myšlienku demokracie treba preniesť a prehĺbiť i na pole hospodárske a sociálne tak, aby rozdelenie národného dôchodku medzi všetko obyvateľstvo bolo čo najrovnomernejšie a aby život každého občana bol ľudský a dôstojný.

Kultúra, školstvo a výchova majú byť vedené spomenutými zásadami. Zachovaná má byť sloboda náboženských vyznaní, vylúčený má však byť vplyv cirkvi na smer a vedenie štátu.“

Očakáva ďalej, že program československej vlády bude zhodný s manifestácnym vyhlásením SNR v Košiciach dňa 4. februára 1945, podľa ktorého:

„Nový štát bude spočívať na nových základoch hospodárskych i politických. Vykorenení sa všetok vplyv Nemcov, Maďarov, ich slovenských

pomahačov ako aj všetkých protislovenských živlov v našom hospodárstve. Uskutočnia sa veľké sociálne reformy. Stane sa skutkom jedine spravodlivé pravidlo, aby pôdu mal len ten, kto na nej pracuje. Nebudeme mať tisícjutrášov, ale ani po pôde prahnúcich bezzemkov. Pôdu dostanú konečne do svojích rúk i malí roľníci a želiari.

Robotníctvo sa zúčastní na správe podnikov, v ktorých pracuje, lebo je len spravodlivé, aby rozhodovanie o hodnotách vytvorených prácou prináležalo všetkým, ktorí na nej majú podiel. Unacionalizujeme podniky s kľúčovým významom pre naše hospodárstvo. Výrobné, obchodné a finančné podniky budú slúžiť blahobytu národa a nie prospechu jednotlivcov.

V novom Československu sa uplatní v plnom rozsahu zásada vyslovená v ústave Československej republiky, že všetká moc pochádza z ľudu. Orgánmi vôle ľudu sú národné výbory, slobodne volené v rámci miestnom, okresnom a celonárodnom.

Staré mnohostraníctvo sa neobnoví. Bude len najnutnejší počet demokratických strán a obyvateľstvo bude mať možnosť voliť si také politické zastúpenie, ktoré zodpovedá jeho demokratickému zmýšľaniu. Náboženské zmýšľanie ľudu a sloboda jeho vykonávania budú pod ochranou zákona. Nedopustíme však, aby pod rúškom náboženstva mohli reakcionári a fašisti vykonávať vplyv na smer a vedenie štátu.“

6. Očakáva od prezidenta a novej vlády uskutočnenie návrhu, predloženého hlavnému veliteľovi československej brannej moci a ministrovi národnej obrany šéfom československej vojenskej misie v Moskve koncom decembra 1944, ktorý si v plnom rozsahu osvojuje a podľa ktorého:

a) vojenské útvary československej brannej moci organizované predovšetkým z brancov slovenskej národnosti označia sa ako slovenské a budú používať cvičebný poriadok a povel v slovenskej reči.

b) Ústredným služobným jazykom v služobnom i obcovačom styku budú rovnocenné slovenčina i čeština.

c) Vojenské útvary a vyššie jednotky postavené na Slovensku môžu niesť pomenovania spojené s tradíciou slovenského národa a udávajúce národný charakter slovenský (napr. peší pluk slovenských partizánov, delostrelecký pluk Štefánikov pre útvary a Slovenská pešia divízia tatranská, Slovenská divízia banskobystriická atď. pre vyššie jednotky).

d) Slovenským dôstojníkom, rotmajstrom a poddôstojníkom, pokiaľ sa neprehrešili proti národnej dôstojnosti slovenskej a neboli dobrovoľnými pomocníkmi Nemcov a zradcov, ponechá sa vojenská hodnosť do-

siahnutá v slovenskej armáde. Návrhy na prevzatie a zaradenie veliteľského sboru bývalej slovenskej armády a československej armády podáva SNR. Zaradenie českých dôstojníkov do slovenských útvarov vyžaduje súhlasu SNR.

e) Konečná úprava poradia uskutoční sa po skončení vojny v rámci celej československej brannej moci.

f) V záujme zjednotenia všetkých bojujúcich síl a pre využitie morálnych hodnôt i vojenských skúseností partizánskych skupín, doterajšie partizánske formácie, prápory, pluky, brigády môžu byť zachované ako celky a v takom prípade budú tvoriť rámec alebo základ pre postavenie zodpovedajúceho vojenského útvaru v rámci armádnom. Veliteľské funkcie partizánskych veliteľov majú byť priznané na základe zhodnotenia veliteľských schopností a posúdenia doby úspešného výkonu veliteľskej funkcie pri partizánskom oddiele.

Nové útvary postavené na základe partizánskych oddielov podržia si pôvodné partizánske pomenovanie, napr. „Partizánsky pluk Jána Švermu“ a pod.

g) Nové slovenské vojenské útvary a vyššie jednotky budú zaradené pod jednotné velenie československých vojenských síl na východnom fronte, cez ktoré budú podliehať hlavnému veliteľovi československej brannej moci.

h) Pre nové slovenské útvary československej armády so slovenskou služobnou rečou platia všetky predpisy, vojenské poriadky a zákonné ustanovenia platné pre československú brannú moc.

7. Očakáva, že nová vláda pojme do svojho programu zásadu primeraného zastúpenia Slovákov vo všetkých úradoch a ustanovizniach centrálného charakteru.

8. Pre rozdielny vývoj a oddelený štátny život slovenského a českého územia trvá na tom, aby na prechodnú dobu zostalo Slovensko samostatnou hospodárskou, colnou a menovou jednotkou a to do tých čias, kým nebude možno vzájomné vzťahy jednotne upraviť.

Prajeme si, aby zásady, ktoré si dňa 2. marca 1945 Slovenská národná rada jednomyselne osvojila, boli pevnými piliermi novej Republiky, spoločného domova národa českého a národa slovenského.

SÚA, AÚV KSC, f. 100/24, sv. 172, a.j. 1532. – *Strojopis s razítkom SNR za textem, 7 s.*

1945, 25. květen, Praha. – Zápis z 1. porady ministerské komise pro otázky ústavně právního postavení Slovenska.

Zápis

o 1. poradě ministerské komise pro otázky ústavně právního postavení Slovenska dne 25. května 1945 o 11. hodině v budově předsednictva vlády¹

Přítomni: předseda, náměstek předsedy vlády msgre Šrámek, náměstkové předsedy vlády V. Široký a J. Ursíny, ministři dr. Pietor, prof. dr. Procházka, V. Majer a Ján Lichner.

Předseda, náměstek předsedy vlády msgre Šrámek zahajuje poradu uvítáním přítomných členů a zjišťuje, že člen této ministerské komise prof. dr. Stránský nebude poradě přítomen, ježto dlí mimo Prahu. Do schůze zatím nepokládal za vhodné pozvati odborníky, nýbrž pouze členy vlády. Slovo udílí referentovi prof. dr. Procházkovi, koreferát bude míti pan náměstek předsedy vlády J. Ursíny.

Prof. dr. Procházka: Podle vládního programu má rozhodovati o ústavních otázkách Ústavodárné národní shromáždění vyšlé z voleb na podkladě všeobecného, přímého a tajného hlasovacího práva. Do té doby jde pouze o rozřešení ústavního provizoria. Tu jde především o to nalézt a určit orgán, který s konečnou platností rozhodne otázku, které záležitosti mají býti společné, celostátní, a které záležitosti mají zůstatí vyhrazeny pravomoci SNR, tj. o tzv. otázku kompetenční kompetence. Zatímni stav je ten, že tu máme na Slovensku Slovenskou národní radu, v Čechách a na Moravě oba zemské národní výbory. Po stránce právní je tu jediná norma, totiž dekret o národních výborech a příslušné vládní nařízení. Tento dekret předvídá tři orgány, totiž SNR, Zemský výbor moravskoslezský a Zemský výbor český. Tento zatímni trialismus nám umožňuje, abychom co nejdříve uvedli v chod státní administrativu. Za povstání slovenského lidu vykonávala na Slovensku SNR veškerou moc, později její postavení jest omezeno ústavním postavením prezidenta republiky.

Prakticky bude třeba rozřešiti pojem společných záležitostí, za druhé, jakým způsobem budeme zatím postupovat, abychom vládní moc vykonávali v souladu s požadavkem jednotného státu, dále bude třeba co nejdříve vytvořit zákonodárné Národní shromáždění ze SNR a zemských výborů českého a moravskoslezského, jež by spolu s vládou a prezidentem republiky vykonávalo zákonodárnou moc.

Koreferát náměstka předsedy vlády J. Ursínyho. Slovenské povstání již od počátku mělo heslo: Za demokracii a Československou republiku. Prvním nařízením Slovenské národní rady se Slovenská národní rada uchopila výkonu veškeré moci na Slovensku, neboť tehdy Slovenskou národní radu dělily světy od prezidenta republiky a vlády. Poukazuje na technické obtíže styku Bratislavy s Londýnem. Stanovisko londýnské vlády bylo tehdy centralistické a delegace SNR v Londýně vyjasnila vzájemná hlediska aspoň po dobu nepřítomnosti prezidenta republiky a vlády na půdě republiky. Dále se nedošlo. Již v této době uvažovali slovenští politikové v Bratislavě o otázce, které resorty mají býti jen slovenské a které společné.

Soudím, že společné resorty se mohou dělití ve dvě kategorie, prvá kategorie naprosto jednotných, jako jsou ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo národní obrany, ministerstvo zahraničního obchodu. Druhá kategorie společných resortů zahrnuje ony, kde část kompetence jednotných resortů se dá přesunout na určité orgány slovenské. Toto však je základ k dalším úvahám, nepokládá to za definitivu a bude vhodné vyčkati, jaké řešení přinese praktický politický život. Soudím, že je lépe vrátit později ke společné jednotné kompetenci záležitosti, jež původně byly svěřeny kompetenci orgánů slovenských, než postupovati opačně. Dalšího vývoje se dostalo otázce jednání delegace SNR s vládou republiky v Moskvě. Poukazuji na to, že zákonodárná činnost se nedá rozdělití tak, jak může býti dělena kompetence vládní. Již v Moskvě jsme stáli na stanovisku přijítí raději s vládou neúplnou, ale s vládou, která bude skutečně vládnout. Převládlo však opačné stanovisko.

Řešení, které hledáme, bude řešení zatímni, pokud Národní shromáždění se neusnese na definitivní ústavě, která postaví na definitivní základ vztah Slovenska k republice. Slovensko a všichni slovenští politikové nechtějí žádného privilegovaného postavení, nejde o žádnou autonomii.

Dále bude třeba, abychom se vyvarovali chyb minulosti. Půjde zejména o správné řešení otázek personálních a otázek hospodářských. Při správném řešení těchto otázek navěky zamezíme, aby se Slováci necítili v republice jako živel méněcenný. Republika po 28. říjnu byla konglomerátem, nemožným útvarem, který čekal na to; aby se při první zahraniční příležitosti rozsypal. To se již nesmí stát. Slovákům jde o stát jednotný, homogenní. Je třeba si však uvědomiti, že ať dáme společnému státu jakoukoliv strukturu, přece bude záležeti na skutečném souladu mezi Čechy a Slováky, jen tento soulad zabezpečí jednotnost státu. Z těchto hledisek je třeba vycházeti při hledání předpokladů k dělbě kompetence

moci zákonodárné a moci vládní a výkonné. Orgán určující kompetenční kompetenci je orgán zatímní.

Náměstek předsedy vlády V. Široký připomíná, že SNR vypracovala směrnice pro svou moskevskou delegaci. Tyto směrnice buďtež doručeny všem členům této komise.

Ministr dr. Pietor soudí, že vývoj od slovenského povstání šel odstředivým směrem. Delegace z Moskvy se vrátila se stanoviskem separatistickým. Proto bude třeba, aby se znovu vyšlo z oněch směrnic. Bude lépe, budeme-li vycházet ze stanoviska, které záležitosti máme pokládati za společné a nikoliv naopak hledati napřed věci, které mají býti separátní. Příkladem uvádí působnost ministerstva spravedlnosti. Obavy pana náměstka předsedy vlády Ursínyho o tom, že by otázky personální mohly býti překážkou společného dorozumění, nesdílí. Zato tím větší pozornost je třeba věnovati otázkám hospodářským.

Závěrem souzeno, aby instrukce SNR pro moskevskou delegaci byly vzaty za základ jednání, tyto instrukce stejně jako ostatní materiál, zejména deklarace z 1. srpna a manifest SNR jsou dále na cestě společného dorozumění, než dnešní stav.

Ministr V. Majer souhlasí, aby se vyšlo ze směrnic SNR pro moskevskou delegaci. Tento postup usnadní práci, souhlasí s tím, abychom hledali především to, co má patřit do okruhu společných záležitostí a abychom v praxi postupovali tak, aby se poměr mezi Čechy a Slováky utužoval. Dále navrhuje, aby jednotliví resortní ministři předložili této komisi návrhy, které věci v oboru své působnosti pokládají za společné, a poukazuje příkladem na některé záležitosti svého resortu, jako UNRRA, cukerní politika, tabák, víno, jež jsou nesporně celostátního charakteru. Podaří-li se nám tyto praktické otázky úspěšně rozřešit, usnadní nám to řešení otázek ústavních.

Ministr prof. dr. Procházka zjišťuje, že je tu jednota mínění o tom, že potřebujeme pevnou jednotu republiky. Dále poukazuje na to, že vládní dekret, vydaný před odchodem vlády z Londýna, o zatímním výkonu moci zákonodárné, má účinnost jen zcela přechodnou a bude třeba jej novelizovat v tom směru, aby při výkonu moci zákonodárné spolupůsobily SNR a ovšem v zemích Čechách a na Moravě orgány jí obdobné, zemské národní výbory.

Náměstek předsedy vlády msgre Šrámek soudí, že bude třeba utvořiti provizorní orgán složený z delegací SNR a zemských výborů, který ovšem již bude míti pravomoc rozhodující, nikoliv pouze poradní, jakou měla londýnská státní rada. Bude mít také iniciativu.

Dále v živé výměně názorů souhlasí všichni členové komise s tím, že zatímní Národní shromáždění bude složeno buď na podkladě dohody politických stran nebo volbou a všeobecně se přijímá mínění, že bude případně třeba dalšího provizorního orgánu, který by připravil složení provizorního Národního shromáždění.

Ministr dr. Pietor připomíná nutnost ústavní normy, která by zabránila tomu, aby slovenská delegace nemohla býti majorizována a dává v úvahu dvoukomorový systém, v němž by druhá komora byla organizována na podkladě národnostním.

Na to učiněna tato

usnesení:

1. Schvaluje se návrh pana náměstka předsedy vlády V. Širokého, aby každý člen této komise dostal materiál, totiž směrnice SNR pro moskevská jednání, dále deklarace z 1. 8. a manifest SNR. Tento materiál odevzdá pan náměstek předsedy vlády V. Široký Úřadu předsednictva vlády, který jej členům komise doručí. Tento materiál bude základem dalších jednání.

2. Schvaluje se návrh pana ministra V. Majera, aby všichni resortní ministři byli vyzváni, aby ministerské komisi sdělili, co považují v oboru své působnosti za věci celostátně společné.

3. Referentem komise ustanoven ministr prof. dr. Procházka.

Předseda komise, náměstek předsedy vlády msgre Šrámek končí poradou o 12.30 hod. a připomíná, že zejména bude třeba uvažovati o ústavních možnostech, které by zabránily majorizování slovenských zástupců lidu v NS, dále o otázkách personálních a hospodářských.

Zapsal: dr. Král

SÚA, f. ÚPV, i.č. 2383, sign. 403/10, kart. 178. – Neověřený strojopis, 5 s.

¹ Komisi ustavila vláda 24. 4. 1945 a pověřila ji připravit posudek o tom, jak včlenit dosavadní nařízení SNR do soustavy čs. právního řádu.

1945, 26. květen, Bratislava. – Stenografický zápis ze zasedání pléna Slovenské národní rady k otázkám směrnic pro jednání s vládou ČSR o státoprávním uspořádání. Příloha: usnesení SNR.

Zápisnica

zo zasadnutia pléna SNR zo dňa 26. mája 1945.

[...]

Prv, ako by sme prišli k poslednému bodu nášho programu, prosím pánov hostí, aby opustili rokovaciu sieň, nakoľko ide o neverejné zasadnutie a účasť musíme obmedziť len na členov Rady, povereníkov a úradníkov Úradu Predsedníctva.

Po tomto pokračoval dr. Lettrich:

Slávna Slovenská národná rada! Predsedníctvo Slovenskej národnej rady dostalo pozvanie od vlády Republiky na osobitné prerokovanie dôležitých otázok vnútropolitického života v Československej republike. Po oslobodení Československej republiky a po presídlení prezidenta a vlády do Prahy stáva sa časovou otázkou úpravy ústavných pomerov ČSR, ako ich nastolili politické pomery posledných čias. K tejto veci Slovenská národná rada už viac ráz zaujala svoje stanovisko. Pri odchode delegácie Slovenskej národnej rady do Londýna v októbri 1944 a do Moskvy v marci 1945 boli tieto veci predmetom zásadného rozhodnutia. Dnes sme už ďalej. Po zhodnutí sa na všeobecných základných princípoch nášho štátneho a národného života v republike musí československá vláda riešiť na oslobodenej domácej pôde ďalšie otázky a prijsť k objasneniu konkrétnych zásad, ktoré vyplývajú z londýnskych, menovite však z moskovských porád. Je logickou a samozrejmom vecou, že doterajšie politické výdobytky, najmä domáci odboj a výsledky spomenutých zahraničných rokovaní o vnútropolitických otázkach majú sa stať súčasťou pri zakladaní právneho poriadku republiky.

Predsedníctvo Slovenskej národnej rady, prv ako prijsť k priamym rokovaniam o naznačených veciach, obracia sa k plénu Slovenskej národnej rady o smernice k spomenutým rokovaniam.

Tu mi dovoľte niekoľko poznámok. Československá republika, ak má byť skutočne konsolidovaným, vnútorne silným a právne jednotným štátom, musí mať rovnakú ústavnoprávnu štruktúru v oboch polovicách štátu. Buď zákonodarnú a vládnu moc bude v každej polovici štátu, to jest v polovici českej a slovenskej vykonávať osobitný orgán, teda na jednej strane český snem a česká vláda a na druhej strane slovenský snem, po-

ľažne zákonodarný zbor a slovenská vláda, poľažne vládny zbor, a nad týmto bude stáť spoločný zákonodarný zbor a spoločná vláda, alebo bude na území celého štátu vykonávať zákonodarnú moc len jeden spoločný zákonodarný zbor a vládnu moc len jediná vláda.

Dnešný stav je taký, že na území Slovenska zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc obstaráva Slovenská národná rada, kdežto na území českých zemí, to jest Čiech, Moravy a Sliezska rovnocenného činiteľa zákonodarného a vládneho niet, naproti tomu zákonodarnú moc na území celej republiky má vykonávať prezident republiky dekrétmi a výkonnú a vládnu moc na území celej republiky by mala vykonávať vláda. V skutočnosti zákonodarná moc prezidenta republiky sa rozprestiera iba na území Čiech a Moravy poľažne Sliezska a vládna moc vlády republiky v prevážnej časti sa obmedzuje tiež len na tieto územia, nakoľko vládnu moc na území Slovenska si obstarávame sami. Nemáme pri tom na mysli spoločné záležitosti zahraničnej politiky, vojenskej a zahraničného obchodu.

Teda dnešný stav je provizórnej povahy, je takého rázu, že nemôže ďalej trvať a je potrebné prijsť k určitému vnútropolitickému usporiadaniu všetkých otázok, ktoré spadajú do ústavnoprávneho riešenia republiky.

Z týchto príčin Predsedníctvo Slovenskej národnej rady obracia sa na slávne plénum Národnej rady, aby sa vyjadrilo, či je ochotné poskytnúť Predsedníctvu pre rokovania smernice, ktoré si vám dovoľíme prečítať, alebo snáď by žiadalo úpravu iného druhu.

Predsedníctvo Slovenskej národnej rady zhodlo sa na tom, že na dnešnom plénu SNR predloží smernice tohto znenia (text priložený k zápisnici):

Ráčili ste počuť text smerníc Predsedníctva Slovenskej národnej rady. Otváram rozpravu na túto tému. Prosím, kto sa hlási k slovu?

Dr. Belluš: Slávna Slovenská národná rada! Či už v Banskej Bystrici, či v Košiciach, alebo v Moskve, vždy sme stáli na týchto dvoch zásadách, ktoré majú znova výstavbu Československej republiky tvoriť. Prvá zásada je jednotnosť a nedeliteľnosť republiky, a druhá zrovnoprávnenie národov republiku tvoriacich.

Dnes nastala doba, keď tieto zásady treba konkretizovať. Ide rozhodne o to, aby sme republiku mali jednotnú a nedeliteľnú a aby revolučné výdobytky banskobystrického povstania boli zaistené. Myslím, že týmto smernicami pre Predsedníctvo SNR sa splňujú túžby Slovákov, za ktoré oddávna pracovali. Ja keď za Demokratickú stranu k týmto smerniciam prehlasujem svoje stanovisko, súhlasím s nimi a prosím, aby boli prijaté.

Novomeský: Slávna Slovenská národná rada! Tieto smernice, ktoré predniesol pán predseda dr. Lettrich, boli vypracované spoločne všetkými predstaviteľmi zložiek Predsedníctva Slovenskej národnej rady a prihovám sa za ne u pléna Slovenskej národnej rady, aby boli prijaté.

Dr. Lettrich: Tým pokladám rozpravu za skončenú. Prikročíme k hlasovaniu. Kto je za prijatie smerníc pre Predsedníctvo, ako boli prečítané, nech zdvihne ruku. Konštatujem jednomyselnosť a vyhlasujem smernice za prijaté.

[...]

Príloha

Uznesenie

Slovenskej národnej rady zo dňa 26. 5. 1945 o úprave niektorých zásadných otázok vnútropolitckej organizácie Československej republiky

Slovenská národná rada uzniesla sa na svojom riadnom verejnom zasadnutí v Bratislave dňa 26. mája 1945 na týchto smerniciach pre rokovanie Predsedníctva SNR s vládou Československej republiky a predstaviteľmi českého politického života.

I

Československá republika je pevná, jednotná a nedeliteľná.

II

Československá republika je štátom dvoch rovnoprávných a rovnocenných národov: slovenského a českého.

III

Československá republika má jedinou hlavu štátu, čs. snem a čs. vládu, slovenský snem a slovenskú vládu, český snem a českú vládu. Do ústavnoprávneho usporiadania vecí zákonodárnu a vládnu moc na Slovensku vykonáva SNR.

IV

Do pôsobnosti čs. snemu bude spadať vydávanie zákonov týkajúcich sa celoštátnych záležitostí najmä vo veciach:

1. ústavy a štátnych hraníc,
2. zásadnej úpravy a obmedzenia základných práv a slobôd občianskych,
3. národnej obrany,
4. politického a hospodárskeho styku so zahraničím,
5. meny,

6. štátneho rozpočtu, záverečných účtov, štátneho dlhu a pôžičiek, ako aj kontroly hospodárenia štátu a národných vlád,
7. colných ako aj vo veciach spotrebných daní z finančných monopolov, daní z hospodárskeho styku (daň z obratu a prepychová daň), priamych daní, poplatkov a regálov (poštovného, mincového, loterného),
8. štátneho občianstva, vysťahovalectva a prisťahovalectva a cestovných pasov,
9. dopravy, pošty a telekomunikácie,
10. poštovej, spořiteľnej a šekovej služby,
11. patentov, ochrany vzorkov a známok, mier a váh, vymeriavania a mapovania,
12. v zásadných veciach hospodárskych a finančných potrebných na zabezpečenie rovnakých podmienok hospodárenia a podnikania,
13. štátnych podnikov, ústavov a zariadení,
14. unifikácie práva, menovite občianskeho, obchodného, zmenkového a šekového, trestného ako aj administratívneho a súdneho pokračovania,
15. stavovských a platových štátnych a verejných zamestnancov,
16. vo veciach, ktoré sa majú na základe vzájomnej dohody národných vlád jednotne upraviť.

Funkciu čs. snemu vykonáva revolučný čs. snem zložený z delegátov národných snemov.

V

Čs. vláda vykonáva vládnu a výkonnú moc vo veciach ústavy a štátnych hraníc, národnej obrany, politického a hospodárskeho styku so zahraničím, meny, štátneho rozpočtu, záverečných účtov, štátneho dlhu a pôžičiek a koordinuje vládnu a výkonnú moc, obstarávanú národnými vládami. Dohodou národných vlád možno zveriť vládnu a výkonnú moc čs. vláde aj vo veciach, ktoré by ináč patrili do pôsobnosti národných vlád.

Ústavný, volebný a patentný súd je spoločný. Sídlo Najvyššieho súdu nech je na Slovensku.

VI

Národné snemy sú oprávnené vydávať normy vo všetkých oboroch verejného života, ktoré nespádajú do pôsobnosti čs. snemu podľa bodu IV.

VII

Národné vlády vykonávajú vládnu a výkonnú moc vo všetkých veciach, ktoré nie sú vyhradené čs. vláde vo zmysle bodu V. (čo kupr.

znamená, že správu všech státních příjmů aj cíel obstaráva tá národná vláda, v oblasti ktorej sa vyberajú.

VIII.

Financovanie spoločných vecí sa deje zo spoločných príjmov, kam patria clá a colné poplatky, monopolné dávky, spotrebné dane, administratívne príjmy ústredných štátnych úradov, súdov a prípadne príspevky národných vlád.

Príspevky národných vlád na spoločné veci by sa mali určovať podľa hospodárskeho potenciálu jednotlivých národných celkov. Rovnako by sa mali deliť prebytky z príjmov vydaných podľa predchádzajúceho odseku.

Treba poznamenať, že výnos dane z obratu vyberanej podľa teritoriálneho systému československého a slovenského nemožno deliť podľa teritoriálneho princípu. Úhrn vybraný v oboch národných oblastiach by sa musel prideľovať národným vládam na základe dohodnutého kľúča. Výnos dane z obratu vyberanej podľa pôvodného nemeckého systému, prevzatého v Čechách a na Morave, keď by bol tento systém zavedený i na Slovensku, z hľadiska teritoriálneho nepotrebuje korektívy.

Knihovna FS ČSFR, stenografické zápisy SNR, č. 2, s. 48-50, sign. D 2599. – Cyklostylovaný strojepis, 7 s.

5

1945, 31. květen, Praha. – Zápis z 1. společné schůze vlády ČSR a delegace Slovenské národní rady o některých otázkách česko-slovenských vztahů.

Zápis

1. společné schůze vlády a delegace Slovenské národní rady, konané v budově Úřadu předsednictva vlády dne 31. května 1945 o 16. hod.
Přítomní: podle prezenční listiny.

Předseda vlády Z. Fierlinger zahajuje schůzi a zdůrazňuje její slavnostní ráz a veliký význam. Vítá srdečně slovenské hosty ve středu vlády. Dodává, že se vláda vynasnaží připravit veškerý materiál pro dnešní jednání. Zvolila k tomu zvláštní komisi, jejíž práce však nepokročily tak daleko, aby mohla vypracovat definitivní návrhy. Ministerský předseda proto vítá, že slovenská delegace přišla se svým vlastním návrhem, který byl dodán všem členům vlády dnes odpoledne, takže neměli ještě příležitost důkladného studia.

Vláda se usnesla jednomyslně, že požádá slovenskou delegaci, aby k tomuto návrhu¹ podala bližší ústní vysvětlení. Předseda SNR dr. Jozef Lettrich vzdává upřímné díky za pozvání delegace do Prahy a za uvítání a dává výraz přesvědčení, že zamýšlená jednání povedou k žádoucím výsledkům, tj. k vybudování osvobozené republiky jako jednotného a nedělitelného pevného státu, v němž budou uspokojeny oprávněné požadavky Slováků.

Od 5. dubna 1945, kdy jménem vlády náměstek ministerského předsedy K. Gottwald ve schůzi SNR pronesl ujištění, že slovenský problém bude kladně vyřešen, uplynuly dva měsíce. V těchto dvou měsících se ještě bojovalo v českých zemích a nebylo dost času ani pro členy SNR, ani pro vládu a jiné reprezentanty českého politického života, aby se řešení to uskutečnilo; SNR vypracovala pro jednání své delegace směrnice, které jsou obsaženy v jejím usnesení ze dne 28. května 1945, o němž se ministerský předseda již zmínil; SNR je přesvědčena, že republika splní jen tehdy své poslání a zajistí šťastné spojení obou národů, bude-li pevným, vnitřně jednotným a nedělitelným státem. Zároveň konstatuje SNR, že dnešní stav neodpovídá tomuto požadavku. Proto je nutně třeba právní úpravy československého problému.

Toho času vykonává na Slovensku zákonodárnou, vládní a výkonnou moc SNR, kdežto v českých zemích zákonodárný úkol plní prezident republiky svými dekrety, vydávanými k návrhu vlády. Podle svého textu mají tyto dekrety platit na celém státním území. To jest ovšem nezdravý a abnormální zjev, neboť zdánlivě existují pro Slovensko vedle sebe dva zákonodární činitelé a není přesně vymezeno, v kterých věcech je ten či onen povolán vydávat normy. Podobná je situace s vládou. Formálně by vláda měla vykonávat vládní moc na celém státním území. Ve skutečnosti vládne na Slovensku SNR. Aby se tento nežádoucí stav odstranil, je nezbytně nutná společná dohoda, která stanoví zásady, v kterých věcech má rozhodovat prezident republiky a vláda republiky, a v kterých věcech má působiti SNR. Řečník myslí, že se může v podrobnostech odvolávat na usnesení SNR ze dne 26. května 1945 a že může upustiti od podrobného rozboru směrnic, obsažených v tomto usnesení. Zdůrazňuje, že mají býti vodítkem k společnému cíli, tj. k řešení daného problému.

SNR vychází z vládního programu, který považuje i nadále za závazný a platný, a který se podle jeho přesvědčení musí také provésti. Považuje opakování zásad tohoto programu pro řešení česko-slovenského problému za zbytečné a očekává, že se tyto zásady nyní prakticky provedou. Politicky by bylo nepřijatelné a neúnosné, aby se ze slovenských postu-

látů, formulovaných v Londýně a v Moskvě a uznaných vládním programem, něco slevilo nebo na nich něco změnilo. SNR má však nejlepší vůli, aby se i nejchoulostivější problém vyřešil v duchu vzájemného porozumění a vzájemné konciliance, neboť si nepřeje, aby v budoucnosti byla ta nedorozumění a ty spory a neshody, které ohrožovaly jednotu republiky v prvních dvaceti letech její existence. Řečník shrnuje, že podle stanoviska SNR vládní prohlášení z 5. dubna musí zůstat základnou pro nynější jednání a že praktické řešení daných problémů musí z něho vyplynout. Jde o to, které legislativní věci bude řešit SNR, které zatím vláda s prezidentem republiky jako zákonodárný činitel, které věci vládní moci budou vykonávat ústřední vláda a její členové, a které sbor povereníků a jednotliví pověřenci. Delegace přijela do Prahy, aby seznala stanovisko vlády a jiných reprezentantů českého politického života. Pouze konfrontací obou stanovisek lze dospět k dalšímu jednání k výsledku, který bude vyhovující.

Řečník je přesvědčen, že na obou stranách je dobrá vůle a že si obě strany přejí bratrské shody. Delegace SNR bude šťastna, vrátí-li se uspokojena a bude-li moci referovat, že problém slovenské politické budoucnosti byl šťastně vyřešen. To bude k dobru nejen Slovenska, ale celé republiky. Slovensko chce se stát úhelným kamenem republiky. To by bylo zatím vše, co dr. Lettrich chce říci úvodem.

Ministerský předseda Zd. Fierlinger děkuje dr. Lettrichovi za jeho projev a domnívá se, že o účelu jednání nemohou býti žádné názorové rozdíly. Náměstek předsedy vlády msgre dr. J. Šrámek připomíná, že – jak to již řekl ministerský předseda – členové vlády neměli dosud možnosti prostudovat slovenský návrh v detailech. Očekávají proto jen, že jim páni ze Slovenska podají k tomuto návrhu bližší vysvětlení a na základě tohoto vysvětlení návrh prostudují a budou míti možnost jej projednat mezi sebou. Řečník doufá, že na základě ústních vysvětlení členové vlády lépe poznají smysl návrhu a doporučuje, aby se četl bod za bodem a aby jej slovenská delegace komentovala.

Dr. J. Lettrich upozorňuje, že nejde o podrobně vypracované směrnice, nýbrž jen o jakýsi rámec pro jednání delegace a pro usměrnění debaty. Obsahuje pouze základní body, podle kterých má býti dosaženo definitivního řešení ústavně právních problémů. Detaily zůstaly otevřeny a jejich řešení má býti výsledkem společného jednání. Slovinci považovali by ovšem za ideální řešení, kdyby na české straně vznikl rovnocenný partner pro SNR.

Náměstek předsedy vlády msgre dr. Jan Šrámek upozorňuje, že vývoj v českých zemích byl zcela jiný než na Slovensku. Zde existovaly po

tisíciletí tři resp. dvě země. Stejným směrem jde vývoj v nynější revoluční době, kdy vznikly dva zemské národní výbory. Nelze tento vývoj zastavit ani bránit tomuto historickému procesu. To nutno vzít na vědomost. Tím se ovšem nikterak nezmenší zákonodárná moc a vládní moc Slovenska. Tolik k vysvětlení. Bylo by omylem domnívat se, že okolnost, že v českých zemích jsou dva zemské národní výbory, má míti jakýkoliv vliv na pravomoc slovenského sněmu a slovenské výkonné moci. Pro svou osobu je řečník ovšem přívržencem zvláštního řešení moravsko-slezských poměrů.

Ministerský předseda Zd. Fierlinger vítá toto ujištění msgre dr. Šrámka a dr. J. Lettrich zdůrazňuje, že si Slovinci neosobují právo zasahovati do vnitřního vývoje politického života v českých zemích. Řekl jen, že by Slovinci považovali za ideální řešení, kdyby proti SNR stál jednotný obdobný činitel český s podstatně stejnou pravomocí. Mají totiž za to, že by to značně upevnilo jednotu osvobozené republiky. Mělo by jíti o dva rovnocenné a rovnorodé zákonodárné sbory. Msgre dr. J. Šrámek připomíná, že v praxi nelze počítati s ideálním řešením. Ministerský předseda Zd. Fierlinger upozorňuje na komplikace, které by mohly nastati, kdyby se na takovém řešení trvalo.

Ministr V. Majer připomíná, že účelem jednání s delegací SNR má býti dohoda o praktickém provedení určitých zásad vládního programu ve věcech slovenských tak, aby se politicko-administrativní a zákonodárné věci mohly rychle a hladce vyřizovat a aby se odstranily zjevy, které nejsou v zájmu jednotné republiky. Nemůže býti úkolem dnešních jednání, aby se řešila definitivní ústavně právní úprava osvobozené republiky. To má zůstat vyhrazeno podle moskevského jednání a vládního programu ústavodárnému sboru. Řečník má dojem, že se v čl. III usnesení SNR předbývá tomuto usnesení. Nutno vycházet z vládního programu a omeziti se na to, aby se nyní určilo, které věci jsou společné českým zemím a Slovensku a jak se tyto věci v jednotlivostech na poli zákonodárném a administrativním mají řešiti. Ukázalo se, že dohoda košická je těžko proveditelná. Předvídá komplikované a těžkopádné řízení, k čemuž přistupují dopravní potíže. Věc je taková, že ve vládě jsou Slovinci silně zastoupeni, ale tato vláda fakticky vládne jen v Čechách a na Moravě, a nikoliv na Slovensku. To je v rozporu se zásadou o jednotnosti a celistvosti republiky. Nejde ovšem o nějakou zlou vůli, nýbrž jen o faktický vývoj a úkolem jednání je, aby se tyto obtíže vyřešily.

Ministerský předseda Zd. Fierlinger se domnívá, že není nutno jednat o těchto známých věcech a že by se mělo konkrétně projednat usnesení SNR ze dne 26. května 1945, počínajíc bodem IV. Náměstek předsedy

vlády K. Gottwald myslí, že třeba si ujasnit nejprve přesně, oč jde. Jsou zde určití čeští činitelé, kteří se domnívají, že budoucí ústavně právní uspořádání republiky podle vládního programu znamená nejednotnost republiky. Mluví se o třech celcích a nikoliv o dvou, které mají mít stejná práva a stejné povinnosti a stejné postavení vůči ústřední státní moci. To neodpovídá koncepci o dvou národech a musí působiti nepřiznivým dojmem u slovenských přátel, kteří mají oprávněné obavy, že tyto řeči o trialismu mají za účel, aby se tím SNR stlačila na úroveň pouhého administrativního orgánu a postavila na roveň zemským národním výborům, aby se degradovala na nástupkyni starého zemského zastupitelstva a byla by jen orgánem administrativním. V této řeči je nutno zjednat jasno a všichni členové vlády by měli jasně říci své stanovisko.

Ministr prof. dr. A. Procházka je stejného názoru jako ministr V. Majer. Nutno rozlišovat dvě stadia. Ve vládním programu se jasně říká, že definitivní úprava ústavních poměrů osvobozené republiky přísluší Ústavodárnému národnímu shromáždění. Nutno stanovit, o čem se dnes má debatovat, zda již o problému této definitivní ústavně právní úpravy, nebo jen o tom, co se má zařídit, aby v tomto přechodném období státní legislativa a administrativa co nejlépe fungovala. Máme již nyní určité zákonodárné orgány, které sice jen provizorně, ale přece jen s platností a autoritou pro celý stát musejí vykonávat zákonodárnou moc. Při řešení tohoto užšího problému doby přechodné nutno vycházeti z ústavního dekretu prezidenta republiky o národních výborech, který počítá se zemskými národními výbory. Z těchto zemských národních výborů a zemské Slovenské národní rady má vzniknout zatímní Národní shromáždění.

Dr. Lettrich správně řekl, že nová republika má býti pevným, jednotným a nedělitelným státem. S tím ovšem souvisí otázka zákonodárné moci. V komisi, která byla vládou určena pro přípravu dnešních jednání, byl jednotný názor o tom, že zde bude zákonodárná moc ústředního Národního shromáždění a vedle toho zákonodárná moc zemských sněmů. Je zejména nutno, aby bylo jasně stanoveno, jakou kompetenci bude mít celostátní zákonodárný sbor na rozdíl od zemských sněmů, které budou mít tuto pravomoc jen ve věcech své země.

Má-li býti republika jednotná, pevná a nedělitelná, musí zůstat kompetence, tj. pravomoc o tom, co je věcí celostátní a co nikoliv, vyhrazena celostátnímu orgánu, tj. Ústavnímu soudu. Pokud jde o exekutivu, jest rovněž nutné jasné řešení a přesná dělba kompetence mezi ústřední vládou a těmi vládními orgány, které budou v zemích, ať již to budou zemské vlády, zemské výbory, nebo referenti pro jednotlivé úseky, neboť na názvu

nezáleží. Řečník opakuje, že je nutno rozhodnouti o tom, co bude předmětem debaty.

Ministr prof. dr. Zd. Nejedlý má dojem, že ve věcech zásadních není jasno. Je ovšem správné, že z historického a státně právního hlediska existovaly v českých zemích tři země, ale vývoj zde byl zcela jiný než na Slovensku. Všechny tři země patřily po celou dobu k české koruně a tvořily jednotný stát, resp. jednotný celek. Existence jednotlivých zemí může mít význam jen pro řešení vnitřních českých otázek. Problém Slovenska jest zcela jiný. Republika má býti společným státem Čechů a Slováků. Proti sobě stojí tedy Slovensko na jedné straně a české země na straně druhé. Kdybychom to nějak spojovali s otázkou zemí v české části, zvýšíme jen zmatek.

Náměstek předsedy vlády msgr. dr. J. Šrámek je rovněž pro návrh V. Majera. Máme všichni stejný cíl ve věcech státoprávních, nejsme však dohodnuti v jednotlivostech. Ty může ovšem rozhodnout jen Ústavodárné národní shromáždění. My potřebujeme zatímní řešení dnešních aktuálních problémů. K tomu patří vyřešení otázky, co je věcí celostátního charakteru a co nikoliv. Má to význam pro výkon zákonodárné moci. Debata by se měla zabývat ihned článkem IV usnesení SNR. Pro tento postup se vyslovují též ministerský předseda Zd. Fierlinger, náměstek ministerského předsedy K. Gottwald a ministr dr. V. Šrobár.

Ministr prof. dr. A. Procházka dává na uvážení, zda by se nemělo stanovit, které věci zákonodárné povahy přísluší SNR, resp. zemským sněmům, a všechny ostatní by příslušely celostátnímu Národnímu shromáždění. Vzhledem k tomu, že ministerský předseda užívá výrazu „samospráva“, upozorňuje ministr V. Kopecký, že tento výraz není přiléhavý, že naopak nová úprava administrativy s národními výbory odstranila dvojí kolej a tvoří jednotnou státní správu. Ministerský předseda Zd. Fierlinger myslí, že terminologie nemůže býti tak přesná a že určitá míra samosprávy zůstane přece jen zachována.

Dr. G. Husák nechápe stanovisko ministra prof. dr. A. Procházky o třech celcích, poněvadž podle vládního programu je jasné, že republika jest státem dvou národů. Je ovšem také jasno, že každá část bude mít své vlastní administrativní problémy. Vítá projev náměstka předsedy vlády K. Gottwalda o tom, že nelze srovnávat SNR a zemské národní výbory. Slovensko je jednomyslné v tom, že se nechce vrátiti k předmnichovské republice. Společné věci si chceme vyřešiti společně s Čechy. Nesmí se však v nás vzbuzovat obava, že se SNR má stát pouhým administrativním orgánem. To bychom ji mohli hodit do Dunaje. Různé názvy tohoto

druhu v českých novinách podporují jen nenávisť a nepřátelství proti Čechům na Slovensku a pověsti o tom, že Češi chtějí potlačovat a vykořisťovat Slovensko. Srovnává-li se SNR se Slezskou národní radou, musí to vésti k nedůvěře. Je příznačné, že se čechoslovakism pěstoval dříve na Slovensku a nyní v českých zemích.

V Moskvě se vycházelo z koncepce samobytného slovenského národa. Dnes neexistuje československý národ. Zda bude existovat v budoucnosti, řečník neví. Vládní program musí zůstat ve svých bodech o vyřešení slovenského problému magnou chartou slovenského národa. Pro Slovensko je myšlenka zemského národního výboru nepřijatelná. Slováci nechtějí zasahovat do vnitřních poměrů Čechů, ale nemohli by souhlasit s takovým řešením v českých zemích, které by bylo namířeno proti základní myšlence o republice dvou národů. Slovensko vítá spolupráci s Čechy a má hluboké sympatie pro ně a pro společný a nedělitelný stát. Slováci musí však získat pocit naprosté bezpečnosti a nesmějí mítí dojem, že jim hrozí zase návrat k centralismu a k starým poměrům. Každé opatření nebo každý projev v tomto smyslu podporuje jen protičeskou propagandu z doby tzv. samostatného slovenského státu.

Řečník souhlasí s tím, že je třeba provést dělbu kompetence v oboru zákonodárné moci. Nutno utvořit popřípadě komisi z ústřední vlády a Slovenské národní rady, která by vypracovala příslušný elaborát a předložila vládě a SNR ke schválení. Nynější stav je také pro Slováky nepřijemný a nežádoucí. Slováci zastávají od bansko-bystrického povstání po celých osm měsíců ideu jednoty a nedělitelnosti státu a nedopouštějí na Slovensku protičeských hlasů. Nelze říci totéž o české straně. Jde nyní o praktickou diskusi o tomto problému rozdělení zákonodárné a vládní moci. Ministr V. Nosek se domnívá, že by vláda měla jednou jasně říci, že podle jejího přesvědčení zemské národní výbory nejsou totéž jako SNR, že SNR má mnohem širší kompetenci a že je nositelkou a představitelkou vůle politického slovenského národa. Vláda by měla jasně říci, že takto se na věci dívají všechny politické strany Národní fronty a také v novinách a v politických projevech by se o věci nemělo jinak mluvit. Členové vlády dokonce příslibili, že se všemožně vynasnaží o to, aby také ústavodárny sbor vycházel z tohoto stanoviska.

Náměstek předsedy vlády msgre dr. J. Šrámek znovu opakuje, že by bylo naprosto nesprávné, kdyby se někdo domníval, že slovenský sněm bude tím, čím bylo slovenské zemské zastupitelstvo. Bude rozhodně zákonodárným sborem, ovšem jen pro věci spadající do kompetence slovenské země. To je řečníkův osobní názor. Na otázku náměstka předsedy

vlády Klementa Gottwalda, zda také moravský sněm bude mítí takové postavení, odpovídá msgre dr. Šrámek, že se tato otázka nemá směřovat s problémem slovenským, že by si to sice osobně přál, ale že tu jde o vnitřní problém Čechů, který se musí řešit zvlášť a dodatečně. Také ve věcech administrativních nebude na Slovensku jen nějaký zastupitelský orgán, nýbrž skutečná vláda. Je správné, že v českých zemích jsou zemské národní výbory dosud jen tím, čím byla zemská zastupitelstva se zemskými výbory a úřady. V této věci stojí msgre dr. Šrámek na jedné linii s ministrem vnitra. Problémy česko-moravské nutno vyhradití pozdějšímu rozhodnutí. Nedotýkají se nikterak postavení slovenského sněmu a slovenské vlády.

S. Belluš zdůrazňuje, že Slováci stojí na stanovisku dvou národů, že pro sebe nechtějí přednostní postavení, že však chtějí, aby Češi při úpravě svých poměrů vycházeli z koncepce republiky jako státu dvou národů. Předseda Šmidke upozorňuje, že se slovenská delegace o postavení českého sněmu a jeho kompetenci ještě neradila. Ministerský předseda Zdeněk Fierlinger poznamenává, že také vláda se těmito věcmi dosud nezabývala. Ministr V. Majer má za to, že také zemské národní výbory budou mítí zákonodárnou pravomoc. Ministerský předseda Zd. Fierlinger navrhuje, aby se o těchto věcech zatím dále nedeбатovalo a aby se jednalo o usnesení SNR, počínaje bodem IV. Ministr V. Nosek myslí, že by se měl jasně formulovat souhlas vlády s jeho dnešním prohlášením.

Usnesení: Vláda ukládá komisi, sestávající z ministrů V. Noska, V. Kopeckého a prof. dr. A. Procházky, aby formulovala stanovisko vlády o postavení zemských národních výborů potud, že se ve svém nynějším složení a působení nikterak nevyrovnávají Slovenské národní radě, která je samostatným zákonodárným orgánem. Přitom nutno ovšem dodatí, že se tím neprejudikuje nikterak pozdější vývoj a konečná dohoda o ústavně právní úpravě republiky.

Přikročeno k podrobné rozpravě o usnesení SNR z 26. května 1945, počínajíc bodem IV. Msgre dr. J. Šrámek je toho názoru, že by se v úvodní větě mělo mluvit o československém Národním shromáždění.

U bodu 6 doplňuje se na návrh ministra dr. H. Ripky text potud, že jde o „státní“ půjčky.

K bodu 7 vyjadřuje se na námět ministra dr. H. Ripky ministr financí dr. V. Šrobár, který se domnívá, že bude třeba provést dělbu kompetence.

U bodu 9 tlumočí ministr V. Majer přání ministra dopravy, aby se mluvilo výslovně o dopravě silniční, železniční, vodní a letecké. Není námitek proti tomuto doplnění.

Další rozprava provedena o bodě 12, kde ministři V. Majer a V. Šrobár a také ministerský předseda Zdeněk Fierlinger doporučují různé dodatky o věcech vyživovacích, zásobovacích, o cenové politice, plánování apod.

Usnesení: Komise, sestávající z ministerského předsedy Zd. Fierlingera a z ministrů V. Majera, dr. V. Šrobára, provede definitivní stylizaci bodu 12 čl. IV usnesení SNR o působnosti československého Národního shromáždění ve smyslu provedené debaty, přičemž přihlédne k námětu jednotlivých řečníků na vhodné doplnění výpočtu tam obsaženého.

U bodu 13 vysvětluje dr. J. Lettrich na dotaz msgre dr. J. Šrámka, že se pojmem „zařízení“ rozumí vlastně jakákoliv státní instituce.

Dochází pak k výměně názorů o pojmu „unifikace práva“ v bodě 14. Dr. G. Husák uvádí, že se tím myslí nejen unifikace existujícího práva, ale také jednotná úprava v budoucí legislativě.

V bodě 15 připomíná ministr dr. V. Šrobár, že by se také mělo pamatovat na problém sociálního pojištění a pojišťovnictví vůbec. Dává na uvážení, zda by se o těchto věcech nemělo mluvit v bodě 5, neboť patří do agendy ministerstva financí. Konečně usneseno, že se vhodným způsobem doplní bod 12, totiž pokud jde o peněžnictví a pojišťovnictví. Pro sociální pojištění utvořen nový samostatný bod a totéž také na námět ministra prof. dr. A. Procházky pro zásadní věci veřejného zdravotnictví. Tyto body dostávají označení 16 a 17.

Ministr prof. dr. Zd. Nejedlý připomíná, že také zásadní věci výchovy a osvěty musí býti společné. Dr. J. Lettrich poukazuje na to, že výpočet článku IV není vyčerpávající, nýbrž jen příkladný, a mimo to mohla by se úvodní věta tohoto bodu doplnit tak, že se bude mluvit o „celostátních hospodářských, finančních a kulturních záležitostech“. Připomíná dále, že ustanovení o zákonodárné pravomoci československého sněmu ve věcech zásadních podle čl. IV neznamená, že by příslušné zákony neprováděly také národní vlády.

Ministr vnitra V. Nosek postrádá ve výpočtu otázky jednotné vnitřní bezpečnosti a tento bod se dodává jako bod 19, když předtím zásadní věci výchovy a osvěty byly pojaty jako bod 18. Tím se stává dřívější bod 18 bodem 20. V tomto bodě se škrtají na návrh ministra V. Majera slova „úředních vlád“.

Bod 14 se doplňuje na návrh ministra dr. Stránského ještě zmínkou o zásadní úpravě soudní organizace.

Ing. P. Blaho upozorňuje, že se ve výpočtu nepamatuje na zemědělství. Ministerský předseda Zd. Fierlinger se domnívá, že redakční komise pro novou formulaci bodu 12 má na tuto okolnost pamatovati. Pověřenec

L. Novomeský uplatňuje, že ve věcech kulturních bude míti ústřední sněm kompetenci jen pokud půjde o zásadní rámec a SNR musí přirozeně mít právo vydávat samostatné normy ve věcech podrobných.

Při následující rozpravě o praktickém provedení bodu IV v dnešní době vyslovuje dr. J. Lettrich názor, že bude třeba, aby i nadále SNR dostávala všechny osnovy celostátního charakteru k vyjádření, než se uzákoní. Ministr prof. dr. A. Procházka poukazuje na to, že návrh SNR počítá s činností revolučního československého sněmu, složeného z delegátů národních sněmů, kde nějakého vyjádření SNR již nebude třeba. Kdyby se tento sněm neuskutečnil co nejdříve, znamenala by dohoda o čl. IV jen malý krůček dopředu.

Náměstek předsedy vlády K. Gottwald provádí rozbor okamžité situace. Upozorňuje, že zatím revoluční československý sněm ještě neexistuje a že proto ústřední zákonodárnou moc vykonává vláda společně s prezidentem republiky. Má tedy vláda v nynější době funkci ústředního parlamentu, a jelikož v této vládě jsou Slováci hojně zastoupeni, nebude snad třeba, aby se s každou věcí šlo do Bratislavy, nýbrž SNR může své členy, kteří jsou zároveň ústředními ministry, zmocnit, aby udělovali jejím jménem souhlas k celostátním osnovám. To je ovšem věc, kterou si musí v první řadě rozřešit slovenští přátelé.

Ministr V. Majer považuje Gottwaldovo stanovisko za správné. Přimlouvá se za nejrychlejší vytvoření revolučního zatímního zákonodárského sboru, jehož existence značně usnadní úkoly vlády a zesílí její postavení. Ministr prof. dr. A. Procházka souhlasí plně s vývodem ministra V. Majera. Ministr dr. J. Stránský se rovněž připojuje k tomuto názoru, upozorňuje však, že zatím nemáme ještě revoluční Národní shromáždění, a proto považuje námět náměstka předsedy Gottwalda za správný a dodává k němu, že by slovenští ministři v ústřední vládě vystupovali jako delegáti SNR. K tomu není třeba legislativního opatření, nýbrž postačí politická dohoda, podle které se neuzákoní celostátní dekret, pokud nebude schválen většinou slovenských ministrů. Proti takto schválenému dekretu by nebylo námitek ze strany slovenské a do úvodní věty by se také mohla pojmout slova: „Po dohodě se SNR“. Tato situace je ovšem překerná, a proto má ministr V. Majer pravdu, když trvá na brzkém ustavení revolučního zákonodárského sboru.

Dr. J. Lettrich má pochybnost o tom, zda taková delegace slovenských ministrů bude prakticky možná. Mají sice plnou důvěru SNR, ale neví, zda budou chtít vzít na sebe takovou odpovědnost, aniž si v každém jednotlivém případě zajistí souhlas SNR. Proto se domnívá, že bude vždy

třeba, aby se ve vhodné formě zajistil přímo souhlas SNR, popřípadě jejího předsednictva. To bude platit i pro revoluční zákonodárny sbor.

Ministr prof. dr. A. Procházka a náměstek předsedy vlády msgre dr. J. Šrámek konstatují, že by takový stav vlastně neznamenal vůbec žádný pokrok. Posléze uvedený řečník proto vřele doporučuje, aby slovenští páni o věci znovu uvažovali. S. Belluš a dr. G. Husák mají za to, že bude třeba, aby o tom rozhodlo plénum SNR.

Dochází k rozpravě o čl. V usnesení, jehož formulaci ministr dr. Stránský považuje za naprosto nejasnou a nepostačitelnou. Myslí, že by se mělo říci, že československé vládě přísluší výkon všech celostátních československých zákonů. O tom provádí se dlouhá rozprava. Dr. G. Husák nesushlasí s tímto stanoviskem. Domnívá se, že také SNR, resp. její orgány budou provádět celostátní zákony. Ministr V. Majer myslí, že se tato věc může vhodným způsobem spojit. Ministr dr. Stránský zastává stanovisko, že jednotlivý zákon přikáže výkon svých ustanovení podle potřeby buď vládě a jejím orgánům, nebo orgánům jednotlivých zemí. Považuje proto svou formulaci za správnou, doporučuje však, aby o ní byli slyšeni právní odborníci. Ministr dr. J. Šoltész připomíná, že dělba legislativní moci je sice poměrně jednoduchá, že však není možná stejným způsobem u moci výkonné. Nutno pamatovat také na existenci zvykového práva. Státní tajemník dr. VI. Clementis myslí, že formulace ministra dr. J. Stránského neponechává SNR a jejím orgánům vůbec žádnou výkonnou moc. Ministr V. Nosek vychází ze stanoviska, že na Slovensku musí být Slováci pány. Státní tajemník dr. V. Clementis je pro zprostředkující návrh ministra V. Majera. Ministr dr. J. Stránský opakuje svůj názor, že bude třeba slyšet právní odborníky a že otázka má zůstat otevřena.

Dr. G. Husák nadhazuje otázku, zda ústřední úřady budou mít vlastní aparát na Slovensku. Domnívá se, že to není možné. Náměstek předsedy vlády K. Gottwald poukazuje na obdobu se Sovětským svazem, který má pro určité celostátní věci svazové komisariáty. Tyto komisariáty vyřizují pro celý stát všechny věci svými orgány. Pro jiné věci existují svazové republikové komise, kde úprava je taková, že ústřední komisariát pověřuje v jednotlivé sovětské republice výkonem příslušný komisariát republiky, o kterou jde. Takové řešení by mělo být uspokojivé. Je jasné, že podle toho budou slovenské orgány, vykonávající celostátní agendu, také odpovědný ústředním úřadům, resp. ústřední vládě. Přitom bude důležitá otázka personální, kterou si bude řešit SNR samostatně.

Také náměstek předsedy vlády J. Ursíny nepovažuje stylizaci čl. V za uspokojivou. Postrádá v ní zmínky o železnicích, poštách a jiných celo-

státních úsecích. Myslí, že tento bod se musí propracovat a že ve spolupráci ministerstev a pověřenců bude poměrně snadné najít řešení. Ministr prof. dr. A. Procházka připomíná, že máme mít ústřední úřady, které musí přirozeně zůstat nejvyšší instancí ve svých resortech a mít celostátní kompetenci, i když na Slovensku budou vykonávat kompetenci v nižších stolicích prostřednictvím slovenských orgánů.

Ministr V. Kopecký považuje čl. V za jeden z nejdůležitějších. Přimlouvá se za řešení navržené náměstkem předsedy vlády K. Gottwaldem. Ústřední vláda musí zůstat hlavou administrativy ve všech úsecích. Některá ministerstva budou vykonávat svou agendu ve všech stolicích přímo svým aparátem. Jiná tak učiní prostřednictvím pověřenectva. Sbor pověřenců na Slovensku podléhá sice SNR, ale ve věcech celostátních přirozeně také instrukcím ústřední vlády. Osobní věc se vyřídí tak, že se na Slovensko nedostane Čech z titulu funkce v ústředním aparátě.

Také ministr dr. J. Stránský považuje Gottwaldův návrh za nejlepší. Pokud ovšem jde o osobní věci, doporučuje, aby se nešlo příliš daleko, aby se nezrušily úplně předpisy ústavní listiny o jmenovacím právu prezidenta republiky, nýbrž aby se věc pozměnila tak, že prezident provede jmenování nejvyšších úředníků a důstojníků k návrhu SNR.

Státní tajemník dr. VI. Clementis upozorňuje, že vedle osobních otázek budou důležité též otázky instanční. Předseda K. Šmidke konstatuje, že formulace čl. V je dalekosáhlého významu a že si vyžaduje zvláštní poradu slovenské delegace. Ministr V. Kopecký uvádí, že podle vládního programu mají být Slováci přiměřeně zastoupeni v ústředních úřadech. Ministr prof. dr. A. Procházka sdílí toto stanovisko, ale na druhé straně opakuje, že toto předvidá, aby ústřední ministerstva byla poslední stolicí, jinak by Slováci v těchto ministerstvech neměli vlastně existenčního oprávnění. Po výměně názorů o instančním problému zjištěno, že zásadní postavení ústředních úřadů jako poslední stolice nikterak nevylučuje, aby v některých úsecích státní správy právní pořadí končilo u druhé stolice.

K bodu VI zjištěno, že se musí podrobit přestyilizaci tak, aby se zatím hodil na SNR. V českých zemích není ještě národní sněm. K přestyilizaci musí dojít též u čl. VII, aby byl v souladu s čl. V. Při debatě o čl. VI opakuje ministr prof. dr. A. Procházka, že podle jeho přesvědčení opačný postup, totiž, že by se konkrétně určila působnost národních sněmů a že by všechny ostatní věci [patřily] do působnosti celostátního zákonodárného sboru, by byl správnější a výhodnější.

Debaty o čl. VIII se účastní náměstkové předsedy vlády J. Ursíny, K. Gottwald a msgre dr. J. Šrámek a ministři konz. rada P. Fr. Hála

a V. Majer a členové slovenské delegace, zejména dr. J. Lettrich a dr. G. Husák. Ministři P. Fr. Hála a V. Majer uplatňují, že Slovensko bude popřípadě odkázáno na větší část příjmů, poněvadž bude nutno rekonstruovat jeho hospodářství v zájmu celostátním. Jako konkrétní příklad uvádí ministr Hála obnovu železniční sítě na Slovensku a ministr Majer zřízení moderního přístaviště. Mgr. dr. J. Šrámek, který po odchodu ministerského předsedy převzal předsednictví, postrádá definici státních příjmů národních vlád, kterážto definice je předpokladem celkové úpravy. Ministr V. Majer se domnívá, že zásadně všechny příjmy jsou společné. Dr. J. Lettrich líčí, jak si představuje prakticky řešení. Zjistí se odděleně příjmy na Slovensku, v Brně a v Praze u Zemského finančního ředitelství a tím se získá celkový obraz o rozsahu státních příjmů. Každá část státu bude mít svůj vlastní rozpočet a vedle toho bude společný rozpočet, takže budou celkem tři rozpočty. Podle výsledku státních příjmů a podle potřeby státních rozpočtů vyřeší se praktické rozdělení prostředků.

Náměstek předsedy vlády J. Ursíny myslí, že zatím není zde dostatečného podkladu pro rozdělování příjmů a výdajů. Obraz, který se získá způsobem, vylíčeným dr. Lettrichem, není přesný a spolehlivý, poněvadž [to], že se státní příjmy vyberou z určité části státu, neznamena, že jde skutečně o důchod z této části. Slovenský poplatník může mít značný příjem z českých zemí a naopak. Rozhodně bude třeba podstatného zjednodušení daňového systému.

V závěru konstatuje náměstek předsedy vlády mgr. dr. J. Šrámek, že výsledky dnešního jednání jsou tyto:

1. Účastníci schůze se dohodli více méně na zásadní textaci čl. IV, řešení, navrženém usnesením SNR ze dne 26. května 1945. Přítom má zvláštní redakční komise formulovat jednotlivé pozměněné body, zejména bod 12, ve smyslu provedené debaty. Přítomní berou na vědomost, že o tuto formulaci se pokusí nejprve slovenská delegace.

2. Pokud jde o čl. V až VIII, bylo konstatováno, že si vyžadují ještě dalšího jednání a zkoumání, než se bude moci přikročit k jejich definitivní formulaci.

Další společná schůze vlády a delegace SNR se svolává na zítra, pátek 1. června 1945, o 11. hodině dopolední. Schůze skončena o 20.20 hod.

Zapsal dr. Körbel

SÚA, AÚV KSČ, f. 100/24, sv. 137, a.j. 1494. – Strojopisná kopie, 13 s.

¹ Srov. dok. č. 4, příloha.

1945, 1. červen, Praha. – Zápis z 2. společné schůze vlády ČSR a delegace Slovenské národní rady o některých otázkách česko-slovenských vztahů.

Zápis

2. společné schůze vlády a delegace Slovenské národní rady, konané v budově Úřadu předsednictva vlády v Praze III dne 1. června 1945 o 11. hod.

Přítomni: podle prezenční listiny.

Předseda vlády Zd. Fierlinger vítá přítomné a sděluje, že zástupci předsednictva Slovenské národní rady formulovali písemně výsledek své porady. Čte text (viz příloha A¹). Vzhledem k tomu, že jde o jednání vlády se zástupci předsednictva SNR, prosí, aby se dalšího jednání zúčastnili jen ti zástupci Slováků, kteří byli pověřeni SNR, resp. jejím předsednictvem. Z přítomných se nikdo nevzdálil.

I

Poměr čs. vlády k SNR

Předseda SNR dr. Jozef Lettrich prohlašuje k první části textu přílohy A, že předsednictvo SNR vychází z toho, že Slovenská národní rada je nejen představitelkou slovenského národa, ale také nositelkou státní moci (zákonodárné, vládní a výkonné). To bylo již dohodnuto jak v Moskvě, tak v Košicích. Nové je jenom to, že dekrety, resp. zákony usnesené Národním shromážděním, vykonává, pokud není jinak stanoveno, vláda republiky, na Slovensku však prostřednictvím sboru pověřenců, který je odpovědný vládě za jejich provedení. Národnímu shromáždění je odpovědná vláda a vládě sbor pověřenců.

Ve všech personálních otázkách na Slovensku má býti příslušna SNR.

Pověřenci budou i ve věcech celostátního významu na Slovensku konečnou instancí, kromě případů, které budou dohodou zvláštních komisí vyňaty z jejich kompetence.

Náměstek předsedy vlády Klement Gottwald nemá zásadních námitek k přednesené formulaci, připomíná jenom, že v poslední větě „Pověřenci SNR jsou i ve věcech celostátního dosahu konečnou administrativní instancí, kromě těch případů, které budou zvláštními komisemi vyňaty z jejich působnosti“ je třeba uvést, že touto konečnou instancí jsou – samozřejmě – na Slovensku.

Ministr výživy V. Majer je názoru, že formulovaný návrh je třeba vykládati v souvislosti s ustanoveními části IV usnesení SNR, jehož ko-

nečnou redakci projednávala vláda se zástupci předsednictva SNR v odpolední schůzi dne 31. května 1945.

Předseda vlády připomíná, že i v jiných otázkách než jasně celostátních může jít o kompetenci vlády, např. i v otázkách kulturních.

Náměstek předsedy vlády msgre dr. Jan Šrámek činí dotaz, jaká je odpovědnost sboru pověřenců v ohledu administrativním.

Dr. Husák odpovídá za předsednictvo SNR, že jde výlučně o odpovědnost politickou.

Ministr výživy V. Majer přimlouvá se za to, aby pověřenec byl odpověden také ministru za provedení normy celostátní platnosti. Dr. Husák nesouhlasí s tímto námětem.

Ministr spravedlnosti dr. J. Stránský prohlašuje, že nemůže dát souhlas k projednávané formulaci bez porady s příslušnými činiteli strany.

Náměstek předsedy vlády K. Gottwald projevuje plný souhlas s tím, aby v personálních otázkách byla na Slovensku konečnou instancí SNR. V materiálních věcech bylo by vyhradit konečné rozhodnutí Slovenské národní radě, pokud by se dohodou neurčila za příslušnou ústřední vláda.

Ministr dr. J. Stránský podotýká k tomu, že zákon sám stanoví, kdo jej provede.

Ministr zdravotnictví prof. dr. Procházka nesouhlasí s návrhem, že pověřenci jsou odpovědni jen jako sbor. Mohlo by se státi, že ministr nemohl by zákon na Slovensku provést. Pověřenec mohl by provedení prostě odmítnout. Odvolal by se ke sboru.

Zástupci předsednictva SNR podotýkají, že v takovémto případě došlo by pochopitelně k politické krizi.

Náměstek předsedy vlády K. Gottwald čte znova formulovaný návrh zástupců SNR a prohlašuje, že souhlasí s tímto návrhem. Pokud snad v minulé schůzi doporučoval jiné řešení, mění tím svůj dřívější názor. Při dobré vůli ministra – aby nediktoval pověřenci do všech podrobností provádění zákona – je zaručeno provedení celostátního zákona i na Slovensku. Pověřenec není úředník. Je politickou figurou. Řečník soudí, že nemusí docházet k žádným krizím, budou-li ministerstva zvláštní postavení pověřenců respektovat.

Ministr spravedlnosti dr. J. Stránský polemizuje s námětkem předsedy vlády K. Gottwaldem. Věc nepovažuje za tak jednoduchou jako předřečník. Jde o to smířiti dvě hlediska o státní jednotě. Také přednosta okresního národního výboru je politická figura. Při provádění celostátní normy objeví se velmi často potřeba, aby ministerstvo vydalo jednotnou instrukci o provedení na celém území republiky. Na Slovensko bude ovšem

tato instrukce dodána prostřednictvím příslušného pověřence. Podle navržené formulace nebude pověřenec vůbec povinen zařídití provedení instrukce. Nemusí jít ani o otázku politickou. Pověřenec může mítí prostě jiný právní názor na věc. Za provedení celostátní normy je však odpověden ministr.

Předseda vlády Zd. Fierlinger podotýká, že nejde zatím o ústavu, nýbrž jenom o dohodu, umožňující dobrý poměr a vzájemnou spolupráci. Slováci chtějí určité garancie. Očekávají zejména, že úředníci ministerstev nebudou jednati s pověřencem jako s úředníkem, nýbrž jako s politickým činitelem.

Ministr prof. dr. Procházka je názoru, že tyto garancie jsou již tři:

1. Bude slovenské zákonodárství. Zákony usnesené slovenským sněmem budou prováděti jen slovenské orgány.
2. V ústředních úřadech v Praze budou Slováci zastoupeni. V čele mnoha ministerstev je Slovák.
3. I v celostátních zákonech bude zpravidla ustanoveno, že instancní postup se končí zemí. Provedení zůstane v rukou Slováků.

Zástupce předsednictva SNR dr. Husák vyslovuje podiv, že se zapomíná na to, co bylo již jasně formulováno v programu vlády. Upozorňuje na pasus, že společně státní úkoly bude vláda jako centrální vláda republiky prováděti v nejužší součinnosti se Slovenskou národní radou a se sborem slovenských národních pověřenců jako výkonným vládním orgánem SNR. Tato formulace byla již ústupkem ze strany SNR. Řečník prohlašuje, že administrativní centralismus je pro Slováky nepřijatelný. Je však ochota pro spolupráci. Řečník prosí, aby porady byly urychleny, ježto zástupce SNR čeká ještě jednání v ministerstvech o mnoha konkrétních otázkách.

Státní tajemník dr. VI. Clementis vytýká dr. Procházkovi a dr. Stránskému, že jejich myšlení je příliš formálně právnícké. Řečník soudí, že je rozbíjením jednoty, prosazuje-li jeden ministr vůli proti celému sboru pověřenců. Před názorem celého sboru má jeden ministr ustoupit.

Náměstek předsedy vlády J. Ursíny reprodukuje svými slovy obsah návrhu zástupců SNR. Podotýká, že pověřenec je politický činitel, takže disciplinární odpovědnost nemůže u něho přicházeti v úvahu. Jde také o dočasné řešení. Spatruje v něm však určité plus vzhledem k dosavadnímu stavu. Návrhem není nijak ohrožena československá státní jednota.

Předseda vlády Zd. Fierlinger apeluje na ministry dr. J. Stránského a prof. dr. Procházku, aby znova uvážili, že nejde ještě o vytváření ústavy, nýbrž o způsob dohody.

Náměstek předsedy vlády msgre dr. J. Šrámek soudí, že lze věc vzít jakožto zatímní směrnici další práce. Podle zkušeností se může pak všechny změnit. Navržené řešení považuje za přijatelné.

Ministr dr. J. Stránský prohlašuje, že nechce jednání zdržovat. Nesmí se však prejudikovat definitivní ústavní řešení. Záleží na tom, aby bylo zcela jasné, že budujeme jeden stát. Není správné [tvrdit], že jeho stanovisko je legalistické a formalistické. Mluví politicky a nikoliv právnicky. Mluví se o kaucele proti tomu, aby nebylo Slovensko znásilňováno. Musí být jasno, čemu se říká znásilňování. Na Slovensku nemůže být žádný [český] úředník bez souhlasu SNR. Řečník se ptá, zda je násilím, má-li být československý zákon aplikován vládou, v níž je Slovensko zastoupeno. I vůle jednoho ministra je také projevem vlády. Ministr odpovídá při provádění normy za všechny ministry.

Předseda vlády Zd. Fierlinger vrací se znova k textu, jehož poslední větu formulují zástupci SNR takto: „Pověřenectva SNR jsou na Slovensku konečnou administrativní instancí, kromě těch případů, které budou vzájemnou dohodou z jejich kompetence vyňaty.“ Přechází dále k druhé části o styku vlády republiky se SNR.

II

Styk vlády republiky se SNR

Náměstek předsedy vlády msgre dr. J. Šrámek podotýká k první větě, podle níž styk vlády se Slovenskou národní radou ve věcech legislativy obstarávají slovenští členové vlády republiky jednomyslně, že tato formulace představuje „liberum veto“.

Náměstek předsedy vlády J. Ursíny nepopírá tuto skutečnost, nemá však obavy, že by toto ustanovení znemožňovalo dohodu. Obě slovenské strany mají ve vládě paritní zastoupení, takže i event. přijetí majoritního principu by se nijak neprojevalo.

Ministr dr. J. Stránský vrací se v debatě znovu k otázce odpovědnosti pověřenců, kterou považuje za důležitou. Pokud jde o provádění celostátní normy, měl být v dekretu o národních správách – vypracovaném původně jako celostátní norma – v některých případech konečnou instancí resortní ministr. Slovenská národní rada neprojevila však s tím souhlas.

Náměstek předsedy vlády J. Ursíny podotýká k ustanovení o kompetenci pověřenců SNR ve věcech celostátních, že toto ustanovení týká se především provádění starých předpisů. V nově vydávaných předpisech bude již výslovně stanoveno, kdo předpis na Slovensku provede.

Předseda SNR dr. J. Lettrich podotýká, že předsednictvo SNR vychází z toho, že jde v daném případě o politickou dohodu. Dnešní stav je

neudržitelný z hlediska jednoty státu. Významné je to, že SNR chce pomocí vlastních orgánů (pověřenců) vykonávat na Slovensku politickou vůli v duchu soustředivém. Hlediska kompetenční jsou druhořadá.

Na žádost ministra dr. H. Ripky čte předseda vlády znova zmíněnou formulaci poslední věty návrhu o poměru čs. vlády k SNR. Po debatě stylizuje se přesnější znění této věty takto: „Pověřenectva SNR jsou na Slovensku konečnou administrativní instancí, kromě těch případů, které budou vzájemnou dohodou vyhrazeny pro rozhodování příslušných ministrů.“

Ministr dr. H. Ripka podotýká dále k návrhu týkajícímu se styku vlády se SNR, že je pro zásadu kvalifikované většiny u slovenských ministrů. Zástupce předsednictva SNR dr. Husák prohlašuje nato, že se zástupci SNR dohodli na novém znění návrhu dohody o styku vlády republiky s SNR. Čte tento návrh: „Předsednictvo Slovenské národní rady předloží plénu národní rady návrh zmocnění slovenských členů vlády ve věcech celostátního zákonodárství.“

Ježto není k návrhu připomínek, předseda vlády konstatuje, že návrh je jednomyslně přijat.

III

Soudy

Předseda SNR dr. J. Lettrich přednáší dále návrh SNR, aby soudy: ústavní, volební a patentní byly společně se sídlem v Praze. Společné mají být také: Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud. Soudy tyto mají mít dostatečný počet slovenských senátů. Nejvyšší správní soud má mít sídlo na Slovensku. Tyto soudy mají mít 2 předsedy, z nichž jedním by byl Slovák.

Ministr dr. Procházka souhlasí s návrhem.

Ministr spravedlnosti dr. J. Stránský považuje zřízení slovenských senátů za samozřejmé již vzhledem k odlišnosti práva na Slovensku. Pokud jde však o dva předsedy soudu, bude nutno stanovit jejich pořadí, tj. jako doposud „první prezident“ a „druhý prezident“.

Předseda SNR dr. J. Lettrich nemá proti formulaci ministra dr. Stránského námitek.

IV

Finanční věci

Předseda SNR dr. J. Lettrich podotýká, že nemá zatím konkrétních formulací. Vyslovuje jenom zásadu, že státní důchody plynoucí ze Slovenska mají být vybírány a administrovány na Slovensku. Obdobně má se státi v českých zemích u důchodů plynoucích z těchto zemí. Dělbá

příjmů má býtí předmětem zvláštní dohody. Je třeba slyšeti nejdříve odborníky, než se budou projednávatí details.

V Závěr

Předseda vlády Zd. Fierlinger činí dotaz, jaká má býtí časová platnost navrženého modu vivendi. Zástupce SNR dr. J. Lettrich sděluje, že modus vivendi má platití až do doby, než se seje provizorní Národní shromáždění a než schválí ústavu.

K dotazu předsedy vlády o formě dohody navrhuje náměstek předsedy vlády K. Gottwald, aby výsledkem porady bylo komuniké. Po debatě dohodnuto, aby zástupci SNR formulovali text o výsledku porady a dodali jej dne 1. června 1945 do 18. hod. Úřadu předsednictva vlády.

Předseda vlády Zd. Fierlinger sděluje, že svolává schůzi vlády se zástupci předsednictva SNR na zítřek, dne 2. června 1945, o 9. hod., jejímž předmětem je schválení výsledku porad. O výsledku bude pak vydáno úřední sdělení.

K závěru vyslovuje předseda SNR dr. J. Lettrich ještě přání, aby bylo brzy ustaveno zatímní (revoluční) Národní shromáždění. Přítomní vyslovují s tímto návrhem živý souhlas.

Předseda vlády končí schůzi v 18.10 hod.

Zapsal: dr. Plachý

SÚA, AÚV KSC, f. 100/24, sv. 137, a.j. 1494. – Strojopisná kopie, 6 s.

¹ Text přílohy chybí.

7

1945, 2. červen, Praha. – Zápis z 3. společné schůze vlády ČSR a delegace Slovenské národní rady o některých otázkách česko-slovenských vztahů.

Zápis

3. společné porady vlády a předsednictva Slovenské národní rady, konané v budově Úřadu předsednictva vlády dne 2. června 1945 o 9. hod. dopolední, zároveň 25. schůze vlády.

Přítomní: podle prezenční listiny.

Předseda vlády Zd. Fierlinger zahajuje schůzi, vítá přítomné a žádá mluvčího předsednictva SNR, aby ve smyslu výsledku včerejší porady

přečetl formulaci dohody o některých vnitropolitických problémech, vypracovanou slovenskou delegací.

Předseda SNR dr. J. Lettrich čte jednotlivé body dohody (příl. A¹).

K úvodní větě žádá ministr prof. dr. Stránský, aby se nějakým způsobem vyjádřilo, že tato dohoda nikterak neprejudikuje konečné řešení ústavně právní věci. Po výměně názorů vyhovuje se tomuto přání tím způsobem, že se mezi slova „některé“ a „vnitropolitické“ vsunuje slovo „naléhavé“.

Proti bodu I není námitek.

K bodu II navrhuje náměstek předsedy vlády K. Gottwald, aby se v 1. odstavci řeklo, že dekrety vydává prezident republiky k návrhu vlády.

Ve 2. odstavci doplňuje dr. J. Lettrich úvodní větu takto: „Za společné považují se zásadní celostátní hospodářské atd.“.

V bodu 7 článku II škrtají se na návrh náměstka předsedy vlády K. Gottwalda na konci slova „a národních vlád“.

K bodu 11 se dodává na návrh ministra konz. rady Fr. Hály „společné věci rozhlasu“.

V článku III opravuje se text potud, že předseda SNR předloží návrh plénu SNR.

V článku IV se výslovně uvádí, že SNR přísluší na Slovensku zákonodárná moc.

V článku VII formuluje se druhá věta po debatě za účasti ministrů dr. H. Ripky a V. Majera a několika členů slovenské delegace takto: „V jejich čele budou dva předsedové, první a druhý, a z nich vždy jeden Slovák.“

Po přečtení celého taktó doplněného a opraveného textu učiněno toto usnesení: Vláda a předsednictvo SNR schvalují text dohody o některých naléhavých vnitropolitických problémech republiky, vypracovaný předsednictvem SNR, ve znění, jak vyplývá z podrobného jeho projednání ve společné poradě dne 2. června 1945, a ukládá ministru dr. H. Ripkovi, místopředsedovi SNR dr. G. Husákovi a dr. P. Körblovi, aby ještě během schůze provedli definitivní úpravu dohody. Schůze pak projedná tuto úpravu.

[...]

Definitivní úprava dohody

Předseda vlády Zd. Fierlinger činí dotaz, zda upravený český a slovenský text dohody, který byl všem přítomným rozdán, má býtí čten nahlas. Nežádá se tento postup. Přítomní si čtou text (příl. B²) a navrhují některé opravy. Předseda vlády sděluje, že v části II oddělují se v první

větš slova „k návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou“ čárkami; dále se v části II č. 8 připisuje za slova „věci celní“ čárka a škrtná následující spojka „a“; v č. 12 se opravují slova „poštovní, spořitelní a šeková služba“ na slova „poštovní spořitelny a šekové služby“; v č. 14 se slova „... zásobovací a vyživovací, dále věci finanční...“ nahrazují slovy „zásobovací, vyživovací a finanční“.

Předseda vlády konstatuje, ježto není dalších připomínek, že dohoda je jednomyslně přijata. Podotýká, že Úřad předsednictva vlády dodá autentický text dohody České tiskové kanceláři. Navrhuje dále, aby v komuniké bylo učiněno také toto sdělení:

„Zároveň projednala vláda s předsednictvem SNR některé aktuální otázky hospodářské, vyživovací a dopravní a bylo usneseno, že se v těchto jednáních bude pokračovati v nejbližší době za účasti odborníků z těchto úseků.“

Návrh je přítomnými jednomyslně schválen. Předseda vlády prohlašuje poté společnou schůzi vlády s předsednictvem SNR v 11.30 hod. za skončenou.

Předseda SNR K. Šmidke vyslovuje vděk za přátelské přijetí a spatřuje ve výsledku porad krok k dalšímu prohloubení spolupráce.

Předseda vlády Zd. Fierlinger vyslovuje přesvědčení, že dojde k uspokojivému řešení všech společných problémů k prospěchu obou národů.

[...]

SÚA, AÚV KSC, f. 100/24, sv. 137, a.j. 1494. – Strojopisná kopie, 4 s.

¹ Text přílohy A chybí.

² Text přílohy B chybí.

1945, 2. červen, Praha. – Dohoda čs. vlády a předsednictva SNR o postavení a pravomoci slovenských národních orgánů (první pražská dohoda).

Vláda Československé republiky a předsednictvo Slovenské národní rady, jsouce vedeny snahou uskutečnit zásady vládního programu ve věcech slovenských a uspořádat některé naléhavé vnitropolitické problémy republiky, dohodly se na společných poradách v Praze ve dnech 31. května a 1. června 1945 takto:

I

Slovenská národní rada je nejen oprávněnou představitelkou samobytného slovenského národa, ale i nositelkou státní (zákonodárné, vládní i výkonné) moci na území Slovenska.

II

Až do ustavení zatímního československého zákonodárského sboru vykonává pro celé území Československé republiky zákonodárnou moc ve společných věcech prezident republiky, k návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou svými dekrety.

Za společné považují se zásadní celostátní hospodářské, sociálně kulturní a administrativně politické věci, jmenovitě:

1. ústava a státní hranice;
2. zásadní úprava základních práv a svobod občanských;
3. zásadní úprava otázek vnitřní bezpečnosti;
4. národní obrana;
5. politický a hospodářský styk se zahraničím;
6. měna a zásadní úprava peněžnictví a pojišťovnictví;
7. státní rozpočet, závěrečné účty, státní dluh a státní půjčky, jakož i kontrola hospodaření státu;
8. věci celní, věci spotřebních daní a finančních monopolů, daně z hospodářského styku (daň z obratu a daň přepychová), přímé daně, poplatky a regály (poštovní, mincovní, loterní);
9. státní občanství, vystěhovalectví a přistěhovalectví a cestovní pasy;
10. zásadní úprava školství, výchovy a národní osvěty;
11. železniční, silniční, vodní a letecká doprava, pošty a telekomunikace, společné věci rozhlasu;
12. poštovní, spořitelní a šeková služba;
13. patenty, ochrana vzorků a známek, míry a váhy, vyměřování a mapování;

14. zásadní věci hospodářské, zásobovací, vyživovací a finanční, potřebné na zabezpečení stejných podmínek hospodaření a podnikání;
15. státní podniky, ústavy a zařízení;
16. unifikace práva, zejména občanského, obchodního, směnečného a šekového, trestního, jakož i administrativního a soudního řízení, dále věci zásadní úpravy soudní organizace;
17. pragmatikální a platové věci státních a veřejných zaměstnanců;
18. sociální pojištění a sociální politika;
19. zásadní úprava veřejného zdravotnictví;
20. věci, které se mají na základě vzájemné dohody jednotně upravit.

III

Předsednictvo Slovenské národní rady předloží plénu Slovenské národní rady návrh na zplnomocnění slovenských členů vlády ve věcech celostátního zákonodárství.

IV

Slovenské národní radě přísluší na Slovensku zákonodárna moc ve všech otázkách, pokud nejsou vyhrazeny československému zákonodárskému sboru.

V

Dekrety prezidenta republiky, resp. zákony usnesené československým zákonodárným sborem vykonává – není-li v nich ustanoveno jinak – vláda republiky; na Slovensku se tak děje cestou sboru pověřenců Slovenské národní rady, který je vládě republiky odpovědný za jejich provedení.

Ve všech personálních otázkách na Slovensku jest příslušná Slovenská národní rada.

Pověřenectva Slovenské národní rady jsou na Slovensku konečnou instancí administrativní kromě těch případů, které budou vzájemnou dohodou vyhrazeny příslušnému ministerstvu.

VI

Slovenské národní radě přísluší na Slovensku vládní a výkonná moc ve všech věcech, pokud nejsou vyhrazeny československé vládě.

VII

Nejvyšší soudní tribunály republiky budou společné pro území celého státu. V jejich čele budou dva předsedové, první a druhý, a z nich vždy jeden Slovák. Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud budou mít postačující počet senátů ze slovenských právníků pro oblast práva, platného na Slovensku. Sídlo Nejvyššího správního soudu bude v Bratislavě.

VIII

Úprava finančního hospodaření státu i jednotlivých jeho územních celků bude předmětem zvláštní dohody mezi vládou republiky a Slovenskou národní radou.

Cestou května – dokumenty k počátkům naší národní a demokratické revoluce, Praha, Svoboda 1975, s. 196-199; text hlavy II viz Příloha k vyhlášce ministra vnitra z 18. 4. 1946, č. 66/1946 Sb. Tisk, 4 s.

9

1945, 11. prosinec, Praha. – Kancelář prezidenta republiky Úřadu předsednictva vlády. Upozornění, že sbor pověřenců SNR neoprávněně suspendoval platnost dekrety prezidenta republiky č. 53/1945 Sb. z. a n. ze 17. 8. 1945 o odčinění křivd čs. veřejných zaměstnanců na území Slovenska.

Kancelář prezidenta republiky

Číslo 21.563/45I

V Praze dne 11. prosince 1945

Úřad předsednictva vlády v Praze

Věc: Platnost dekrety č. 53/1945 na Slovensku.

Kancelář prezidenta republiky upozorňuje předsednictvo vlády na dopis, který jí byl zaslán panem dr. Fr. Vaverkou z Prahy II, Nekázanka č. 7 a který zní:

„Dovoluji si zdvořile upozornit na následující:

Od vládního komisaře Obchodní a průmyslové komory v Bratislavě obdržel jsem dopis ze dne 22. října 1945 následujícího obsahu:

„Obdržal som Váš ct. prípis zo dňa 17. septembra t.r., v ktorom uplatňujete na základe dekrétu č. 53 Zb. z. a n. zo dňa 17. 8. 1945 rôzne požiadavky.

Bez toho, že by som sa zaoberal s materiálnou časťou cit. dekrétu Vám oznamujem, že dľa uznesenia Zboru povereníkov bola účinnosť cit. dekrétu pre územie Slovenska suspendovaná a preto nemôže byť podkladom prípadných Vašich nárokov.

Dávajúc Vám toto na vedomie, značím sa...“

Vzhľadom k tomu, že cit. dekret prezidenta republiky ze dne 17. 8. 1945 byl vydán po dohodě se Slovenskou národní radou a jeho platnost nebyla

omezena na území zemí českých, žádám zdvořile, aby záležitost pro svoji zásadní povahu byla učiněna předmětem jednání kompetentních orgánů.“

Kancelář prezidenta republiky k tomu dodává:

Dekret prezidenta republiky ze dne 17. srpna 1945 č. 53 Sb. o odčinnění křivd československým veřejným zaměstnancům byl vydán v dohodě se Slovenskou národní radou a má působnost celostátní. Sbor pověřenců není oprávněn „suspendovati“ účinnost zákonných norem pro území Slovenska. Omezení účinnosti pouze na země české a moravskoslezské by se mohlo státi jedině novelizací cit. dekretu, ke které by ovšem bylo povoláno pouze Prozatímní národní shromáždění.

Kancelář prezidenta republiky proto v zájmu jednotnosti československého zákonodárství a jeho ústavnosti upozorňuje na tento případ.

Kancelář prezidenta republiky
Koričanský v.r.

SÚA, f. ÚPV, i.č. 2383, sign. 403/10, kart. 178. – Soudobý opis, strojopisná kopie, 2 s.

10

1945, 19. prosinec, Praha. – Usnesení 5. schůze předsednictva vlády ČSR. Úřadu předsednictva vlády se ukládá, aby připravil řešení otázek kompetencí mezi vládou ČSR a Slovenskou národní radou a vyvolal jednání.

5. schůze předsednictva vlády – 1 – 45

(19. 12. 1945)

1. Úprava vztahů k Slovenské národní radě

Předsednictvo vlády se usnáší:

a) uložit všem členům vlády, aby Úřadu předsednictva vlády urychleně sdělili ujednání, která mají s pověřenci o rozdělení kompetence.

Provedou: všichni ministři.

b) Uložit Úřadu předsednictva vlády, aby jeho odbory politický, legislativní a slovenský připravily řešení nejnaléhavějších vzájemných vztahů mezi vládou a Slovenskou národní radou (otázka jmenování veřejných zaměstnanců, různá finanční opatření, zřízení Ústředního cenového úřadu, sloučení NÚKÚ a Nejvyššího kontrolního dvora) a dále zmocnit předsedu vlády, aby po provedení této přípravy a po jejím schválení předsednictvem vlády urychleně pozval Slovenskou národní radu k jed-

nání o doplnění ujednání obsaženého v dohodě, uzavřené v červnu mezi vládou a předsednictvem Slovenské národní rady.

c) Zmocnit předsedu vlády, aby upozornil písemně Slovenskou národní radu, že všechny podepsané dekrety prezidenta republiky platí i na Slovensku, jestliže jejich platnost nebyla výslovně omezena.

Provede: předseda vlády

Dr. Fiala

SÚA, f. ÚPV, i.č. 2383, sign. 403/10, kart. 178. – Podací razítko ÚPV s datem 6. 1. 1946, rukopisný podpis „Fiala“; strojopis, 1 s.

11

1946, 7. leden, Praha. – Předseda vlády ČSR předsednictvu Slovenské národní rady. Žádost, aby SNR připravila své návrhy k jednání o doplnění první pražské dohody (druhá pražská dohoda).

Uznesením z 19. decembra 1945 uložilo predsedníctvo vlády Úradu Predsedníctva vlády, aby jeho odbory politický, legislatívny a slovenský pripravili riešenie najnaliehavejších vzájomných vzťahov medzi vládou a Slovenskou národnou radou (otázka menovania verejných zamestnancov, rozličné finančné opatrenia, zriadenie Ústredného cenového úradu, zlúčenie NÚKÚ¹ a Najvyššieho kontrolného dvora – a splnomocnilo predsedu vlády, aby po vykonaní týchto príprav a ich schválení predsedníctvom vlády urychlene pozval SNR na rokovanie o doplnení dohody uzavretej v júni medzi vládou a Slovenskou národnou radou.

Exp.

Predsedníctvu Slovenskej národnej rady
v Bratislave

Predsedníctvo vlády na svojej schôdzi 19. decembra 1945 uznieslo sa uložiť Úradu Predsedníctva vlády, aby pripravil návrhy na riešenie najnaliehavejších vzťahov medzi vládou a Slovenskou národnou radou (ako sú napr. kompetencie Slovenskej národnej rady, jej predsedníctva, Zboru povereníkov a jednotlivých povereníctiev, otázka menovania verejných zamestnancov, rozpočtové veci a rozličné finančné opatrenia, zriadenie Ústredného cenového úradu, zriadenie spoločného Najvyššieho kontrolného dvora) a tak aby

bolo možno doplniť dohodu uzavretú v júni 1945 podľa skúseností a potrieb, ktoré sa od toho času ukázali. Predsedníctvo vlády ma súčasne splnomocnilo, aby po vykonaní príprav a ich schválení predsedníctvom vlády pozval som Vás na rokovanie o doplnení júnovej dohody.

Oznamujem Vám toto uznesenie predsedníctva vlády už teraz, aby ste mohli i Vy pripraviť prípadné svoje návrhy pre toto rokovanie, a žiadam Vás, aby ste určili svojich zástupcov pre to rokovanie, ktoré by som chcel zvolať – po schválení pripravovaných návrhov predsedníctvom vlády – asi koncom tohoto mesiaca.

predseda vlády

SÚA, f. ÚPV, i.č. 5589, sign. 1074/9, kart. 1295. – Na tiskopisu ÚPV s kancelárskymi poznámkami, nad textom rukopisná poznámka „V Prahe 5. 1. 1946“, pod textom rukopisná paraфа předsedy vlády Fierlingera a referenta dr. Čaploviče; strojopisná kopie, 1 s.

¹ Nejvyšší účetní kontrolní úřad.

12

1946, 26. leden, Bratislava. – Úřad předsednictva Slovenské národní rady Úřadu předsednictva vlády ČSR. Zaslání osnovy nařízení SNR o přenesení některých práv z předsednictva SNR na prezidenta republiky.

Úřad Predsedníctva Slovenskej národnej rady

Číslo: 1.700/46

Bratislava, dňa 26. januára 1946

Predmet: Osnova nariadenia SNR o prenesení niektorých práv z Predsedníctva Slovenskej národnej rady na prezidenta republiky.

Prílohy: 2

Úřad Predsedníctva vlády – VI. odbor

(do ruk pána odb. prednostu dr. Čaploviča)

v Prahe

Predmetnú osnovu nariadenia SNR prevzal pán prednosta dr. J. Čaplovič.

Na príkaz pána prednostu III. odboru tunajšieho úřadu hl. odb. radcu Majerského posielam opravené znenie osnovy, vyhotovené legisl. zborom.

Za III. odbor Úřadu Predsedníctva Slovenskej národnej rady

Nariadenie

Slovenskej národnej rady

zo dňa 1946 o prenesení niektorých práv z Predsedníctva Slovenskej národnej rady na prezidenta republiky.

Slovenská národná rada uzniesla sa na tomto nariadení:

§ 1

Do vydania novej ústavy Československej republiky prezident republiky:

1. zvoláva Slovenskú národnú radu na zasadania, odročuje ich a vyhlasuje zasadania za skončené;

2. podpisuje nariadenia Slovenskej národnej rady;

3. adresuje posolstvá Slovenskej národnej rade a dáva jej na uváženie návrhy a opatrenia, ktoré pokladá za potrebné a účelné;

4. na návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady menuje predsedu Zboru povereníkov a povereníkov;

5. na návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady menuje profesorov vysokých škôl, ďalej sudcov, štátnych úradníkov a dôstojníkov národnej bezpečnosti troch najvyšších platových stupní;

6. na návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady udeľuje amnestiu, odpúšťa alebo zmiernuje tresty a právne následky odsúdenia trestnými súdmi, ako aj – okrem súkromnožalobných prípadov – nariaďuje, aby sa nezačalo súdne trestné konanie, alebo aby sa v ňom nepokračovalo;

7. na návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady udeľuje penzie a dary z milosti.

§ 2

1. Prezident republiky je povinný zvolať Slovenskú národnú radu na dve riadne zasadania v roku: na jarné a jesenné. Jarné zasadanie sa začína v marci, jesenné v októbri.

2. Na mimoriadne zasadania zvoláva prezident republiky Slovenskú národnú radu, ak o to požiada nadpolovičná väčšina členov Slovenskej národnej rady na Predsedníctve Slovenskej národnej rady udajúc predmet rokovania. Prezident republiky je povinný zvolať Slovenskú národnú radu na mimoriadne zasadanie tak, aby sa zišla do 14 dní odo dňa podania žiadosti; keby tak neučinil, zíde sa Slovenská národná rada do ďalších 14 dní na pozvanie Predsedníctva Slovenskej národnej rady.

3. Ak od posledného riadneho zasadania uplynuli aspoň dva mesiace, prezident republiky je povinný zvolať Slovenskú národnú radu tak, aby sa zišla do 14 dní odo dňa podania žiadosti, ak o to žiadajú aspoň dve pätiny členov Slovenskej národnej rady; keby tak neučinil, zíde sa Slovenská

národná rada do ďalších 14 dní na pozvanie Predsedníctva Slovenskej národnej rady.

4. Prezident republiky môže odročiť zasadanie Slovenskej národnej rady len raz v roku a to najviac na mesiac.

§ 3

1. Prezident republiky uznesené nariadenie Slovenskej národnej rady má podpísať alebo ho môže vrátiť so svojimi pripomienkami do 15 dní odo dňa, kedy bolo dodané Kancelárii prezidenta republiky.

2. Ak Slovenská národná rada pri hlasovaní podľa mien trvá na uznesenom nariadení (ods. 1.) väčšinou hlasov všetkých členov, nariadenie treba vyhlásiť.

§ 4

1. Akty prezidenta republiky podľa § 1 č. 1, 4 až 7 spolupodpisuje predseda Slovenskej národnej rady.

2. Nariadenia Slovenskej národnej rady podpisuje prezident republiky, predseda Slovenskej národnej rady, predseda Zboru povereníkov a povereník, ktorý má nariadenie vykonať.

§ 5

Toto nariadenie vykoná Predsedníctvo Slovenskej národnej rady so Zborom povereníkov.

SÚA, f. ÚPV, i.č. 5653, sign. 1776/I-VI, kart. 1312. – Podací razítko ÚPV a datum 31. 1. 1946, nečitateľný podpis referenta III. odboru Úřadu predsedníctva SNR; príloha: na 1. strane rukopisná poznámka „odoslané dňa 21. 1. 1946 – č. 4182-II-186/46“; strojopisná kópia, 3 s.

13

1946, před 26. květnem, Bratislava. – Stanovisko Komunistické strany Slovenska k otázce poměru slovenského a českého národa.

Stanovisko

Komunistické strany Slovenska k otázce poměru slovenského a českého národa.

Slovenskí komunisti, ktorí boli v ostrej opozícii voči centralistickým a čechoslováckym smerom za predmníchovskej ČSR, ktorí viedli ostrý a neúnavný boj proti separatizmu v Hlinkovej strane, stavali vždy otázku existencie slovenského národa, ako aj bratského vzájomného pomeru nášho národa k českému národu jasne, nekompromisne, viedli slovenský

národ za šesť rokov ilegality k tomu riešeniu, ktoré víťazilo v Slovenskom národnom povstaní, ktoré bolo pojaté do vládneho programu a podľa ktorého je i dnes upravený česko-slovenský pomer. V posledných mesiacoch môžeme však pozorovať viaceré rušivé zjavy, ktoré by mohli dobrý a bratský pomer našich dvoch národov naštrbiť a tým základy nášho štátu podkopávať. Na Slovensku niektoré reakčné skupiny, ktoré prezerajú novú úpravu česko-slovenského vzťahu, chceli by pestovať atmosféru protičeskej nenávisť, pestovanej minulým režimom a tým narušujú vzájomnú dôveru našich národov. Niektoré české skupiny, najmä v strane národne-socialistickej a lidovej, pokúšajú sa podvrátiť nové princípy spoluzititia našich dvoch národov, najmä zásady vládneho programu a pražskej dohody, vo svojej tlači vedú kampaň, ktorá sleduje staré, predmníchovské usporiadanie pomeru slovenského a českého národa. Byrokracia ústredných úradov, vychovaná a zvyklá na staré centralistické riadenie štátu, podryva, alebo aspoň zanedbáva tie zásady, na ktorých sa naše dva národy v oslobodenej republike slobodne zišli. Pri tvorení nových strán na Slovensku bol a mohol by byť vnášaný zmätok, ktorý by ohrožoval základné vymoženosti nášho povstania a rozhodne poškodzoval konsolidáciu nášho štátu. Preto Ústredný výbor KSS považuje za potrebné vyhlásiť v tejto otázke zásadné stanovisko Komunistickej strany Slovenska:

1. Československú republiku považujeme za spoločný, jednotný a nedeľiteľný štát národa slovenského a českého. K posilneniu tohto nášho štátu na poli domácom i zahraničnom, v úseku politickom, vojenskom, hospodárskom, kultúrnom i sociálnom, dáme všetky naše sily k dispozícii. V jednotnom štáte vidíme najlepšie možnosti rozvoja a blahobytu i nášho slovenského národa.

2. Odmietame akékoľvek diskusie o nacionálnej samobytnosti slovenského národa, odmietame teóriu jednotného národa československého v akomkoľvek podaní. Slovenský národ je tu, ako prostá a samozrejmä skutočnosť, so všetkými právami a atribútmi samobytného národa.

3. Československá republika bola obnovená ako demokratický štát dvoch slovanských rovnoprávných národov, národa českého a slovenského. Preto tiež vnútorné usporiadanie nášho štátu musí vychádzať z tejto nacionálnej základne, a nie z myšlienky administratívnej decentralizácie, ktorou sa chce maskovať staré centralistické chápanie jednotného národa československého.

4. Trváme na stanovisku vládneho programu, podľa ktorého, „aby sa uplatnilo skutočné bratstvo medzi obidvoma národmi“, má byť vzájomný pomer upravený podľa zásady „rovný s rovným“, to znamená, že „Slováci

majú byť pánmi vo svojej slovenskej zemi práve tak ako Česi vo svojej českej domovine“ a spoločné štátne úkoly majú byť obstarávané spoločnými štátnymi orgánmi.

5. Pridržiavame sa zásady prijatej vo vládnom programe a pražskej dohode z 1. 6. 1945, že Slovenská národná rada a Zbor povereníkov sú „nielen oprávnenými predstaviteľmi samobytného národa slovenského, ale i nositeľmi štátnej (zákonodarnej, vládnej a výkonnej) moci na území Slovenska“. Preto trváme na zachovaní a upevnení SNR, ako slovenského orgánu zákonodarneho, Zboru povereníkov, ako vlády, lebo tieto orgány vyšli z jednotného ilegálneho boja nášho národa, zo slávneho Slovenského národného povstania a v jednoročnom budovaní Slovenska sa plne osvedčili.

6. Pokiaľ ide o rozdelenie moci zákonodarnej medzi Národné zhromaždenie a SNR, o rozdelenie moci vládnej a výkonnej medzi ústrednú vládu a Zbor povereníkov, zotrvávame na zásadách, ktoré boli prijaté v dohode, uzavretej dňa 1. 6. 1945 medzi ústrednou vládou a Predsedníctvom SNR.

7. V Ústavodarnom národnom zhromaždení, ktoré má vyjsť z volieb 26. mája t.r., budeme presadzovať, aby všetky zásady, v tomto našom stanovisku vyššie uvedené, boli vtelené do novej československej ústavy, aby tak natrvalo bolo zabezpečené ústavné postavenie slovenského národa v Československej republike a aby tak bratské vzťahy našich dvoch národov neboli ničím v budúcnosti rušené.

Sme si plne vedomí toho, že vyriešenie národnostnej otázky nijako nevyčerpáva túžby a potreby našich národov. Preto práve taký dôraz kladieme na naliehavé a progresívne riešenie otázok hospodárskych, sociálnych a kultúrnych. K zvyšovaniu životnej úrovne, blahobytu a kultúrneho stupňa pracujúceho ľudu našich národov potrebná je jednotná pokroková práca v celom štáte. Nepripustíme preto, aby slovenské národné vymoženosti a naše orgány stali sa hniezdom reakčných síl, ktoré by ich chceli použiť k hamovaniu pokrokových zákonov a opatrení na Slovensku, alebo aj v celom štáte. Naopak sme presvedčení, že Slováci musia držať krok s českým národom, s jeho progresívnymi silami, aby prekonali nedostatky hospodárske i kultúrne, ktoré nezičlivé storočia nám zanechali. Chceme sa tu opierať hlavne o českých komunistov a české pracujúce vrstvy, ktoré nielen že svoj národ za krátku dobu oslobodenia vysoko povzniesli, ale i pri presadzovaní slovenských národných požadaviek nás vždy podporovali a túžbam slovenského národa s porozumením v ústrety vychádzali.

Komunistická strana Slovenska, ktorá toto stanovisko vždy hájila, prebojovávala a ako hlavná sila aj do života uviedla, bude i v budúcnosti

tieto požiadavky slovenského národa a vymoženosti nášho národného povstania chrániť, do praxe a do ústavnej listiny presadzovať. Od sily našej strany v Ústavodarnom národnom zhromaždení závisí, ako budú tieto zásady do ústavy vtelené. Od sily našej strany závisí, aby neboli naše národné vymoženosti proti záujmom nášho ľudu reakčnými silami zneužit. Od pokrokového rozhodnutia národa záleží, aby meno nášho národa v súťaži slovanských národov sa čestne vynímalo a spomínalo.

ŠÚA SR, f. ÚVKSS – OT-2. – Neověřená strojopisná kopie s rukopisnými opravami a doplňky, 3 s.

14

1946, 11. duben, Praha. – Část zápisu z jednání delegací vlády ČSR a Slovenské národní rady o upřesnění první pražské dohody.

[...]

II

Jednání mezi vládou a Slovenskou národní radou
ve věci dohody ze dne 2. června 1945

Předseda vlády Zd. Fierlinger se odvolává na návrh dohody a na návrh dodatkového protokolu k ní, kteréžto návrhy mají členové vlády před sebou (příloha B tohoto zápisu).¹ Předseda vlády podává stručný referát o průběhu jednání, líčí zejména určité potíže, na které toto jednání naráží, pokud jde o snahu prosadit myšlenku jednotného státu, poněvadž vláda učinila v červnu 1945 určité ústupky, které nyní tvoří podklad dalšího jednání a na něž se slovenští činitelé vždy odvolávají. Vyjednávací vlády se zejména pokusili o to, aby se dosáhlo uznání principu, že jednotlivý pověřenec bude do určité míry odpovědný též svému ministrovi. Předseda vlády připomíná v této souvislosti, že podle čl. V dohody ze dne 2. června 1945 je jen sbor pověřenců odpovědný vládě republiky za provedení zákonů, resp. dekretů. Odpovědnost jednotlivého pověřence se tam nestanoví.

Při nynějším jednání se zdálo, že dohoda o této odpovědnosti je již téměř hotova, ale v posledním okamžiku se jednání přece jen rozbila. Něco obdobného platí o pokusu dosáhnouti sjednocení kontroly státního hospodářství. Za tohoto stavu věci představuje návrh dohody vlastně jen určité minimum. Legislativní odbor ÚPV má proti navržené formulaci dohody řadu věcných a formálních námitek, neboť vychází z čistě práv-

ního hlediska jednotného státu. Jsou to typické připomínky a námitky právníků, jejichž představám dohoda neodpovídá. Předseda vlády zdůrazňuje, že jde o politickou dohodu, kterou nelze posoudit jen čistě právnicky. Musíme si uvědomit, že stará ústava fakticky v mnohých směrech u nás již neplatí a že se k ní také již nevrátíme.

Předseda vlády sděluje poté obsah jednotlivých bodů dohody a navrhuje konečně, aby byla schválena. Doporučuje toto schválení přímo vřele a dodává, že byl včera u prezidenta republiky, který s dohodou celkem souhlasí a jeho kancelář projevuje jen přání, aby jmenování a povýšení, jichž se týká ustanovení čl. 1, písm. a), odst. 3 návrhu dohody, byla Kanceláři prezidenta republiky předložena k informaci prostřednictvím Úřadu předsednictva vlády nejdéle při předložení prvního návrhu příslušnému resortu podle odstavce 1 citovaného článku. Předseda vlády Zd. Fierlinger se domnívá, že se tomuto námětu, resp. tomuto požadavku může vyhovět. Doufá, že uzavření této dodatkové dohody bude mít příznivý vliv na politické poměry na Slovensku.

Ministr prof. dr. A. Procházka konstatuje, že má rovněž jako právník vážné připomínky a pochybnosti k obsahu dohody. Připojuje se z tohoto hlediska plně k stanovisku legislativního odboru ÚPV. Předseda vlády Zd. Fierlinger upozorňuje, že tyto připomínky legislativního odboru ÚPV nebyly rozeslány, takže je snad členové vlády neznají. Ministr prof. dr. A. Procházka netvrdí, že připomínky znal, je však přesvědčen, že jsou z hlediska právního odůvodněny a uplatňuje dále, že návrhy na milost ze Slovenska by měly být podávány vládě Slovenskou národní radou a nikoliv pověřencem spravedlnosti přes Slovenskou národní radu. Znění dohody tu vede k výkladu, že máme dva ministry spravedlnosti, jednoho pro Slovensko a jednoho pro ostatní území. Okolnost, že podle obsahu dodatkové dohody slovenské řády má udělovat Slovenská národní rada, třeba jen tuzemcům, vede k domněnce, že pro Slovensko je jediným představitelem státu Slovenská národní rada. Z ustanovení čl. II v souvislosti s řadou jiných ustanovení dohody vyplývá, že Slovenská národní rada podržuje v praxi pro Slovensko postavení rovnocenného zákonodárského sboru a že tu existuje dvojitá kolej. Sboru pověřenců a pověřencům se zásadně přiznává postavení vlády a ministrů, byť v určitých směrech poněkud modifikované. Ze znění čl. IV se zdá, že se oba nejvyšší soudy, tj. Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud slučují, což by se mohlo státi jedině zákonem a nikoliv jen dohodou. Bylo by třeba upravit alespoň hmotně právní poměry zaměstnanců těchto soudních tribunálů jednotně. Konečně by bylo k čl. IX uvážit, zda se předpisy o národní správě nemají rovněž sjednotit.

Předseda vlády Zd. Fierlinger konstatuje, že podle jeho názoru změna dohody nebude dobře možná. Ministr dr. P. Drtina se připojuje k stanoviskům ministra dr. A. Procházky a konstatuje jako ministr spravedlnosti, že vůbec neví, co se děje na Slovensku v oboru spravedlnosti. Jediná věc, o které se společně jednalo, byla otázka sloučení obou nejvyšších soudů, a to jsou dobré vyhlídky na dohodu. Jinak nemůže převzít vůbec odpovědnost za výkon spravedlnosti na Slovensku. Přesto byl kritizován za to, že se Slováci nezúčastnili zájezdu do Norimberka. Ministr J. Masaryk poznamenává, že i on byl pro to kritizován.

Ministr dr. P. Drtina pokračuje a konstatuje, že se nedávno poprvé sešel s činiteli Národního soudu na Slovensku a že to byl jeho první styk s nimi. Ministr neví, zda situace je v jiných resortech jiná, ale pro úsek spravedlnosti musí konstatovat, že svůj úřad na Slovensku nevykonává a nemůže vykonávat a situace je skutečně taková, jak ji před několika týdny jednou označil náměstek prof. dr. J. Stránský, když řekl, že československý ministr spravedlnosti je na Slovensku ministrem asi stejně tak, jak jím je v Portugalsku. Přitom nemá ministr dr. P. Drtina naprosto žádného důvodu, aby předpokládal, že pověřenec spravedlnosti na Slovensku souhlasí s tímto stavem, resp. že by měl zájem na tom, aby se bránilo náležitěmu styku ministerstva spravedlnosti a slovenských orgánů spravedlnosti.

Předseda vlády Zd. Fierlinger vyslovuje politování nad tímto stavem a opakuje, že při jednání byla dobrá vyhlídka pro dohodu o odpovědnosti pověřence vůči ministrovi, že však nakonec slovenští činitelé nechtěli uznati žádnou závislost pověřence na ministrovi a byli jen pro součinnost, tj. pro spolupráci.

Ministr V. Majer doporučuje, aby návrh, který byl dnes vládě předložen, nebyl označen jako dohoda, nýbrž jako zápis o jednání vlády Republiky československé a Slovenské národní rady ze dne 11. dubna 1946. Předseda vlády Zd. Fierlinger se domnívá, že proti tomu není námitka a konstatuje, že se nikdo nehlásí ke slovu. Vláda činí poté na návrh svého předsedy toto

2. usnesení: Vláda, vyslechnuvši podrobnou zprávu svého předsedy o jednání vládní delegace s činiteli Slovenské národní rady a sboru pověřenců ze dne 11. dubna 1946, resp. ve dnech 9. až 11. dubna 1946, se usnáší, že souhlasí s tím, aby předseda vlády vyrozuměl předsednictvo Slovenské národní rady, že si Kancelář prezidenta republiky přeje, aby do dodatkového protokolu bylo k čl. 1, písm. a), odst. 3 zápisu o jednání pojato ustanovení, že jmenování a povýšení, jichž se týká ustanovení čl. 1,

písm. a), odst. 3, budou Kanceláři prezidenta republiky předložena k informaci prostřednictvím Úřadu předsednictva vlády nejpozději při předložení prvního návrhu příslušnému resortu podle prvního odstavce citovaného článku. Listina o jednání budiž označena jako protokol o výsledcích jednání mezi vládou Republiky československé a Slovenskou národní radou, konaných v Praze ve dnech 9. až 11. dubna 1946, ve věci vzájemných vztahů mezi zeměmi Českou a Moravskoslezskou na straně jedné a Slovenskem na straně druhé. Předseda vlády nechť zjistí, zda Slovenská národní rada souhlasí s dosaženými výsledky, načež zařídí v případě souhlasu po potřebné stylistické a formální úpravě publikaci protokolu a po případě též dodatkového protokolu.

Provede: předseda vlády.

[...]

SÚA, AÚV KSCČ, f. 100/24, sv. 140, a.j. 1494. – Strojopisná kopie, 4 s.

¹ Přílohy chybějí.

15

1946, 25. duben, Bratislava. – Část stenografického zápisu ze 17. zasedání pléna SNR, projednávajícího dohodu československé vlády a předsednictva SNR z 11. dubna 1946.

[...]

Předseda SNR dr. Jozef Lettrich (cengá):

Začneme rokovať o prvom bode programu, ktorým je schválenie protokolu uzavretého v Prahe dňa 11. apríla 1946 medzi vládou republiky a Slovenskou národnou radou. Referentom je pán podpredseda Slovenskej národnej rady dr. Ivan Horváth. Prosím, aby sa ujal slova.

Podpredseda SNR dr. Ivan Horváth: Slávna Slovenská národná rada! Slovenské národné povstanie vytvorilo si v Slovenskej národnej rade suverénny zákonodarný, vládny i výkonný orgán. Bolo to samozrejme, lebo bolo potrebné, aby na oslobodenom území existovala vláda, ktorá by pevne vládla. Účelom a ideálom Slovenského národného povstania však bolo nielen zvrhnúť tisoovskú vládu, ale aj oslobodiť celé územie vlasti, to je Československej republiky. A bolo preto samozrejme, že tieto práva, ktoré Slovenská národná rada v revolúcii dostala, sú len dočasné a že akonáhle nastanú normálne pomery, budú i tieto práva ináč usporiadané.

Bolo preto tiež samozrejme, že po konsolidácii pomerov práva zákonodarné i vládne budú odovzdané v určitej miere centrálnej našej československej vláde.

Československá republika bola však obnovená na nových základoch. Tieto nové základy vyžadujú i nové usporiadanie rozdelenia vládnej, výkonnej a zákonodarnej moci. Preto nedalo sa pokračovať na starých ústavných základoch, ale život si vyžadoval, aby usporiadanie pomeru Čechov a Slovákov v novom štáte bolo vyriešené novými dohodami. Takáto nová dohoda bola uzavretá minulého roku dňa 1. júna 1945 na jednaní zástupcov Slovenskej národnej rady s československou vládou a táto dohoda bola i Slovenskou národnou radou schválená.

Avšak po uzavretí tejto dohody ukázalo sa ihneď, že je táto nedostačujúca, že všetkým potrebám nevyhovuje a boli tam opomenuté určité závažné veci. Tak menovite ukázalo sa, že v pražskej dohode nebolo hovorené o právach pána prezidenta republiky, ktoré právom revolúcie vykonávalo Predsedníctvo Slovenskej národnej rady i naďalej. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady si bolo vedomé, že konsolidácia republiky, vyriešenie vzájomného pomeru vyžaduje, aby tieto prezidentské práva boli vrátené pánu prezidentovi, aby on svoje práva vykonával na celom území Československej republiky, to je tak na Slovensku, ako aj v českých zemiach. Preto Predsedníctvo Slovenskej národnej rady hľadalo už dávnejšie spôsob, ktorým by mohlo tieto práva pánu prezidentovi odovzdať. Čiste z technických príčin sa stalo, že toto odovzdanie práv sa preťahovalo, až sa došlo k tomu názoru, že k vyriešeniu tejto otázky bude potrebné nové jednanie medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou.

Ukázalo sa však, že bude potrebné jednať ešte o iných otázkach. Menovite zvolením Dočasného národného zhromaždenia vyskytla sa tá situácia, že Dočasné národné zhromaždenie bolo oprávnené vynášať zákony zásadne vo všetkých veciach na celé územie Československej republiky a v zákone (dekréte), ktorým bolo toto Dočasné národné zhromaždenie ustanovené, nebolo pamätané na to, že je tu Slovenská národná rada, ktorá má tiež určitú zákonodarnú pôsobnosť v zmysle pražskej dohody. V dôsledku týchto nedostatkov dohodlo sa Predsedníctvo Slovenskej národnej rady s vládou, že sa zide k novým jednaniam. Tieto nové jednanie boli dňa 9., 10. a 11. apríla 1946 v Prahe. Po trojdennom jednaní došlo k novej dohode, ktorej obsah je spísaný do protokolu, ktorý bol rozmnožený a vám odovzdaný. V protokole zásadne sa upravuje výkon právomoci pána prezidenta republiky na Slovensku, ďalej styk Slovenskej národnej rady s Dočasným národným zhromaždením a v budúcnosti Ústa-

vodárnym národným zhromaždením, konečne upravujú sa ďalšie podrobnosti vytvorenia spoločných orgánov a mimo toho dohoda sa dotýka i usporiadania majetko-právnych jednaní z doby neslobody. Dovoľte, aby som vám znenie tohto protokolu prečítal:

„Protokol o rokovaní vlády Československej republiky a Slovenskej národnej rady zo dňa 11. apríla 1946.

Vláda Československej republiky a Slovenská národná rada, vedené snahou prehĺbiť vzájomné vzťahy medzi českými zemiami a Slovenskom a doplniť dohodu z 2. 6. 1945, dohodli sa na poradách, konaných v Prahe dňa 9., 10. a 11. apríla 1946 takto:

Článok I

a) Prezident republiky vymenúva i na Slovensku vysokoškolských profesorov vôbec, ďalej sudcov, počínajúc V. stupnicou funkčného služného a štátnych úradníkov, počínajúc 3. platovou stupnicou na návrh Zboru povereníkov, ktorý ho predkladá cez Predsedníctvo Slovenskej národnej rady vláde, táto ho vráti Predsedníctvu Slovenskej národnej rady, ak je návrh v rozpore s jednotnou personálnou politikou v republike; inak ho predloží prezidentovi republiky.

Menovací akt kontrasignuje predseda vlády a vráti ho Predsedníctvu SNR. Menovania a povýšenia vykonané doteraz Predsedníctvom SNR, Zborom povereníkov a predsedom Najvyššieho kontrolného dvora zostávajú v účinnosti tak, ako by boli vykonané podľa 1. ods. bodu a) tohto článku.

b) Prezident republiky udeľuje milosť i na Slovensku a to aj vo veciach patriacich pred ľudové súdy a Národný súd – na návrh povereníka pre pravosúdie, ktorý ho predkladá cez Predsedníctvo Slovenskej národnej rady vláde; táto ho vráti Predsedníctvu SNR, ak má proti návrhu námietky z hľadiska celoštátnych záujmov, inak ho predloží prezidentovi republiky.

c) Cudzozemcom udeľuje československé a slovenské rady iba prezident republiky a dáva im tiež vyznamenania. Tuzemcom na Slovensku udeľuje Slovenská národná rada doteraz ňou zriadené revolučné rady.

Článok II

Rezortné osnovy zákonov a vládnych nariadení prejedná rezortné ministerstvo s príslušným poverením prv, než budú predložené vláde. Rovnako i osnovy nariadení Slovenskej národnej rady a osnovy vykonávacích nariadení Zboru povereníkov prejedná príslušné poverenie prv s rezortným ministerstvom. Poverenie upovedomí o osnove hneď Zboru povereníkov a Predsedníctvu Slovenskej národnej rady, kdežto ministerstvo upovedomí Predsedníctvu vlády. O iniciatívnych návrhoch po-

daných v Dočasnom národnom zhromaždení (Ústavodarnom národnom zhromaždení), po prípade Slovenskej národnej rade, informujú sa vzájomne predsedníctva týchto zborov.

Článok III

Aby boli odstránené doterajšie nezrovnalosti medzi právnymi normami vydanými prezidentom republiky vo forme dekrétov, ďalej nariadeniami vlády na jednej strane a právnymi normami uznesenými Slovenskou národnou radou alebo Zborom povereníkov na strane druhej, zriadi sa koordinačný orgán pri Úrade Predsedníctva vlády, skladajúci sa z troch Čechov a z troch Slovákov. Úlohou tohto orgánu je preskúmať všetky v predchádzajúcej vete uvedené právne normy a navrhnúť vláde a Slovenskej národnej rade čo treba zariadiť.

Článok IV

Najvyššie súdy v Brne a v Bratislave považujú sa pri zachovaní ich doterajšej organizácie a pôsobnosti podľa predpisov pre ne platných za súčiastky jednotného Najvyššieho súdu, ktorý má sídlo v Brne; právne dôsledky z toho vyplývajúce budú upravené zákonom.

Inak stav najvyšších súdnych tribunálov zachováva sa podľa pražskej dohody zo dňa 2. 6. 1945 až do úpravy ústavnou listinou.

Článok V

Na Slovensku vykonáva pôsobnosť Najvyššieho úradu cenového, do- kiaľ nedôjde k definitívnej úprave, cenový odbor povereníctva pre výživu a zásobovanie v dohode s Najvyšším úradom cenovým podľa smerníc Hospodárskej rady.

Článok VI

Uznáva sa zásada jednotnej plánovacej služby v celej republike. Na základe tejto zásady funkciu Štátneho úradu plánovacieho v Prahe vykonáva na Slovensku plánovací odbor Štátneho plánovacieho a štatistického úradu v Bratislave. Oba tieto úrady spolupracujú podľa doterajšej dohody medzi sebou uzavretej a podľa smerníc Hospodárskej rady.

Článok VII

Uznáva sa zásada jednotnej štatistickej služby v celej republike. Na základe tejto zásady funkciu Štátneho štatistického úradu v Prahe vykonáva na Slovensku III. odbor Štátneho plánovacieho a štatistického úradu v Bratislave. Obidva tieto úrady v záujme organizácie štatistickej služby urobia všetky opatrenia, aby sa štátna štatistická služba riadne vykonávala podľa smerníc Hospodárskej rady.

Štatistické informácie cudzine podáva Štátny štatistický úrad v Prahe.

Článok VIII

Kontrola štátneho hospodárenia bude v celej republike jednotná a uprávi sa ústavným zákonom. Až do vydania tohto zákona budú obidva doterajšie najvyššie kontrolné úrady v trvalom styku za účelom jednotných kontrolných metód.

Článok IX

Platnosť dekrétu č. 5/1945 Zb. o neplatnosti niektorých majetkových jednaní z doby neslobody a o národnej správe sa rozšíria na Slovensku tým spôsobom, že sa do zákona k tomuto dekrétu prejednávaneho v Dočasnom národnom zhromaždení dá ustanovenie, že sa platnosť predpisov týkajúcich sa neplatnosti majetkových prevodov a reštitúcie majetku (nie však predpisov o národnej správe) rozšíri i na Slovensko, takže zákon môže byť celoštátny.

Týmto protokolom sa mení a dopĺňa dohoda zo dňa 2. júna 1945, ktorá ináč zostáva v platnosti s tou ďalšou zmenou, že v jej článku II namiesto dekrétov prezidenta republiky sa uvádzajú zákony Dočasného národného zhromaždenia (Ústavodarného národného zhromaždenia).“

K tomuto protokolu bol ujednaný nasledovný dodatok:

„Dodatok k protokolu o rokovaní vlády Československej republiky a Slovenskej národnej rady zo dňa 11. apríla 1946.

Pod rozporom s personálnou politikou v republike bolo myslené tiež na dôvody štátnej bezpečnosti a štátnej spoľahlivosti. (Článok I, písm. a) odst. 1.)

Návrhy na menovanie nebudú prechádzať personálnou komisiou ministrov. (Článok I, písm. a) ods. 1.)

Vymenovania a povýšenia, ktorých sa týka ustanovenie čl. I, písm. a) ods. 3 protokolu, budú Kancelárii prezidenta republiky predložené na informáciu prostredníctvom Úradu Predsedníctva vlády najneskoršie pri predložení prvého návrhu na menovanie podľa čl. I, písm. a) ods. 1.

Tuzemcom na Slovensku udeľuje iné, než Slovenskou národnou radou dosiaľ zriadené rady prezident republiky. (Článok I, písm. c.)

Bolo konštatované, že niet pochybností o tom, že platnosť a účinnosť celoštátnych noriem vyplýva z ich uverejnenia v Zbierke zákonov a nariadení Republiky československej.

Colné orgány musia byť spravované ústredne, i keď cez poverenika. Predpokladá sa, že všetky problémy s touto otázkou súvisiace, budú čo najskôr vyriešené dohodou medzi ministerstvom financií a poverenictvom.

Text protokolu bude schválený vládou a Slovenskou národnou radou.“

Slávna Slovenská národná rada!

Jednania, ktoré boli vedené medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou, prebiehali v ovzduší srdečnom a priateľskom, ako aj úprimnom. Je samozrejmé, že pri formulovaní jednotlivých bodov došlo k debatám niekedy i tuhým, avšak mám za potrebné konštatovať, že slovenská delegácia získala ten dojem, že ako vláda, tak i zástupcovia českých politických strán pri jednaní boli vedení snahou ísť v ústrety všetkým oprávneným požiadavkám Slovákov a zástupcov Slovákov, a že ich námietky, ako i protidôvody vychádzali jedine len zo snahy zachovať jednotnosť Československej republiky a usporiadanie také, aby to neškodilo tejto jednotnosti. Na základe týchto jednaní došlo k protokolu, ktorý som vám prečítal. Dovoľte mi, aby som upozornil na to, že i keď sa jedná len o politickú dohodu, predsa ide tu o závažný historický čin. Už prvá pražská dohoda bola len politickou dohodou, ktorá nebola pojatá do žiadneho zákona a do žiadnej normy a predsa život ukázal, že táto sa stala základom celého nášho štátneho zriadenia. Základom spolunažívania Čechov a Slovákov, ba došlo k tomu, že silou okolností bolo vynútené, že táto dohoda musela byť citovaná aj v ústavnom zákone a takto sa stala súčasťou nášho právneho poriadku. I táto dohoda dodatočná – tento protokol – má práve takú dôležitosť a práve takú závažnosť, a sme presvedčení, že i tento sa stáva historickým činom a že bude základom budúceho spolunažívania. I keď teraz má byť zvolené Ústavodarné národné zhromaždenie, ktoré rozhodne o budúcej ústave Československej republiky, som presvedčený, že táto budúca ústava nebude vyplývať len z ideových základov a z formálnych základov, ale že bude musieť spočívať aj na živote, na tých orgánoch a inštitúciách, ktoré si život sám vytvoril a ktoré sa osvedčili. Práve preto pri celom jednaní boli sme vedení tou myšlienkou, že vytvárame a ujednávame nielen dočasnú politickú dohodu, ale aj zároveň pracujeme už na základoch budúceho ústavného usporiadania Československej republiky.

Dovoľte mi tiež, aby som sa pri tejto príležitosti poďakoval všetkým ostatným členom delegácie, ktorí sa zúčastnili rokovaní v Prahe, ďalej pánom expertom, ktorí tam s nami boli a cenné rady nám poskytli, konečne pánu predsedovi Slovenskej národnej rady dr. Lettrichovi, ktorý s takou prezieravosťou, energiou a dôslednosťou viedol slovenskú delegáciu. Ako z dodatku protokolu vysvitá, tento protokol má byť schválený jednak vládou, jednak Slovenskou národnou radou. Oznamujem, že vládou tento protokol už schválený bol a teraz je predkladaný slávnej Slovenskej národnej rade tiež na schválenie. Prosím slávnu Slovenskú národnú radu,

aby tento protokol dôstojne, jednohlasne a manifestačne schválila, aby tak dala najavo, ako Slovákom záleží na čím skoršej konsolidácii Československej republiky a na usporiadaní definitívneho spolužitia Čechov a Slovákov. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich:

Otváram rozpravu o prednesenom protokole, respektíve o dohode. K slovu sa prihlásil pán povereník pre obchod a priemysel dr. Ján Púll.

Povereník pre obchod a priemysel dr. Ján Púll:

Slávna Slovenská národná rada! Najnovšia dohoda medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a ústrednou vládou československou je len dohodou parciálnou. Rieši len niektoré otázky a nie pomer medzi ústrednými a slovenskými zákonodarnými a vládnymi orgánmi v celej šírke, ako sa to stalo v dohode z 2. júna 1945. Slovenská národná rada odovzdáva prezidentovi republiky niektoré právomoci, ktoré hlave štátu bezpochybné patria. Rieši sa otázka niektorých centrálnych úradov. Inak ostáva čo do všetkých ostatných otázok v platnosti dohoda z 2. júna 1945. Nenadhadzuje táto nová dohoda žiadne podstatné nové momenty vo vzájomnom spolužití Čechov a Slovákov a nové momenty vo vzájomnom pomere ústredných a národných slovenských orgánov moci zákonodarnej a výkonnej.

Napriek tomu má dohoda význam veľký a vyžaduje si politického zhodnotenia. A to predovšetkým práve preto, že v nej sa žiadne nové momenty nevyskytujú. Spomeňme, že nie pred dlhým časom sa v časti tlače urputne o postavení Slovákov diskutovalo a že menovite tlač národnosocialistickej strany na terajšie postavenie Slovenska nezahalene útočila. I na Slovensku vznikla istá nervozita a samozrejme, sprevádzaná protičeskými invektívami protičeského politického podzemia. A keď došlo k jednaniu s kompetentnými činiteľmi celoštátnymi a teda i s kompetentnými činiteľmi českej politickej verejnosti, vyšli zákonodarné a vládne orgány slovenské upevnené.

Dohoda, ktorú ideme dnes schvalovať, znamená upevnenie Slovenskej národnej rady a Zboru povereníkov. Prečo je tomu tak, vážené dámy a pánovia? Prečo sa neplnia proroctvá neslávne známeho kuvika Konštantína Čulena, že v obnovennej Československej republike budú Slováci Čechmi potlačovaní? Prečo sa neplnia tieto proroctvá fašisticko-ludáckej vlády, bez ktorých splnenia je fašistické podzemie bezmocné, stratené, izolované od ľudu a obmedzené na vyradených jednotlivcov? A prečo niet náznaku, že by sa opakovali tie politické zápasy, ktoré medzi obidvoma národmi trvali po celú dobu v prvej Československej republike? To preto,

pretože na troskách nacistického útlaku a s ním spojených quislingovských vlád vzniká nový pomer medzi obidvoma národmi. Pretože vzrastá vzájomná dôvera medzi vedúcimi činiteľmi českými a slovenskými, ktorá má mohutnú základnicu vo vzrastajúcej dôvere medzi českým a slovenským ľudom. A táto dôvera má príčinu na obidvoch stranách, v Čechách i na Slovensku.

Na Slovensku a voči Slovensku je prameňom tejto dôvery doterajšia činnosť slovenských orgánov zákonodarných i výkonných, Slovenskej národnej rady a Zboru povereníkov. Slovenská národná rada a Zbor povereníkov vykonali za dobu od oslobodenia veľké konsolidačné dielo na poli hospodárskom a politickom. Ovocie tejto práce pociťuje už dnes náš ľud a ovocie tejto práce pociťuje i myšlienka československého štátu Československej republiky a československej ľudovej demokracie, ktorá dnes na Slovensku je tak silná, ako ešte nikdy nebola.

Úspech tohto konsolidačného diela je umožnený práve podporou a pomocou z českej strany. Na českej strane máme dnes nových partnerov a nie tých istých, ktorí viedli politiku a reprezentovali ju pred rokom 1938. Vnútna politika nášho štátu je dnes diktovaná nie záujmami kapitalistických a politicko-reakčných skupín, ale záujmami ľudu českého i slovenského. Toto sú základne, na ktorých vyrastá ten nový pomer našich národov. A toto sú príčiny, pre ktoré náš vzájomný vzťah vzrastá v mohutné a pevné bratstvo Čechov a Slovákov. Toto sú príčiny, pre ktoré podpredseda vlády Klement Gottwald na slávnostiach oslobodenia Bratislavy vyhlásil, že Slováci dokázali, že vedia Slovensko spravovať a že jeho strana sa bude zasadzovať, aby národné práva Slovákov boli zakotvené v ústavnej listine Československej republiky.

Klub členov Slovenskej národnej rady za Komunistickú stranu Slovenska bude hlasovať za schválenie predloženej dohody. Svoju celú politiku zamerujeme k tomu cieľu, aby národné práva slovenské boli zabezpečené. A bojujeme súčasne za dôsledné presadenie princípov ľudovej demokracie do všetkých oblastí života hospodárskeho, kultúrneho i politického. Národné požiadavky nepresadzujeme preto, aby z nich snáď ťažila reakcia na Slovensku, ale aby slúžili ľudu slovenskému. Rovnosť ústavnú je treba doplniť rovnosťou faktickou. A tú dosiahneme vtedy, keď v duchu pokrokovom a demokratickom budeme riadiť Slovensko vo všetkých oblastiach verejného života. Je teda potrebné, aby národné výdobytky boli našimi zákonodarnými a vládnymi orgánmi, Slovenskou národnou radou i Zborom povereníkov, používané vo zmysle dôkladného prevádzania ľudovej demokracie v záujme širokých mas slovenského ľudu.

V tej istej dobe, keď bola podpísaná táto dohoda medzi československou vládou a Slovenskou národnou radou, odhlasovalo Dočasné národné zhromaždenie ústavný zákon o Ústavodarnom národnom zhromaždení, v ktorom sa zabezpečuje zákonodarná moc Slovenskej národnej rady v doterajšej kompetencii. Je to udalosť významu ďalekosiahleho. Po prvý raz Dočasné národné zhromaždenie zabezpečilo a uznalo zákonodarnú moc Slovenskej národnej rady ústavným zákonom. Toto je cesta, ktorou kráčame. Od politických dohôd k zabezpečeniu ústavnoprávneho postavenia Slovenska v novom československom právnom poriadku. Obidva tieto činy i predložená dohoda, i zákon o Ústavodarnom národnom zhromaždení, sú ďalšími kameňmi zabezpečenia pevnosti nášho štátu a spokojnosti oboch jeho národov. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: K slovu sa ďalej hlási pán člen Rady Andrej Žiak.

Člen SNR Andrej Žiak: Slávna Slovenská národná rada! S radosťou nám príde zistiť, že to, o čom mnohí nesprávne azda uvažovali a sa domnievali, a čo nemali jasné, že sa to vyjasníva a že týmto protokolom, ktorý dnes Slovenská národná rada jednak berie na vedomie a iste spontánne schvaľuje, je vyriešené. Náš pomer a iste všetkých tých, ktorí na Slovensku v politickom živote pracujeme a cítime zaň zodpovednosť, náš pomer k Československej republike je jedine možný kladný, pomer úprimný a srdečný. Za jednotnú, nedeliteľnú, silnú Československú republiku postavili sme sa proti všetkým tým, ktorí zradili dobré ideály slovenského života, ktorí zradili slovenskú demokraciu a prešli na stranu tých, ktorí nikdy nepriali slovenskému životu, slovenskému národu.

My dnes, keď rokujeme o tomto protokole, sme ozaj pyšní, že naše túžby mať Slovensko šťastné, v silnej Československej republike, dostávajú aj takéhoto vyjadrenia, ktorým je tento protokol.

Dovoľte mi spomenúť na neblahé časy z r. 1928, keď zlopovestný Tuka Béla napísal zlopovestný článok „Vacuum juris“, kde sa odvolával na to, že slovenský národ len na 10 rokov urobil zmluvu s českým národom, že Československá republika po týchto desiatich rokoch trvania prejde do stavu mimozákonného, keď sa hovorilo o tajných klauzulách a keď sa písali nezmysly, ktoré sa nezakladali na pravde, lebo sa zakladali na nenávisti voči Československému štátu, zakladali sa na nenávisti k samému slovenskému národu. Dnes vidíme, že ani vtedy sa nerobili tajné zmluvy, lebo medzi Čechmi a Slováckmi, medzi týmito dvoma národmi jestvuje jedna zmluva a to je zmluva krvného a národného najtuhšieho príbuzenstva, a že dnes týmto protokolom zas len vyjadrujeme to, že

Slovensko, Slováci svoj kultúrny, národný, hospodársky, sociálny život majú a môžu mať jedine zabezpečený v Československej republike.

Spomíname aj na tie hlasy za slovenského štátu, ktoré útočili na všetko to, čo sa za dvadsať rokov v prospech Slovenska vykonalo v Československej republike. Nebolo takrečeno odvetvia, o ktorom by nebol povedaný kritický kuvíči hlas, že všetko, čo sa robilo v Československej republike bolo zlé, a všetko, čo sa robí v Slovenskej republike, v slovenskom samostatnom štáte z milosti Hitlera, je dobré. Poznáme tieto pramene a známe sú nám aj myšlienky, z ktorých toto všetko vyrastalo.

Dnes, v čase oslobodenia, v čase radosti, pozeráme na to všetko s nechuťou a vítame všetko, čo dokazuje životaschopnosť Československej republiky, čo dokazuje výhody a dobrý stav slovenského národa v tomto československom štáte, a tešíme sa i z tejto smluvy, z tejto dohody medzi dvoma rovnocennými národmi pod jednou štátnou správou, rozčlenenou, rozumne zariadenou, predstavovanou na Slovensku Slovenskou národnou radou a Zborom povereníkov a vďačne dávame súhlas k tejto dohode, ktorá znamená upevnenie, srdečné prehľbenie vzťahu Čechov a Slovákov v šťastnom československom štáte. Príde nám len vítať a súhlasiť s touto dohodou, vysloviť svoje poďakovanie tak bratom Čechom, ako menovite vysloviť aj poďakovanie tým, ktorých pričinením môžeme rokovať o našich domácich poriadkoch, našim neoceniteľným, drahým bratom – vojakom Červenej armády – a príde nám vysloviť vďaku aj nášmu milovanému prezidentovi, ktorý tak múdro riadi teraz vo vznikajúcej republike loďku nášho štátneho života. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: K slovu sa ďalej hlási pán člen Rady Jozef Hanzel.

Člen SNR Jozef Hanzel: Slávna Slovenská národná rada! Vítame dohodu zo dňa 11. apríla 1946 medzi vládou Československej republiky a Slovenskou národnou radou, čím sa prehľbia vzájomné vzťahy medzi českými zemiami a Slovenskom a odstráni sa čiastočná nedôvera, ktorá tu bola. Tento akt je ďalším krokom k zlepšeniu vzájomného pomeru Slovákov a Čechov v jednotnej a nedeliteľnej Československej republike.

Slávna Slovenská národná rada! Dovoľte, aby som použil tejto príležitosti a urobil na pôde Slovenskej národnej rady vyhlásenie o utvorení sa Strany slobody, ako aj o ustavení sa Klubu členov Slovenskej národnej rady za Stranu slobody.

Členovia Slovenskej národnej rady: Jozef Hanzel, Július Gašperík, Pavol Pollák, Teofil Bažány, dr. Jozef Brúha a Folta prestali byť dňom 1. apríla 1946 členmi Demokratickej strany, vstúpili do Strany slobody

a utvorili samostatný klub, ktorého predsedom je dr. Jozef Brůha a jeho tajomníkom Jozef Hanzel. Dovoľte mi láskavo, aby som sa pri tejto príležitosti zaoberal niektorými skutočnosťami okolo vzniku Strany slobody, o jej príslušníkoch a programe. O týchto skutočnostiach sa veľa nahovorilo a napísalo. Najmä v dennej tlači, a to buď zo závidosti, alebo z nedbalosti nepravdivo. Som ďaleko od toho, aby som sa podrobne zaoberal týmito nie dosť korektnými písaniami.

Chcem len priviesť určité tvrdenia na pravú mieru a predniesť ich práve na tomto mieste, z tejto tribúny.

Strana slobody nevznikla preto, aby rozložila alebo trieštila našu demokraciu, Strana slobody nevznikla ani preto, aby prejavovala opozíciu voči niektorej inej strane, alebo aby niektorú stranu rozkladala alebo oslabovala. Strana slobody nevznikla ani preto, aby ukojila nejaké osobné ambície niektorých zakladateľov tejto strany. Nedávajú dobré svedectvo nášmu ľudu a jeho politickej vyspelosti tí, ktorí toto zámerne šíria a domnievajú sa, že tomu náš ľud uverí.

To nech si vybaví náš ľud sám, vhodnú možnosť k tomu má, najmä 26. mája tohto roku, keď bude odovzdávať volebný lístok.

Dôvody vzniku Strany slobody sú oveľa hlbšie. Dnes, v dobe jestvovania inštitúcie Národného frontu, potom čo si naša vláda a všetky strany ju tvoriace osvojili Košický vládný program, kedy pomaly, ale dôsledne a plánovite uvádzame v život demokraciu hospodársku a sociálnu, kedy sa programy všetkých strán v mnohom stotožňujú a kedy je tu zrejmä tendencia, a podotýkam, zdravá tendencia obmedziť počet strán na nezbytnú mieru, len osoba nezodpovedná, chcjúca hazardovať s osudom národa, by chcela zakladať stranu z dôvodov vyššie uvedených.

Minulosť nás nálezite poučila, kam vedie veľký počet politických strán. Politické strany, to znamená boj. Čím viacej strán, tým je väčší počet vzájomných odporcov, tým väčší boj a tým je aj spoločný život strán zložitejší, naráža na väčšie prekážky a všetko v konečnom štádiu znamená len zbytočné oslabovanie národa a štátu. Poučení týmto, boli vytvorené po oslobodení v českých zemiach iba štyri strany, kdežto na Slovensku len strany dve. Hneď od počiatku bolo jasné, že toto stranícke triedenie na Slovensku nemôže byť konečné, lebo v podstate sme prešli z predmníchovského extrému nadbytku strán k druhému extrému len dvoch strán.

Menší počet strán ako dve nemohol byť, pokiaľ sme si nárokovali byť štátom s demokratickým zriadením. Nielen tá okolnosť, že pri systéme dvoch strán vo skutočnosti nejde o pravé demokratické zriadenie, že je tu vždy nebezpečenstvo, že dôjde k totalite, ale aj tá skutočnosť, že nebolo

možné, aby vývoj politického triedenia bol na Slovensku trvale iný ako v českých zemiach, jasne nasvedčovala tomu, že stranícke triedenie u nás nie je skončené. Situácia je ešte komplikovaná existenciou inštitúcie Národného frontu, spočívajúcej v podstate na princípe spoločného dohodovania sa o postupe a riešení všetkých páľčivých otázok dneška. A tu sa pomaly, ale iste videlo, že stav dvoch politických strán je neudržateľný, lebo spolupráca strán v Národnom fronte, akonáhle by sa strany jedného dňa nedohodli, by zanikla a tým by bola aj ohrozená existencia Národného frontu.

To jednoducho dnes ešte nemožno pripustiť a tak jediným východiskom zostávalo rozšírenie Národného frontu o ďalšie strany, a keďže tu ešte neboli, museli vzniknúť. Tu sa však narazilo na ťažkosti. Obe jestvujúce strany už dostatočne zapustili korene medzi ľuďom a bolo jasné, že vytvorenie každej politickej strany musí ísť čiastočne na úkor už jestvujúcich strán. Každá sa, logicky, bránila a chcela, aby sa z jej straníckej pozície odobralo čo najmenej, alebo nič. Tu však treba zdôrazniť, že obe jestvujúce politické strany nepodchytili značnú časť nášho národa, najmä katolíckeho vierovyznania.

Táto časť nášho ľudu mala vedomie, že sa jej nedôveruje, že je pre niečo odstrkovaná a nie je zámerne zapojovaná do aktívnej politickej činnosti. Prakticky sa začali prejavovať dôsledky politickej minulosti. Slovenský ľud katolíckeho vierovyznania, ktorý v určitej miere za prvej republiky bol stúpencom Hlinkovej ľudovej strany a ktorý aj za slovenského štátu bol zámerne stavaný do popredia, bol po oslobodení akosi hromadne, bez skúmania viny, hodený do jedného vreca ako živel nespohľadlivý, fašistický a reakcionársky. Toto bola chyba, ktorá vyvolávala veľa nespokojnosti, pocitu krivdy a nespravodlivosti a bola by ich vyvolávala aj naďalej, keby sa i v tomto smere neurobila náprava.

Že sa tu páchala krivda, to je dnes už patrné. Celý vývoj v tejto otázke, poľahky v smere, naše konštatovanie potvrdzuje. Veď už bolo mnoho ráz zdôraznené kompetentnými činiteľmi, že prevážna väčšina nášho národa katolíckeho vierovyznania nechcela rozbiť a nerozbíjala Československú republiku, že z celej duše nenávidela Nemcov a ich germánsky totalizmus, že túžobne čakala deň oslobodenia a obnovenia Československej republiky, a že aj krvou a životom vedela platiť za tieto hodnoty v dobe nášho slávneho Slovenského národného povstania a tiež po jeho potlačení v nemeckých koncentrákoch. Zabúdalo sa akosi, že táto časť tvorí väčšinu národa. Myslím, že netreba zvlášť zdôrazňovať, že pri tomto nemáme na zreteli tých príslušníkov nášho národa, ktorí akýmkoľvek spôsobom prehľadali sa na národe a štáte.

Všetkým našim zodpovedným činiteľom bolo jasné, že túto veľkú časť národa nemožno trvale vylúčiť z politickej aktivity, ak nechceme u nás demokraciu len podľa mena. Išlo len o to, nájsť vhodný spôsob. Obidve strany sa začali o tento náš ľud uchádzať. To bolo len správne, politicky veľmi prezieravé a nutné. Výsledok nebol však taký, ako to vyžadovala potreba. Obe strany totiž zabudli na to, že nestačí o tento ľud sa len uchádzať, ale že sa mu má dať aj možnosť, rámec a základ pre jeho politické uplatnenie a vyžitie. Je jasné, že nášmu ľudu môže najlepšie vyhovieť strana nová, ktorá by budovala na princípoch demokratických a kresťanských. Náš ľud v prevážnej väčšine je hlboko nábožensky založený a buduje svoj život na kresťanských tradíciách a morálke.

Bolo len otázkou času, kedy k utvoreniu takejto strany dôjde. Táto myšlienka vznikla už v dobe Slovenského národného povstania. Hneď po oslobodení viacerí politickí činitelia robili prípravu k založeniu takejto strany. Väčšina takto uvažujúcich činiteľov regrutovala sa z Demokratickej strany, čo je konečne pochopiteľné. Situácia pokročila tak ďaleko, že došlo k ustaveniu Strany kresťansko-republikánskej, ktorá sa i prihlásila do Národného frontu. Strana predložila súčasne program, ktorý sa opiera o kresťanský svetonáhľad a Košický vládny program. Názov strany nebol však akceptovaný a požadovalo sa, aby si strana názov zmenila a aby sa jasne vyjadrila o niektorých špeciálnych bodoch Košického programu.

Po obdržaní rozhodnutia Národného frontu zakladatelia mu oznámili, že pôvodný názov nechce dať strane ráz konfesijný, ani ráz zaniknutej strany republikánskej, ale že ide proste o stranu, budujúcu na kresťanskom svetonáhľade, a stranu opierajúcu sa o Československú republiku a v nej nefalšovanú demokraciu. Inak zakladatelia opäť jasne prehlásili, že sa pridržajú Košického vládneho programu. Po uplynutí niekoľkých dní rozhodli sa niektorí z podpisovateľov prihlášky strany do Národného frontu odvolať svoje podpisy na tejto prihláške a oznámili, že sa rozhodli zostať v Demokratickej strane.

Nemám v úmysle analyzovať, poľahky kritizovať pohnútky, ktoré viedli niektorých podpisovateľov prihlášky do Národného frontu k tomu, aby svoje podpisy odvolali a zostali v Demokratickej strane. Jedno však musím jasne a dôrazne vyhlásiť, že Strana slobody od svojho pôvodného programu, ktorý predložila Národnému frontu, ako strana kresťansko-republikánska neodstúpila a tým menej, keď šlo o zásady. Toto tvrdenie, nech pochádza od kohokoľvek, nezakladá sa na pravde. Veď to hovorím tu v prítomnosti tých politických činiteľov, ktorí v Národnom fronte o našom prijatí do Národného frontu rozhodovali. Teda len úprimná a poctivá snaha zlepšenia

našich politických pomerov na Slovensku a tým aj v celej republike budovať náš demokratický stranícko-politický systém, zapojiť do politickej štátotvornej aktivity prevážnu časť nášho národa, ktorá dosiaľ stála mimo doteraz existujúcich politických strán, čím by sa posilnila naša demokracia a republika, to bol dôvod, ktorý nás viedol k založeniu Strany slobody.

Mám zato, že je zbytočné polemizovať s kýmkoľvek o tom, že si niekoľko jednotlivcov založilo stranu, a či naša strana má svoje opodstatnenie. Na to nech odpovie sám ľud. Nemôžem sa nezmieniť o tom, že sa robí všetko možné, ovšem tajne a šuškanou propagandou, aby sme boli postavení do takého svetla, ktoré by nás diskreditovalo u nášho ľudu. Tvrdí sa o nás, že sme odnožou českej strany národnosocialistickej. To však nevádi, aby sa hneď netvrdilo, že obnovujeme bývalú Hlinkovu ľudovú stranu, alebo že sme dotovaní peniazmi z českých zemí a v tejto súvislosti dokonca ohovárač neváha pripojiť aj meno hlavy štátu. Alebo, že sme stranou nastrojenou Komunistickou stranou Slovenska a konečne, že sme vari slobodomurári. Týmto ohováračom jednu odpoveď: vystúpiť verejne a dokázať, to je chlapecké, čestné a mravné, opak je zbabelé, nečestné a nemravné. My týchto metód nebudeme používať ani proti našim ohováračom. My sme si do nášho programu vzali pestovať politiku poctivú a mravnú a takúto budeme uplatňovať aj v praxi. Sme presvedčení, že keď tento náš cieľ dosiahneme, že sme vykonali kus dobrej práce v prospech národa a štátu.

Myslím, že je zbytočné poukazovať na veľký paradox pri tejto kampani, že sme na jednej strane separatisti a na druhej strane, že sme centralisti.

Po tomto úvode dovoľte, aby som pristúpil k vlastnému, stručnému programovému vyhláseniu našej strany:

Československá republika je jediným štátnym útvarom, v ktorom národ vidí zabezpečenie práva, že sa bude môcť plne uplatňovať a rozvíjať po stránke hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a politickej. Aby tento spoločný štát bol skutočne šťastným domovom všetkých Slovákov a Čechov a aby bol pevným, jednotným a nedeliteľným treba, aby sa usporiadanie štátoprávneho postavenia Slovákov a Čechov dialo na princípe rovných s rovnými, ako to bolo formulované v Košickom vládnom programe. Chceme mravne obrodíť a zdokonaľiť človeka silou kresťanstva, lebo sme si vedomí, že tým obrodíme a zdokonalíme aj náš národ, náš štát a našu demokraciu, preto chceme dôsledne budovať vo všetkých odvetviach nášho života na zásadách kresťanského svetonáhľadu.

Stojíme za Košickým vládny programom a chceme ho poctivo so všetkými ostatnými stranami uvádzať v život. Sme za dôslednú očistu nášho verejného života a tiež za to, aby vo verejnom živote boli činní

ľudia len mravní a bezúhonní. Chceme robiť politiku poctivú a mravnú. Naša politika musí mať mravný základ a aj ľudia, ktorí ju budú robiť, musia byť ľudia mravní. Budeme sa usilovať o zdravý pokrok najmä na poli hospodárskom, sociálnom, o vzrast a spravodlivé rozdelenie hmotného blahobytu, o zvýšenie životnej úrovne všetkých vrstiev nášho národa, o spravodlivé zhodnotenie práce robotníka, intelektuála, roľníka a jeho produktov. Sme za spravodlivé prevádzanie pozemkovej reformy a za účelné zjednodušenie našej štátnej správy. Budeme chrániť právo na život, osobnú slobodu, slobodu myšlienkovú, slobodu prejavu a náboženského vyznania a budeme sa usilovať zbaviť občana núdze a strachu.

Chceme zlepšiť postavenie štátnych a verejných zamestnancov, ako i penzistov, chceme zabezpečiť a chrániť právo nadobudnúť a mať majetok. Chceme podporovať a zabezpečiť živnostenské podnikanie, ako aj podnikanie malých, stredných priemyselných podnikov a podporovať zdravé družstevníctvo. Chceme vylúčiť stranické vplyvy z kultúrnej politiky a sme za demokratickú a prísne náboženskú výchovu na školách. Pokiaľ ide o zahraničnú politiku, hlásime sa k myšlienke európskej a svetovej spolupráce, uskutočňovanej v organizácii Spojených národov a sme najmä za úzku spoluprácu a priateľstvo so všetkými slovanskými národmi, v prvom rade s národmi Sovietskeho zväzu, ako aj so západnými veľmocami. V úzkej spolupráci so všetkými stranami slovenskými a v rámci celoštátnej aj so stranami českými budeme sa usilovať o uplatnenie týchto zásad v našom politickom živote v tom hlbokom presvedčení, že tak najlepšie poslúžime záujmom slovenského i českého národa a Československej republiky.

Menom Klubu Strany slobody vítam predloženú dohodu a protokol medzi vládou Československej republiky a Slovenskou národnou radou. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: K slovu sa hlási člen Rady Pavol Neckár. Udeľujem mu slovo.

Člen SNR Pavol Neckár: Slávna Slovenská národná rada! Nejdem sa zaoberať s prehlásením pána predrečníka o utvorení Strany slobody a menovite nie s dôvodmi, ktoré nám tu predniesol. Zdá sa mi, že by sme vybočili z programu a že pri takom akte, o ktorom sa teraz hovorilo, mali sme ostať čisto pri bode, ktorý je v dennom poriadku. Bude iste príležitosť a možnosť, aby sme sa s vývodmi pána predrečníka zaoberali mimo tohto bodu.

Ja sa tedy vraciam k protokolu o rokovaní vlády Československej republiky a Slovenskej národnej rady z 11. apríla 1946. V konsolidačnom procese československom znamená rozhodne tento protokol, táto zápisnica, historický čin. Je to skutočne krok kupredu.

Pán predrečník, pán povereník Púll spomenul, že je to znak dôvery Čechov a Slovákov. Len nedávno sme si spomínali heslo Československého Červeného kríža „Dôverou k mieru“. Tej dôvery je nám treba. Treba jej v našom užšom kruhu slovenskom, treba nám tej dôvery človeka k človeku, potrebujeme ju v Československej republike, a keď pozerám na túto zápisnicu, tak vidím, že táto dôvera skutočne vzrastá, že sme oproti lanskému roku hodne sa dostali dopredu, znamená to veľký pokrok v konsolidácii a v právnom usporiadaní vecí v Československej republike. Sme skutočne povďační zástupcom Slovenskej národnej rady, menovite Predsedníctvu Slovenskej národnej rady, ale i vláde Československej republiky, že sa vedeli dohodnúť, že k tejto dohode došlo. Je to skutočne znak, že dôvera vzrastá medzi nami. Ale ja myslím, že povďační sme predovšetkým pánu prezidentovi Československej republiky a pánu predsedovi československej vlády, a preto prijímajúc tento protokol navrhujem, aby sme z tohto zasadnutia pozdravili pána prezidenta Československej republiky a pána predsedu vlády týmito telegrammi:

„Pánu prezidentovi Československej republiky dr. Eduardovi Benešovi v Prahe. Slovenská národná rada na svojom zasadnutí dňa 25. apríla 1946, vypočujúc obsah zápisnice o rokovaní vlády a Slovenskej národnej rady z 11. apríla 1946 o potvrdení a doplnení dohody z 2. júna 1945, dovoľuje si Vás, pán prezident, úctyplne pozdraviť a dáva výraz svojej radosťi, že Vaše prezidentské práva budete vykonávať na Slovensku v plnom rozsahu. Týmto krokom prehĺbené budú vzájomné vzťahy medzi českými zemiami a Slovenskom k dobru a rozkvetu Československej republiky.“

„Pán Zdenek Fierlinger, predseda československej vlády, Praha. Slovenská národná rada v zasadnutí dňa 25. apríla vzala s uspokojením a s radosťou na vedomie dohodu vlády so Slovenskou národnou radou zo dňa 11. apríla 1946 a vidí v tomto akte ďalšie prehĺbenie vzájomnosti medzi českými zemiami a Slovenskom a želajúc si naďalej ďalšie upevnenie týchto zväzkov, dovoľuje si Vás úctive pozdraviť a želá Vám zdaru v prácach za dobro a rozkvet Československej republiky.“ (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: Kto sa ďalej hlási k slovu? Keďže prihlásených niet, rozpravu zakľúčujem a prikróčíme k hlasovaniu. Kto je za prijatie protokolu o prednesenej dohode, nech zodvihne pravú ruku. Je to jednomyseľné. Týmto vyhlasujem dohodu za schválenú.

Kto je za prijatie prečítaných pozdravných telegramov pánu prezidentovi republiky a pánu predsedovi vlády republiky, nech zodvihne ruku. Tiež jednomyseľné.

[...]

Knihovna FS ČSFR, stenografické zápisy SNR, sign. D 2599. – Tisk, s. 8–18.

1946, 29. duben, Praha. – *Dodatek k protokolu o jednání vlády ČSR a Slovenské národní rady z 11. 4. 1946 o postavení a pravomoci slovenských národních orgánů.*

Dodatok k protokolu

o rokování vlády Československej republiky a Slovenskej národnej rady zo dňa 11. apríla 1946¹

Pred rozporom s personálnou politikou v republike bolo myslené tiež na dôvody štátnej bezpečnosti a štátnej spoľahlivosti. (Článok I písm. a), ods. 1.)

Návrhy na menovanie nebudú prechádzať personálnou komisiou ministrov. (Článok I písm. a) ods. 1.)

Vymenovania a povýšenia, ktorých sa týka ustanovenie čl. I písm. a) ods. 3 protokolu budú Kancelárii prezidenta republiky predložené na informáciu prostredníctvom Úradu Predsedníctva vlády najneskoršie pri predložení prvého návrhu na menovanie podľa čl. I písm. a) ods. 1.

Tuzemcom na Slovensku udeľuje iné než Slovenskou radou dosiaľ zriadené rady prezident republiky. (Článok I písm. c.)

Bolo konštatované, že niet pochybností o tom, že platnosť a účinnosť celoštátnych noriem vyplýva z ich uverejnenia v Zbierke zákonov a nariadení Republiky československej.

Colné orgány musia byť spravované ústredne i keď cez povereníka. Predpokladá sa, že všetky problémy s touto otázkou súvisiace budú čo najskôr vyriešené dohodou medzi ministerstvom financií a poverenictvom.

Text protokolu bude schválený vládou a Slovenskou národnou radou. V Prahe dňa 19. 4. 1946

Dr. Jozef Lettrich v.r.
Zd. Fierlinger v.r.

Knihovna FS ČSFR, SNR – tisk č. 200, 1946, sign. D 2599. – Opis z Úřadu předsednictva sboru pověřenců, za správnost: Šutková (rukopisný podpis); cyklostylová kopie strojopisu, 1 s.

¹ Srov. dok. č. 15, text druhé pražské dohody.

1946, 12. červen, Praha. – *Zápis ze schůze zástupců stran české Národní fronty o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými orgány.*

Zápis

o schůzi zástupců stran české Národní fronty, konané dne 12. června 1946 o 16. hod. v budově Úřadu předsednictva vlády.

Přítomni: podle prezenční listiny.

Ministerský předseda Zdeněk Fierlinger zahajuje schůzi v 16.10 hodin a vysvětluje nejprve, že jde o nedorozumění, bylo-li na schůzi zváno s tím, že mají přijít jen předsedové a generální tajemníci stran. Není naprosto žádných námitek proti účasti jiných zástupců, zejména odborníků. Šlo mu jen o to, aby byli zváni vedle generálních sekretářů též předsedové osobně, aby o schůzi věděli a mohli přijít.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek dává nejprve formální otázku, zda se má vůbec jednat. Věc se komplikovala tím, že se má jednat o dohodě se Slováky a přitom Slováci nejsou přítomni. Na druhé straně dověděli se z dnešní zprávy v Právu lidu, že se schůze koná, a přesto nebyli pozváni. Přitom se ve zprávě ani neříká, že jde jen o schůzi české Národní fronty, nýbrž mluví se všeobecně o Národní frontě. Pozvání účastníci schůze dostali slovenský text jako materiál, což znamená, že česká Národní fronta bude přece jen jednat o slovenském návrhu. Co k tomu řekne Demokratická strana, jejíž činitelé se pochopitelně o dnešní schůzi živě zajímají? Jest tedy otázkou, zda se má jednat dále, nebo zda se má jednání odsunouti a věc řešiti jinak.

Předseda vlády Zd. Fierlinger konstatuje, že se dnes již na něho obrátil náměstek J. Ursíny s dotazem, jak se věc má. Vysvětlil mu, že zpráva v Právu lidu, která vznikla indiskrecí, není přesná, že strany české Národní fronty chtějí jednat o různých věcech, přitom ovšem také o otázkách slovenských, ale proti tomu nemůže míti nikdo na slovenské straně námitek, neboť Slováci konají přece také samostatné schůze slovenské [Národní]fronty.

Náměstek msgre J. Šrámek poznamenává, že tam jednají ovšem o věcech svých a ne o českých, kdežto dnes má česká Národní fronta jednat o věcech slovenských. Náměstek K. Gottwald odpovídá, že nepůjde o věci slovenské, nýbrž o věci celostátní. Náměstek prof. dr. J. Stránský uvádí, že ho sháněl náměstek J. Ursíny a chtěl se zřejmě také u něho informovati. Jest správné, že došlo k určité poruše v programu, ale řečník se domnívá,

že se přesto může najít vhodné vysvětlení pro Slováky, kteří musejí rozumět tomu, že se české strany chtějí mezi sebou dohodnouti o tom, jaké stanovisko mají zaujmout v otázce ústavně právního postavení Slovenska podle nové ústavy. Jde prostě o pokus českých stran, aby se o této otázce mezi sebou dohodly a jest přece jasné, že se tato otázka týká stejně tak Čechů, jako Slováků. Národně socialistická strana má jen určité pochybnosti o tom, zda se může bez Slováků jednati o části II dodaného návrhu, neboť tam jde vlastně většinou o věci čistě slovenské, o kterých české strany celkem málo vědí. Proto se řečník domnívá, že by se tyto věci měly projednati společně se Slováky, kdežto oddíl I návrhu, který má povahu čistě normativní, mohl a měl by býti dnes prodebatován, když se zástupcové stran české Národní fronty již sešli.

Náměstek K. Gottwald zdůrazňuje, že české strany mají zajisté právo, aby mezi sebou rokovaly o problému ústavně právního poměru Čechů a Slováků. To přece nemůže slovenské strany nikterak urazit. Stejně právo mají i ony. Nepříjemná situace vznikla jen následkem indiskrece, která vedla k uveřejnění zprávy v Právu lidu, ale to jest formalita a náměstek doporučuje, aby se přesto meritorně jednalo. Jest třeba vyřešiti otázku postavení Slovenska a na stanovisku, které slovenské strany v této otázce zaujímají, bude záviseti osud dalších jednání o utvoření nové vlády. Náměstek prof. dr. J. Stránský má za to, že tu vlastně jde o dvě různé věci, jednak o otázku ústavně právní, jednak o otázky praxe. Náměstek K. Gottwald odpovídá, že jde vlastně o čtyři věci, a to:

1. postavení slovenských orgánů na Slovensku v poměru k celostátní vládě a celostátnímu parlamentu,
2. očistu Slovenska od luďáckých živlů,
3. souzení a potrestání Tisa,
4. chování slovenského kléru a episkopátu, který nepřístojným způsobem zasahoval nejen do věcí volebních, ale vůbec do věcí politických.

Náměstek, který má za úkol, aby jednal o utvoření nové vlády, musí vědět, jaké stanovisko zaujímají jednotlivé strany české Národní fronty v této kardinální otázce a sám by chtěl úvodem jen opakovati to, co již řekl ve vládě, že totiž slovenská otázka, jak se nyní prezentuje, nespočívá v tom, že na Slovensku Demokratická strana dosáhla 61 % hlasů, což by za normálních podmínek nebylo vůbec závažné, nýbrž v tom, jak tyto hlasy získala, na podkladě jakého programu, s cí pomoci a co dnes jako strana představuje, neboť jest zřejmé, že strana prodělala úplnou metamorfózu a že fakticky uzavřela pakt s luďáky. Jest sice také pravda, že

tento pakt byl maskován jako dohoda mezi oběma křídly strany, tj. mezi křídlem evangelickým a křídlem katolickým, co však nemění nic na okolnosti, že jde o pakt s luďáky a že se na podkladě tohoto paktu dělala volební agitace, která nepotírala luďáckou minulost a Tisův režim, jakož i takzvaný samostatný slovenský stát, nýbrž zdůrazňovala domněle pozitivní stránky luďácké strany a tohoto režimu.

To ovšem znamená, že Demokratická strana tímto paktem a vším, co nato následovalo, prodělala úplnou proměnu a jest nyní jinou stranou než byla dříve. Není již stranou, která by podle řečnickova přesvědčení byla státně spolehlivou, a tu může dr. Lettrich tvrditi co chce. Ve své nynější formě nedává záruku, že strana bude na Slovensku působiti v zájmu a smyslu jednotného, pokrokového a demokratického režimu. V tom jest jádro dnešního slovenského problému, nikoliv v tom, že komunistická strana dosáhla menší počet hlasů. Správnost tohoto tvrzení potvrzuje pakt uzavřený Demokratickou stranou s luďáky a řečník se tu odvolává na článek, který přečetl vládě ze slovenských Katolických novin v jedné z posledních schůzí.

Dnes může předložiti několik dalších důkazů. Jako první uvádí memorandum, které bylo nalezeno u nějakého profesora Kršáka v Ružomberku spolu s jinými závadnými letáky, směřujícími proti prezidentovi a republice. Kršák byl zajištěn, ale po krátké době byl na zakročení demokratických činitelů propuštěn a náměstek neví, proč nebylo zavedeno řízení proti němu. Fakt je, že ve volební kampani vystupoval jako jeden z nejčilejších agitátorů pro Demokratickou stranu.

Obsahem memoranda bude zajisté překvapen i msgre dr. J. Šrámek. Žádá se v něm na prezidentu republiky, aby se zasadil o založení třetí a popřípadě čtvrté strany na Slovensku, kteréžto strany mají býti stranami katolickými a mají chrániti katolický slovenský lid. Náměstek čte poté různé pasáže z memoranda a zejména také onu, kde se počítá se spoluprací s ľudovou stranou. Poukazuje na to, že memorandum má 14 stránek a na otázku msgre J. Šrámka, čím byl profesor Kršák dříve, odpovídá náměstek K. Gottwald, že to neví, že se prezidenta republiky na to neptal a že by se to musilo vyšetřiti.

V memorandu se přímo hrozí také zahraničím, poukazuje se na to, že by starší katolická generace nemohla převzít odpovědnost za následky, kdyby se jejím přáním nevyhovělo, že život nezůstane stát ani na Slovensku, že se 2 1/2 miliónu katolíků na Slovensku nemůže ztratit a že tvoří přece část velkého katolického moře. Kdyby se jí nevyhovělo, znamenalo by to, že by na Slovensku vzniklo nové podzemní hnutí a hrozilo by nové rozpadnutí republiky.

S obsahem tohoto memoranda kontrastují směrnice, které byly nalezeny později u ilegální skupiny dřívější ľudové strany ve Zlatých Moravcích. V těchto směrnicích se již nemluví o luteránech. Nebrojí se proti nim, nýbrž v bodě 5 se říká, že vhodné řešení pro Slováky by bylo buď ve federativní Československé republice, nebo v jiné středoevropské federaci, že má být úkolem účastníků hnutí, aby vnikali do všech společenstevských kruhů a aby je získali bez rozdílu pro slovenskou věc. Nato pak následoval před volbami onen pakt s luďáky.

Náměstek připomíná podstatný obsah onoho článku slovenských Katolických novin, kde se mluví o tom, že slovenský katolický lid má jít za svými pastýři v jednom šiku a že nezáleží na tom, jaké jest jméno strany. Činitel Demokratické strany Kempný vydal leták, v němž vybízel Slováky, aby důvěřovali Demokratické straně, že vše bude v pořádku a že je to strana vhodná pro katolický živel. Řečník opakuje, že tedy je jasné, že Demokratická strana dnes není již ona strana, s níž byly učiněny dohody o první a druhé vládě Národní fronty. Proto jest třeba požadovati od ní naprosto bezpečné záruky, musí se znovu transformovat, musí se zavázat, že půjde zpět tam, kde byla, přičemž náměstek ovšem neví, zda to půjde. Páni Lettrich a spol. sem přijeli ze Slovenska a dělali jako kdyby se nechumelilo, jako kdyby se na Slovensku nebylo vůbec nic stalo, ale víme přece, že hned po volbách došlo na Slovensku k demonstracím proti Čechům, proti židům a proti jednotnému státu, že tam byly kravály, že se na hřišti v Bratislavě odehrály velice závažné výstupy, a to přece není náhodou, nýbrž důkazem toho, že se dostali na povrch temní tisovští živlové. Skuteční demokrati byli zatlačeni do pozadí a nemají co mluvit. Proto jest třeba žádati záruky. Náměstek msgre J. Šrámek pozastavil se nad tím, že dnes předložený návrh byl vypracován Slováky. Je správné, že pochází od slovenských komunistických soudruhů.

Náměstek msgre J. Šrámek konstatuje, že nemá nic proti tomu, aby se jednalo o slovenském návrhu, ale jde mu o to, že se tím vlastně do určité míry jednání zúčastňuje jedna slovenská strana a druhá nikoliv. Předseda vlády Zd. Fierlinger poznamenává, že se možnost účasti poskytne také druhé straně. Náměstek K. Gottwald zdůrazňuje, že jest třeba uvést věc do pořádku, a to tím spíše, že Lidová demokracie v poslední době nadržuje demokratům. Náměstek msgre dr. J. Šrámek uvádí, že by se vlastně mělo říci „v předposlední době“ a náměstek K. Gottwald poukazuje ještě na projev dr. Lettricha, který byl citován jen ve Svobodných novinách, a kde mu zřejmě nedopatřením proklouzl výrok o ospravedlnění „Slovenského státu“.

Náměstek prof. dr. J. Stránský poukazuje na článek v časopise Strany slobody, který představuje naprosté ospravedlnění a přímou apologii Hlinkovy ľudové strany a Tisova režimu.

Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na to, že tyto články píší zřejmě exponenti Demokratické strany. Náměstek K. Gottwald je téhož názoru a konstatuje, že jde o přímého agenta Demokratické strany.

Náměstek prof. dr. J. Stránský poznamenává, že určitou vinu na tomto stavu věci mají i české strany, které se ve věci malých slovenských stran nezachovaly zcela správně. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger je přesvědčen, že to myslily dobře, ale ukázalo se, že se vyskytují nebezpečné tendence. Msgre dr. J. Šrámek zdůrazňuje, že se lidová strana nezúčastnila vůbec nějakého nového hnutí na Slovensku. Dostala sice vyzvání k tomu z několika stran, zastávala však stanovisko, že jde o věc Slováků, kterou si musejí udělati sami. Náměstek prof. dr. J. Stránský naproti tomu přiznává, že se jeho strana do určité míry zajímala o nové strany na Slovensku.

Předseda vlády Zd. Fierlinger připomíná v této souvislosti marné pokusy dosáhnouti dohody o jednotné administrativě v celém státě při posledním jednání se Slováky, jakož i [nutnost] lepší koordinace. Má za to, že je nyní vhodný okamžik, aby se tato věc napravila, když komunistická strana je pro toto řešení, a podle jeho názoru bude pro ně také Strana práce. Neví, jaké stanovisko zaujímají činitelé Strany slobody. Náměstek K. Gottwald poznamenává, že poslanci, kteří byli u něho, se přimlouvají rovněž za takové řešení. Předseda vlády Zd. Fierlinger dodává, že o věci jednal též s prezidentem republiky, který je rovněž pro řešení ve smyslu jednotné administrativy a legislativy. Náměstek prof. dr. J. Stránský doporučuje, aby se konala podrobná debata o návrhu.

Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na článek ve Svobodném slově, kde se uvažovalo o tom, zda jest možno stíhati vzhledem ke stavu procesu s „protektorátní vládou“ Tisa a jeho spolupracovníky. Náměstek K. Gottwald k tomu dodává, že se vláda bude musit zabývatí tímto procesem, neboť nepovažuje za možné, aby se skutečně vyslechlo 125 svědků obhajoby. Ministr V. Kopecký se rovněž pozastavuje nad vedením procesu a má za to, že se úplně zapomíná, že „protektorátní vláda“ rezignovala na existenci samostatného československého státu a národa. Okolnost, že snad některý její člen občas někomu pomohl nebo že koketoval s odbojem, nemůže ji zprostiti viny. Náměstek K. Gottwald myslí, že se o této věci bude musit jednat při jiné příležitosti. Náměstek prof. dr. J. Stránský se domnívá, že se Národní fronta k tomu dostane, až bude jednat o druhé části dnešního návrhu. Předseda vlády Zd. Fierlinger se vyslovuje znovu pro zahájení konkrétní debaty.

Náměstek prof. dr. J. Stránský prosí, aby bylo konstatováno, že není námitek proti účasti dalších reprezentantů stran Národní fronty, a jeho žádosti se vyhovuje. Hned nato se dostávají do schůze též ministři B. Laušman a V. Majer.

Náměstek prof. dr. J. Stránský považuje za chybu, že substrát pro dnešní jednání je koncipován v jazyce slovenském. K tomu přistupuje okolnost, že konání schůze nezůstalo utajeno, a že proto jednotlivé slovenské strany již vyslovily údiv nad tím, že nebyly pozvány. Mohly by pak namítati, že se o slovenském návrhu jednalo bez jejich účasti ve schůzi stran české Národní fronty. Řečník však myslí, že se to může vysvětliti tím, že slovenský návrh, který byl předložen, neznamená, že tím byla čtvrtá slovenská strana skutečně přítomna. Náměstek msgre dr. J. Šrámek poznamenává, že takové vysvětlení je ovšem hodně umělé. Náměstek prof. dr. J. Stránský to přiznává, ale myslí, že se někdy věci musejí takto řešiti.

Náměstek K. Gottwald uvádí k uklidnění obou řečníků, že slovenští komunističtí kolegové koncipovali návrh podle jeho směrnic, takže jde vlastně o návrh český.

Po výměně názorů za účasti těchto tří řečníků se návrh vyměňuje podle námětu posl. Slánského za návrh český. Náměstek prof. dr. J. Stránský pokračuje ve svém projevu a dodává, že jeho strana má sice v podrobnostech některé pochybnosti, ale jinak vcelku souhlasí s koncepcí návrhu, který odpovídá jejím představám o jednotném státě při přiměřeném zachování autonomie nebo samobytnosti, jež byla Slovákům přislíbena v Moskvě a v Košicích. K bodu 6) části I návrhu se národně socialistická strana domnívá, že tam chybí ustanovení o tom, že návrh ústavního zákona o Slovenské národní radě a sboru pověřenců má být vypracován v duchu předcházejících bodů. To, co pak následuje v části II, dá se ovšem těžce diskutovat bez Slováků. Podaří-li se však vyřešení slovenského ústavního problému podle části I, pak asi obsah části II nenarazí již na zvláštní obtíže. Jakmile vláda bude skutečnou vládou též na Slovensku, bude možno tyto věci řádně provést. V této souvislosti musí ovšem řečník připomenouti, kdo to byl, který protestoval v Prozatímním národním shromáždění, když se tam objevil poslanec dr. Zaťko, a kdo tehdy nekřičel.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek se pak zmiňuje o zprávě, která měla být podána o průběhu předvolební kampaně a voleb na Slovensku. Poznává, že vláda o této věci jednala v tajné schůzi, že byla ustavena jakási smíšená komise, ale přesto, že to vše bylo velice tajné, objevila se poté zpráva najednou v tisku, přičemž jde zřejmě i podle toho, co pak

bylo některým členům vlády dodáno, jen o zprávu o chování jedné z obou velkých stran na Slovensku. To ovšem nestačí a je nyní třeba pořídit obdobnou sbírku jako o činnosti některých činitelů a voličů Demokratické strany též o straně komunistické. Původně se celá věc projednávala pod rouškou tajemství a měla zůstat tímto tajemstvím, dokud vláda nebo Národní fronta jednání neskončí. Dosud bylo jednáno ve vládě a došlo k jednání v souvislosti s debatou o reorganizaci národních výborů od místních až po zemské na podkladě výsledků voleb do Ústavodárného národního shromáždění. O tom náměstek prof. dr. J. Stránský dosud nemluvil. Tehdy přišel náměstek J. Ursíny s požadavkem, aby se také Slovenská národní rada reorganizovala na podkladě voleb ze dne 26. května 1946. Mluvilo se pak o volební kampani a volbách na Slovensku, a když po různých stížnostech ministr vnitra dvakrát prohlásil, že nemá žádných zvláštních zpráv o nějakých nepřístojnostech, bylo mu uloženo, aby dal vyšetřiti, jak se tedy věci skutečně měly a aby podal vládě zprávu. Ministr dal konati šetření a poslal o jeho výsledku zprávu. Řečník tuto zprávu také dostal, přičemž ovšem neví v jaké vlastnosti. V této zprávě se však nemluví ani v nejmenším o tom, co se stalo na druhé straně.

Je však jasné, že se ve volebním boji vyskytla řada pikantních příběhů také na straně komunistické, neboť to je pravidelným a nevyhnutelným zjevem v každé volební kampani, a jde jen o to, jaký je rozsah takových zjevů a jaký je jejich vliv na výsledek voleb. Řečník by chtěl věděti, zda zpráva bude takto doplněna, kdo ji dostane a jak se bude dále jednati. Na otázku náměstka prof. dr. J. Stránského, o jaké doplnění by mělo jíti, odpovídá msgre dr. J. Šrámek, že by mělo jíti o doplňující zprávu stran postupu komunistické strany ve volebním boji. Náměstek K. Gottwald se dotazuje, co má řečník na mysli a náměstek msgre dr. J. Šrámek odpovídá, že by vláda měla jednati o celkové zprávě, vztahující se na činnost obou větších stran a popřípadě i obou menších stran.

Ministr V. Nosek uvádí, že průběh voleb byl sám o sobě hladký a klidný. Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že podle podané zprávy došlo přece jen k incidentu. Ministr V. Nosek dodává, že úkolem ministerstva vnitra bylo, aby zjistilo nepřístojnosti ve volební kampani na straně slovenských demokratů, resp. agitaci proti jednotnému státu a proti Čechům. Komunisté se takových činů nedopustili, komise nic takového nezjistila, z jejich strany nebylo brojeno proti republice nebo proti Čechům nebo proti státní jednotě. Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že slyšel o článcích v komunistických časopisech, kde komunisté sami o sobě mluvili jako o červených nebo rudých luďácích. O tom dochází

k výměně názorů za účasti náměstka K. Gottwalda, ministra V. Noska, poslance B. Vilíma a náměstka msgr. J. Šrámka, přičemž se zjišťuje, že přesný obsah dotyčného článku není znám.

Ministr V. Nosek sděluje poté, že zprávu, kterou dal vypracovati, poslal členům předsednictva s výjimkou náměstka J. Ursínyho, neboť předpokládá, že o zprávě má jednati vláda. Předseda vlády Zd. Fierlinger je téhož názoru, pozastavuje se však nad tím, že se část zprávy dostala také do tisku. Ministři V. Kopecký a V. Nosek vysvětlují, že se tak stalo jen, poněvadž dr. Lettrich útočil na ministerstvo vnitra a na komisi. Ministr V. Nosek uvádí konkrétně ještě, že měl materiál již několik dnů a pracovalo se na něm tajně. Když však dr. Lettrich učinil onen veřejný útok, naléhali redaktoři a žurnalisté na ministerstvo vnitra, aby vysvětlilo, co se na Slovensku vlastně děje, a tu ministr rozhodl, že se tisku má dáti určitá informace, aby mohl srovnati úřední zprávu s vývody dr. Lettricha. Ministr opakuje, že podle jeho názoru další jednání přísluší vládě.

Náměstek K. Gottwald, který má jednati se zástupci stran o utvoření vlády, popřípadě též se zástupci Demokratické strany, musí ovšem vědět, na čem je a zda má s nimi počítati. Věci na Slovensku jistě nejsou dobré, ale na druhé straně jde nyní snad o historickou možnost, aby se jednota Československé republiky upevnila, neboť je jasné, že se takto dále situace na Slovensku nemůže ponechati ani po stránce politické ani po stránce hospodářské. To by české obyvatelstvo skutečně nesneslo, neboť je přece všeobecně známé, že si zde utrhuje od úst, aby pomohlo Slovensku, a na Slovensku se pak věnované potraviny prodávají na černém trhu a dostávají zpět do českých zemí. O tom dnes mluví v Praze již kdekdo. Děláme zde sbírky pro Slovensko a Slováci se nám smějí. Jejich zástupci zde nařikají, ale ve skutečnosti mají se lépe než my v Čechách. Jde skutečně o historickou možnost, aby se zjedнала náprava.

Náměstek prof. dr. J. Stránský souhlasí plně s tímto stanoviskem a je pro unifikaci administrativy a legislativy. Jinak by se nikdy nepodařila průmyslová obnova a vyřešení vyživovacího problému a ostatních podobných problémů. Předseda vlády Zd. Fierlinger upozorňuje zejména na úpravu měny. Náměstek prof. dr. J. Stránský dodává, že také není možné, aby na Slovensku platily jiné politické dimenze než na ostatním státním území. To by mělo za následek, že by politický život tam měl zvláštní zabarvení, a to přece v jednotném státě není únosné. Muselo by to působiti jako brzda pro zdravý vývoj na Slovensku. Předseda vlády Zd. Fierlinger má za to, že náměstek prof. dr. J. Stránský tuto věc velmi dobře formuloval.

Náměstek prof. dr. J. Stránský předpokládá, že se ovšem zásadně nemá změnit nic na formulaci, k níž se dospělo v Moskvě a Košicích, totiž že se Slovákům nemá ústavně právní řešení oktrojovat a že se usku-teční jen to, co většina Slováků bude chtít akceptovat. Ministr V. Kopecký dává na uváženu, zda za změněných poměrů nebude také nutná změna tohoto stanoviska. Tento řečník a ministr V. Nosek se domnívají, že je třeba zatím najíti jen dočasné řešení, které by ještě nikterak neprejudikovalo definitivní ústavu. Náměstek K. Gottwald je téhož názoru a vysvětluje, že jde o to, aby demokraté souhlasili s takovým zatímním řešením. Zásada, že většina Slováků musí akceptovati ústavně právní úpravu poměrů Slovenska, zůstává zachována. Ministr V. Kopecký líčí, jak si představuje toto zatímní řešení. Ministr V. Majer má za to, že i k tomuto zatímnímu řešení je třeba souhlasu většiny Slováků.

Na žádost předsedy vlády Zd. Fierlingera formuluje náměstek K. Gottwald směrnice pro postup tak, jak si jej představuje, přičemž zdůrazňuje, že i podle optimistického odhadu nutno počítati s tím, že jednání o ústavě bude trvati nejméně půl roku. Po takovou dobu nelze trpěti dosavadní stav na Slovensku. Proto se navrhuje doplnění dosavadní dohody pro praktické účely a s tímto doplněním mají souhlasiti též demokraté. Pro novou ústavu platí přirozeně ustanovení o tom, že musí býti přijata většinou slovenských poslanců bez ohledu na to, jak se nyní zachovají k návrhu na doplnění dohody, zda s tím budou souhlasiti či nikoliv.

Nikdo přirozeně nechce se uchýliti od zásady, že se Slovákům ústavně právní vyřešení jejich poměrů k Československé republice nemá oktrojovat. O tom se ovšem bude jednati, až se ústava dostane v parlamentě na stůl. Předseda vlády Zd. Fierlinger poznamenává, že zatím půjde o jakýsi modus vivendi. Náměstek K. Gottwald uvádí v průběhu další debaty, že by se mohlo uvažovati také o tom, že by se nejdříve usnesl zvláštní ústavní zákon, který by vyřešil jen otázku ústavně právního poměru Slovenska a že by se další ústavně právní předpisy pak pojalý do zvláštní ústavní listiny.

Náměstek prof. dr. J. Stránský dává na uváženu, zda by nebylo možné, aby nyní strany české Národní fronty pověřily náměstka K. Gottwalda, aby v tomto smyslu jednal s Demokratickou stranou. Téhož názoru je také poslanec Slánský. Náměstek prof. dr. J. Stránský dotazuje se pak co bude, kdyby Demokratická strana nedala souhlas ke změně dohody. Podle jeho názoru je třeba postupovati pevně, ale zároveň velice jemnou rukou. Je jasné, že by se věc byla upravila lépe, kdybychom byli přišli s návrhem na změnu dohody před volbami. Nyní po výsledku voleb a po

posledních událostech na Slovensku může snadno vzniknouti podezření, že chceme Slovákům něco vnutiti proti jejich vůli.

Zvlášť opatrně musí podle řečníkova přesvědčení postupovati komunistická strana. Nechce rekriminovati, ale třebaš komunistická strana má jinak ve státních otázkách šťastné postavení, že se v první republice nezúčastnila jejich řešení a nemá proto žádnou odpovědnost, neplatí to o otázce slovenské, kde se komunistická strana i před válkou, a to ihned po založení republiky, značně angažovala a mluvila o autonomii až k úplnému odtržení. Je to sice starší historie, ale ještě důležitější je, že i v pozdějších letech až do Mnichova vytýkali komunisté většinu, která byla ve vládě, že postupuje proti Slovákům příliš drsně a že je náležitě nešetří. Takové chyby se nesmějí opakovati.

Náměstek K. Gottwald namítá, že tehdy komunisté nevytýkali vládní většinu, že postupuje proti Slovákům příliš drsně, nýbrž vytýkali jí, že ve vládě je nejreakčnější strana, že tam sedí Hlinka a že se nepostupuje dost ostře proti němu. Komunisté by jistě nebyli protestovali, kdyby vláda byla dala Hlinku zavřítí.

Náměstek prof. dr. J. Stránský myslí, že věc nebyla tak jednoduchá a že náhled na ni po několika letech je ovšem zcela jiný. Jde o další věc, kterou by náměstek K. Gottwald měl uvážiti ve všem klidu. Nelze identifikovat katolicismus na Slovensku s rozvratem. Náměstek K. Gottwald poznamenává, že s rozvratem identifikuje jen luďactví. Náměstek prof. dr. J. Stránský pokračuje a poukazuje na to, že zásadně nelze nic namítati proti jednání Demokratické strany s katolickým živlem, směřujícimu k tomu, aby se také katoličtí činitelé dostali v čelo této strany a aby se proti katolíkům ve straně postupovalo benevolentně. Nelze paušálně tvrditi, že všichni tito katolíci jsou proti republice a proti státní jednotě. To platí jen o luďáčích, kteří nejsou Čechoslováci. Tito živlové musejí býti ovšem eliminováni, ale je třeba dělati rozdíly a nesmíme věci posuzovati paušálně, neboť pak bychom se dopustili stejných chyb jako dříve. Všechny politické strany musejí nazírati na slovenský problém jako na problém celostátní a nikdo nemůže očekávati, že by z jeho řešení mohl pro sebe něco získat.

Náměstek K. Gottwald opakuje, že důvod pro nutnost nějakého opatření na Slovensku nevidí v tom, že Demokratická strana zvítězila ve volbách a získala 60 % hlasů, nýbrž v metamorfóze, kterou tato strana prodělala. Jde o to, jak se této metamorfóze má čeliti. Bylo by možno dáti Demokratické straně volnou ruku a dopustiti, aby splnila všechny své závazky, které převzala vůči podzemnímu luďactví a vůči nepřátelskému

zahraničí, přičemž by pak bylo také možno, že by se mohly uskutečniti hrozby stran rozpadnutí republiky. Vyvinuly by se ve straně nadále obdobné poměry jako v Hlinkově nebo Henleinově straně, že by totiž část strany pracovala aktivně proti státu a druhá část by se chovala pasívně, kryla by se a vyčkávala by, jak věci dopadnou. Vyskytuje se nyní otázka, jaký prostředek máme, abychom tuto situaci napravili. Nikdy jsme nechtěli dáti práva podle Košického programu luďákům, nýbrž chtěli jsme je dáti skutečným demokratům.

Náměstek prof. dr. J. Stránský trvá na svém stanovisku, že se musí rozlišovati a že se musí postupovati velice opatrně.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek se domnívá, že tato opatrnost je zejména na místě, pokud se mluví o tom, že Demokratická strana je nyní jinou stranou než byla dříve. Mluví-li se o straně, pak se musí myslet na soubor jejích členů a tu řečník pochybuje velice, že organizované členstvo Demokratické strany činí skutečně 60 % všech organizovaných straníků na Slovensku. Myslí, že v tomto směru nedošlo k tak podstatné změně a že oněch 60 % jsou prostě voliči.

Ministr V. Kopecký zastává stanovisko, že tím horší je situace. Náměstek msgre dr. J. Šrámek doporučuje, aby se nezdůrazňovalo, že se strana změnila. Zde jde o to, zda strana změnila svou politiku či nikoliv. Náměstek K. Gottwald poukazuje na výroky a chování obou generálních sekretářů strany, z nichž jasně vyplývá, že ke změně politiky došlo. Náměstek msgre dr. J. Šrámek poznamenává, že zvlášť hloupě mluvil generální sekretář Demokratické strany dr. Bugár. Ujišťuje náměstka K. Gottwalda a ostatní přítomné, že to jistě nemyslel tak, jak to řekl a že byl na hony dalek tomu, co formuloval. Zná dr. Bugára dobře a proto to může tvrditi. Ministr V. Kopecký upozorňuje, že Demokratická strana zvítězila ve volbách na mnohých místech, kde neměla ani místní organizaci. To znamená, že ji tam prostě volili luďáci a že se pod rouškou Demokratické strany dostanou v těchto místech k veslu vlastně jen luďáci a nikoliv organizovaní demokraté. To bude mít za následek, že dotyčné obce dostane do rukou luďácký živel a tím by získala luďácká reakce moc zezdola. Platí to zejména o Oravě.

Ministr V. Majer poukazuje na to, že již dnes jsou všude v místních národních výborech podle parity demokraté a mají jednu polovinu mandátů.

Ministr V. Kopecký odpovídá, že zatím jsou to přece jen slušnější demokraté a nikoliv luďáčtí živlové, kteří po osvobození zalezli a nyní se dostávají zase na povrch. Připomíná, jak těžko strany někdy mohou i v českých zemích zvládnouti místní a okresní národní výbory, zejména v měs-

tech, resp. obcích, kde organizace ještě není vybudována a podle toho nutno posouditi situaci na Slovensku. Tato situace je velice vážná a vůbec celý volební výsledek na Slovensku představuje podle ministrova názoru vážné nebezpečí a je důkazem o antisovětském, antipokrokovém a antičeskoslovenském stanovisku většiny Slováků, takže volby vlastně dopadly na Slovensku podobně jako v Maďarsku. To se také projevuje tím, jak byl odstraněn ministr dr. Šrobár. Obdobně se Slováci zachovali k dr. Dérovi.

Náměstek prof. dr. J. Stránský upozorňuje, že první Slovák – věrný Čechoslovák –, kterého Slováci odstranili, byl dr. Juraj Slávik. Ministr V. Kopecký souhlasí s touto poznámkou a považuje za příznačné, že na Slovensku zvítězili takoví Ursínyové, hodžovci a že v Bratislavě je prvním poslancem Ján Lichner. Zabývá se poté rodinnými a politickými poměry osobností, které stojí nyní v čele Demokratické strany, a provádí příslušný rozbor situace. Lituje, že nynější Slovensko vykazuje naprostý nedostatek význačných osobností, které jsou pro československou státní myšlenku a pro československou jednotu. Porovnává tuto situaci s minulostí a konstatuje, že došlo k podstatnému zhoršení právě v době osvobození republiky od německé a maďarské okupace.

Zabývá se také chováním katolického živlu a zejména katolických kněží za doby okupace a poukazuje na to, že se katolicismus a kněží nikde tak neexponovali pro Hitlera a pro reakci jako na Slovensku. Nikde nebyl v čele státu, který sloužil Němcům a Maďarům, kněz, a nikdy se nechovali katolíci tak jako na Slovensku. Řečník zdůrazňuje zejména vlastenecké chování a značnou účast českých katolíků na boji proti okupantům. Nepovažuje za neštěstí, že komunistická strana získala jen asi 1/3 hlasů, bylo by úplně stačilo, kdyby byla získala 30 – 35 % těchto hlasů, ale je neštěstím, že téměř všechny ostatní hlasy získala strana Demokratická. Kdyby podíl ostatních dvou stran byl přiměřený, pak by byla situace zcela dobrá.

Ministr V. Majer poznamenává, že právě komunisté nedovolili Straně práce, aby dříve rozvinula svou činnost.

Ministr V. Kopecký uznává, že se stala chyba a že se všechny politické strany měly starati o to, aby včas na Slovensku vznikla strana středu tak, jak si to přál prezident republiky. Pak by nebylo došlo k tak smutnému konci dr. Šrobára, kterého jsme vytáhli do Moskvy, uvažovali jsme o tom, že ho uděláme náměstkem předsedy vlády, trvali jsme na tom, aby se stal předsedou Slovenské národní rady, a nakonec ho Slováci prostě vyhodili. Zachovali se v této věci jako koňští handlíři a nemůže být řeči o sebe-menší loajalitě.

Předseda vlády Zd. Fierlinger potvrzuje, že vláda viděla v Košicích v ministru dr. Šrobárovi reprezentanta ušlechtilé části slovenského lidu a že proto reflektovala na jeho spolupráci. Ministr V. Kopecký dodává, že již tehdy byly uplatněny námitky, že ministr dr. Šrobár je starý, ale tyto námitky nebylo lze uznati, poněvadž je to dobrý člověk a je to jeden z nejvýznačnějších a nejdůležitějších představitelů dobré minulosti Slovenska. Řečník srovnává s minulostí a postupem dr. Šrobára ostatní nynější slovenské politiky, zejména náměstka J. Ursínyho, mladého dr. Hodžu atd. a třebas považuje za nutné, abychom na Slovensku počítali i s těmito politiky, kteří reprezentují rovněž kus slovenské historie, vyslovuje hluboké politování nad tím, že kruhy, které reprezentuje ministr dr. V. Šrobár, byly ze slovenského politického kolbiště takřka eliminovány.

Ministr konzist. rada P. Fr. Hála konstatuje, že se opakuje vlastně do značné míry historie z první republiky. Již tehdy jsme měli velice značné potíže se Slováky a to se ihned opakovalo, jakmile došlo k jednání v Banské Bystrici a v Košicích. O tom ví také přítomný poslanec Slánský. Bohužel vystupoval tehdy velice ostře pro separatistické stanovisko též dr. Husák, který šel tak do krajnosti, že ostatní prostě musili jít s ním. Dnes je ovšem vhodná chvíle, abychom poměry upravili a abychom dosáhli nutné jednoty, která musí býti základnou pro budoucí státní život a pro naši novou ústavu.

Poměry jsou ovšem velice obtížné a nutno postupovati obezřetně. Známe Slováky a víme, že nám svou propagandou a svým jednáním mohou i nadále způsobiti značné potíže. Poznali jsme to ostatně také za války.

Předseda vlády Zd. Fierlinger upozorňuje, že ovšem rok 1946 není již rokem 1939 a že si Slováci leccos, co si mohli dovolit tehdy, nemohou dovoliti dnes.

Ministr konzist. rada P. Fr. Hála pokračuje a zdůrazňuje nutnost, aby se vytvořila pevná základna pro jednotnou Československou republiku. Lituje, že Slováci považují i nadále každého Čecha, i toho nejlepšího člověka, za svého nepřitele. Z tohoto důvodu také lidová strana odmítla založení strany na Slovensku. Věděla, že by taková strana byla snad vítána týden, ale v druhém týdnu by se již proti ní pracovalo letáky a jinými útoky a byla by stranou nepřátelskou. Této situace si musejí býti Češi vědomi. Jakýkoliv úspěch, který by mohl býti získán pro sjednocení republiky, by byl žádoucí. Řečník vzpomíná toho, že již uzavřel dvě dohody s pověřencem pošt, že však ani jedna z nich se nedodrží a pověřenectvo si dělá na Slovensku prostě co chce.

Líčí pak také podrobnosti o finančním hospodářství Slovenska, konstatuje, že se tam jen v řádném rozpočtu vyskytuje schodek tři miliard, kdežto řádné rozpočty historických zemí jsou vyrovnány a postupuje se tam s náležitou obezřetností a hospodárností. O mimořádném rozpočtu nechce ani mluvíti. Na Slovensku je naproti tomu všude nepořádek, nikdo se neřídí podle rozpočtu nebo podle předpisů, všude jsou schodky a bude-li věc takto pokračovat, pak skutečně není možno si představit, jak chceme dáti své hospodářství do pořádku, jak chceme dosáhnouti ozdravení měny, zejména když se uvažuje, že Slováci stále ještě uvolňují staré vklady bez jakékoliv kontroly ze strany ústřední vlády. Tímto způsobem je ohrožena existence republiky a vytváří se velice vážný problém.

Předseda vlády Zd. Fierlinger lituje, že ministr pošt má pravdu a poukazuje na to, že např. předseda NÚKÚ vyslanec dr. J. Friedmann nemá na Slovensku vůbec žádnou pravomoc. Ministr P. Fr. Hála dodává, že nedávno někdo velice vtípně poznamenal, že sice můžeme mít v republice dva národy, ale že potřebujeme jednoho policajta.

Ministr V. Majer upozorňuje, že si přítomní musí býti vědomi toho, že vznikly značné potíže tím, jak dopadly volby a že se právě vzhledem k posledním událostem na Slovensku věci špatně urovnávají. Náměstek K. Gottwald má za to, že utvoření nové vlády je samozřejmou příležitostí k takové nové úpravě. Ministr V. Majer připouští, že se taková úprava může považovati za součást programu nové vlády, ale nicméně bude třeba, aby se dnes předložený návrh na úpravu dobře uvážil. Jeho bod 6) je podle řečnickova názoru nejasný a musí proto býti náležitě doplněn, aby se vědělo, o jaký ústavní zákon vlastně má jíti. Náměstek K. Gottwald poukazuje na své dřívější vývody a ministr V. Majer má za to, že bude třeba toto ustanovení náležitě konkretizovat. Další pochybnosti má o bodu 4) návrhu, pokud se tam říká, že pověřenec je přímo podřízen příslušnému ministrovi a je povinen se řídit jeho pokyny a směrnicemi atd. Upozorňuje na rozdíl proti českým zemím, kde jednotliví referenti zemských národních výborů mají nezávislejší pozici a nejsou podrobeni ministrov, nýbrž zemskému národnímu výboru. Podle nynější dikce bodu 4) zmizela by na Slovensku vlastně úplně samospráva.

Předseda vlády Zd. Fierlinger myslí, že takto nelze bodu 4) rozuměti a že osnovatelé v tomto bodě měli na mysli jen výkon státní správy, nikoliv výkon samosprávy. Je samozřejmé, že pověřenec nebude podléhati ministrov, ve věcech čistě slovenských. Ministr V. Kopecký má za to, že vláda musí mít státní moc na celém státním území. Je proto třeba tuto věc bedlivě zkoumat a náležitě vyřešiti. Předseda vlády Zd. Fierlinger se

domnívá, že přesná formulace návrhu bude úkolem komise právníků, kterou účastníci schůze musí v závěru jednání určit.

Generální sekretář poslanec B. Vilím nechce se podrobně zabývat výsledkem voleb. Chce jen konstatovati, že úspěch demokratů nebyl získán jen jejich zásluhou, nýbrž mají na něm bohužel účast také jiné strany. Řečník vítá, že komunistická strana je dnes pro radikální řešení slovenského problému a doufá, že se toto řešení ještě podaří. Náměstek msgre dr. J. Šrámek má obavu, že by si komunistická strana věc mohla rozmyslet a že by zase vyskočila. Jinak souhlasí přirozeně s řešením ve smyslu jednotného státu. Stejného stanoviska je poslanec B. Vilím, přičemž upozorňuje, že ovšem nemůže jíti o oktrojování a že se musí respektovati určitá samovláda nebo samospráva Slováků.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek se dotazuje, co se má státi, kdyby Slováci nepřistoupili na navržené řešení. Předseda vlády Zd. Fierlinger odpovídá, že se pak strany české Národní fronty zase sejdou a poradí. Doufá však, že Slováci budou v zásadě souhlasiti s částí I návrhu. Poslanec B. Vilím projevuje pro svou osobu souhlas s touto částí a myslí, že by mohl také souhlasiti s obsahem části II, ovšem s určitými změnami. Má za to, že po provedení očisty na Slovensku může také dojít a bude musiti dojít k rekonstrukci Slovenské národní rady. Náměstek msgre dr. J. Šrámek souhlasí s tím, že o tom musí býti jasno a připomíná, že když se ve vládě jednalo o reorganizaci národních výborů, zastával náměstek J. Ursíny stanovisko, že SNR má vlastně postavení zemského národního výboru, což by řečník pro svou osobu vřele vítal.

Poslanec B. Vilím doporučuje, aby účastníci schůze nyní probrali první část návrhu bod za bodem a provedli o něm podrobnou rozpravu tak, aby náměstek K. Gottwald mohl pak zahájit rozhovory se Slováky. Předseda vlády Zd. Fierlinger opakuje svůj námět, aby komise právníků formulovala první část návrhu. Pak by mohl jednati náměstek K. Gottwald. Náměstek msgre dr. J. Šrámek doporučuje, aby [se] se Slováky jednalo v rámci celostátní Národní fronty, což také bude lépe odpovídati dosavadnímu postupu. Náměstek K. Gottwald je rovněž pro to, aby se svolala schůze celé Národní fronty, jakmile se české strany dohodnou. K této schůzi by se také pozvaly malé slovenské strany. Pokud jde o druhou část, myslí, že bude vlastně nesporná. Náměstek msgre dr. J. Šrámek není tohoto názoru a má za to, že bude třeba i tuto část náležitě probrati a objasniti. Jde hlavně také o otázku postavení katolického kléru.

Náměstek K. Gottwald se pak zabývá chováním a postupem katolických biskupů na Slovensku, zejména biskupa Vojtaššáka, zmiňuje se

o chování biskupů za tisoovského režimu, o tom, že podali Slovenské národní radě memorandum, aby Tiso nebyl souzen, nýbrž propuštěn. Náměstek msgre dr. J. Šrámek konstatuje, že toto memorandum nikdy neviděl. Náměstek K. Gottwald žádá, aby mu je Úřad předsednictva vlády dal k dispozici. Pozastavuje se dále nad tím, že katoličtí biskupové na Slovensku dali svým věřícím pokyn, jak mají voliti, že mají voliti křesťanskou stranu, která jim dává záruku náležitě ochrany. Nakonec uveřejnili přímo zprávu, že katolíci nemají jíti se Stranou slobody. To mělo okamžitě za následek zřejmě dobře připravenou propagační kampaň na všech farách. O stanovisku katolických biskupů a katolického kněžstva vůbec svědčí také obsah slovenských Katolických novin po volbách. Řečník cituje příslušné vývody, zejména pokud se tam říká, že katolický lid má jíti a jde za svými pastýři, že drží pevně pohromadě a že nezáleží na jménu strany.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že nutno rozlišovati mezi stanoviskem katolických kněží k tisoovskému režimu a přímluvou za Tisa na straně jedné a mezi dalšími zjevy, o nichž mluvil náměstek K. Gottwald na straně druhé. První dvě věci jsou čistě politického rázu a vláda a Národní fronta musejí o nich jednat. Třetí a čtvrtá věc jsou jiného rázu. Nemůže se ani biskupovi zakazovat, aby jako občan a volič mluvil o volbách a aby radil věřícím, jak mají voliti. Je také občanem a má stejná práva jako jiní občané. Zůstává duchovním pastýřem a jako takový smí svým věřícím doporučiti stranu, která není proti křesťanství. Toto právo mu nemůže nikdo upříti. Nemůže také nikdo na něm žádati, aby doporučoval jen strany pokrokové.

Náměstek K. Gottwald poznamenává, že přece máme tzv. „Kanzelparagraf“. Dochází k výměně názorů za účasti tohoto řečníka a náměstka msgre dr. J. Šrámka a náměstka prof. dr. J. Stránského, přičemž oba posléze uvedení řečníci zdůrazňují, že tzv. „Kanzelparagraf“ nebyl zaveden za Rakouska, jak se domnívá náměstek K. Gottwald, nýbrž teprve za republiky. Náměstek prof. dr. J. Stránský dodává, že toto ustanovení měli před první válkou v Německu a Maďarsku. Náměstek K. Gottwald trvá na tom, že kněží se nemají plésti do politiky a že agitace pro určitou stranu ve volbách je politická činnost.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek naproti tomu zastává stanovisko, že by z hlediska politického nebylo správné, kdyby např. biskup nebo jiný kněz agitoval proti Jednotnému svazu zemědělců, proti Jednotnému svazu mládeže nebo proti jiným konkrétním politickým zjevům. Mluví-li však pro určitou stranu z důvodu, že hájí zásady mravní a náboženské v souladu s křesťanstvím, pak mu to nelze vytýkat. Pokud se ovšem některý

kněz dopustil protistátního činu a agitace, pak máme dnes, kdy zde již mešká internuncius, možnost dosáhnouti jeho odvolání.

Předseda vlády Zd. Fierlinger považuje tento námět za důležitý. Náměstek msgre dr. J. Šrámek dodává, že v tomto smyslu je přece také stylizována druhá část dnes předloženého návrhu. Dochází pak ještě k výměně názorů mezi tímto řečníkem a náměstkem K. Gottwaldem o tom, jak dalece kněží mají právo zasahovati do politiky, resp. doporučiti určitou stranu, přičemž oba řečníci trvají na svých stanoviscích. Předseda vlády Zd. Fierlinger vyslovuje názor, že také sociálně demokratická strana není proti křesťanství, ale ve věcech mravních je možné vyšší hledisko, všestrannější než dogma katolické církve.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek poznamenává, že mu není jasné, zda dnešní sociálně demokratická strana je stranou marxistickou či nikoliv. Ministr V. Kopecký zdůrazňuje, že také strana komunistická není proti křesťanství a katolické církvi, nýbrž pro svobodu svědomí. Sdílí názor předsedy vlády, že v otázkách mravních je možné vyšší hledisko než náboženské. Náměstek msgre dr. J. Šrámek naproti tomu namítá, že pro něho je dogma nejvyšším stanoviskem a nic vyššího neexistuje. Ministr V. Kopecký poukazuje pak na to, že toto je vlastně stanovisko totalitní a že tedy strana lidová vytýká komunistické straně neprávem totalismus. Náměstek msgre dr. J. Šrámek má za to, že by ministr V. Kopecký o tom neměl mluvit.

Náměstek prof. dr. J. Stránský myslí, že jménem strany národně socialistické může vzít na vědomost, že si náměstek K. Gottwald přeje, aby se české strany dohodly o programu vlády, pokud jde o vyřešení ústavně právního postavení Slovenska.

Ministr V. Majer myslí, že tomu tak není, nýbrž zatím jde jen o přechodné řešení a nikoliv o definitivní ústavně právní úpravu, která musí zůstatí vyhrazena dalšímu jednání a zejména ústavní listině. Nyní se má pouze pozměnití za souhlasu Slováků dosavadní dohoda o výkonu zákonodárné a výkonné (vládní) moci. Přitom ovšem mají strany, a to jak české, tak slovenské zároveň dáti výraz své vůli utvořiti ústavu tak, aby odpovídala myšlence jednotného státu.

Předseda vlády Zd. Fierlinger se vrací k svému námětu, aby se určila komise právníků, která by formulovala definitivní návrh podle předloženého náčrtu a podle výsledků debaty. Náměstek K. Gottwald myslí, že tímto úkolem může býti pověřena legislativní sekce Úřadu předsednictva vlády. Předseda vlády Zd. Fierlinger navrhuje poté, aby členy komise byli přednosta legislativního odboru dr. P. Körbel, přednosta politického od-

boru s.š. B. Červíček, dále po jednom nebo několika právnících strany komunistické, národně socialistické a lidové.

Náměstek K. Gottwald konstatuje, že komise právníků musí postupovat podle politických direktiv, na kterých nesmí nic změnit. Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že za tohoto stavu věci je třeba tyto direktivy doplnit tak, aby byly naprosto jasné. Obává se, že Slováci budou spatřovati v návrhu zásah do své pravomoci a do práv, která jsme jim concedovali. To platí zejména o tom, že předsedu sboru pověřenců má jmenovati vláda a že také jmenování ostatních členů sboru pověřenců má podléhati schválení vlády.

Náměstek prof. dr. J. Stránský dává na uvážení, zda je skutečně třeba, aby předsedou sboru pověřenců byl slovenský ministr. Náměstek K. Gottwald vysvětluje, které úvahy vedly k tomuto návrhu, zejména že jde o to, aby byla skutečně zabezpečena souvislost a jednota. Jinak je samozřejmé, že Slovákům nechceme nikoho oktrojovat, že tam nechceme posílat Čechy a že nebudeme opakovat chyby první republiky, kdy se na Slovensko posílali i čeští školníci. Řečník se domnívá, že obavy, které mají náměstkové msgre dr. J. Šrámek a prof. dr. J. Stránský po stránce formální, nejsou odůvodněny a označuje je za „Haarspalterei“ neboli hnidopišství.

Msgre dr. J. Šrámek je přesvědčen, že nejde o „Haarspalterei“, nýbrž že by z nějaké úpravy, která by se dotkla dosavadního postavení Slovenské národní rady, mohlo vzniknouti skutečné hromobití s bleskem. Slováci budou tvrdit, že jim bereme autonomii, dokonce autonomii, kterou mají naše zemské národní výbory.

Náměstek K. Gottwald naproti tomu má za to, že Slováci budou mít i podle navržené úpravy Slovenskou národní radu jako zákonodárný sbor odpovídající Národnímu shromáždění a sbor pověřenců odpovídající vládě. Přitom bude Slovenská národní rada jakousi expoziturou Národního shromáždění a sbor pověřenců expoziturou vlády. Je samozřejmé, že jako orgán státní správy musí býti sbor pověřenců a pověřenci podrobeni vládě a ministrům.

Poslanec B. Vilím dává na uvážení, zda by se nemohl najít kompromis v té formě, že by předsedu sboru pověřenců ustanovilo předsednictvo Slovenské národní rady se schválením vlády. Náměstek K. Gottwald nepovažuje takové řešení za účelné, uplatňuje, že prezident jmenuje vládu a že je proto jen důsledné, aby vláda jmenovala předsedu sboru pověřenců. Tím se také projevuje vliv vlády na toto jmenování. Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na obdobu s národními výbory.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek připomíná, že se musí rozlišovati mezi činností zemské samosprávy a mezi činností, kterou vykonávají zemské orgány v oboru státní správy. V úseku samosprávy nemá docházeti k jmenování, nýbrž k volbě. Šlo by o to, aby Slovenská národní rada dostala postavení zemského národního výboru, což by řečník přirozeně vítal.

Náměstek K. Gottwald zdůrazňuje, že jde vládě o to, aby to, co bude ujednáno, bylo také skutečně provedeno. Jinak hrozí nebezpečí, že Slováci sice budou souhlasit s určitou úpravou, ale tato úprava se nebude prováděti. Z tohoto důvodu je nutno dáti někoho do sboru pověřenců, který bude za provádění odpovědný. Vláda má přece v tomto smyslu své zkušenosti. Stalo se často, že se dohodla se svými slovenskými členy na určité úpravě a v praxi se pak tato úprava neuskutečnila. Jako příklad uvádí řečník úpravu cen obilí. Další případ, kde dohoda nebyla respektována, se vyskytl při usnesení vlády, aby se na Slovensko vyslaly některé divize z českých zemí. Třebas to ministři z Demokratické strany ve vládě vesměs srdečně vítali, došel pak protest od dr. Lettricha náčelníku generálního štábu armádnímu generálovi Bočkovi.

Po dalších poznámkách náměstkyně K. Gottwaldové, msgre dr. J. Šrámka a prof. dr. J. Stránského o způsobu jmenování předsedy sboru pověřenců setrvávají účastníci schůze na navržené úpravě. Poslanec doc. dr. Krajina připomíná pak ještě, že bude záležitosti mnoho na taktice při dalším postupu. Doporučuje největší obezřetnost a dotýká se několika formálních otázek úpravy dohody. Poslanec B. Vilím žádá, aby se v odstavci 2 návrhu, který tvoří přílohu A) tohoto zápisu¹, nemluvilo jen o úpravě otázek celostátního významu před dohodou ze dne 2. června 1945, resp. ze dne 11. dubna 1946, nýbrž povšechně o takových úpravách před touto dohodou. Přítomní souhlasí.

Předseda vlády Zd. Fierlinger žádá poté ještě, aby se dohoda doplnila ustanovením o tom, že nadále bude působiti jednotný společný Nejvyšší účetní kontrolní úřad. Všichni přítomní projevují souhlas.

Poslanec B. Vilím se dotýká poté otázky reorganizace Slovenské národní rady. Náměstek K. Gottwald poukazuje na to, že dosud působí Slovenská národní rada v dosavadním složení, kde demokraté mají menšinu. Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že nemůžeme počítati s tímto stavem jako trvalým. Náměstek K. Gottwald myslí, že se nové volby do Slovenské národní rady provedou na podkladě příslušného ústavního zákona. Poslanec B. Vilím se domnívá, že po provedení náležitých čistů na Slovensku nebude možno vyčkati do voleb Slovenské národní rady, nýbrž bude třeba přikročiti k její reorganizaci obdobně tak, jak byly,

resp. budou reorganizovány národní výbory v zemích českých. To zajisté také usnadní dohodu. Ministr B. Laušman má pochybnosti, zda slovenský ministr ústřední vlády bude moci zvládnouti oba úkoly, tj. zároveň také funkci předsedy sboru pověřenců. Náměstek K. Gottwald myslí, že to bude možné, poněvadž to bude jeden z náměstků. Náměstek prof. dr. J. Stránský má pochybnosti o praktické proveditelnosti.

Dochází pak ještě k výměně názorů o osobě tohoto slovenského ministra a konečně formuluje předseda vlády Zd. Fierlinger výsledky jednání v tom smyslu, že

- a) se ukládá komisi právníků, složené z přednosta legislativního odboru Úřadu předsednictva vlády, z přednosta politického odboru Úřadu předsednictva vlády, z právního referenta kabinetu náměstka předsedy vlády K. Gottwalda, z právnických odborníků strany národně socialistické a strany lidové a z dalších právníků legislativního odboru Úřadu předsednictva vlády, kteří budou přibráni, aby právníky formulovala návrh dohody, který tvořil předmět dnešního jednání, přičemž nechť přihlédne ke všem změnám a doplňkům, na nichž se dnešní schůze usnesla;
- b) komise odevzdá svůj elaborát zítra, dne 13. června 1946 odpoledne předsedovi vlády a náměstkům předsedy vlády Klementu Gottwaldovi, prof. dr. Jar. Stránskému a msgre dr. J. Šrámkovi tak, aby si jej mohli prostudovat;
- c) v pátek dne 14. června 1946 v 9.30 hod. se sejde schůze zástupců stran české Národní fronty, aby pojednala o elaborátu a připravila jeho definitivní text pro společnou schůzi všech stran Národní fronty;
- d) v pátek dne 14. června 1946 o 11. hodině se koná společná schůze všech stran Národní fronty za účelem jednání o návrhu.

Předseda vlády Zd. Fierlinger zdůrazňuje poté na žádost náměstka msgre dr. J. Šrámka ještě, že výsledky dnešního jednání a usnesení o dalším postupu mají zůstatí přísně důvěrné. Končí poté schůzi v 18.20.

Zapsal:
Dr. P. Körbel

SÚA, A ÚML, f. ÚV NF, nein. – Strojopis s rukopisnými opravami a doplňky, rukopisný podpis dr. Körbela za textem, 25 s.

¹ Text přílohy chybí.

1946, 14. červen, Praha. – Zápis z druhé schůze zástupců stran české Národní fronty o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány.

Zápis

o schůzi předsedů stran české Národní fronty, konané 14. 6. 1946 v 10 hod. Přítomni: za stranu soc. demokratickou Zdeněk Fierlinger; za stranu komunistickou Klement Gottwald; za stranu lidovou msgre dr. Jan Šrámek; za stranu národně socialistickou dr. Jaroslav Stránský.

Zapsal: odborový přednosta Bohumil Červíček

Předseda Zdeněk Fierlinger zahajuje schůzi sdělením, že jde o poradu, týkající se schválení návrhu nové dohody mezi představiteli českých stran sdružených v Národní frontě a představiteli slovenských stran sdružených v slovenské Národní frontě, jak ji vypracovala komise právníků podle usnesení české Národní [fronty] ze dne 12. června 1946.

Náměstek Gottwald udává, že návrh dohody si dal schváliti svou stranou, která s ním souhlasí.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger má za to, že snad by měla býti zkrácena lhůta uvedená v čl. I, odst. 1 a 2. Doporučuje, aby prvá lhůta byla zkrácena na 14 dní, druhá pak na jeden týden.

Náměstek dr. Stránský má za to, že by měla býti stanovena nějaká rozhodčí instituce, která by v případě sporu rozhodovala o otázce, zda jde o věc slovenskou, či nikoliv. Má za to, že by se nedoporučovalo, aby tuto otázku rozhodovala vláda, ježto by v tom mohl býti spatřován diktát.

Náměstek msgre Šrámek má za to, že by bylo možno věc zaříditi tak, že by [se] stanovilo, že ve vládě musí býti pro rozhodnutí většina slovenských ministrů. Doporučuje, aby pro novou dohodu byli získáni slovenští demokraté a doporučil náměstkovi Gottwaldovi, aby s nimi bylo jednáno ohleduplně.

Náměstek Gottwald ubezpečuje, že bude jednat se všemi možnými ohledy.

Náměstek dr. Šrámek doporučuje, aby pokud jde o vyšetřování, byly vyšetřovány i ony závady, na něž upozornili demokraté.

Náměstek Gottwald je rovněž pro kratší lhůty a doporučuje, aby obě lhůty byly stanoveny na 14 dní. Rovněž navrhuje náměstkovi Gottwald, aby do dohody bylo dáno ustanovení, že státní zaměstnanci, které v zemích českých a moravských jmenuje ministr, jmenuje na Slovensku pověřenec

za souhlasu ministra, aby tak Slováci měli záruku, že jim zase Češi nebudou jmenovat kdejakého školníka atd.

Předseda Zdeněk Fierlinger je přesvědčen, že české stanovisko bude prosazeno, budou-li české strany postupovat solidárně. Upozorňuje na nejednotný postup u nás a na Slovensku, pokud jde o ceny obilí a na to, že i v ústřední vládě není po této stránce jednoty, ježto mezi ministrem Majerem a Ďurišem je spor, kdo má svolat komisi k řešení této otázky.

Náměstek Gottwald udává, že na Slovensku vede se kampaň demokratů pro zvýšení cen obilnin. Jemu je jasné, že nemůže jíti o zvýšení cen chleba.

Předseda Fierlinger tlumočí názor své strany, podle něhož snad by bylo možno snížit ceny živočišných produktů přiměřeně a docílených úspor použití ke zvýšení cen obilí. Jeho strana je názoru, že ceny živočišných produktů jsou tak veliké, že snížení by snad neškodilo a že by pomocí jeho vyrovnala se cenová disparita.

Náměstek dr. Stránský upozorňuje, že odpoledne přijde do vlády protest proti ministru Ďurišovi, který vyhlásil, že vykupováním plemeného dobytka se pověřují pouze družstva.

Náměstek Gottwald připomíná, že dosavadní cenovou politikou podařilo se snížit černé trhy natolik, že někde, např. u masa, se prodává načerno levněji, než jsou ceny úřední. Mouka se např. načerno již vůbec neprodává. Konstatuje, že jsme jediný stát, který mohl hned přestat s doplácením na ceny chleba.

Předseda Fierlinger je toho názoru, že odpoledne vláda bude se muset věnovat řešení cen obilí, aby zvýšení bylo umožněno, aniž by se tak stalo na úkor státu a aby musela být zvýšena cena chleba.

Porada byla skončena tím, že návrh dohody byl schválen se změnou, že lhůty v odst. 1 a 2 budou zkráceny na 14 dní a že v dohodě bude konstatováno, že zaměstnance, jež v zemi České a Moravské jmenuje ministr, jmenuje na Slovensku pověřenec v dohodě s příslušným ministrem.

V Praze dne 17. června 1946

SÚA, A ÚML, f. ÚV NF, neinv. – Za textem rukopisný podpis zapisovatele; strojopis, 2 s.

1946, 14. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány.

Zápis

o schůzi představitelů všech stran Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 14. června 1946 o 11. hodině v budově Úřadu předsednictva vlády
Přítomni: podle prezenční listiny.

Předseda vlády Zd. Fierlinger zahajuje schůzi v 11.25, omlouvá se, že se zahájení poněkud zdrželo, vítá ve schůzi předsedu Slovenské národní rady dr. Lettricha a ostatní hosty ze Slovenska a poukazuje na návrh doplňující dohody k dohodě ze dne 2. června 1945, který byl právě rozdělán. Vysvětluje, že k vypracování tohoto návrhu vedly zkušenosti o vývoji na Slovensku v prvním roce po osvobození a zejména také události z poslední doby. Lituje, že nebylo možno dodat účastníkům dnešní schůze návrh dříve, ale věc se nedala jinak technicky zvládnout a proto doufá, že to bude omluveno. Náměstek K. Gottwald doporučuje, aby se návrh přečetl. Předseda vlády Zd. Fierlinger žádá přednostu politického odboru ÚPV, aby tak učinil, a návrh se čte.

Po přečtení návrhu, který tvoří přílohu A¹ tohoto zápisu, prohlašuje předseda vlády Zd. Fierlinger, že by velice rád slyšel názory zástupců slovenských stran. Předseda SNR dr. Lettrich a náměstek předsedy vlády J. Ursíny poznamenávají, že návrh právě dostali, že jej pouze jednou slyšeli a že následkem toho nemohou se ihned vyjádřit, poněvadž je třeba důkladného studia. Dr. Lettrich se domnívá, že jde o návrh nové dohody a že je proto nutné, aby se vyjádřila příslušná místa, tj. Slovenská národní rada, sbor pověřenců a slovenská Národní fronta. Bez důkladného studia není možno zaujmouti stanovisko. Je škoda, že návrh nebyl dodán dříve.

Předseda vlády Zd. Fierlinger má za to, že jde o politickou dohodu, takže k rozhodnutí je příslušná Národní fronta všech politických stran. Dr. Lettrich poukazuje na to, že podle dosavadní praxe předcházely takovým společným poradám všech stran Národní fronty Čechů a Slováků vždy jednotlivé porady a že jednání vlády a předsednictva Slovenské národní rady byla teprve závěrem takových porad. Sám nechce zaujmouti žádného konkrétního stanoviska. Náměstek J. Ursíny dodává, že se strany české Národní fronty radily o dnes předloženém návrhu také a že je proto jen slušné, aby nyní stranám slovenské Národní fronty byla poskytnuta

stejná možnost. Schůze slovenské Národní fronty je svolána na pondělí 17. června 1946 a po této schůzi by bylo možno pokračovati v jednání Národní fronty všech stran českých i slovenských.

Předseda vlády Zd. Fierlinger chápe, že slovenské strany, zejména Demokratická strana, žádají určitou lhůtu, ale na druhé straně považuje za svou povinnost, aby upozornil na nesmírnou naléhavost věci. Vláda musí po ustavení Ústavodárného národního shromáždění podati demisi, jakmile bude zvolen prezident republiky, a musí se utvořit nová vláda s pevným programem. Náměstek K. Gottwald upozorňuje, že se vláda musí ještě dohodnouti o přesném datu demise. Předseda vlády Zd. Fierlinger souhlasí, zdůrazňuje však nutnost, aby se nová vláda utvořila co nejdříve po volbě prezidenta republiky. Náměstek K. Gottwald doporučuje, aby jednotlivé slovenské strany zaujaly stanovisko k návrhu.

Slova se ujímá náměstek V. Široký a poznamenává, že jde o to, zda Národní fronta chce postupovati podle dosavadní praxe nebo zda chce zaujmouti stanovisko, pro které se vyslovil dnes dr. Lettrich. Řečník upozorňuje, že se také jednání před protokolem ze dne 11. dubna 1946 vedlo přímo bez přípravných schůzí a aniž zástupci slovenské Národní fronty věděli přesně, o čem se bude jednat. Přesto se dospělo při jednání vlády a předsednictva Slovenské národní rady k dohodě, která byla pak podepsána. Žádný zástupce politických stran nevěděl předtím, jaké konkrétní otázky se budou řešiti na této společné poradě. Sedělo se tři dny a diskutovalo se, a pak se dohoda uskutečnila. I dnes jsou přítomni zástupcové všech politických stran českých i slovenských. Nejde přece o takovou rodinnou věc, že by se nemohla projednati na této společné schůzi politických stran Národní fronty Čechů a Slováků.

Řečník se domnívá, že celková situace na Slovensku vyžaduje, aby se nová dohoda uskutečnila co nejdříve a aby byla co nejdříve všemi stranami Národní fronty přijata. Mluví pro to zejména okolnost, že se dne 18. června 1946 sejde Ústavodárné národní shromáždění, že se dne 19. června 1946 koná volba prezidenta republiky, že se pak musí utvořit nová vláda, která musí předstoupiti se svým programem před poslance Ústavodárného národního shromáždění a tím před československý lid. Po událostech na Slovensku by nemohla žádná vláda předstoupiti před Ústavodárné národní shromáždění, aniž by precizovala své stanovisko k této problematice, nehledě k tomu, zda by předsedou této vlády byl Čech nebo Slovák.

V rámci vládního programu, který bude předložen Ústavodárnému národnímu shromáždění, musí se také řešiti problém ústavně právního

postavení Slovenska a celého státního zřízení jednotné Československé republiky. Není obtížné ani pro Čechy, ani pro Slováky zaujmouti v této věci stanovisko, neboť mají jednorozhodnou zkušenost. Pokud jde o řečníkův názor na tuto problematiku, má za to, že dosud nedošlo k žádoucí konkretizaci poměru Čechů a Slováků na tomto poli, a to vedlo v obou částech republiky k takové disparitě, která stále více a více zdůrazňuje rozdílnost poměrů a prohlubuje tuto rozdílnost. Není snad třeba to doložiti konkrétními údaji, neboť tato disparita je každému, kdo chce vidět, naprosto jasná.

Pokud jde o státoprávní poměr Slovenska, je sice pravda, že všechny politické strany na Slovensku ve své politice zdůrazňovaly stále zásadu jednotné Československé republiky jako nedílného státu, ale vývoj šel přesto opačným směrem. Dr. Lettrich opětovně prohlásil, že si nepřeje, aby vývoj byl ve směru federativní republiky, chce mít jednotnou republiku a jednotný stát. Co však plyne z takové zásady a z takového prohlášení? Republika musí mít jedinou vládu. Kdyby měla dvě vlády, nebyla by to jednotná republika podle koncepce, jak ji formulovaly slovenské politické strany. Má-li republika mít jednotnou vládu, pak je třeba upravit poměr mezi vládou a sborem pověřenců a s tím souvisí také úprava poměru Slovenské národní rady a Ústavodárného národního shromáždění.

Je v první řadě třeba, aby sbor pověřenců prováděl politiku vlády, aby vláda měla vliv na politický vývoj na Slovensku, ale také na vývoj hospodářský, sociální a kulturní. Náměstek zdůrazňuje, že není právníkem a že věci vidí politicky, ale i jako politikovi je mu jasné, že nelze dosáhnouti uskutečnění koncepce jednotného státu, nebude-li sbor pověřenců podřízen vládě, i když přitom zůstane zachována podle zásadní linie vlády samospráva nebo samobytnost Slovenska. Tato úprava je také nutná z jiného hlediska, totiž z toho důvodu, [že] ať již úmyslně nebo neúmyslně – to je dnes vedlejší otázka – postupem určitých činitelů na Slovensku nabyly v poslední době odstředivé síly tam značného významu a tyto odstředivé tendence se projeví zejména ve volbách a po nich u určité části slovenských voličů.

Zde nejde o stranicko-politickou otázku jednotlivé slovenské politické strany, nýbrž o otázku všech stran a o otázku republiky. Oživují staré separatistické proudy, máme co činiti s neoludáky. Pro tyto proudy lze uvést mnoho důkazů. Rok po obnovení samostatné Československé republiky dochází na Slovensku k protičeským demonstracím. Představitelé Demokratické strany sice tvrdí, že to jsou pomluvy, že jsou to polopravdy a že je to jen reakce komunistů na výsledek voleb, diktovaná úzkoprsmým

stranickým zájmem. Řečník ujišťuje přítomné, že tomu tak není, že Komunistická strana Slovenska neposuzuje věci z tohoto úzkoprsého hlediska a že by slovenští komunisté byli měli upřímnou radost, kdyby volby ze dne 26. května 1946 byly ukázaly, že zvítězila v nich skutečně demokratická, pokroková a státotvorná strana bez ohledu na to, zda by to byla Demokratická strana nebo strana komunistická. To se však nestalo a jako důkaz, že tomu tak jest, odvolává se řečník na list Slovenského katolického hnutí proti komunismu ze dne 5. června 1946, který mu byl před několika dny doručen poštou. K tomuto listu je připojen tzv. Bílý list slovenského národa o volbách ze dne 26. května 1946 do Národního shromáždění. Náměstek čte celý list ze dne 5. června 1946 (příloha B) a některé části z tzv. Bílého listu (příloha C). Konstatuje, že živlové, kteří jsou původci takových dokumentů, jsou dnes v rámci Demokratické strany.

Politická situace je tedy jasná. Slovinci přece nešli do ilegálního boje a nerozpoutali banskobystričské revoluční hnutí, aby bojovali proti Čechům, nýbrž šli do boje proti fašistům, proti Němcům a Maďarům, do boje pro obnovení jednotné Československé republiky. Je proto nejvyšší čas, aby vzájemný poměr Čechů a Slováků byl upraven.

Z hlediska jednotné Československé republiky musí být vymezena zákonodárná pravomoc Slovenské národní rady a výkonná moc sboru pověřenců. Tento sbor musí být podřízen vládě a pověřenci musí podléhati ministrům tak, aby vláda a ministři mohli vykonávat státní moc na celém státním území. Dosavadní vývoj tyto otázky neřešil, a proto je třeba dnešního jednání a nové dohody, aby vláda skutečně získala nezbytnou pravomoc na celém státním území a aby si zabezpečila přiměřený vliv také v úseku personální politiky, aniž bude v zásadě dotčena samospráva slovenského národa. Ze všech těchto důvodů doporučuje řečník, aby dnešní plenární schůze zástupců všech stran, sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, přikročila k navrženému řešení.

Dr. J. Lettrich se ohrazuje proti vývodům náměstka V. Širokého, pokud tvrdil, že Demokratická strana pojala na Slovensku do svého lůna všechny protistátní živly. Neodpovídá to skutečnosti, řečník musí takové tvrzení zdvořile ale důrazně odmítnouti a nerad by se zabýval podobnými argumenty, které strana komunistická uplatňuje proti Demokratické straně. Je zřejmé, že jde o uměle vyvolanou kampaň a kdyby volby byly dopadly jinak, měli bychom také dnes před sebou jiný návrh.

Dr. Lettrich nehodlá zatím mluvit o návrhu, který dosud nemohl prostudovati, ale připomíná, kdo jsou autoři Košického vládního programu, který má před sebou. Vzpomíná toho, kdo se hrdě hlásil k autorství

tohoto programu, a cituje poté z něho podstatnou část čl. VI, zabývajícího se poměrem Čechů a Slováků. Táže se přítomných zástupců komunistické strany, co znamená zásada „rovný s rovným“, jaký význam má věta předposledního odstavce o starosti nové vlády republiky, aby byly konstituovány slovenské orgány moci zákonodárné, vládní a výkonné tak, jako je má dnes slovenský národ ve Slovenské národní radě, nebo pasáž, podle níž Slovinci mají být pány ve své slovenské zemi, stejně jako Češi ve své české národní domovině. K tomu dodává, že od prvního počátku byli všichni činitelé Demokratické strany proti každému dualismu v zákonodárství nebo administrativě a dovolává se svědectví přítomného ministra dr. V. Šrobára, s nímž se radil v roce 1944 v Banské Bystrici o společném postupu proti separatistickým koncepcím komunistických politiků.

Dále se zmiňuje řečník o boji, který musel svést v lednu 1945 proti pokusům, aby se název republiky psal zase „Česko-slovenská“. Uvádí dále, jak se mu podařilo vpašovati do posledního odstavce prohlášení Slovenské národní rady ze dne 1. září 1944 závěrečnou větu „Ať žije Československá republika!“. Musí to konstatovati v zájmu historické pravdy. Také v Moskvě to byli činitelé Demokratické strany, kteří působili k tomu, aby základy republiky nebyly vybudovány tak, aby v sobě obsahovaly trhliny, které by musily nutně vésti zase k rozpadu. Byli to tehdy jiní političtí činitelé než vedoucí osoby Demokratické strany, kteří byli jiného názoru. Řečník připomíná přítomnému ministru Laušmanovi rozmluvu ze dne 27. října 1944 v Donovalech, kde si mu stěžoval na obtíže, které vznikají při jednání o to, zda republika má být jednotným státem či nikoliv. Vždy to byli činitelé Demokratické strany, kteří byli pro tuto jednotu.

Náměstek K. Gottwald poznamenává, že by tím spíše Demokratická strana mohla přistoupiti na dnes navrženou dohodu.

Dr. J. Lettrich se obává, že komunistická strana jde z jedné krajnosti do druhé. Nejprve byla pro separatistické řešení, nynější návrh je zase naprosto centralistický, a to je třeba zajisté uvážiti, aby se jednalo odpovědně. Stojí zajisté za úvahu, zda se tato otázka nemá řešiti velice obezřetně tak, aby se neopakovaly události z doby po roce 1918. Bude jistě mnohem přijatelnější a pro vývoj republiky mnohem prospěšnější, nebude-li se jednati ukvapeně a bude-li se postupovati po zralé úvaze a rozvážně. Řečník varuje před velkými skoky. Neví, jak by autoři Košického vládního programu mohli obhájití takové skoky před veřejností a mohlo by se státi, že by se riskovaly vymoženosti národního postavení², potvrzené dosavadními dohodami. Řečník souhlasí s tím, že je třeba jíti cestou

jednotného státu a Demokratická strana hodlá jít touto cestou, ale musí se tak státi způsobem, který nepodepře odstředivé elementy. Pokud jde o dokument, který dnes přečetl náměstek V. Široký, nebojí se ho řečník. Mohl by si opatřit podobné dokumenty z Prchalova okolí.

Náměstek J. Ďuriš poznamenává, že zde nejde jen o nějaké anonymní listy, nýbrž také o výroky poslance Kempného.

Dr. Lettrich popírá, že by se tomuto poslanci Demokratické strany mohlo právem něco vytýkati. Je samozřejmě pro jednotnou republiku jako všichni vedoucí činitelé Demokratické strany, která o samozřejmostech tohoto druhu nedebatuje. V tomto stadiu, kdy ještě nemáme ústavu, bylo by však nebezpečné, kdybychom prejudikovali vývoj a kdybychom vytvořili situaci, kterou do datečně nezvládneme. Podařilo se nám porazit autonomismus. To se jasně ukázalo nepatrným počtem neplatných hlasů a prázdných lístků. Dotyční voliči se rozhodli pro jednu ze čtyř politických stran na Slovensku. Je však nyní úkolem těchto čtyř stran, aby tyto voliče vychovaly v duchu pozitivní státní politiky, aby na ně působily v tomto duchu, což ovšem nemůže býti věcí několika měsíců nebo jediného roku, nýbrž je to úkol dlouhodobý. Před touto otázkou stojí nyní všechny slovenské politické strany. Výsledek voleb dokumentuje jasně, že se slovenský lid odvrátil od tisovske a Hlinkovy strany, že nyní na Slovensku nikdo tyto strany nepodporuje, ale zatím jde jen o formální úspěch a fakticky se tento úspěch dostaví teprve, až všechny čtyři politické strany získají tyto voliče pro myšlenku jednotné Československé republiky, a kdyby se jim to nepodařilo, kdyby tento problém neřešily, pak by se podle řečnickových obav tvořily nové objektivní příčiny pro vznik nového odstředivého hnutí. Jde tedy o odpovědnost obou národů a všech politických stran. Proto opakuje dr. Lettrich svou výstrahu před tím, aby se přecházelo z jednoho extrému do druhého. To by podle jeho přesvědčení odůvodňovalo oprávněné obavy z dalšího vývoje.

Ministr dr. V. Šrobár má za to, že je skutečně nutné, aby se nejdříve návrhem dohody zabývaly strany slovenské Národní fronty. Není dobře možné, aby se návrh projednal ihned. Strany české Národní fronty se o něm také radily, a proto mají slovenské strany jistě nárok na poskytnutí lhůty, která nemusí býti dlouhá. Ministr chápe, že věc je naléhavá, aby se mohla utvořiti nová vláda. Dr. Lettrichovi připomíná řečník, že se nesmí zapomínati na určité změny a že skutečně došlo ke skokům, ale k jiným než těm, o nichž dr. Lettrich mluvil.

Jeden takový skok spočívá v tom, že máme nyní Ústavodárné národní shromáždění na rozdíl od dřívější doby, kdy jsme měli jen Národní shro-

máždění, jehož členové byli delegováni nebo jmenováni. V nynějším Národním shromáždění jsou zástupcové lidu na podkladě tajného, přímého a rovného práva volebního. V době banskobystričského revolučního povstání bylo ovšem nutné, aby Slovenská národní rada byla na svobodném území Slovenska zároveň nejvyšším zákonodárným, vládním a výkonným orgánem. Jen při takovém řešení bylo možné vésti boj proti tukovskému státu a za jednotnou Československou republiku. Nyní máme řádně zvolené Národní shromáždění a je třeba utvořiti vládu, která bude odpovědna tomuto Národnímu shromáždění.

Další význačná změna, k níž došlo, spočívá v tom, že máme nyní na Slovensku majoritní stranu, čemuž dosud tak nebylo. To má za následek, že tato majoritní strana musí přijít s programem a musí se vyjádřiti, jaká jsou její přání a tendence, zda chce trvati na zařízeních revolučního rázu, k nimž došlo v Banské Bystrici, nebo zda se chce přizpůsobiti dnešním již nikoliv revolučním, nýbrž ústavním poměrům. Tuto odpovědnost má Demokratická strana jako strana majoritní a ostatní menší slovenské strany musejí znáti její stanovisko. Demokratická strana si musí uvědomiti, že Slovenská národní rada visí dnes v povětří a nemá zákonného podkladu. Tento podklad musí nyní dostati a tak rozumí řečník ustanovení čl. V předloženého návrhu. Ministr opakuje, že meritorně nemůže zaujmouti stanovisko, poněvadž se musí poraditi se svými politickými přáteli.

Ke slovu se hlásí ministr V. Kopecký a zároveň také náměstek J. Ursíny. Ministr V. Kopecký dává na uvážení, zda by se slovenští a čeští řečníci neměli střídati.

Předseda vlády Zd. Fierlinger to nepovažuje za nutné a uděluje slovo náměstkovi J. Ursínymu, který apostrofuje přítomného poslance Slánského a připomíná mu, že ho kdysi v Banské Bystrici žádal, aby působil na své slovenské komunistické přátele v tom smyslu, aby se postavili na půdu jednotné republiky, neboť tehdy bylo stanovisko slovenských komunistů naprosto odlišné od dnešního stanoviska a nebylo vůbec příznivé pro jednotu republiky.

Dále se obrací řečník na náměstkovi K. Gottwalda, jemuž zase připomíná jednání v Moskvě, když šlo o přípravu vládního programu. Při těchto jednáních se řeklo, že na Slovensku má později vzniknouti podle vzoru Slovenské národní rady jakýsi slovenský sněm a také samostatná slovenská vláda. To by musili potvrditi dr. Husák a L. Novomeský a musili by také potvrditi, že se právě tehdy řečník také vyslovil ostře proti jakémukoliv dualismu a že mluvil pro jednotnou vládu a jednotný stát. Náměstek ujišťuje přítomné, že to je i dnes stanovisko Demokratické strany.

Pokud jde o dohodu ze dne 2. června 1945, domnívá se, že řeší celkem vhodným způsobem dělbu zákonodárné moci, ale uznává, že tomu tak není, pokud jde o moc vládní a výkonnou. Vláda nemá opravdu tuto moc na celém státním území, nýbrž má ji stejně tak jako jednotliví ministři jen na části státního území, a tu je třeba náležitě úpravy, které se Demokratická strana nechce vyhnouti. Úprava musí však být vymezena po zralé úvaze a přesně tak, aby byla jasná vzájemná a oboustranná odpovědnost ministerstev a pověřenectev. Reaguje na poznámku ministra dr. V. Šrobára, konstatuje řečník, že je pro úpravu ve smyslu státní jednoty a obnovy právního řádu. Prosí však, aby se hledalo takové řešení, které bude odpovídati myšlence jednotného státu, ale aby zároveň bylo dbáno toho, aby nějakou chybou nebo nedopatřením nevznikl nový autonomismus nebo snad ještě něco horšího.

Je třeba, aby se oba národy postavily za novou republiku jako jednotný stát. Náměstek stále opakuje ve svých veřejných projevech a v článkách, že podle jeho přesvědčení pro Slováky neexistuje jiné stanovisko a jiné řešení, než v rámci jednotné Československé republiky a v bratrském soužití s národem českým. V této souvislosti dovolává se řečník svědectví náměstka V. Širokého, že při příležitosti postupu proti původcům určité ilegální akce žádal nejpřísnější potrestání, přičemž zastával stanovisko, že pro Slováky, kteří se dopouštějí takového činu, nemohou existovati polehčující okolnosti a že se musí vyměřiti takový trest, aby bylo jasné, že jde o zrádce, kterého je třeba vyloučiti z pospolitosti národa.

Řečník neví, zda nedostal obdobný dopis jako náměstek V. Široký, ale rozhodně je tento dopis namířený také proti Demokratické straně a okolnost, že je označena jako menší zlo, není rozhodující. Bylo by proto chybou, kdyby se tohoto dopisu využilo jako argumentu proti Demokratické straně. Bylo by také chybou, kdyby se zveličovaly takové jevy a hnutí, které se nyní projevují v různých tiskovinách a časopisech. Je však třeba, aby všechny čtyři strany v těchto věcech postupovaly bez rozdílu jednotně a aby potíraly vše, co je namířeno proti jednotě republiky. Těchto několik slov chtěl řečník ještě dodat a jinak prosí znovu o lhůtu několika málo dnů, aby se strany slovenské Národní fronty mohly poraditi a aby mohly pak najít šťastné a dobré řešení pro další spolužití Čechů a Slováků v naprosté shodě. Náměstek končí ujištěním, že se jeho strana všemožně vynasnaží o umožnění takové dohody.

Náměstek V. Široký se obrací na přítomného dr. Brůhu a na předsedu Strany práce Frličku, aby mu dosvědčili, že při jednáních ve Slovenské národní radě zastával stanovisko jednotné republiky a jednotné vlády.

Zdůrazňuje, že tu nejde o stranicko-politický problém a že vůbec nezáleží na tom, která strana vyhrála volby na Slovensku. Je však třeba, aby Demokratická strana zaujala jasné politické stanovisko ve věci státoprávního postavení Slovenska, a řečník je přesvědčen, že by bylo chybou, kdyby se kdokoliv při formulaci svého programu v této věci odvolával na existenci Slovenské národní rady a sboru pověřenců jako na vymoženosti banskobystrického revolučního povstání. Nešlo přece o revoluci a boj proti národu českému, nýbrž o boj proti Němcům, a proto není ani Slovenská národní rada ani sbor pověřenců vymožeností povstání. Význam tohoto povstání spatřuje náměstek Široký v tom, že Slováci dnes nejsou v jednom šiku s poraženými národy, nýbrž že se povstáním zapojili do šiku spojenců.

Ministr V. Majer přisvědčuje řečníkovi. Náměstek V. Široký pokračuje a dodává, že význam a vymoženost Slovenského národního povstání spočívají dále v tom, že se obnovila samostatná Československá republika nyní jako stát dvou slovanských národů bez menšin a bez menšinové politiky a že republika je státem pokrokovým na lidově demokratické základně. Nesmíme proto viděti zisk svého revolučního povstání v obou orgánech, které si vytvořilo, nýbrž mnohem významnější jsou všechny ostatní uvedené momenty.

Nesmírně důležité je, že se v důsledku povstání podařilo odstraniti protičeskoslovenské a proněmecké hnutí Hlinkovy strany a že jsme se vrátili k jednotné Československé republice. Odvolávati se na nějaké výrocky z roku 1943 nebo 1944 – dr. J. Lettrich poznamenává: též 1945 nebo dokonce 1946 – je jistě naprosto nesprávné. Je třeba, abychom se věnovali nové úpravě a abychom upouštěli od rekriminací. Ministr V. Nosek poznamenává, že bychom se pak také mohli vrátiti do let 1938 a 1939.

Náměstek V. Široký sděluje poté podstatný obsah dopisu místopředsedy Slovenské národní rady Holdoše, který je zástupcem komunistické strany v předsednictvu Slovenské národní rady. Místopředseda Holdoš píše, že nemůže setrvati ve sboru, když se tento sbor dopouští zároveň hrubých urážek orgánů Státní bezpečnosti a kritizuje zcela nepřístojným způsobem jejich činnost. V dopise se uvádějí konkrétní příklady, kde bylo ostře postupováno ze strany slovenských činitelů, zejména ze strany pověřenectva informací proti českým úředníkům vyslaným z Prahy, kdy bylo pohroženo, že budou postrkem dopraveni na moravské hranice, a to vše podle řečníkova přesvědčení dokazuje, že nelze jednati jako v akademickém klubu, nýbrž jde o velice konkrétní věci přítomné doby. Jde o to, zda vláda a ministerstva mají na Slovensku vůbec pravomoc a zda se může

úředník některého pražského ministerstva odvážiti na slovenské území bez čestné stráže. Prohlášení zásadního rázu, i když jsou z upřímného srdce, tu nepomohou. Je třeba jednati konkrétně.

Náměstek ví, co bude následovati po dnešní schůzi. Bude se psátí v časopisech Demokratické strany, že slovenští komunisté jsou centralisty, ale řečník připomíná náměstkovi Ursínymu, že sám prohlásil, že by byl spokojen, kdyby Slovenská národní rada měla postavení zemského národního výboru a kdyby na Slovensku platilo zemské zřízení. Tak daleko ovšem nikdo nechce jíti. Náměstek J. Ursíny popírá, že by kdykoliv byl něco takového tvrdil. Náměstek V. Široký trvá na svém a opakuje, že nikdo nechce tak daleko jíti, ale když již se mluví o minulosti, pak by si měl náměstek J. Ursíny uvědomiti, kdo jednal ještě v roce 1946 v českých zemích o zřízení páté strany a na jakém podkladě došlo v této věci k uzavření dohody.

Ministr V. Kopecký reaguje na vývody dr. Lettricha, který chtěl dokázati, že dnešní návrh dohody je v zásadním rozporu s duchem a zásadami Košického programu. Popírá energicky takové tvrzení a zdůrazňuje, že program platí i nadále plně ve všech svých zásadách též stran Slovenska. Jde jen o dořešení ve smyslu programu, které dosud chybělo. Dr. Lettrich je na omylu, myslí-li, že by se z Košického programu dala odvozovat zásada dualismu v republice.

Dr. J. Lettrich poznamenává, že to nikdy netvrdil.

Ministr V. Kopecký pokračuje a dodává, že se v Košickém programu neprojevuje sebemenší tendence takového dualismu, i když je tam zásada o rovném s rovným. Komunističtí činitelé, kteří mají hlavní účast na formulaci zásad o samobytnosti slovenského národa v úseku zákonodárném i v úseku moci výkonné a vládní, hájili zároveň zásadu naprosté jednoty státu a odmítali jakékoliv jiné řešení. Zastával-li někdo v Moskvě myšlenku dualismu, byl to náměstek J. Ursíny, který přišel s nápadem na úzkou vládu, v níž by byli jen tři společní ministři, čtyři ministři by byli v praxi na polovici a ostatní by byli zvlášť pro české země a pro Slovensko.

To komunisté tehdy odmítli. Komunističtí mluvčí tehdy označili takový výklad za nemožný a za paskvil. Zdůraznili energicky, že nová vláda musí býti ztělesněním pevné státní jednoty republiky, i když uznáváme národní práva obou národů, zejména tedy práva Slováků. Od té doby uplynula lhůta delší jednoho roku a měli jsme příležitost sledovati, jak se na Slovensku postupně vyvíjela separatistická tendence. Demokratická strana dala této tendenci výraz tím, že její předseda dr. Lettrich například žádal, aby se také v českých zemích utvořila Česká národní rada a tímto

způsobem, který měl vytvořiti jakousi paritu mezi stavem na Slovensku a stavem v zemích českých, měl býti utvrzen dosavadní stav na Slovensku, což by znamenalo, že bychom neměli jednotnou státní moc, nýbrž měli bychom zvláštní českou vládní a výkonnou moc a zvláštní slovenskou vládní a výkonnou moc.

Je ovšem pravda, že také nyní vládne československá vláda vlastně jen v českých zemích a na Slovensku vládne sbor pověřenců, který v tomto ohledu představuje jakési pokračování tisoovského režimu. Demokratická strana si zřejmě věc představuje tak, že se prostě tzv. samostatný slovenský stát vnesl do Československé republiky, která se tímto způsobem stala jakýmsi soustátím, složeným ze dvou států. Naproti tomu hájili komunisté od prvního okamžiku zásadu jednotného státu a jednotné státní moci, přičemž oba národy, Češi a Slováci, měly míti stejná práva.

Komunisté žádají ovšem zcela jasné stanovisko v tom smyslu, že budeme míti jen jednu ústřední státní moc. Dosavadní stav je neúnosný, není to stav podle zásady „rovný s rovným“, neboť z celostátních ministrů nevládne na Slovensku vůbec nikdo, nehledě k tomu, zda jde o Čecha nebo o Slováka. Ministr připomíná v této souvislosti případ, kdy čeští žurnalisté nebyli připuštěni na Slovensko a opakuje, že se v této věci vlastně mnoho nezměnilo proti poměrům, jaké byly za Tisova režimu. Vytýká, že se tím vlastně udržuje to, co bylo vytvořeno Hitlerovou pomocí a z jeho podnětu.

Ministr V. Majer poznamenává žertovně, že nemá vůbec žádné obtíže, posílá-li na Slovensko pomoc UNRRA a že se ještě nikdy nestalo, že by jeho orgánové nebyli připuštěni na Slovensko. Ministr V. Kopecký pokračuje a není vůbec překvapen, že v takových věcech Slováci nedělají potíže.

Nesmí se zapomenouti, že také Češi mají svá národní práva, že tato národní práva jsou vtělena v jejich zemských a okresních národních výborech, ale zemské národní výbory jako nejvyšší národní výbory jsou přesto podrobeny vládě, a to vládě, v níž sedí mnoho Slováků. Naproti tomu nechtěli by slovenští pověřenci býti podrobeni vládě, třebas tam mají slovenské ministry. České strany poukazují již po měsíce na tento neudržitelný stav a žádají při všech jednáních, aby se věc vyřešila uspokojivým způsobem. Slováci však trvali na tom, co zdělali po Tisovi a Hitlerovi, na tom, co nás odděluje a nikoliv co nás spojuje. Ministr lituje, že se k řešení tohoto problému nepřikročilo již před několika měsíci, poněvadž trvání dosavadního stavu jen rozmnožilo dělítka mezi Čechy a Slováky. Věc se protáhla zbytečně po celý rok a situace se tím jen ztížila.

Pokud jde o minulost, domnívá se ministr, že by se o ní nemělo tolik mluvit, zejména ne ze strany slovenských demokratů, neboť jinak by komunisté mohli dokázat mnoho stínů, které se vyskytují v minulosti této strany. Řečník připomíná její spolupráci v době národního povstání s Čatlošem a Karvašem, zdůrazňuje, že tito lidé a hodžovci a tisovci spolupracovali s Demokratickou stranou, zmiňuje se o spolupráci poslance Zařka s oficiálním slovenským režimem a opakuje, že by podle jeho názoru Demokratická strana dělala lépe, kdyby o minulosti mnoho nemluvila.

Dnes jde o to, aby došlo k dořešení vzájemného poměru Čechů a Slováků. Pokud Slovensko bude mít svůj vlastní zákonodárný sbor, může přirozeně jít jen o omezenou zákonodárnou pravomoc, která se musí přesně definovat, a to se mělo vlastně státi již dávno. Základní a zásadní zákonodárnou moc musí přirozeně mít náš ústřední parlament, v němž Slováci jsou také zastoupeni. Musí také dojít k omezení pravomoci pověřenců. I když se tím pravomoc sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců nedostane nutně na úroveň zemského zřízení, není přece jen možné, aby se sbor pověřenců prezentoval jako samostatná vláda, poněvadž to by znamenalo skutečně dvoustátí.

Dosavadní stav nelze označiti jinak než jako anomálii a vyvolává oprávněné pohoršení jak u Čechů, tak u Slováků. Výtky se obracejí proti vládě, které se zejména zazlívá, že nepostupuje dost energicky a že nezjednává pořádek. Ministr je přesvědčen, že tento stav znamená nejen nebezpečí pro republiku, ale také nebezpečí pro Slováky samy. Je toho názoru, že dnešní návrh na novou úpravu dohody o poměru mezi Čechy a Slováky není vůbec v rozporu s Košickým programem a je naopak jen jeho doplněním.

Předseda vlády Zd. Fierlinger upozorňuje, že je již více než 13 hodin a že je ještě přihlášena řada řečníků. Stanoví proto pro každého z nich pětiminutovou řečnickou lhůtu. Slova se ujímá ministr J. Ďuriš, který úvodem poukazuje na nebezpečí, jež vyplynulo z dosavadního stavu pro Slovensko samé. Okolnost, že se pověřenec pro zemědělství a pozemkovou reformu nepovažoval za podřízeného ministru zemědělství měla za následek, že na Slovensku ještě není vyřešen problém pozemkové reformy, že tam není jasno o problému Maďarů a že tam panují zásobovací potíže.

Přítomní vědí dobře, jak obtížně se za nynějšího stavu řešila na Slovensku otázka jednotných cen obilí, jak často slovenské orgány odmítaly rozhodnutí vlády, a jak často pověřenci svými vyhláškami a výnosy porušovali celostátní nařízení a usnesení. To vše znamená právě, že se

Košický program neplní a že slovenský lid nemohl poznati, co mu dává nová demokracie osvobozené republiky a její vláda. Vláda nemohla za tohoto stavu věci řešiti problémy podle svého programu, nemohla zejména odstraniti problém luďáctví tak, jak se to stalo v českých zemích s problémem agrarismu, a tím byla nahnána voda na mlýny separatistů.

Dnes nemusí se Slovensko již obávat Prahy a jejího centralismu. Dnes neznámá Praha již centralismus, není zde již Beran a jeho spojenci, dnes znamená Praha pokrok, svobodu, práva pro Slovensko a skutečnou lidovou demokracii. Říkají-li demokraté, že by slovenští komunisté mluvili jinak, kdyby volby byly dopadly v jejich prospěch, mají do určité míry pravdu, neboť vítězství komunistů by bylo znamenalo důsledné provádění Košického programu v duchu jednotné republiky, v duchu pokrokovém a lidově demokratickém. Nemůže býti řeči o tom, že by komunisté porušovali Košický program, nebo že by tak činil dnes předložený návrh dohody. Naopak, dosavadní režim na Slovensku neodpovídá Košickému programu a znamená jeho porušení.

Je možné, že se v minulosti mluvilo také o federativním řešení, mluvilo se vůbec mnoho, ale na tom nezáleží, nýbrž rozhodující musí býti to, co se skutečně dělá, a tu nemůže býti sporu o tom, že komunistická strana na Slovensku je od roku 1938 pro jednotnou republiku a toto svoje stanovisko tlumočila velice jasně v době, kdy se agrární strana v českých zemích spojila s Hlinkovou stranou na Slovensku a s fašisty, a byli to někteří představitelé dnešní Demokratické strany, kteří šli dne 14. března 1939 do vlády tisovské republiky.

Dr. J. Lettrich upozorňuje, že ani jeden představitel Demokratické strany nebyl v této vládě a ministr J. Ďuriš se opravuje v tom smyslu, že jde o slovenskou vládu, která se utvořila v druhé republice dne 6. října 1938. Dnešní pakt Demokratické strany s katolicismem není nic jiného, než pakt s luďáctvím, čemuž nasvědčuje nepatrný počet bílých lístků odevzdaných při volbách na Slovensku. Řečník připomíná piešťanský manifest a různé výroky poslance Kempného. Tvrdí-li dr. Lettrich, že dne 26. května 1946 byl ve volbách poražen autonomismus, pak je si velice dobře vědom, že to není správné. Mohlo k tomu dojít, kdyby se Demokratická strana nebyla spojila s luďáctvím, kdyby se nebyla prezentovala jako ono menší zlo, kdyby nebyla vydala luďáckým živlům dvě třetiny pozic ve straně. Stalo se však tak a proto je nutné, aby slovenský lid vyvodil důsledky z tohoto postupu. Jen z něho hrozí Slovensku a Československé republice nebezpečí, zejména kdyby se řešení dále protahovalo. Proto je třeba, aby se učinila ihned vhodná opatření, aby se jednalo zcela

konkrétně a aby si Demokratická strana uvědomila, jaké povinnosti jí čekají. Řečník je přesvědčen, že Slovenská národní rada bude mít plné pochopení pro danou situaci a nemá nejmenších obav, že by si svých povinností nebyla vědoma, jakmile jí bude předložen návrh na nutné řešení.

Náměstek prof. dr. J. Stránský doporučuje, aby se podle možností brzy upustilo od jakýchkoliv historických reminiscencí a formulací a aby se přikročilo ke konkrétnímu řešení. Reminiscence nám mnoho nepomohou. Přítomní slyšeli dnes, že dr. Lettrich má určité námitky proti návrhu stran české Národní fronty, zejména varuje, aby se nedělaly nepředložené skoky. Dr. Lettrich má za to, že by návrh mohl vyvolat impresi takových skoků a že by mohly ztížit z hlediska psychologického další spolupráci obou národů ve smyslu celostátní myšlenky. Řečník chce dáti dr. Lettrichovi na uvážení, že přece nejde vůbec o definitivní normativní řešení, nýbrž jen o politickou dohodu, která se má činit ze svobodné vůle obou stran a bez jakéhokoliv nátlaku a bez sankce. Není to zákonodárná norma, na podkladě politické dohody má vzniknouti nová praxe, která bude trvat týdnů a snad i měsíců, a Slováci mají vidět podle této nové praxe, co jim dává republika jako jednotný stát. Náměstek je přesvědčen, že poznají, že jejich lidové a národní zájmy nebudou nikterak poškozovány a že nepůjde vůbec o nějaký skok.

Ministr B. Laušman souhlasí s náměstkem prof. dr. Stránským v tom, že by se mělo upustit od reminiscencí a úvah týkajících se minulosti. Z české strany se po dobu celého roku vždy plně respektovalo to, co se stalo v Banské Bystrici, čeští činitelé brali vždy ohled na výsledky Slovenského národního povstání, i když často musili mít své výhrady a i když je často bolelo, že oprávněnost těchto výhrad ze slovenské strany nebyla uznávána. Nevyvodili dosud z tohoto stavu nic, neboť věřili pevně, že nakonec budou i Slováci respektovat stanovisko české a že se svorné snaze obou národů podaří vytvořit novou republiku jako jednotný a nedělitelný stát. Ministr V. Kopecký právem poukázal na to, že dosavadní stav nemůže trvat dále. Není možné, aby se na Slovensku vydávaly vyhlášky a nařízení, která jsou v rozporu s nařízeními a usneseními celostátní vlády, někdy i s celostátními zákony. To je naprosto nemožná věc. Řečník nechce zabíhat do podrobností, ale neúnosný stav musí být odstraněn.

Nelze přihlížeti jen k tomu, co se děje a jak se smýšlí na Slovensku, nýbrž musí se také brát v úvahu, co se děje v českých zemích a jak na věci nazírá český lid. Kdyby se tak nestalo, mohla by vzniknouti těžká újma nejen pro český národ nebo české země, ale hlavně také těžká újma

pro republiku a pro Slováky. O tom předloží určité doklady dnešní schůzi ministr J. Bečko, zejména pokud jde o reakci ciziny na to, co se nyní odehrává na Slovensku. Je to voda na mlýn nejen tukovských reakcionářů v zahraničí, ale též reakcionářů českých, kteří vyzývají českou a slovenskou reakci, aby se spojila s reakcí ukrajinskou a aby se bojovalo proti obnovené Československé republice. Stačí si přečísti anglický reakcionářský tisk, takový Catholic Herald.

Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na to, že obdobné články přinášejí i Sunday Times. Ministr B. Laušman zdůrazňuje, že jde skutečně o vše, o existenci a blaho republiky. Nemůže souhlasit s tím, aby se mluvilo povšechně o katolicismu, poněvadž by to nebylo spravedlivé, ale nutno bojovat proti luďáctví, které musí být zničeno, a to všude. Potvrzuje námětku J. Ursínymu onen rozhovor na Dolovanech, kterému byl, pokud se řečník pamatuje, přítomen také zesnulý poslanec Šverma, ale je na druhé straně také správné, že se nyní věci musí řešit, jak to řekl náměstek Gottwald, s chladnými hlavami a vřelým srdcem. Dnes předložená dohoda přináší sice určité změny proti dosavadnímu stavu, nejsou to však změny zásadní a řečník proto doufá, že o nich dojde k dohodě, neboť je přesvědčen, že je to naprosto nutné nejen v zájmu republiky, ale hlavně také v zájmu Slovenska.

Dr. J. Lettrich reaguje nejprve na vývody náměstka V. Širokého, pokud se zabýval několika přehmaty bezpečnostní služby na Slovensku. Konstatuje, že sám v předsednictvu Slovenské národní rady ostře kritizoval tuto službu, poněvadž zjistil, že se skutečně často dopouští zneužití úřední moci. Jako příklady uvádí, že studentská delegace, která ho navštívila, byla při opuštění budovy zatčena a vyslýchána o tom, co s ním mluvila. Náměstek V. Široký to popírá, ale dr. J. Lettrich trvá na svém a je přesvědčen, že se zjistí správnost jeho tvrzení, bude-li věc skutečně objektivně vyšetřena.

Na Slovensku byl před nějakou dobou také biskup herefordský, který předtím byl přijat panem prezidentem a byl, pokud řečník je informován, také promován na čestného doktora. Byl mu dán k dispozici automobil se šoférem, ale i tento šofér byl vyslýchán o tom, kam všude cestoval s biskupem, koho biskup navštívil, s kým jednal atd., a kdyby se tento náš vzácný host byl o tom dověděl, byla by to pro nás mezinárodní ostuda. Zástupce Švýcarského červeného kříže si stěžoval u řečníka, že národní bezpečnost na Slovensku týrá zatčené osoby, že je bije až do krve a že se k nim chová neslýchaným způsobem. Dr. Lettrich sdělil tyto stížnosti pověřenci vnitra dr. Viktorymu, který tvrdil, že nejsou správné. Zástupce

Švýcarského červeného kříže však na nich trval, a obdobné stížnosti přišly také z jiných stran.

Před dvěma dny dostavil se detektiv na Úřad předsednictva Slovenské národní rady a zatkl tam úředníka – právníka, aniž považoval za nutné učiniti předtím hlášení předsedovi nebo některému místopředsedovi, nebo prezidiálnímu šéfovi Slovenské národní rady. Když se řečník o tom dověděl, kritizoval takový postup a skutečně užil slov, že se takové metody podobají metodám gestapáckým. Myslí, že k tomu měl plné právo. Intervenoval ve věci několika zajištěných osob u pověřence dr. Viktorého, který mu v některých případech alespoň pětkrát přislíbil, že budou propuštěny, ale nikdy se tak nestalo. Předložil dr. Viktorému stížnosti na týrání studentů, dr. Viktor nejprve tvrdil, že tyto stížnosti neodpovídají pravdě, pak ho odkázal na jiné činitele a veškeré intervence zůstaly bezvýsledné.

Ministr J. Ďuriš a generální sekretář Komunistické strany Slovenska polemizují s dr. Lettrichem a poukazují na to, že intervenuje ve prospěch osob, které si toho nezasluhují, přičemž uvádějí řadu příkladů.

Dr. Lettrich popírá, že intervenoval za Ilčíka, připoustí však, že intervenoval za Engelmana, poněvadž je to redaktor časopisu „Čas“. Řečník se pozastavuje také nad tím, že komise ministerstva vnitřní věci na Slovensko a nepovažovala vůbec za nutné oznámiti svůj příjezd předsednictvu Slovenské národní rady, nebo alespoň předsednictvu Demokratické strany, jejíž činnost měla vyšetřiti. Ministr J. Ďuriš žádá dr. Lettricha, aby vysvětlil, jak to bylo s pohrůzkou „vyšoupnout“ ze Slovenska české úředníky a dr. Lettrich popírá, že by k takovým výhrůžkám bylo došlo. Ministr dr. Ďuriš žádá, aby bylo protokolováno, že dr. Lettrich popírá tyto zjevy. Dr. Lettrich zdůrazňuje, že sám ví o celé řadě případů, kdy na Slovensko přijeli nerušeně cizí žurnalisté s českými průvodci.

Pokud jde o obdobnou instituci v českých zemích jako je Slovenská národní rada, uznává řečník, že při několika příležitostech označil stav, podle něhož v českých zemích neexistuje nic podobného, za anomálii. Tato anomálie může býti odstraněna jen tím způsobem, že se i v českých zemích vytvoří něco podobného, nebo že se tato instituce na Slovensku zruší. Náměstek mšgre dr. J. Šrámek poznamenal při takové příležitosti, že by se představitelé českých politických stran museli o této věci ještě poraditi a dohodnouti a že proto nelze zatím zaujmouti definitivní stanovisko. Demokratické straně však nikdy nešlo o separatismus a dnešní komunističtí řečníci by se museli obrátiti na jiné osoby, kdyby chtěli slyšeti více o tom, kdo na Slovensku hájí separatistické tendence. Nebyly

to časopisy Demokratické strany, nýbrž časopisy komunistické, zejména komunistické mládeže, které potíraly jakýkoliv vliv Demokratické strany na utvrzení jednoty republiky. Dr. Lettrich souhlasí s náměstkem prof. dr. J. Stránským, ministrem Laušmanem a ministrem dr. V. Šrobárem v tom, že třeba přikročiti k řešení problému, před nímž stojíme, a to bez zbytečných rekriminací, ale na druhé straně musejí přece jen strany české Národní fronty uznati, že také strany slovenské Národní fronty mají nárok na to, aby se několik málo dnů o věci mohly raditi a dohodnouti. Demokratická strana je přirozeně ochotna dospěti k dohodě, ale musí míti příležitost, aby návrh prostudovala a aby se poradila.

Předseda vlády Zd. Fierlinger konstatuje, že k slovu jsou ještě přihlášení ministr J. Bečko a ministr P. Fr. Hála. Připomíná, že řečnická lhůta je pět minut a domnívá se, že po projevech těchto dvou řečníků bude možno dospěti ke konkluzím.

Ministr J. Bečko poznamenává, že dnešní debata je velice zajímavá z hlediska vývoje a systému, podle něhož se dosud vládlo v republice a zejména na Slovensku. Strana práce upozornila již před delší dobou na tento vývoj a snažila se ukázati cesty, jimiž by bylo možno předejiti nebezpečí nežádoucího vývoje. Mezitím byly na Slovensku provedeny tajné a přímé volby, ale různá volebně technická a jiná opatření při agitaci vedla k takovému výsledku, že se nyní ukazuje změna systému nutnou. Podle výsledků voleb je majoritní stranou Demokratická strana, která však dosud v některých důležitých úsecích nesdělila jasný program. Vydala sice prohlášení, ale v tomto prohlášení neoceňuje náležitě výsledek voleb a neformuluje zejména jasně politický a hospodářský program. Říká jen jasně, že hodlá vládnouti s národními výbory, sociálně politickými a hospodářskými problémy se vůbec nezabývá.

Srovnáváme-li dnes poměry na Slovensku s poměry v českých zemích, pak nutno konstatovati, že jsme na Slovensku zůstali značně pozadu a že by se dokonce mohlo mluvit o určité jeho zaostalosti, což by se mohlo i dokumentárně dokázati. Řečník srovnává dnešní poměry na Slovensku s poměry v rakouských zemích za panování Marie Terezie po prohraných válkách s Pruskem. Ministr V. Kopecký správně poukazuje na to, kam bychom se tímto vývojem mohli dostat. Je samozřejmé, že nechceme dělati krok kupředu a dva kroky zpátky, nýbrž že chceme pokračovati na zahájeném díle a že chceme organizovati na Slovensku mravní a politické síly, ale při tom všem musíme jak z hlediska mezinárodně politického, tak z hlediska vnitropolitického vycházeti ze základny jednotného a nedělitelného státu, čemuž dosud tak nebylo.

V této souvislosti se ministr Bečko zmiňuje o lidech, kteří opustili Slovensko před příchodem Rudé armády a uprchli do různých západoevropských zemí, zejména také do Francie. Tito živlové se nyní organizují s jinými protistátními elementy k boji proti Československé republice a jako důkaz toho čte řečník leták, který dostal právě dnes ráno z Hamburku a který je určen Čechům a Slovákům v emigraci a označuje se jako „Hlas svobody“. Konstatuje se v něm, že „tisíce Čechů a Slováků bylo nuceno uprchnouti a stovky ještě prchají z Československé republiky před krvavým terorem bolševiků, který překonává nacistické běsnění“. Dále se tvrdí, že „již rok trvá v Československé republice hrůzovláda, již rok se zachvívá naše vlast v křeči sevření bolševické chobotnice, která cílevědomě dusí oheň svobody, na který český a slovenský lid marně čeká“. Doporučuje se, aby se Češi a Slováci v emigraci spojili s Ukrajinci, Poláky, Srby, Rumuny, Bulhary, Litevci a ostatními národy a aby „vytvořili demokratickou velmoc, kterou musí svět slyšet a respektovat její hlas a vůli“.

Řečník dodává, že obdobné letáky docházejí z Itálie a jiných zemí, jsou velice instruktivní, neboť z nich plyne, jak důležité problémy jest nám na Slovensku řešiti, a to problémy na poli politickém, sociálním a kulturním, a jako příklad uvádí ministr Bečko, že se na Slovensku nedostává asi 2400 učitelů pro školní rok 1946/47. Všechny tyto naléhavé úkoly na poli sociálním, kulturním a hospodářském musíme vyřešiti co nejdříve ve svorné spolupráci Čechů a Slováků. Předseda vlády Zd. Fierlinger upozorňuje řečníka, že lhůtu pěti minut již překročil a ministr J. Bečko prohlašuje proto pouze ještě, že podle názoru jeho strany dnešní návrh doplňující dohody obsahuje jen věcné postuláty, které je třeba splniti, a proto jeho strana souhlasí s tímto návrhem.

Ministr konzist. rada P. Fr. Hála se zabývá nejprve úvahou, proč je třeba, aby strany Národní fronty české dnes prezentovaly v celostátní Národní frontě tento návrh. Je přesvědčen, že návrh je nutný, má-li býti odvráceno neštěstí nejen od Československé republiky, ale hlavně také od Slovenska, a že by jinak nebylo možno, aby se Československá republika vyvinula jako jednotný stát Čechů a Slováků. Dosud nevládne na Slovensku ústřední vláda, ani ústřední ministr. Ani vláda, ani ministři nemohou zasahovati do slovenských věcí.

Z tohoto stavu je třeba vyvoditi důsledky. Na Slovensku se stále jen zesiluje animozita a nepřátelství proti Čechům, a to nejen proti Čechům-úředníkům, ale vůbec proti českému národu. Proti tomu musejí zakročiti nejen slovenští úřední činitelé, ale také slovenské politické strany, neboť to bude v zájmu Slovenska. Řečník je přesvědčen, že se dnes předložený

návrh dohody musí uskutečnit, že se dohoda musí uzavřít, ale tím nebude ještě věc vyřešena, poněvadž pouhý formální podpis nepostačí, nýbrž dohoda musí býti tak také loajálně a do všech důsledků plněna. Při dohodě půjde jen o ujednání všech stran Národní fronty, jehož splnění může býti umožněno pouze vzájemnou dobrou vůlí všech stran, aby se dohoda co nejdříve uskutečnila podle předloženého návrhu a aby se pak skutečně také řádně dodržovala.

Náměstek J. Ursíny se vrací k projevu ministra V. Kopeckého, pokud o něm tvrdil, že v Moskvě navrhl utvoření malé ústřední vlády s několika společnými ministry a jinak samostatné vlády slovenskou a českou. Vysvětluje, že tehdy nešlo vůbec o utvoření definitivní vlády, nýbrž o první vládu, která měla býti utvořena po dobu, kdy byla osvobozena jen část Slovenska a že se o pozdějším řešení nemluvilo.

Dochází k polemice mezi tímto řečníkem a poslancem Slánským a náměstkem V. Širokým, a řečník se pak také ještě dotýká tvrzení, že by byl souhlasil s tím, aby SNR měla postavení zemského národního výboru. Vysvětluje, že při jednání vlády o reorganizaci národních výborů podle výsledků voleb do Ústavodárného národního shromáždění se jménem Demokratické strany pouze domáhal toho, aby se tato obnova provedla také na Slovensku a zejména také stran Slovenské národní rady.

Ministr prof. dr. A. Procházka se pak přihlásil k slovu a zeptal se řečníka, zda to znamená, že by souhlasil s tím, aby se ze Slovenské národní rady stal zemský národní výbor, načež řečník ihned prohlásil, že by s tím nemohl souhlasiti. Náměstek uzavírá svůj projev souhlasně s dr. Lettrichem v tom smyslu, že Demokratická strana je rozhodně proti separatismu a pro jednotnou Československou republiku, ale musí míti možnost, aby dnešní návrh českých stran Národní fronty prozkoumala a aby k němu mohla zaujmouti stanovisko na podkladě porad stran slovenské Národní fronty. K tomu stačí poměrně krátká lhůta.

Předseda vlády Zd. Fierlinger rekapituluje poté výsledky jednání a konstatuje, že s navrženým řešením souhlasí nejen všechny strany české Národní fronty, ale také tři strany slovenské Národní fronty s výjimkou Demokratické strany, která sice nezaujímá zásadně negativní stanovisko, žádá však, aby měla možnost návrh prozkoumati a aby se o něm jednalo v Národní frontě Slováků.

Dr. J. Lettrich upozorňuje, že také Strana svobody, za kterou mluvil ministr dr. V. Šrobár, žádá tuto možnost a že dnes nedala ještě souhlas.

Předseda vlády Zd. Fierlinger pokračuje ve svém projevu a označuje předložený návrh dohody za minimum pro plodnou spolupráci Čechů

a Slováků v jednotném státě. Je přesvědčen, že by se musilo postupovati obdobně, kdyby situace byla opačná a kdyby se poměry v českých zemích byly vyvinuly tak, jak se vyvinuly na Slovensku. Dr. J. Lettrich poznamenává, že přece jde o výsledek voleb. Předseda vlády Zd. Fierlinger opakuje, že je třeba přihlédnouti z hlediska celostátního k situaci, která se vytvořila na Slovensku.

Poslanec doc. dr. Krajina myslí, že dnešní návrh není snad diktován vývojem na Slovensku v poslední době, nýbrž to má být cesta, podle které se musí definitivně vyřešiti poměr Čechů a Slováků v jednotném státě. Předseda vlády Zd. Fierlinger potvrzuje, že je to také jeho názor a že v tomto smyslu nutno chápati jeho nynější projev. Dosud byl poměr Čechů a Slováků upraven jen určitým provizóriem a nutno přikročiti k definitivnímu řešení. Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že také nynější návrh je jen provizóriem a že nikterak neprejudikuje definitivní ústavně právní řešení. Předseda Zd. Fierlinger souhlasí s tímto názorem.

Dochází poté k výměně názorů o tom, kdy se má pokračovati v jednání o návrhu ve schůzi všech stran celostátní Národní fronty a po projevech předsedy vlády Zd. Fierlingera, náměstka msgre dr. J. Šrámka, který připomíná, že partnerem pro dnešní jednání jsou strany slovenské Národní fronty, dr. J. Lettricha, který sděluje, že se schůze stran Národní fronty Slováků koná v pondělí dne 17. června 1946, dospívá se k dohodě, podle níž se představitelé všech stran Národní fronty Čechů a Slováků sejdou k pokračování v dnešním jednání v úterý dne 18. června 1946 o 15. hodině v budově Úřadu předsednictva vlády.

Předseda vlády Zd. Fierlinger končí poté schůzi v 13.55.

Zapsal: dr. P. Körbel

SÚA, A ÚML, f. ÚV NF, neinv. – Strojopis s rukopisnými doplňky a opravami, za textem rukopisný podpis zapisovatele, 21 s.

¹ Přílohy A, B, C tohoto dokumentu ve fondu chybějí.

² Má být pravděpodobně „povstání“.

1946, 21. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány.

Záznam

schůze představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků, konané v pátek dne 21. června 1946 o 10. hod. dopolední v budově Úřadu předsednictva vlády

Přítomni: podle prezenční listiny.

Předseda vlády Zd. Fierlinger zahajuje schůzi v 10.50 hod., poukazuje na to, že právě bylo rozdáno účastníkům schůze znění usnesení slovenské Národní fronty k návrhu dohody¹, který projednala poslední schůze představitelů Národní fronty Čechů a Slováků, a doporučuje, aby se tento návrh usnesení četl. Přítomný přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra čte poté návrh odstavec za odstavcem a zároveň se provádí o něm rozprava.

Předseda Slovenské národní rady dr. J. Lettrich doporučuje, aby se v prvním odstavci úvodní části škrtnla slova „uvážiac situáciu na Slovensku a“, která považuje za zbytečná, a účastníci schůze projevují s tím souhlas.

Ministr dr. H. Ripka má pochybnosti o tom, zda vyhovuje znění druhého odstavce úvodní části, pokud doplňující dohodu má uzavřít vláda s předsednictvem SNR. Náměstek J. Ursíny to považuje za formální věc, poněvadž také dohody ze dne 2. června 1945 a 11. dubna 1946 byly uzavřeny mezi těmito partnery. Ministři V. Majer a V. Nosek upozorňují, že vláda Československé republiky je vládou celostátní a tedy československým činitelem, v němž jsou také Slováci, protože nemůže dobře být smluvním partnerem. Náměstek J. Ursíny poukazuje na to, že tomu tak bylo při dřívějších dohodách. Ministr dr. H. Ripka navrhuje, aby se věc formulovala tak, že se představitelé politických stran usnesou doporučiti vládě dále uvedené změny a doplňky k dohodám ze dne 2. června 1945 a 11. dubna 1946.

Dochází k dlouhé rozpravě za účasti předsedy vlády Zd. Fierlingera, který má za to, že i novou dohodu musí uzavřít staré smluvní strany, kdežto ministři V. Majer a V. Nosek trvají na tom, že dohodu nemůže dobře uzavřít vláda se Slovenskou národní radou. Předseda vlády Zd. Fierlinger se domnívá, že by to bylo účelné z hlediska vlivu vlády na parlament. Konečně se schůze usnáší, že se přijme formulace ministra dr. H. Ripky,

kteřá dává vládě možnost, aby za souhlasu představitelů všech stran Národní fronty Čechů a Slováků dřívější dohody doplnila svým usnesením.

Čte se čl. I, odst. 1 usnesení Slovenské národní rady a dodatkem k němu ustanovení ústavního zákona č. 65/1946 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění, týkající se zákonodárné působnosti Slovenské národní rady.

Náměstek prof. dr. J. Stránský upozorňuje, že tu jde o novum, neboť zavádí se pro usnesení vlády předpoklad prezence většiny slovenských členů. Předseda vlády Zd. Fierlinger to považuje za naprosto pochopitelné.

Naproti tomu zastávají ministři V. Kopecký a V. Majer opačné stanovisko, neboť toto ustanovení by umožňovalo slovenským členům vlády mařiti svou absencí ve schůzích vlády její usnesení, kterým by se vyjádřila proti zamýšlenému nařízení Slovenské národní rady. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger podotýká, že proti takovému postupu slovenských ministrů jsou prostředky, zejména prezidentovo právo vyměnit vládu.

Ministr V. Majer má za to, že jde nejen o teoretickou možnost sabotáže ve formě absence, ale také o věc zásadní. Dohoda má přece působiti k upevnění dosavadního stavu a k utužení myšlenky jednotného státu, a tu se najednou vláda rozděluje na část českou a část slovenskou. To odporuje podle řečníkova přesvědčení ústavě a vláda nemá práva, aby se na něčem takovém usnesla. Takové usnesení by také z hlediska ústavy nebylo závazné pro vládu. Předseda vlády nemá ani práva, aby zjišťoval vedle předepsané prezence pro platnost usnesení vlády také ještě prezenci podle složení národnostního. Z těchto důvodů doporučuje řečník, aby příslušná věta byla vynechána.

Náměstek prof. dr. J. Stránský zastává stanovisko, že by dohoda mohla obsahovati toto ustanovení, jelikož nejde přece o normu, nýbrž o dohodu politickou. Ministr V. Majer nesouhlasí s tímto názorem a domnívá se, že v každé schůzi vlády, kde je dostatečná prezence, může každý člen vlády žádati, aby se o určité věci hlasovalo bez ohledu na národnostní složení, tj. na to, zda je přítomna většina slovenských členů. Ministr V. Kopecký je téhož mínění a ohrazuje se proti tomu, aby slovenští ministři měli jakési právo veta.

Ministr dr. H. Ripka chápe plně tyto zásadní pochybnosti a námitky obou řečníků. Jinak má ovšem za to, že i slovenští ministři jako každý člen vlády mají povinnost zúčastniti se schůze vlády, nebrání-li jim v tom velice vážné důvody. Kdyby nebyli přítomni z politických důvodů, měl by jistě předseda vlády možnost zakročiti proti nim. Ministr J. Ďuriš se připojuje přesto k stanovisku ministrů V. Kopeckého a V. Majera. Ministr

dr. H. Ripka dodává, že svou poznámkou nechtěl vysloviti souhlas s navrženým zněním, ale jelikož jde o radikální změnu dosavadních dohod, mělo by se přece najíti řešení, z něhož bude patrné, že nejde o majorizování slovenských členů vlády.

Ministr V. Majer trvá na svém stanovisku a považuje jinak za samozřejmé, že již podle dosavadní praxe vláda neučiní takové rozhodnutí bez prezence Slováků. Nepatří to však do oficiální dohody. Generální sekretář komunistické strany poslanec Rudolf Slánský myslí, že celá věc nemá vlastně praktického významu, neboť slovenští členové vlády mají vždy možnost vyvolati politickou krizi tím, že podají demisi. Ministr V. Kopecký podporuje tento názor. Předseda vlády Zd. Fierlinger připomíná, že se podle usnesení slovenské Národní fronty neřádá souhlas většiny slovenských ministrů, nýbrž jen jejich přítomnost bez ohledu na jejich meritorní stanovisko. Ministr V. Majer trvá na tom, že předseda vlády nemá právo zjišťovati prezenci podle národnostního složení. Ministr V. Kopecký varuje před jakoukoliv úpravou, která by působila dojmem „česko-slovenské vlády“.

Náměstek J. Ursíny vysvětluje, že se právě žádalo jednomyslné rozhodnutí slovenských členů vlády a že nynější text usnesení představuje již kompromis. Ministr V. Majer uplatňuje, že by vláda nemohla použití svého veta, kdyby se většina slovenských ministrů nezúčastnila po dobu čtyř týdnů jejich schůzí.

Dr. J. Lettrich je přesvědčen, že z hlediska vlády tato věc nemá praktického významu. Naproti tomu je velice důležitá pro slovenské stanovisko. Vláda má možnost svými interními opatřeními dosáhnouti toho, aby slovenští ministři navštěvovali schůze vlády a byli vždy přítomni, je-li toho třeba. Jde však o to, aby na Slovensku nemohl nikdo tvrditi, že se rozhodnutí vlády, jímž se odmítá osnova nařízení SNR, stalo bez přítomnosti většiny slovenských ministrů a aby mohl tvrditi, že to „odmítli Češi“.

Předseda vlády Zd. Fierlinger dává na uvážení, zda by se slovenští ministři nemohli dáti zastoupiti jiným ministrem, nemohou-li osobně přijíti.

Dochází o tom k výměně názorů mezi tímto řečníkem a ministrem dr. H. Ripkou, který má za to, že to v poměru ministra a státního tajemníka v ministerstvech zahraničních věcí, zahraničního obchodu a národní obrany není možné. Poslanec Rudolf Slánský a ministr V. Kopecký se vyslovují znovu proti jakémukoliv národnostnímu dělení vlády. Náměstek J. Ursíny považuje za vyloučené, že by slovenští ministři po dobu plných

čtyř týdnů nechodili do schůzí vlády. Zaručuje jménem Demokratické strany, že se takový případ nestane.

Náměstek V. Široký souhlasí s tím, že jde o otázku psychologickou, ale jelikož jsou zde zásadní námitky a jelikož každý člen vlády má vždy možnost navrhnouti v následující nebo kterékoliv příští schůzi vlády, aby vláda znovu jednala o věci, kterou již rozhodla, měli by slovenští ministři tuto možnost také v případech odmítnuté osnovy nařízení SNR. Z tohoto hlediska myslí řečník, že se příslušná pasáž může klidně vynechat. Ministr V. Majer opakuje, že považuje za samozřejmé, že vláda nebude o takových věcech jednati bez účasti většiny slovenských ministrů, ale do dohody to nepatří.

Ministr dr. H. Ripka chápe plně to, co chtějí slovenští kolegové, zejména předseda dr. J. Lettrich. Jde o to, aby zde nebyl dojem, že o věcech slovenských rozhodují Češi bez Slováků.

Náměstek Ján Ursíny poukazuje na ustanovení ústavního zákona č. 65/1946 Sb., které vymezuje působnost SNR na poli legislativním. Ministr V. Kopecký zastává stanovisko, že se tehdy stala chyba v parlamentu a že se věc neměla takto formulovati. Náměstek J. Ursíny namítá, že nedošlo dosud k praktickému uplatnění, které by opravňovalo k zjištění, že se stala chyba. Ministr V. Kopecký naproti tomu zdůrazňuje, že chyba se projevuje již existující nejistotou. Ministr J. Ďuriš je přesvědčen, že celá věc má význam jen z hlediska možné sabotáže a že jinak je dostatečná záruka proti majorizaci Slováků dána tím, že každý slovenský člen vlády může v následující schůzi navrhnouti změnu usnesení učiněného bez přítomnosti většiny slovenských členů. Jakékoli dělení vlády na české a slovenské členy znamená dualismus.

Dr. J. Lettrich poukazuje na to, že ministr J. Ďuriš při jednání ve slovenské Národní frontě přece souhlasil s usnesením a ministr J. Ďuriš to popírá. Dr. F. Hodža zdůrazňuje znovu psychologický význam navrženého ustanovení. Na Slovensku převládá dosud názor, že se v těchto věcech stále chybuje a že dosavadní úprava je nedostatečná. Tomu má právě čeliti navržené znění. Ministr V. Kopecký doporučuje kompromis potud, že by se nestanovil požadavek prezence slovenských členů vlády, nýbrž požadavek, aby předseda vlády zvláště upozornil slovenské členy na to, že se ve schůzi bude jednati o osnově nařízení SNR. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger souhlasí s tímto návrhem. Poslanec Rudolf Slánský má za to, že taková věc patří do jednacního řádu vlády, nikoliv do dohody. Ministr dr. H. Ripka jest pro návrh ministra Kopeckého s tím, aby se z psychologických důvodů pojal do dohody, která přece není ústavním

zákonem. Po dalších poznámkách předsedy vlády Zdeňka Fierlingera, náměstka J. Ursínyho a ministrů dr. H. Ripky a V. Kopeckého usnáší se schůze, že se místo slov „za účasti většiny slovenských členů“, která budou vynechána, má stanovit v dohodě, že předseda vlády vyrozumí o takovém bodu programu zvláště všechny slovenské členy vlády.

Po upozornění přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra a příslušné výměně názorů opravuje se rozpor v čl. I, odst. 1 mezi 6. a 9. řádkem potud, že se slovo „dva“ v šestém řádku nahrazuje slovem „čtyři“. Dále se opravuje v dvanáctém řádku slovo „může“ na „nemůže“.

Poslanec R. Slánský přednáší poté vážné pochybnosti k poslední větě tohoto odstavce, má za to, že nelze stanovit, aby rozhodce dělal ústavně právní výbor ÚNS. Náměstek prof. dr. J. Stránský jest téhož názoru, hlavně proto, že výbor je pouhým orgánem Národního shromáždění, který sám navenek nevystupuje, takže by rozhodnutí musilo činiti celé ÚNS. Doporučuje však, aby přítomní uvážili, co to prakticky znamená. Podle povahy věci půjde o kompetenční konflikt mezi ÚNS a SNR. Nemá smyslu, aby o takovém konfliktu rozhodovala jedna strana, tj. ÚNS.

Náměstek J. Ursíny vysvětluje, že šlo o to, aby rozhodnutí vlády nebylo rozhodnutím konečným a aby se našel nějaký objektivní orgán, který by rozhodoval o věci, týkající se kompetence v oboru legislativy. Náměstek prof. dr. J. Stránský myslí, že za tohoto stavu věci by to mohlo býti přece ÚNS, přičemž to bude mít význam spíše psychologický než praktický.

Ministr V. Majer považuje dotýcnou větu za zbytečnou. ÚNS je nejvyšším a jediným celostátním zákonodárným orgánem v republice. Jeho slovenští členové mají vždy možnost uplatnit při jednání o konkrétní osnově, že zákonodárná působnost stran této osnovy přísluší SNR a nikoliv ÚNS. Konečné rozhodnutí o tom přísluší však za všech okolností ÚNS a je zbytečné, aby se to stanovilo v dohodě. Náměstek prof. dr. J. Stránský dává na uvážení, jak by se věc dostala jinak do ÚNS, ne-li na podkladě návrhu. Ministr konzist. rada P. Fr. Hála hájí názor, že předseda SNR nemůže ÚNS předložit přímo vůbec nic a že vše musí jíti přes vládu, která jest jediné oprávněna činiti ÚNS návrhy. Náměstek prof. dr. J. Stránský to považuje za samozřejmé a jinak by se věc také neprojednala. Ministr V. Kopecký dává na uvážení, zda by se neměla ustanovit zvláštní rozhodčí komise. Náměstek prof. dr. J. Stránský upozorňuje, že i tam, kde vláda rozhodla pro zákonodárnou kompetenci SNR, nebude ÚNS takovým rozhodnutím vázáno, neboť je nad vládou. Iniciativou svých členů může takové rozhodnutí změnit. Ministr V. Majer myslí, že tím spíše jest ona věta zbytečná.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek dává otázku, kdo má rozhodovati o takových věcech v ÚNS, v jaké formě a v jakém řízení. Ministr V. Majer jest přesvědčen, že ÚNS nebude ani povinno, ani oprávněno rozhodovati o takových kompetenčních konfliktech, i kdyby mu vláda příslušné návrhy předložila. Nespadá to do jeho pravomoci vymezené ústavní listinou a předseda ÚNS bude nucen vrátiti předsedovi vlády takové návrhy.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger přednáší námět, aby se obnovila činnost Ústavního soudu. Náměstek prof. dr. J. Stránský je proti takovému námětu, neboť dlužno si uvědomiti, že ústava jest jaksi „na vodě“. Určité její části platí, ale nemůže býti sporu o tom, že jiné části byly revolucí odstraněny a že můžeme aplikovati ústavu jen pokud je to v souladu s vymoženostmi revoluce. Ústavní soud by nebyl na místě, neboť na revoluci nelze jíti s paragrafy. Mohlo by se státi, že by Ústavní soud prohlásil volbu prezidenta republiky za neplatnou, poněvadž nebylo postupováno podle ústavy z roku 1920 a poněvadž nebyla zvolena druhá komora. Co potřebujeme, není Ústavní soud, nýbrž nějaký rozhodce.

Dr. J. Lettrich konstatuje, že to jest také názor slovenských činitelů. Náměstek prof. dr. J. Stránský chápe plně stanovisko Slováků, kteří se obávají, že by zde byla teoretická možnost pro vládu zredukovati zákonodárnou působnost SNR na nulu, kdyby prostě vetovala všechny osnovy jejich nařízení. Rozhodce jest třeba z psychologických důvodů.

Ministr V. Kopecký myslí, že by se veto mohlo předložit ústavně právnímu výboru ÚNS a ten by vypracoval návrh pro plénum. Ministr V. Majer upozorňuje, že ani vláda, ani Slovenská národní rada, ani Národní fronta nemohou dáti ÚNS žádné příkazy a úkoly. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger má za to, že se věc může státi předmětem jednání v ÚNS na podkladě výkladu ministerského předsedy nebo některého člena vlády. Ministr V. Kopecký se přimlouvá za to, aby se takové věci dostávaly do ÚNS, neboť tím se vzájemný poměr Čechů a Slováků v oboru legislativy bude projednávat veřejně na půdě parlamentu a dojde alespoň k náležité otevřené výměně názorů za účasti veřejnosti. Ministr V. Majer trvá na stanovisku, že se veto musí vynechat z důvodů ústavně právních a jinak se obrací na adresu slovenských kolegů s poznámkou, že jde o politickou dohodu, jejíž splnění může býti zaručeno zas jen politickými sankcemi. Kdyby vláda zneužívala práva veta, vyvodili by slovenští její členové z toho prostě politické důsledky.

Dr. F. Hodža konstatuje, že zde nejde přece vůbec o věc, která by zásadně spadala do kompetence vlády, nýbrž o činnost zákonodárnou, která vládě nepřísluší. Z tohoto hlediska není také dotčena působnost

vlády, bude-li zde objektivní orgán, který přezkoumá její rozhodnutí ve věci legislativní. Úkolem dnešní porady je jen najíti takový vhodný orgán. Ministr J. Ďuriš poukazuje na to, že vláda, posuzujíc osnovy nařízení SNR, bude zkoumati mimo jiné, zda jsou v souhlasu s vládním programem. To jest politická, nikoliv legislativní otázka. Za důležitější však považuje otázku, zda vláda, bude-li míti za to, že jde o věc celostátní, bude moci se sama chopiti iniciativy a navrhnouti příslušné legislativní opatření ÚNS.

Ministr V. Kopecký dává na uvážení, zda by vláda neměla rozhodovati podle své volné úvahy, v kterých případech jest třeba předložit věc ÚNS, poněvadž jsou dosti důležité. Ministr dr. H. Ripka pochybuje, že by ÚNS mohlo dobře rozhodovati o tom, zda určitá předloha jest nebo není v rozporu s vládním programem a politickou dohodou. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger zastává stanovisko, že parlament je také politické a ne jen zákonodárné fórum. Poukazuje na to, že jedná o prohlášeních vlády, že má právo interpelací a rezolucí a že jest vůbec nejvyšším kontrolním orgánem v státním zřízení, který může zasahovati i do všech politických věcí.

Ministr V. Nosek čte poté § 18 jednacího řádu poslanecké sněmovny a poukazuje na to, že sněmovna jedná podle ustanovení § 2 tohoto paragrafu o návrzích a prohlášeních vlády. Myslí proto, že by sněmovna mohla jednati také o návrhu, aby posoudila osnovu, zda se týká věci celostátní či nikoliv. Ministr V. Majer nesdílí tento názor, maje za to, že NS může v legislativních věcech jen činiti usnesení o konkrétních zákonech. Náměstek prof. dr. J. Stránský je opačného názoru a myslí, že by vláda musela formulovati návrh, aby NS rozhodlo, zda určitá osnova upravuje věc, která patří do kompetence SNR či nikoliv. Ministr V. Majer upozorňuje, že by mohlo také jíti o pouhé nařízení.

Ministr dr. H. Ripka se táže, co se stane, rozhodne-li ÚNS proti vládě. Náměstek msgre dr. J. Šrámek má za to, že by vláda pak musela odstoupiti. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger je toho názoru, že by se tak muselo státi jen ve vážných případech. Náměstek msgre dr. J. Šrámek doporučuje, aby se takové věci řešily jako otázky politické mezi stranami a nikoliv v parlamentu. Dříve se tak dalo v rámci koalice, na jejíž místo nastoupila nyní Národní fronta.

Ministr V. Kopecký upozorňuje, že by se věc musela stylizovati jasně tak, aby nemohla vzniknouti domněnka, že k dotčenému usnesení ÚNS je podle čl. 9 ústavního zákona č. 65/1946 Sb. třeba souhlasu většiny přítomných členů ÚNS, zvolených na Slovensku. Náměstek J. Ursíny považuje takovou obavu za zbytečnou, neboť osnova nařízení SNR se nemůže

nikdy vztahovati na věc, která se týká ústavně právního postavení Slovenska. Poslanec R. Slánský připomíná, že někdy může jít o věci celkem podřadné, které budou mít zásadní význam jen z hlediska resortního. Nepovažuje za účelné, aby se v takovém případě zaměstnávalo ÚNS. Takové věci by měla řešit Národní fronta. Ministr V. Majer je téhož názoru. V Národní frontě se nehlasuje, tam se věci vyřizují dohodou.

Dr. J. Lettrich uplatňuje, že by bylo ideální řešení, kdyby před rozhodčím činitelem mohly hájiti svá stanoviska obě strany, tj. vláda a SNR, ale to by bylo příliš složité, mohlo by to vésti k častým státním krizím, které si nikdo nepřeje, a proto se hledá nějaké praktické východisko, které by bylo přijatelné pro obě strany a vyhovovalo jak politickému, tak i legislativnímu aspektu problému. Ministr dr. V. Šrobár se vyslovuje pro navrženou úpravu s tím, že by místo výboru rozhodovalo plénum ÚNS. Ministr V. Nosek má za to, že půjde vlastně jen o výklad toho, co je stanoveno v ústavním zákoně č. 65/1946 Sb. o působnosti SNR, a že proto nemůže být námitek proti příslušnosti ÚNS. Ministr V. Kopecký dává znovu na uvážení, zda by rozhodčí orgán neměl vstoupiti v činnost jen jde-li o věci zásadní, nebo bude-li to vláda považovati za nutné po zralé úvaze.

Docent dr. Krajina připomíná, že se žádá, aby úprava z psychologického důvodu byla na straně Slováků. Jde o výklad ústavy o legislativní právo SNR, a proto odpovídá podle jeho názoru, bude-li o tom rozhodovati zákonodárny sbor.

Náměstek prof. dr. J. Stránský má dojem, že schůze jedná o celkem bezvýznamné věci. Je třeba si uvědomiti, že SNR nemůže vydati nařízení, odmítne-li je vláda, poněvadž pak se bude musit jít do ÚNS. Dokud ÚNS nerozhodne, nemůže se nařízení SNR uskutečniti. Prakticky to znamená odložení rozhodnutí na dlouhou dobu, a proto bude ono ustanovení dohody neškodné.

Náměstek J. Ursíny upozorňuje, že se přirozeně jednotliví poslanci v ÚNS mohou v takových věcech chopiti iniciativy. Docent dr. Krajina žádá, aby se věc formulovala v každém případě tak jasně, aby nemohla vzniknouti pochybnost o tom, že nikdy nemůže jít o otázky ústavně právní. Ministr V. Kopecký žádá, aby bylo výslovně řečeno, že ÚNS činí rozhodnutí prostou většinou hlasů. Náměstek prof. dr. J. Stránský doporučuje, aby se tyto věci nepředkládaly ÚNS, nýbrž komisi právníků. Dr. J. Lettrich uvádí, že se o tom také uvažovalo, že by to mohli býti členové nejvyšších soudů.

Ministr V. Kopecký vyslovuje se znovu pro usnesení ÚNS, učiněné prostou většinou hlasů a dodává, že se již těší na příslušné opravy v parlamentě. Ministr V. Majer má za to, že by nemohlo jít o formální usnesení

ÚNS, nýbrž jen o posudek nebo vyjádření. Naproti tomu zastávají předseda vlády Zdeněk Fierlinger a ministr dr. V. Šrobár stanovisko, že půjde za všech okolností o usnesení ÚNS, neboť jinak nemůže sněmovna vydati posudek nebo vyjádření. Ministr V. Majer vyslovuje obavu, že předseda ÚNS, bude-li mu taková věc předložena, vrátí ji bez jakéhokoliv meritorního rozhodnutí s tím, že to nespadá do kompetence ÚNS.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger opakuje, že k jednání v ÚNS může dojít po výkladu předsedy vlády a že to nemusí býti formální návrh. Náměstek msgre dr. J. Šrámek poznamenává, že pak by zase muselo dojít k vyjádření slovenských poslanců nebo ministrů, kteří by zaujali svoje stanovisko, a místo aby se taková politická diference vyřešila politickou dohodou mezi stranami, muselo by se o ní jednat veřejně v Národním shromáždění. Náměstek prof. dr. J. Stránský poukazuje na to, že není dobře možné, aby se tyto věci řešily politicky, poněvadž Národní fronta nemůže dělati rozhodce, neboť nehlasuje.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek zdůrazňuje, že se takové rozpory mají vyřídit politickou dohodou. Náměstek prof. dr. J. Stránský vysvětluje, že tu půjde o činnost rozhodčí, nikoliv o dohodu, a Národní fronta, která nehlasuje, že [se] pro takovou rozhodčí činnost nehodí. Náměstek msgre dr. J. Šrámek ohrazuje se proti tomu, že by Národní fronta nemohla hlasovat. Poukazuje na to, že se Národní fronta kdykoliv a o každé věci může usnésti, že ji rozhodne hlasování, a to většina hlasů. Rozhodně se nedoporučuje, aby se s takovými rozpory chodilo do parlamentu.

Náměstek J. Ursíny se dovolává znovu zkušenosti, že působnost SNR jako zákonodárneho sboru je podložena ústavním zákonem a že pro to je dána kompetence parlamentu. Náměstek msgre dr. J. Šrámek a ministr V. Kopecký vyslovují politování nad tím, že došlo k takové ústavně právní zákonné úpravě. Upozorňují, že byla provedena teprve v parlamentě a proti názoru vlády. Náměstek msgre dr. J. Šrámek k tomu dodává, že nyní jde jen o politickou dohodu a že proto rozpory podle této dohody mají býti zase rozhodovány politickou Národní frontou. Půjde vždy o politické řešení. Poslanec R. Slánský doporučuje, aby si schůze vyhradila rozhodnutí a pokračovala v debatě o dalších bodech usnesení.

Ministr dr. H. Ripka navrhuje, aby místo ÚNS rozhodovala komise, složená z předsedy vlády, předsedy ÚNS a předsedy SNR. Účastníci schůze projevují souhlas s tímto řešením.

Provádí se poté rozprava o čl. I, odst. 2. Ministr V. Nosek se dotazuje, jak se bude vykládati pojem „podstatné věcné změny“. Dr. J. Lettrich vysvětluje, které úvahy vedly k tomuto omezení. Důvodem pro opětne

zkoumání vlády nemají být čistě formální nebo stylistické změny. Náměstek msgre dr. J. Šrámek se dotazuje, kdo rozhodne o tom, o jaký druh změn jde. Poslanec R. Slánský má obavy, že by se při takových změnách opakovala celá procedura podle čl. I, odst. 1. Dr. J. Lettrich potvrzuje správnost této domněnky, jakož i okolnost, že předsednictvo SNR bude povinno znovu předložit osnovu, ale učiní tak ještě předtím, než se v SNR bude hlasovat o osnově.

Poslanec R. Slánský čte poté čl. I, odst. 2 návrhu dohody, projednaného v poslední schůzi Národní fronty a poukazuje na podstatné rozdíly. Ministr V. Nosek upozorňuje, že usnesení slovenské Národní fronty je podstatně kratší a má jiný význam. Dr. J. Lettrich vysvětluje, že v případě rozporu mezi vládou a SNR nastupuje zase rozhodčí komise. Náměstek msgre dr. J. Šrámek dává na uvážení, zda vyhovuje tříčlenná rozhodčí komise, je přesvědčen, že tomu tak není, neboť jde o politické otázky.

Po výměně názorů doporučuje dr. J. Lettrich, aby rozhodčím orgánem bylo předsednictvo vlády, doplněné předsedy ÚNS a SNR. Účastníci schůze souhlasí s tím a pozměňují dřívější své usnesení v tomto smyslu. Poslanec R. Slánský má za to, že se mohlo hned od začátku říci, že rozhodčím orgánem budou předsedové stran. Ministr V. Majer namítá, že nejde o totéž, neboť zde budou rozhodovati členové rozhodčí komise jako členové předsednictva vlády a mimo to budou tam předsedové obou zákonodárných sborů.

Ministr V. Nosek poukazuje poté znovu na text ustanovení článku I, odst. 2 původního návrhu dohody. Dr. J. Lettrich žádá, aby se místo o znění mluvilo jen o změnách, neboť proti původnímu znění nemůže vláda dodatečně uplatňovati námitky. Účastníci schůze projevují souhlas. Dr. Brůha namítá, že navržené řešení nevyhovuje, neboť nebylo by účelné, aby SNR nejprve odhlasovala osnovu a aby pak vláda posuzovala provedené změny. Z psychologických důvodů mají být změny zkoumány a schváleny předtím, než se bude hlasovati. Projevuje se všeobecný souhlas s tímto názorem a předseda vlády Zdeněk Fierlinger formuluje věc poté tak, že SNR, bude-li chtít provést v osnově nařízení změny schválené vládou, předloží tyto změny vládě, ježto předtím bude se o nich hlasovati v plénu SNR a může se v jednání se SNR pokračovati teprve, jakmile vláda tyto změny schválila. Kdyby vláda změny neschválila, bude postupováno podle odst. I tohoto článku a rozhodne rozhodčí komise, složená z předsednictva vlády a předsedů ÚNS a SNR.

Dr. Brůha dává na uvážení, zda by se nemělo stanovit, že nařízení SNR budou vyhlášována též ve Sbírce zákonů a nařízení, upouští však od tohoto námětu, když ministr V. Nosek vysvětluje, že by to bez změn

dekrety o Sbírce zákonů a nařízení nebylo možné. Ministr V. Nosek se vrací k čl. I, odst. 3 návrhu dohody české Národní fronty, který čte, a předseda vlády Zdeněk Fierlinger považuje tuto věc za důležitou. Ministr V. Nosek vysvětluje, že se stran nařízení SNR, kterými překročila svou pravomoc, musí něco státi, neboť nejde snad o ojedinělé případy, nýbrž o celou řadu takových zásahů. Jako příklad uvádí nařízení o fotogrammetrickém ústavu pro Slovensko a o doplnění některých ustanovení katastrálního zákona ze dne 14. května 1946, které bylo vyhlášeno v části 12 Sb. n. SNR pod č. 67. Dr. J. Lettrich konstatuje, že tu jde o otázku unifikace zákonodárství a že ve slovenské Národní frontě byla vznesena námitka určité diskriminace nařízení Slovenské národní rady proti tišovským zákonům, které by revizi nepodléhaly. Domnívá se, že by se problém unifikace musil řešiti na širší bázi celostátní.

Dr. Brůha upozorňuje, že podle čl. III protokolu o jednání ze dne 11. dubna 1946 má být utvořen pro tyto úkoly koordinační orgán při Úřadě předsednictva vlády, skládající se ze tří Čechů a tří Slováků. Ministr V. Kopecký považuje tento problém rovněž za velice důležitý a doporučuje, aby se revidovala také nařízení sboru pověřenců. Je třeba likvidovati všechny tyto rozdíly, a proto trvá na dotyčném ustanovení. Dr. J. Lettrich se domnívá, že by se musely také revidovati protektorátní předpisy. Ministr V. Majer vysvětluje, že se to stále děje, nehledě k tomu, že protektorátní předpisy jsou pouze použitelné a ne platným právem. Dr. Brůha je proti pojmu použitelnosti, který označuje za právnícké unikum.

Náměstek J. Ursíny se přimlouvá za společné řešení na obou stranách. Náměstek msgre dr. J. Šrámek považuje unifikační problém za důležitý, avšak také složitý. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger dává na uvážení, zda by se SNR nemělo uložit, aby do tří měsíců zjednala pořádek. Náměstek msgre dr. J. Šrámek to považuje za vyloučené a připomíná, že ministerstvo unifikace v první republice nevyřešilo problém sjednocení práva ani za dvacet let.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger se domnívá, že by nejdříve měla míti koordinační komise lhůtu k návrhům, a pak Slovenská národní rada. Dr. F. Hodža upozornil, že věc není tak jednoduchá, poněvaž máme v určitých úsecích české předpisy, které na Slovensku nevyhovují, nebo staré společné předpisy, které na Slovensku byly zrušeny. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger zastává stanovisko, že bude třeba zrušiti vše, co odporuje myšlence jednotného právního řádu, resp. sladiti různé předpisy v obou částech státního území. Ministr V. Nosek pochybuje, že by se koordinační orgán podle čl. III protokolu ze dne 11. dubna 1946 pro tyto úkoly hodil.

1946, 24. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány.

Zápis

schůze představitelů politických stran sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, konané v Praze dne 24. června 1946 o 10. hod. v budově Úřadu předsednictva vlády.

Přítomni: podle prezenční listiny.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger zahajuje schůzi v 10.20 hod., vítá přítomné a konstatuje, že legislativní odbor Úřadu předsednictva vlády v dohodě s legislativním odborem ministerstva vnitra vypracoval upravené znění první části zamýšlené doplňující dohody na podkladě jednání v poslední schůzi Národní fronty Čechů a Slováků. Na jeho žádost čte přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra tuto část dohody, a to úvodní pasáž a čl. I (příloha A). Z podnětu předsedy vlády Zdeňka Fierlingera a po výměně názorů nahrazuje se v čl. I čtyřtýdenní lhůta pro předkládání návrhů nařízení SNR lhůtou dvoutýdenní, pročež se v osmém řádku slovo „čtyři“ nahrazuje slovem „dva“ a v třináctém řádku slovo „čtyř“ slovem „dvou“.

Náměstek K. Gottwald žádá pak vysvětlení k čl. I, odst. 2 a náměstek J. Ursíny uvádí, že i tam jde o to, aby vláda mohla zkoumat, zda věcné změny, na nichž se usnesla Slovenská národní rada proti původnímu návrhu nařízení, řeší snad věc, která nepatří do kompetence SNR, nebo otázku rozporu s vládním programem nebo platným zákonem.

Jelikož v poslední schůzi nebyla stanovena lhůta, během které Slovenská národní rada má podle čl. I, odst. 3 vydati nové nařízení podle usnesení vlády, učiněného ve smyslu tohoto ustanovení, rozvíjí se rozprava o tom, jaká lhůta se má určit. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger doporučuje lhůtu dvou týdnů, přednosta legislativního odboru Úřadu předsednictva vlády upozorňuje, že tu nejde o úkon vlády, nýbrž o normu zákonodárského sboru, který má výbory, jež projednávají a připravují osnovy na podkladě návrhů sboru pověřenců, a předseda vlády Zdeněk Fierlinger doporučuje poté čtyřtýdenní lhůtu.

Předseda SNR dr. J. Lettrich poukazuje na to, že u složitých osnov může být i tato lhůta příliš krátká a konečně se dospívá k dohodě, že se slova „nejdéle do předsednictvu“ nahrazují slovy „ve lhůtě stanovené vládou“.

Poslanec R. Slánský upozorňuje na značný rozsah legislativních úprav, o které půjde, a na to, že některé zásadní problémy, jako obnovení právního pořádku, konfiskace zemědělského majetku, retribuice apod. jsou řešeny samostatnými normami slovenskými. Ministr V. Nosek se táže, kdo takovou odpovědnou a rozsáhlou práci má konati. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger doporučuje, aby vláda zřídila komisi právníků u předsednictva vlády, která by prozkoumala všechny normy vydané Slovenskou národní radou a předložila vládě do šesti měsíců návrhy na úpravu směřující k sjednocení právního řádu. Ministr J. Ďuriš se domnívá, že to nestačí a že by lhůta byla příliš dlouhá. Dr. F. Hodža připomíná, že půjde o značný počet norem, který bude třeba zkoumati a že by proto vláda měla dát komisi příslušné vodítko.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger myslí, že proti tomu není námitek a že komise bude postupovati podle naléhavosti jednotlivých norem. Zároveň by převzala úkol koordinačního orgánu podle čl. III protokolu z 11. dubna 1946. Závazek Slovenské národní rady, vyříditi příslušné osnovy podle návrhů komise schválených vládou, by se musel ovšem také stanovit.

Dochází k opravě a výměně názorů o tom, jakým způsobem se unifikace prakticky má provést. Slovenští řečníci a zejména dr. F. Hodža souhlasí s tím, že by se zásadně tak musilo státi celostátním zákonem. V některých případech bude ovšem také třeba pozměňujícího nařízení SNR, v jiných případech se SNR omezí na nařízení zrušovací nebo zrušení vysloví celostátní zákon. Ministr V. Kopecký doporučuje, aby název komise byl „Zvláštní odborná unifikační komise právníků“. V závěru se konstatuje, že se tedy unifikace provede celostátními zákony, popřípadě rozšířením účinnosti příslušných norem vydaných pro země české nebo příslušnými nařízeními Slovenské národní rady, která někdy budou mít jen povahu nařízení zrušovacích.

Předseda vlády konstatuje také, že je nyní třeba schůzi skončiti a dohodnouti se o tom, kdy se představitelé Národní fronty zase sejdou. Po poznámkách předsedy dr. J. Lettricha a dr. F. Hodži, kteří zdůraznili, že se chtějí ještě dnes odpoledne vrátiti do Bratislavy a že jsou zítra, v sobotu, zaneprázdněni, dospívá se k dohodě, podle níž se další schůze představitelů politických stran sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků bude konati v pondělí dne 24. června 1946 o 10. hodině.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger končí poté schůzi v 13.05 hodin.

Zapsal: Dr. P. Körbel

SÚA, A ÚML, f. ÚV NF, neinv. – Strojopis, 14 s.

¹ Návrh ve fondu chybí.

Ministr V. Nosek připomíná pak ještě, že ve výpočtu společných věcí, náležejících do působnosti Národního shromáždění, který je obsažen v dohodě ze dne 2. června 1945, scházejí některé důležité obory, jejichž celostátní úprava je v zájmu státu nezbytná. Je to zejména organizace vnitřní správy, tj. zásadní věci organizace a působnosti národních výborů, zejména jejich volby a jednání, i jejich územní a vnitřní organizace, dále problém župního nebo jiného zřízení i postavení obcí jako samostatných právních subjektů, a úprava finančního hospodářství svazků územní samosprávy. Podle ministrova názoru není možno, aby tyto zásadní otázky byly řešeny v každé části státu jinak. I ve federativní Jugoslávii byl nedávno odhlasován celostátní zákon o národních výborech, kdežto u nás jsou v českých zemích na straně jedné a na Slovensku na straně druhé předpisy zvláštní, i když podobné.

V dohodě z 2. června 1945 je čl. II, odst. 2, č. 20, který určuje jako společné věci také „věci, které se mají na základě vzájemné dohody jednotně upravit“. Zřejmě bylo přitom myšleno na podobné případy a je jen třeba si ujasnit, jaký bude formální postup v těchto případech. Účast slovenských ministrů při usnášení se na osnově takového zákona ve vládě a účast slovenských poslanců při odhlasování takového zákona v Národním shromáždění jest jistě touto vzájemnou dohodou. V zájmu jasnosti bylo by záhodno, kdyby bylo konstatováno výslovně v dohodě, která se dnes projednává, nebo v dodatkovém protokolu k ní, že „vzájemnou dohodou“ podle shora zmíněné dohody z 2. června 1945 o společných věcech je rozuměti dohodu, již se dosáhne při projednávání příslušné osnovy zákona ve vládě a v Národním shromáždění.

Dr. J. Lettrich vítá tento námět, který považuje za samozřejmý, neboť i Slováci jsou pro jednotnou legislativní úpravu těchto problémů. Doporučuje, aby se dnes projednávající dohoda doplnila přímo vhodným ustanovením. Náměstek K. Gottwald se přimlouvá rovněž za toto řešení, které se přijímá, přičemž se stylizace ponechává legislativním právníkům.

Schůze přistupuje poté k jednání o čl. II usnesení slovenské Národní fronty k původnímu návrhu doplňující dohody a přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra čte čl. II, odst. 1 o výkonné moci. Poukazuje na rozdíl mezi usnesením slovenské Národní fronty a návrhem dohody vypracovaným českou Národní frontou, zejména na to, že v českém návrhu je obor výkonné moci sboru pověřenců přesně vymezen a podle toho také určen rozsah výkonné moci vlády na Slovensku. Naproti tomu obsahuje znění navržené usnesením slovenské Národní fronty dvě negativní definice, které se navzájem nedoplňují, a proto považuje řečník text čes-

kého návrhu za výhodnější. Dále upozorňuje na to, že v poslední větě čl. II, odst. 1 usnesení slovenské Národní fronty je rozpor, pokud se nejprve mluví o přímém výkonu ministrovy pravomoci, dále se však říká, že se tento přímý výkon děje prostřednictvím pověřenectva.

Náměstek J. Ursíny vysvětluje, že tímto dodatkem má jen býti čeleno možnému vzniku dvou exekutivních orgánů na Slovensku, které by působily vedle sebe. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger nepovažuje takovou obavu za důvodnou, neboť půjde jen o pravomoc ministra jako celostátního orgánu. Ministr dr. H. Ripka zastává stanovisko, že smyslem tohoto ustanovení je jen, aby např. ministr vnitra měl možnost poslati na Slovensko svého sekčního šéfa s určitým úkolem a aby tento úředník mohl pak úkol také splnit. Dr. J. Lettrich doplňuje vysvětlení náměstka J. Ursínyho poznámkou, že se uvedenou větou má pověřenectvo zapojiti do ministrovy činnosti, aby se tato činnost nevyvíjela za pověřencovými zády.

Ministr V. Kopecký zdůrazňuje, že jest na celém světě výsadou a právem vládnoucích činitelů, že mohou vykonávati svou pravomoc, zejména moc kontrolní, náhle a překvapujícím způsobem. Taková pravomoc by se stala iluzorní, kdyby se musila vykonávati prostřednictvím kontrolovacích orgánů.

Ministr dr. H. Ripka zastává stanovisko, že toto ustanovení souvisí s ustanovením čl. II, odst. 4, kde se upravuje poměr pověřenců vůči ministrovi. Chápe z hlediska psychologického pochybnosti představitelů slovenské Národní fronty, ale na druhé straně naráží se zde na problém, který není problémem specificky slovenským, nýbrž vyskytuje se také v poměru ministrů k zemským národním výborům a jejich referentům a musí býti konečně jednou vyřešen, nemá-li býti trvalý zmatek. Ministr je si vědom, že z hlediska politického je situace na Slovensku poněkud odlišná, ale z hlediska administrativního je ve všech částech území stejná. Tam musí býti dána nadřízenost ministrova a jeho úřadu, a proto nemohli by ministři také souhlasiti s tím, že se v čl. II, odst. 4 vylučuje možnost pokynů a směrnic úředníků příslušného ministra. Administrativa musí přece fungovati, a tu je nutno si uvědomiti, že v ústředním úřadě dělá ministr osobně jen nejdůležitější věci sám. Ostatní věci dělají vedoucí úředníci, to je sekční šéfové a jen tam, kde si nejsou jisti, zda by ministr souhlasil s určitým opatřením, rozhoduje ministr konkrétně o věci sám. Je to však podle povahy věci jen nepatrná část denní agendy ministerstva. Vydá-li v konkrétním případě sekční šéf jménem ministrovým nějaký pokyn nebo směrnici, které se pověřenci nebudou zdát býti správnými, bude míti vždy možnost obrátiti se na ministra osobně.

Předseda vlády Zdeněk Fierlinger souhlasí s tímto názorem a domnívá se, že pověřenec má v oboru celostátní agendy sám postavení vyššího úředníka podobně jako sekční šéf. Dr. J. Lettrich to popírá, zdůrazňuje, že pověřenec není byrokratem, nýbrž má spíše funkci státního sekretáře. Ministr V. Kopecký je opačného názoru, zejména pokud jde o agendu celostátní. Tam má politickou odpovědnost ministr a pověřenec je jen jeho výkonný orgán.

Náměstek prof. dr. J. Stránský se zabývá rozdílem mezi dikcí, že sbor pověřenců je odpověden vládě nebo že jí je podřízen. Domnívá se, že tyto dva výrazy nejsou totožné, že odpověden je vlastně každý občan, ale tím není dána podřízenost. Kdyby mělo zůstatí při výrazu „odpověden“, pak by se zde musilo obdobně jako v čl. II, odst. 4 také říci, že i sbor pověřenců je povinen řídit se pokyny a směrnicemi vlády. Nestačí vlastně ani tento výraz, nýbrž mělo by se mluvit konkrétně o rozhodnutích.

Ministr V. Nosek konstatuje, že nikdo nechce posílati na Slovensko trvale české výkonné orgány. Půjde vždy při výkonu ministerovy pravomoci jen o zcela přechodné úkony, jako komise, delegace apod. Jako příklad uvádí ministr delimitační komisi při jednání se Sovětským svazem ve věci Zakarpatské Ukrajiny.

Dr. J. Lettrich navrhuje poté, aby se závěrečná část čl. II, odst. 1 formulovala „prostřednictvím, popřípadě v součinnosti pověřenectva“. Náměstek K. Gottwald nepovažuje takové řešení za vhodné, neboť ministr musí mít v určitých případech právo zakročiti sám, zejména kdyby pověřenec překročil svou pravomoc, jak se to stalo u pověřence pošt, který dal vytisknouti zvláštní slovenské známky. To by se mohlo také opakovati u peněz. Je jasné, že u poslední věty tohoto odstavce jde o výjimečné ustanovení. Kdyby se toto ustanovení mělo omeziti obdobně tak, jak je to ve větě předcházející, stalo by se úplně bezpředmětným. Ministr konzist. r. P. F. Hála je téhož názoru. Ministr dr. P. Drtina dává na uváženu, zda by se závěrečná část odstavce nemohla upravit na „popřípadě v součinnosti s pověřenectvem“. Poslanec R. Slánský doporučuje, aby se přímo výkon ministerovy pravomoci omezoval na mimořádné případy.

Poslanec Bašfovanský je přesvědčen, že nikomu nejde o to, aby vznikly na Slovensku vedle pověřenců a pověřenectev zvláštní orgány se stejnou pravomocí, a to se má právě vyloučiti formulací navrženou slovenskou Národní frontou. Na druhé straně je pravda, že tato formulace není právě šťastná, poněvadž vlastně je v rozporu s tím, co se říká ve větě předcházející. Snad by se mohlo přímo uvést, že výkonem ministerovy pravomoci nemají býti zřizovány zvláštní orgány na Slovensku vedle

pověřence a pověřenectva. Náměstek prof. dr. J. Stránský považuje výraz „součinnost“ za nejasný, nehledě k tomu, že někdy bude třeba spolupůsobení pověřence a v jiných případech nikoliv. Podle jeho názoru postačí, bude-li se přímo výkon ministerovy pravomoci dítí na Slovensku s vědomím pověřencovým, aby měl možnost evidence a kontroly, zda se nezasahuje do jeho kompetence.

Dochází poté k dohodě, že se přímý výkon ministerovy pravomoci na Slovensku má dítí s vědomím příslušného pověřence. Dr. J. Lettrich žádá pak, aby se tento výkon omezil podle námětu poslance Slánského na mimořádné případy. Předseda vlády Zdeněk Fierlinger to nepovažuje za dobře možné, poněvadž může také jíti o řádné případy. Téhož názoru je ministr Kopecký. Dr. Brůha navrhuje, aby se do druhé věty tohoto odstavce vsunulo za slovo „působí“ slovo „zpravidla“. Náměstek J. Ursíny je proti tomuto výrazu, který podle jeho názoru nevyhovuje po stránce jazykové a doporučuje místo něho slovo „zásadně“. Předseda dr. J. Lettrich se přimlouvá za tento výraz, který podle jeho přesvědčení také lépe vyjadřuje snahu, aby se důkladným a úplným začleněním pověřenců a pověřenectva do státního aparátu stal jakýkoliv přímý zásah ministrův na Slovensku bezpředmětným a zbytečným.

Ministr V. Kopecký poukazuje na to, že je třeba, aby si účastníci schůze dobře uvědomili, jaký význam má vlastně celé ustanovení čl. II, odst. 1. Jde o výkon pravomoci ministra jako člena celostátní vlády na kterékoliv části státního území. Tuto pravomoc musí přece ministr mít všude a musí mít možnost zjistiti, co se dělá kdekoli na státním území, neboť má na tom oprávněný zájem a nikdo mu nemůže odpírati právo, aby se o tom přesvědčoval, poukazem na nějakou autonomii. Dr. Brůha má za to, že tato věc souvisí s otázkou, zda pověřenci jsou ve věcech spadajících do pravomoci Slovenské národní rady podřízeni Slovenské národní radě nebo jen ministrovi.

Náměstek prof. dr. J. Stránský uvádí, že podle správné poznámky přednosty legislativního odboru Úřadu předsednictva vlády jde vlastně o zbytečný spor a nedorozumění. Pravomocí ministerovou, kterou má vykonávati podle poslední věty čl. II, odst. 1, se nerozumí nějaká konkrétní pravomoc, jež by byla v rozporu s resortní a instanční pravomocí pověřence nebo pověřenectva, nýbrž jde o pravomoc vyhrazenou ministrovi, o které má jen platiti, že ji může vykonávati bez újmy pro pravomoc pověřence a pověřenectva na Slovensku obdobně tak, jak ji může vykonávati v českých zemích bez újmy pro pravomocí zemských národních výborů a jejich referátů.

Ministr dr. H. Ripka souhlasí s ministrem V. Kopeckým v tom, že je třeba zjednat v těchto věcech jasno, neboť dosavadní nejasný stav je jen logickým důsledkem, že máme prakticky vlastně dva státy. Ministr V. Kopecký poznamenává, že máme dvojí státní správu, načež ministr dr. H. Ripka zdůrazňuje, že to také znamená vlastně dvojí stát. Věc by byla jasnější, kdyby pověřenectva měla stejnou působnost jako zemské národní výbory. Tomu však tak není, nýbrž je zde značný rozdíl a nebude-li věc uspokojivým způsobem upravena, potrvá dosavadní nepořádek dále.

Ministr V. Majer navazuje na text čl. II, odst. 1 českého návrhu dohody, přičemž vyslovuje názor, že by stačilo úplně, kdyby z tohoto odstavce zůstaly první a poslední věta. Kdyby se pak četly tyto dvě věty v souvislosti s čl. I nové dohody, bylo by jasné, jakou pravomoc mají na Slovensku vláda a její členové.

Náměstek prof. dr. J. Stránský poznamenává, že z hlediska juristického má ministr Majer úplně pravdu. Jde však o to, že dosavadní praxe neodpovídá tomuto stavu a že účelem dohody je, aby nežádoucí stav byl odstraněn. Proto je na místě obšírnější a jasnější formulace. Náměstek K. Gottwald je téhož názoru a nechápe, jak ministr Majer může přijít s takovým návrhem. Také ministr konzist. r. P. Fr. Hála doporučuje co nejjasnější formulaci, i kdyby byla rozsáhlejší, aby bylo zcela jasné, co patří do pravomoci vlády a co do pravomoci sboru pověřenců.

V této souvislosti žádá ministr V. Majer ještě, aby se schůze také vrátila k textu české Národní fronty, pokud se jím úzký výkon moci sboru pověřenců vymezuje pozitivně odkazem na rámec nařízení Slovenské národní rady. Dr. F. Hodža uvádí, že by to nestačilo, neboť dotýčný úsek pravomoci sboru pověřenců je také určen uherskými předpisy, předpisy první republiky a předpisy tzv. Slovenského státu, pokud tyto předpisy upravují věci, které by dnes patřily do normotvorné působnosti Slovenské národní rady. Ministr V. Nosek dává na uvážení, zda by se výraz „v rámci nařízení“ neměl nahradit formulací „v rámci nařizovací moci“.

Dochází k dlouhé rozpravě o této věci, v níž dr. F. Hodža navrhuje, aby se výslovně mluvilo o normotvorné pravomoci Slovenské národní rady, nehledě k tomu, zda příslušná věc byla snad před její působností upravena dřívějším zákonodárným činitelem. Náměstek K. Gottwald a předseda vlády Zdeněk Fierlinger považují také bližší vysvětlení za zbytečné, zastávají stanovisko, že věc je vzhledem k obsahu čl. I nové dohody naprosto jasná, že by výslovný odkaz na normy z dřívější doby dikci jen zbytečně komplikoval a že se také nedoporučuje, aby se zde stala zmínka o normotvorné činnosti Tisova státu. Ministr dr. V. Šrobár poskytuje v této souvislosti

informace o zákonodárné působnosti za maďarského režimu na Slovensku. Konečně se formuluje ustanovení čl. II, odst. 1 takto:

„Výkonnou moc na Slovensku v rámci normotvorné pravomoci Slovenské národní rady podle čl. I vykonává sbor pověřenců, popřípadě jednotliví pověřenci, kteří jsou odpovědní za její výkon Slovenské národní radě. V ostatních věcech má výkonnou moc na Slovensku vláda, popřípadě jednotliví ministři, přičemž jako výkonné orgány působí zásadně pověřenci a jejich úřad; ministr je však oprávněn vykonávat svou pravomoc na Slovensku též přímo orgány svého úřadu s vědomím příslušného pověřence. Pokud nařízení Slovenské národní rady, vydané před účinností této dohody, upravilo věc, která nepatří do kompetence Slovenské národní rady, má výkonnou moc vláda, popřípadě příslušní ministři.“

Čte se poté čl. II, odst. 2 návrhu slovenské Národní fronty a předseda vlády Zd. Fierlinger upozorňuje, že k ustanovení o jmenování předsedy sboru pověřenců prezidentem republiky má legislativní odbor Úřadu předsednictva vlády vážné námítky.

Předseda dr. J. Lettrich vysvětluje, že slovenská Národní fronta vycházela z úvahy, že prezident republiky jmenuje na Slovensku také vysoké úředníky, pročez by nebylo logické, aby členy sboru pověřenců a zejména předsedu sboru pověřenců jmenoval prezident republiky.

Ministr dr. H. Ripka nepovažuje tuto dobu za případnou, neboť na rozdíl od úředníků je pověřenec politickým funkcionářem, který vykonává vládní a výkonnou moc a je podřízen vládě, resp. ministroví. Za tohoto stavu věci je zcela logické, že jmenovací právo vykonává stran pověřenců vláda. Naproti tomu nemůže ministr souhlasit s tím, aby předseda sboru pověřenců byl ministr – Slovák. Nepovažuje to za účelné z důvodů praktických, neboť není dobře možné, aby slovenský člen vlády mohl účelně zastávat obě funkce. Nejde však jen o tuto praktickou otázku, nýbrž také o to, že není dobře možné, aby předseda nižšího výkonného a vládního sboru byl zároveň členem sboru vyššího, kterému nižší sbor odpovídá. V tom spatřuje ministr inkompatibilitu.

Náměstek prof. dr. J. Stránský zastává stanovisko, že by jmenovací právo prezidentovo u předsedy sboru pověřenců do určité míry odpovídalo představám prezidenta republiky, které měl již při jednání o těchto ústavně právních věcech v Londýně. I tam projevoval prezident republiky někdy přání, aby předsedové zemských národních výborů byli jím jmenováni, popřípadě aby potvrzoval jejich volbu. Řečník má za to, že by bylo skutečně na místě, aby volba tak důležitého funkcionáře podléhala schválení prezidenta republiky.

Dochází k další dlouhé debatě za účasti ministra dr. H. Ripky, který znovu vysvětluje, proč není pro kumulaci funkcí předsedy sboru pověřenců a člena vlády, kdežto náměstek K. Gottwald vidí v takovém sloučení funkcí značnou výhodu z hlediska praktického. Byla by tím zaručena lepší spolupráce vlády a sboru pověřenců a lepší možnost kontroly ze strany vlády. Pokud jde o jmenovací právo, je řečník přesvědčen, že by prezident republiky za daného stavu věci nesouhlasil s tím, aby před ústavně právním vyřešením postavení Slovenské národní rady a sboru pověřenců měl jmenovati předsedu sboru pověřenců, neboť tím by skutečně vznikla představa o dvou vládách.

Náměstek prof. dr. J. Stránský poukazuje na to, že prezident republiky jmenuje vyšší úředníky na Slovensku, pročez není dobře možné, aby pověřence, který je nad nimi, jmenovala jen vláda. Předseda vlády Zd. Fierlinger nesdílí toto stanovisko, neboť u pověřence nejde o úředníka, nýbrž o politickou funkci. Stejně stanovisko zaujímá ministr V. Majer. Naproti tomu trvá předseda dr. J. Lettrich na názoru, že není možné, aby vláda jmenovala pověřence. Není-li možno, aby předsedu sboru pověřenců jmenoval prezident republiky, pak bude třeba, aby všechny členy sboru pověřenců jmenovalo předsednictvo Slovenské národní rady za souhlasu nebo se schválením vlády. Ministr nemůže býti předsedou sboru pověřenců ze zásadních důvodů, neboť to by znamenalo, že bychom se vrátili k poměrům v první republice, kdy jsme měli ministra jako člena vlády, který byl ministrem s plnou mocí pro Slovensko. Náměstek prof. dr. J. Stránský dává na uvážení, zda by se další jednání o tomto bodě nemělo odložit do pozdější schůze tak, aby obě Národní fronty měly možnost dalších porad.

Ministr V. Kopecký argumentuje, že vláda je nejvyšším a nejširším politickým orgánem ve státě, který vykonává politickou vládní a výkonnou moc ve všech případech, kde není vyhrazena prezidentu republiky. Z toho plyne, že má zajisté také právo, aby jmenovala všechny členy sboru pověřenců, jenž jest jí podřízen. Kdyby se toto jmenovací právo dalo prezidentu republiky, pak by vznikla skutečná personální unie, prezident by na jedné straně jmenoval vládu, na druhé straně sbor pověřenců a okolnost, že Demokratická strana zastává toto řešení nasvědčuje tomu, že nerespektuje celostátní vládu, že ji stále bryskuje a že není pro ústřední vládu.

Dr. J. Lettrich zdůrazňuje, že nezná žádnou ústřední vládu, neboť Československo má jen jednu vládu. Ministr V. Kopecký odpovídá, že Slováci nemluvili vždy tak, ale dr. J. Lettrich trvá na svém.

Náměstek prof. dr. J. Stránský má určité pochybnosti, zda řešení, podle něhož by vláda jmenovala pověřence, skutečně vyhovuje. Připomíná, že prezident republiky jmenoval zemské prezidenty a pověřenec je vlastně více než prezident. Ministr V. Majer poukazuje na to, že to by nebylo rozhodující, poněvadž u pověřence jde o politickou funkci, nikoliv o státního úředníka. Jinak dlužno ovšem uvážiti, že sbor pověřenců a jeho členové podléhají Slovenské národní radě, resp. jsou jí odpovědní, takže by jmenovací právo předsednictva Slovenské národní rady bylo zásadně odůvodněno. Také ministr dr. H. Ripka má určité pochybnosti, zda je možné, aby sbor, který má přece mnohem větší pravomoc než nějaký národní výbor a dokonce i větší pravomoc než zemský národní výbor, byl jmenován vládou.

Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na to, že právě poněvadž sbor pověřenců má tak širokou pravomoc, která mu je vyhrazena vládou, je na místě, aby vláda měla také určitý vliv na jeho jmenování. Ministr konzist. rada P. Fr. Hála se vyslovuje pro jmenovací právo vlády, přičemž odůvodňuje tento svůj názor samozřejmou snahou po vytvoření jednotné společné státní administrativy. Sbor pověřenců musí proto podléhati vládě a jednotlivý pověřenec svému ministrovi.

Náměstek J. Ursíny upozorňuje, že vlastně není podstatný věcný rozdíl mezi českým návrhem a návrhem slovenským. Podle českého návrhu má členy sboru pověřenců jmenovati vláda na návrh předsednictva Slovenské národní rady, kdežto podle druhé alternativy slovenského návrhu má členy sboru pověřenců jmenovati předsednictvo Slovenské národní rady se souhlasem vlády. Půjde tedy v obou případech o součinnost těchto dvou činitelů, z nichž žádný nemůže jmenování provést bez druhého. Z psychologického hlediska bude však rozhodně lepším řešením, podle něhož by jmenovací právo bylo formálně u předsednictva Slovenské národní rady. Meritorně nemůže toto předsednictvo stejně nic dělati bez schválení vlády.

Ministr V. Majer se připojuje k tomuto názoru. Také ministr dr. P. Drtina konstatuje, že chtěl, když se přihlásil k slovu, říci v podstatě totéž jako náměstek J. Ursíny. V tomto stadiu, kde přece jde jen o přechodnou úpravu na podkladě politické dohody, která má míti platnost do definitivního ústavně právního vyřešení poměrů zemí českých na straně jedné a Slovenska na straně druhé, nezáleží tolik na formalitě. Bude ovšem třeba stanoviti zcela jasně, že jmenovací právo má předsednictvo Slovenské národní rady jen po předběžném schválení vlády.

Poté dochází k dlouhé debatě o otázce odpovědnosti sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců ve Slovenské národní radě. Předseda SNR dr. J. Lett-

rich trvá na této odpovědnosti, přičemž poukazuje na to, že Slovenská národní rada vykonává zákonodárnou moc svými nařízeními, že je úkolem sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců, aby tato nařízení vykonávali, tj. prováděli, takže je samozřejmé, že musí býti odpovědni zákonodárnému sboru, od něhož příslušné normy pocházejí. Ministr V. Kopecký namítá, že tu jde o politickou odpovědnost, nikoli o podřízenost, že však zároveň sbor pověřenců a pověřenci vykonávají státní moc ve věcech celostátních a v této své funkci musejí rozhodně býti podrobeni vládě a jednotlivým ministrům. Náměstek K. Gottwald potvrzuje správnost tohoto názoru a konstatuje, že ze všech projevů mluvčích Demokratické strany vyplývá nedostatek dobré vůle. Kdyby jim skutečně šlo o upevnění jednoty Československé republiky a o posílení autority vlády, nečinili by stále námitky a nehleděli by snižovat tuto autoritu a ignorovat vládu při každé příležitosti.

Dr. J. Lettrich a náměstek J. Ursíny popírají, že by to bylo jejich úmyslem, dovolávají se však jinak Košického programu. Ministr dr. H. Ripka má dojem, že se chodí jako kolem horké kaše. Jak již jednou uvedl, projevuje se obdobný problém také v českých zemích, i když nemá tak politický aspekt. Má na mysli postavení zemských národních výborů. Je přesvědčen, že i zemské národní výbory, třeba se stále mluví o samosprávě, musí přece jen býti podrobeny ministru vnitra, neboť v poslední řadě je za jejich činnost odpověden Národnímu shromáždění ministr vnitra. Ministr má dojem, že neprávem žijeme ještě stále v představách o dvojí koleji, ačkoliv přece nyní tato dvojí kolej má býti odstraněna a máme míti ve státní správě jen jednu kolej. Podle jeho přesvědčení musí býti výkonná moc v celém úseku odpovědna na celém státním území, tedy také v úseku samosprávy. Je ovšem pravda, že někdy půjde o maličkosti, kde zákrok ministrův nebude aktuální. Půjde-li o jednotlivou kašnu nebo o jednotlivou kanalizaci, není třeba, aby se ministr staral o věc. Musíme si však uvědomit, že tam, kde se například vyskytnou nedostatky kanalizace ve větším rozsahu, bude to problém, který nebude míti jen místní význam, půjde zejména o zdravotní aspekt a bude zajisté dán důvod, aby zakročilo příslušné ministerstvo zdravotnictví.

Náměstek prof. dr. J. Stránský doporučuje, aby se o věci příliš neoteoretizovalo. Je samozřejmé, že každý problém samosprávy má celou řadu aspektů, a zejména pokud jde o komunální věci možno konstatovat, že téměř všechny mají také určitý aspekt veřejné bezpečnosti. Třeba proto rozlišovat mezi politickou odpovědností a byrokratickou podřízeností. Ministr V. Nosek je téhož názoru a uvádí jako důkaz byrokratické podříze-

nosti zemských národních výborů, že jejich členy bere do přísahy a jelikož zase členové nižších národních výborů jsou bráni do přísahy vyššími národními výbory, je tím zabezpečena hierarchická výstavba národních výborů z hlediska byrokratického. Předseda vlády Zd. Fierlinger myslí, že by se snad přesto vystačilo i v poměru sboru pověřenců vůči vládě s pojmem odpovědnosti, bude-li věc mezi stranami zcela jasná.

Náměstek K. Gottwald zastává stanovisko, že pro novou úpravu státní správy bude směrodatná otázka, jak se vyřeší problém kompetence. Dosud trpí naše státní správa tím, že všechny věci jsou příliš centralizovány, že se vše rozhoduje v ústředním úřadě a že následkem toho místní úřady nemají vlastně žádnou kompetenci. Musíme veřejnou správu decentralizovat, a to je jediná správná cesta pro vyřešení příslušných problémů. Jinak ovšem musí zůstatí při služební podřízenosti, neboť opak toho by způsobil chaos.

Dr. F. Hodža poukazuje na to, že ustanovením čl. II, odst. 4, resp. také ustanovením čl. II, odst. 3 jsou dány dostatečné záruky pro kontrolní a zrušovací právo vlády. Má na mysli slovenské znění usnesení slovenské Národní fronty. Předseda vlády Zd. Fierlinger se přimlouvá za to, aby se hledalo kompromisní řešení.

Náměstek K. Gottwald připomíná, že podle českého návrhu mají všichni členové sboru pověřenců vykonávatí slib do rukou předsedy vlády a trvá na tom, aby toto ustanovení zůstalo v platnosti. Ministr konzist. rada P. Fr. Hála se připojuje k tomuto požadavku, neboť je třeba, aby takovýmto způsobem byl dán výraz služební podřízenosti sboru pověřenců vůči vládě.

Dr. J. Lettrich namítá, že podle toho, jak si to představují čeští členové dnešní schůze, byl zemský prezident velkým pánem proti předsedovi sboru pověřenců. Řešení, které se navrhuje z české strany by znamenalo, že by sbor pověřenců nebo pověřenec nemohl zříditi ani nemocnici bez souhlasu vlády nebo ministra. Náměstek K. Gottwald konstatuje, že tu nejde o zřizování nějakých nemocnic, takové věci se musejí decentralizovat tak, aby administrativa nebyla příliš těžkopádná a aby se mohly vyřizovat místně a rychle. Jde však o zásadní problémy, jako o bezpečnost, zdravotnictví, finance apod.

Poslanec R. Slánský uvádí jako další důležitý úsek zásobování. Ministr V. Kopecký trvá na tom, aby v těchto zásadních věcech byla důsledně uplatňována nadřízenost vlády a podřízenost sboru pověřenců. Náměstek K. Gottwald se zmiňuje v této souvislosti ještě o tom, že vlastně v první republice samospráva byla ve skutečnosti paskvilem a že věci větší důležitosti vyřizoval zemský prezident, který byl přímo podřízen ministrovi

vnitru. Tyto předválečné poměry nelze vůbec srovnati s tím, co je dnešním stavem na Slovensku. Poslanec Slánský pojednává pak o odpovědnosti referentů zemského národního výboru tomuto národnímu výboru a tím nepřímou také ministru vnitra.

Náměstek K. Gottwald opakuje poté, že je přece jen podezřelý, že se členové Demokratické strany tak urputně brání každému pokusu o sjednocení veřejné správy, že si všude chtějí nechati jakási zadní dvířka a je třeba uvážiti, co to politicky znamená.

Dr. J. Lettrich se ohrazuje proti takové domněnce, poukazuje na to, že návrh slovenské Národní fronty je návrhem všech čtyř stran sdružených v této frontě, že je třeba si uvědomiti, že dnes, v roce 1946 máme jiné poměry než v roce 1938, a že by nebylo záhodno, aby se na Slovensku mohlo tvrditi, že se u Košického programu opakuje historie s Pittsburskou dohodou. Ministr V. Kopecký polemizuje energicky s touto poznámkou, poukazuje na to, že také Košický program stojí na půdě jednotného státu a v důsledku toho jednotné státní správy a že za dnešního stavu Češi uznávají plně samobytnost slovenského národa.

Ministr J. Ďuriš navazuje na poznámku dr. Lettricha, že slovenský návrh je výsledkem jednomyslného usnesení slovenské Národní fronty. Zastává názor, že to neznamená, že by jednotliví představitelé slovenské Národní fronty nemohli přistoupiti při společné schůzi stran Národní fronty Čechů a Slováků na změny, mají-li za to, že takové změny jsou nutné v zájmu jednoty státu. Je jistě správné, že sbor pověřenců bude vykonávat, resp. vykonává na Slovensku určitou pravomoc na podkladě nařízení Slovenské národní rady a že z tohoto hlediska má také určitou odpovědnost vůči Slovenské národní radě. Jinak je jasné, že i každý komunální problém může nabýti takového rozsahu, že se z něho stane otázka celostátní. Jako důkaz uvádí ministr případ obecního býka, který, pokud půjde o jednotlivou obec, nemůže přirozeně býti zájmem nějakého vyššího správního orgánu. Půjde-li však o nějakou zásadní úpravu stran obecních býků, která se dotýká většího počtu obcí, pak to bude otázka celostátní vyživovací nebo zemědělské politiky a není možné, aby celostátní ministr nebo celostátní vláda neměli náležitý vliv. Není-li samospráva v některém úseku v souladu s celostátní politikou, musí přece vláda, resp. příslušný ministr míti právo zakročiti.

Předseda vlády Zd. Fierlinger čte poté návrh nové formulace čl. II, odst. 2, podle kterého by toto ustanovení znělo: „Ve smyslu předcházejících ustanovení je sbor pověřenců odpovědný vládě. Členy sboru pověřenců jmenuje po předběžném schválení vlády předsednictvo Slovenské

národní rady. Členové sboru pověřenců vykonávají slib do rukou předsedy vlády.“ Konstatuje, že přítomní souhlasí s tímto kompromisním návrhem, který odpovídá výsledkům rozpravy.

V tomto stadiu jednání se dotýká předseda vlády Zd. Fierlinger jiné věci, která s dnešním jednáním nesouvisí a patří vlastně spíše do vlády. Jde o návštěvu britské parlamentní delegace, která byla již několikrát odložena a stala se nyní naléhavou.

Tajemník Národního shromáždění dr. Madar, který se v tomto okamžiku dostavuje do jednací síně, poskytuje informace o složení této delegace a o dosavadním jednání s ní. Vyslovuje domněnku, že by nebylo záhodno, kdyby delegace, která má býti hostem našeho Národního shromáždění, neměla příležitost zúčastniti se alespoň dvou nebo tří schůzí Národního shromáždění. Kdyby přijela ihned, je nebezpečí, že by se po dobu jejího pobytu v Praze Národní shromáždění ještě nesešlo. Ministerstvo zahraničních věcí souhlasí s návštěvou a doporučuje ji.

Náměstek K. Gottwald se domnívá, že se v prvních čtrnácti dnech měsíce července naše Národní shromáždění určitě sejde. Předseda vlády Zd. Fierlinger myslí rovněž, že tomu tak bude, jinak zastává stanovisko, že není námitky, aby delegace přijela, neboť bude přece úřadovat předsednictvo nového Národního shromáždění, které je již ustaveno a mimo to může jako hostitel také vystupovati alespoň částečně vláda. Předseda sděluje poté dr. Madarovi, aby v tomto smyslu věci vyřídil s ministerstvem zahraničních věcí. Poté odchází předseda vlády a předsednictví schůze přejímá náměstek V. Široký.

Čte se ustanovení čl. II, odst. 4 slovenského návrhu a slovenští činitelé souhlasí s tím, aby se v druhém a třetím řádku škrtnla slova „(ne však pokyny a směrnice jeho úředníků)“. Předseda dr. J. Lettrich žádá, aby naproti tomu do tohoto odstavce bylo pojata doplňující ustanovení, podle něhož ministr neučiní celostátní opatření bez slyšení příslušného pověřence. Má za to, že to bude v zájmu věci tak, aby při celostátních úpravách nemohlo dojít k řešení, které neodpovídá konkrétně zvláštním poměrům na Slovensku. Náměstek K. Gottwald považuje takový postup ministrův za samozřejmý a téhož názoru je ministr J. Ďuriš. Ten nadhazuje otázku, co má platiti, kdyby se pověřenec včas nevyslovil a kdyby věc nesnesla odkladu. Dr. J. Lettrich poznamenává, že v takovém případě rozhodne ministr, aniž vyčká vyjádření pověřence, popřípadě, bude-li čas, obrátí se na vládu, aby věc vyřídila politicky.

Dochází ještě k další výměně názorů o tomto doplnění odstavce 4 za účasti náměstka K. Gottwalda, ministrů V. Kopeckého a konzist. rady

P. Fr. Hály a poslance R. Slánského a dr. J. Lettricha. Konečně učiněna dohoda, že se na konci tohoto odstavce vsune věta tohoto znění: „Na druhé straně vydá ministr všeobecné směrnice vyhlášky ve věcech celostátních po slyšení příslušného pověřence.“

Čte se znění čl. III slovenského návrhu a náměstek K. Gottwald poukazuje na to, že by toto řešení nebylo vůbec řešením, nýbrž znamenalo by jen, že by vše zůstalo při starém.

Dr. J. Lettrich zastává stanovisko, že sjednocení kontroly státního hospodářství není za daného stavu věci možné politickou dohodou, nýbrž může se uskutečnit jen zákonnou úpravou. Máme pro výkon kontroly státního hospodářství odlišné předpisy v zemích českých a na Slovensku, a pokud nebude vydán jednotný předpis, musejí oba úřady pracovat vedle sebe, přičemž ovšem platí ustanovení čl. VIII protokolu ze dne 11. dubna 1946, podle něhož až do vydání jednotného zákona budou oba dosavadní nejvyšší kontrolní úřady v trvalém styku za účelem jednotných kontrolních metod. Obává se, že by se jakoukoliv odchýlnou politickou dohodou prejudikovalo toto definitivní řešení zákonem, trvá na tom, že se dosavadní stav nemá změnit, nepovažuje tento problém za tak ožehavý.

Náměstek K. Gottwald je opačného názoru. Jednotná kontrola státního hospodářství je nanejvýše nutná, je nemožný dosavadní stav, podle něhož předseda Nejvyššího účetního kontrolního úřadu nemá na Slovensku vůbec žádnou pravomoc, řešíme přece v tomto stadiu všechny věci jen přechodně politickou dohodou bez prejudice pro definitivní ústavně právní řešení a řečník nemůže proto pochopit, proč právě v úseku, který je zvlášť naléhavý, tj. v úseku státní kontroly, má zůstat při dnešním neuspokojivém stavu z nějaké obavy, že by se mohl vytvořit prejudic. Jak si mohou zástupci Demokratické strany dovolit takovou argumentaci? Je pro to jen jedno vysvětlení, že si nepřejí, aby se jim koukalo do jejich hospodářství.

Dr. J. Lettrich se ohrazuje proti tomuto tvrzení, poukazuje na to, že při jednání, které vedlo k protokolu dne 11. dubna 1946, bylo již dosaženo téměř úplné dohody, ale pokus o dohodu ztroskotal, poněvadž předseda NÚKÚ vyslanec dr. J. Friedmann nechtěl souhlasit s tím, aby předseda NKD byl odpověden také Slovenské národní radě. Kdyby dnes zástupcové českých politických stran souhlasili s takovou úpravou, mohla by se uskutečnit, řečník se však obává, že by to zase nemělo smyslu, poněvadž by předseda NÚKÚ nesouhlasil.

Náměstek K. Gottwald upozorňuje, že by jistě souhlasil, kdyby to usnesla Národní fronta. Může-li být sbor pověřenců politicky odpověden

Slovenské národní radě, není zásadních námitek proti tomu, aby ve věcech čistě slovenských, pokud jsou upraveny nařízeními Slovenské národní rady, byla zde také určitá politická odpovědnost předsedy NKD vůči Slovenské národní radě bez újmy pro jeho služební podřízenost. Jinak třeba si uvědomit, že Nejvyšší účetní kontrolní úřad může zasahovat ve všech úsecích státních financí, dokonce v obcích.

Ministr konzist. rada P. Fr. Hála má za to, že tomu tak není, a poukazuje na to, že NÚKÚ neměl pravomoc zasahovat do hospodářství zemědělské rady v Brně. Čte se poté text čl. III českého návrhu, který se schvaluje s tím, že se na konci prvního odstavce připojují slova „s vědomím předsedy Nejvyššího kontrolního dvora“ a že se v druhém odstavci vsunuje druhá věta tohoto znění: „Ve věcech působnosti Slovenské národní rady je předseda Nejvyššího kontrolního dvora odpověden též Slovenské národní radě.“

Při dalším jednání dotazuje se náměstek K. Gottwald, proč ze slovenského návrhu vypadl úplně čl. IV českého návrhu, týkající se jmenování vyšších státních zaměstnanců. Dr. J. Lettrich vysvětluje, že se slovenská Národní fronta rozhodla pro toto řešení proto, že při personálních věcech jde o zvlášť ožehavý bod. Měla za to, že vyhovuje zatím jako provizorium řešení podle protokolu ze dne 11. dubna 1946, které jest obsaženo v jeho čl. I. Náměstek K. Gottwald čte poté český návrh, přičemž konstatuje, že podle jeho přesvědčení tento návrh plně vyhovuje a bere dostatečný ohled na slovenský vliv při personální agendě. Bez podnětu resortního pověřence nemůže být provedeno na Slovensku vůbec žádné jmenování.

Dr. F. Hodža má za to, že by se tato ožehavá materie neměla toho času upraviti, poněvadž úprava, která by znamenala proti dosavadnímu stavu zmenšení slovenského vlivu, způsobila by zlou krev. Myslí, že celý problém není aktuální, poněvadž se stejně v této době státní zaměstnanci nejmenují a je všeobecný zákaz přijímání.

Ministr V. Kopecký nesouhlasí s tímto názorem, neboť jde také o povyšování. Je rozhodně třeba, aby vláda a ministři získali přiměřený vliv na jmenování úředníků na Slovensku, neboť toho času nemají naprosto žádnou kontrolu a ministr je přesvědčen, že se v úřednickém aparátě na Slovensku nacházejí mnozí lidé, kteří z hlediska státně politického tam nepatří. Mohlo by se státi, že by se nám tam vyskytli takoví lidé jako Kempný nebo Bugár.

Dr. J. Lettrich poukazuje na to, že každý ministr má právo dáti si předložit pověřencem spisy, zejména také spisy personální, takže kon-

trola ministrova je zabezpečena. Ministr konzist. rada P. Fr. Hála nepovažuje tento názor za správný, neboť ministr si nemůže vyžádati konkrétní spisy, když o příslušné agendě nic neví, a to je právě dosavadní stav.

Ministr V. Nosek upozorňuje, že protokol ze dne 11. dubna 1946 řeší jen jmenování nejvyšších státních úředníků od vrchního odborového rady až k sekčnímu šéfovi. Nevyřešena zůstala otázka jmenování odborových radů a vrchních ministerských komisařů, tj. úředníků čtvrté a páté platební stupnice, kteréžto jmenování jest podle ústavní listiny vyhrazeno vládě. Dnešní stav je ten, že v českých zemích tato jmenování provádí skutečně vláda na návrh příslušného resortního ministra a podle doporučení personálního komitétu ministrů. Naproti tomu si Slováci dělají tyto věci sami, asi se sborem pověřenců a jednotlivými pověřenci. U šesté platové stupnice, tj. u ministerského komisaře mohlo by se snad dospěti k nějaké dohodě na tom podkladě, že by tato jmenování prováděl pověřenec sám a že by je jen oznamoval z důvodů evidenčních a za účelem případné kontroly příslušnému ministrovi. Náměstek K. Gottwald je pro tento způsob řešení.

Dr. F. Hodža se vyslovuje znovu pro největší opatrnost při řešení tohoto ožehavého problému. Konstatuje, že v době revoluční měla Slovenská národní rada úplnou neomezenou pravomoc v tomto úseku. Tato pravomoc byla již do značné míry odbourána protokolem ze dne 11. dubna 1946, když Slovenská národní rada vrátila prezidentovi jmenovací právo. Nebylo by záhodno, aby se její jmenovací právo po tak krátké době ještě dále snižovalo.

Ministr konzist. rada P. Fr. Hála má za to, že nejde přece o vyloučení slovenského vlivu, neboť ve vládě sedí větší počet slovenských ministrů, kteří spolurozhodují ve věcech personálních a mohou na podkladě informací získaných na Slovensku slovenské věci dobře hájiti. Ministr V. Nosek k tomu dodává, že také v personálním komitétu ministrů jsou tři Slováci, takže dnešní stav je vlastně takový, že sice o jmenování českých úředníků, resp. úředníků v zemích českých rozhoduje vláda složená z Čechů a Slováků na podkladě jednání personálního komitétu ministrů, složeného rovněž z Čechů a Slováků, a to často na návrh resortního ministra, který je také Slovák, kdežto na Slovensku má rozhodovat sbor pověřenců, složený jen ze Slováků bez jakékoliv ingerence vlády. Ministr nepovažuje takový stav za únosný. Náměstek K. Gottwald se připojuje k tomuto názoru, konstatuje, že slovenští činitelé sice v dubnu tohoto roku souhlasili s tím, aby prezident republiky zase vykonával své jmenovací právo, jinak však setrvávají na diskriminaci vlády, kterou prostě ignorují a vůbec nerespektují.

Náměstek J. Ursíny naproti tomu namítá, že se zajisté ústavou nevrátíme ke stavu, který byl v těchto věcech za první republiky, a že proto nutno počítati s tím, že také věci v českých zemích budou jinak řešeny. Jinak dává na uvážení, zda by se definitivní rozhodnutí nemělo odložit, neboť ve středu se sejde v Bratislavě slovenská Národní fronta a bude míti příležitost, aby se tímto problémem znovu zabývala.

Zahajuje se poté rozprava o čl. IV slovenského návrhu, který odpovídá čl. V českého návrhu. Náměstek J. Ursíny a dr. J. Lettrich vysvětlují, že podle názoru, který se uplatnil na schůzi slovenské Národní fronty, není dobře možné, aby se vydal zvláštní ústavní zákon o vyřešení ústavně právního postavení Slovenské národní rady a sboru pověřenců, poněvadž by se tím prejudikovalo definitivní ústavně právní vyřešení celého postavení Slovenska v Československé republice. Náměstek V. Široký myslí, že základní otázkou je, zda lze provésti obnovení Slovenské národní rady a národních výborů na Slovensku jen ústavním zákonem, kterážto otázka se hlavně týká Slovenské národní rady, poněvadž tato je do určité míry již zakotvena ústavním zákonem č. 65/1946 do československého právního řádu. Dr. J. Lettrich má za to, že je možná úprava na podkladě nařízení Slovenské národní rady a že není třeba ústavního zákona. Opačného názoru je přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra, který poukazuje na to, že tím, že se Slovenská národní rada stala československým ústavním činitelem, je vyloučena další zákonodárná pravomoc Slovenské národní rady v této věci.

Dochází k dlouhé výměně názorů o tom, po čemž se dr. F. Hodža připojuje k stanovisku dr. Lettricha, poněvadž se dosud ústavním zákonem otázka volby a organizace Slovenské národní rady nevyřešila, takže v tomto úseku platí dosud příslušná nařízení Slovenské národní rady. Pokud nedojde k celkové definitivní úpravě organizace a složení Slovenské národní rady, může tudíž jednotlivé menší úpravy provésti také ještě Slovenská národní rada svými nařízeními. Náměstek K. Gottwald poukazuje na to, že je možné dvojí řešení. Mohlo by se provésti obnovení Slovenské národní rady a národních výborů na Slovensku obdobně jako v českých zemích na podkladě nařízení vlády s podpisem prezidenta republiky podle ústavního dekretu o Prozatímním národním shromáždění a národních výborech, nebo může se tak státi nařízením Slovenské národní rady. Přitom se bude muset v každém případě příslušné nařízení stylizovati velice opatrně tak, aby se do Slovenské národní rady a národních výborů na Slovensku nemohli dostat nežádoucí živlové. Náměstek J. Ursíny a dr. J. Lettrich nemají zásadních námitek proti tomu, aby se

úprava provedla celostátním vládním nařízením s podpisem prezidenta republiky.

Ministr V. Nosek a náměstek K. Gottwald upozorňují, že by ovšem nemohlo jít o pouhé rozšíření účinnosti nařízení č. 120/1946 Sb. na Slovensko, nýbrž musilo by se vydati nové nařízení, které by v některých zásadních směrech odpovídalo výše citovanému nařízení, ale jinak by muselo býti přizpůsobeno zvláštním slovenským poměrům. Náměstek J. Ursíny dodává, že se přece již jednalo o zásadách, podle kterých se má uskutečnit na Slovensku obnovení Slovenské národní rady a národních výborů na podkladě výsledku voleb do Ústavodárneho národního shromáždění. Bylo vlastně již dosaženo zásadní dohody.

Poslanec R. Slánský má pochybnosti, zda krátké lhůty, které jsou obsaženy v čl. IV slovenského návrhu, budou postačující. Dr. J. Lettrich se domnívá, že tomu tak bude, poněvadž věc je již politicky připravena. Ministr V. Nosek a přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra se vracejí k otázce formální, přičemž dr. J. Hoffmann trvá na tom, že by se věc měla upravití ústavním zákonem. Předseda legislativního odboru ÚPV dr. P. Körbel myslí, že tomu tak není a že se ani nedoporučuje, aby se v době, kdy se již připravuje definitivní ústava, provedlo toto zatímní řešení rovněž ústavním zákonem. Dr. F. Hodža souhlasí s přednostou legislativního odboru ministerstva vnitra v zásadní otázce, připojuje se však z praktických důvodů k názoru přednosta legislativního odboru ÚPV. Náměstek K. Gottwald konstatuje, že nemá námitek proti tomu, aby se věc upravila nařízením Slovenské národní rady, bude však záležeti na jeho obsahu.

Dochází poté k dohodě, podle níž se znění čl. V původního českého návrhu, které je nyní čl. IV slovenského návrhu, upravuje takto: „Obnovení na podkladě výsledku voleb do Ústavodárneho národního shromáždění se provede, pokud jde o Slovenskou národní radu, do dvou měsíců, pokud jde o okresní národní výbory, do tří měsíců a pokud jde o místní národní výbory, do čtyř měsíců ode dne uvedených voleb, a to podle nařízení, které vydá Slovenská národní rada.

Náměstek K. Gottwald konstatuje, že tím je vlastně jednání skončeno až na dosud nedohodnutý čl. IV českého návrhu, týkající se jmenování vyšších státních úředníků. Náměstek J. Ursíny dává na uvážení, zda by se nemohlo dospět i v tomto bodě k dohodě a navrhuje, aby se také jmenování státních zaměstnanců v páté platové stupnici vyhradilo pověřenci, který by je jen oznamoval příslušnému ministrovi. Zaměstnance ve čtvrté platové stupnici by jmenoval sbor pověřenců po předběžném schvá-

lení vlády. Ministr V. Nosek nepovažuje za dobře možné, aby se věc takto vyřešila, poněvadž by to znamenalo různý postup v českých zemích a na Slovensku a nebylo by to v souladu s ústavou a dosavadní praxí. Po dalších poznámkách náměstka K. Gottwalda, dr. J. Lettricha a ministra V. Noska prohlašuje dr. J. Lettrich, že slovenští činitelé souhlasí s tím, aby zaměstnance páté a čtvrté platové stupnice jmenoval sbor pověřenců po předběžném schválení vlády. Náměstek J. Ursíny dodává, že ho toto řešení neuspokojuje.

Text čl. IV dohody o jmenování vyšších státních zaměstnanců se poté formuluje tak, že vysokoškolské profesory, státní úředníky a soudce na Slovensku jmenuje podle ústavní listiny na návrh vlády prezident republiky, a to na podkladě návrhu resortního ministra, učiněného z podnětu resortního pověřence. Státní úředníky a soudce, které podle ústavní listiny jmenuje v zemích České a Moravskoslezské vláda, jmenuje na Slovensku sbor pověřenců po předběžném schválení vlády. Zaměstnance, které v zemích České a Moravskoslezské jmenuje ministr, jmenuje na Slovensku pověřenec, který jmenování oznámí příslušnému ministrovi.

Náměstek V. Široký konstatuje, že tím bylo dosaženo úplné dohody, kterou je nyní třeba formulovat a předložit vládě, aby ji usnesením uskutečnila. Poté se ještě stylizuje celá zpráva o dnešním jednání představitelů politických stran sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, které schváleno. Ministr V. Nosek prohlašuje, že dá nyní poříditi definitivní text doplňující dohody jako podklad pro jednání vlády, ve svém úřadě.

Náměstek V. Široký končí poté schůzi v 15.30.

Zapsal: dr. P. Körbel, v.r.

Příloha

Návrh dohody

Představitelé politických stran, sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, uváživše situaci na Slovensku a vycházejíce z dosavadních zkušeností, dospěli shodně k závěru, že v zájmu úspěšného pokračování na díle výstavby republiky a zvláště v zájmu co nejrychlejšího vyrovnání hospodářské a sociální úrovně Slovenska a českých zemí, jakož i v zájmu upevnění státní jednoty, je nutno konkretizovat a částečně pozměnit dohodu mezi vládou Československé republiky a předsednictvem Slovenské národní rady ze dne 2. června 1945, doplněnou podle protokolu o jednání ze dne 11. dubna 1946.

Proto uzavírají představitelé politických stran sdružených v české Národní frontě ze strany jedné, a představitelé politických stran sdruže-

ných ve slovenské Národní frontě ze strany druhé, navazující na výše uvedenou předcházející dohodu ze dne 2. června 1945, tuto doplňující a pozměňující dohodu:

Čl. I

Úprava výkonu zákonodárné moci

1. Slovenská národní rada vykonává na Slovensku v mezích příslušných celostátních zákonů zákonodárnou mocí formou nařízení ve věcech, které nebyly dohodou ze dne 2. června 1945 vyhrazeny Národnímu shromáždění. Všechny návrhy těchto nařízení, které mají být projednány v plenární schůzi Slovenské národní rady, musí být alespoň dva týdny před schůzí Slovenské národní rady předloženy vládě. Oznámit-li vláda nejpozději do této plenární schůze předsednictva Slovenské národní rady, že osnova upravuje věc, která nepatří do kompetence Slovenské národní rady nebo že řeší otázku v rozporu s vládním programem nebo platným zákonem, nemůže být tato osnova předmětem jednání v plenární schůzi SNR.

2. Usnese-li se plenární schůze Slovenské národní rady na nařízení na podkladě návrhu, proti němuž vláda nepodala námítky podle odst. 1, předloží schválené jeho znění vládě. Vláda může oznámiti předsednictvu Slovenské národní rady do dvou týdnů, že má námítky podle odstavce 1 proti znění, na němž se usnesla Slovenská národní rada. V takovém případě nemůže být nařízení podepsáno a vyhlášeno.

3. Vláda může se usnésti, že nařízení vydané SNR před účinností této dohody překračuje svým obsahem kompetenci Slovenské národní rady, zejména že zavádí opatření, která jsou v rozporu s opatřeními celostátními v příslušném oboru a že je třeba, aby nařízení bylo zrušeno, a to popřípadě se zpětnou účinností. Slovenská národní rada je povinna vydati na podkladě takového usnesení vlády do tří týdnů ode dne, kdy toto usnesení bude oznámeno jejímu předsednictvu, nové nařízení, jímž se původní nařízení zrušuje, a to popřípadě se zpětnou účinností. Neučiní-li tak SNR ve stanovené lhůtě, je vláda oprávněna navrhnouti Ústavodárnému národnímu shromáždění vydání zákona, kterým se uskuteční toto zrušení.

Čl. II

Výkonná moc

1. Výkonnou moc v rámci nařízení Slovenské národní rady má na Slovensku sbor pověřenců, popřípadě příslušný pověřenec. V ostatních věcech má výkonnou moc na Slovensku vláda, popřípadě příslušní ministři, přičemž jako výkonné orgány působí pověřenci a jejich úřady. Ministr jest však oprávněn vykonávat svou pravomoc na Slovensku též přímo

orgány svého úřadu. Pokud nařízení Slovenské národní rady vydané před účinností této dohody upravilo věc, která nepatří do kompetence Slovenské národní rady, má výkonnou moc vláda, popřípadě příslušní ministři.

2. Sbor pověřenců je podřízen vládě. Jeho předsedu jmenuje vláda z řad ministrů – Slováků. Ostatní členy sboru pověřenců jmenuje vláda na návrh předsednictva Slovenské národní rady. Všichni členové sboru pověřenců vykonávají slib do rukou předsedy vlády.

3. Vláda může zastavit výkon usnesení sboru pověřenců, překročí-li svým obsahem jeho pravomoc, zejména zavádí-li opatření, která jsou v rozporu s celostátními opatřeními v příslušném oboru.

4. Pověřenec jako výkonný orgán podle ustanovení odstavce 1, věty druhé je přímo podřízen příslušnému ministrovi, řídí se jeho pokyny a směrnicemi, podává mu zprávy o činnosti svého úřadu a předkládá mu na požádání spisy. Ministr si může přitom vyhradit schválení vyhlášek, výnosů a všeobecných vnitřních směrnic, vydávaných příslušným pověřencem a odeprítí toto schválení, jsou-li v rozporu s platným zákonem, vládním programem nebo usnesením vlády, zejména dotýkají-li se otázek, které si vyžadují jednotné celostátní úpravy.

Čl. III

Jednotná kontrola státního hospodářství

1. Jednotnou kontrolu státního hospodářství provádí na celém státním území Nejvyšší účetní kontrolní úřad v Praze, jehož výkonným orgánem na Slovensku je Nejvyšší kontrolní dvůr v Bratislavě. Nejvyšší účetní kontrolní úřad je však oprávněn vykonávat svou pravomoc na Slovensku též přímo svými orgány.

2. Předseda Nejvyššího kontrolního dvora je přímo podřízen předsedovi Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, řídí se jeho pokyny a směrnicemi, podává mu zprávy o činnosti svého úřadu a předkládá mu na požádání spisy. Nejvyšší účetní kontrolní úřad a Nejvyšší kontrolní dvůr jako jeho výkonný orgán se řídí při výkonu kontroly platnými právními předpisy, pokud jde o kontrolu na Slovensku, též použitelnými předpisy z doby nesvobody.

Čl. IV

Jmenování vyšších státních zaměstnanců

1. Vysokoškolské profesory, státní úředníky a soudce na Slovensku jmenuje podle ústavní listiny na návrh vlády prezident republiky, popřípadě vláda, a to na podkladě návrhu resortního ministra, učiněného z podnětu resortního pověřence.

2. Zaměstnanec, které v zemích České a Moravskoslezské jmenuje ministr, jmenuje na Slovensku pověřenec se schválením příslušného ministra.

Čl. V

Budoucí úprava

Strany Národní fronty se zavazují, že budou pečovat o to, aby Ústavnímu zákonu o shromáždění byl předložen návrh zákona, který vyřeší ústavně právní postavení Slovenské národní rady a sboru pověřenců v rámci jednotné Československé republiky. Po jeho přijetí budou vypsané volby do Slovenské národní rady.

SÚA, A ÚML, f. ÚV NF, neinv. – Strojopis s rukopisnými opravami, na konci textu rukopisný podpis zapisovatele, 22 s.; příloha: strojopis, 4 s.

22

1946, 27. červen, Praha. – Zápis z jednání představitelů stran Národní fronty Čechů a Slováků o vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými národními orgány.

Zápis

schůze představitelů politických stran sdružených v Národní [frontě] Čechů a Slováků, konané dne 27. června 1946 v budově Úřadu předsednictva vlády.

Předseda vlády Zd. Fierlinger zahajuje schůzi v 11.15 hod., vítá přítomné a konstatuje, že mají před sebou text dohody, jak byl formulován na podkladě jednání v poslední schůzi Národní fronty. Tento text tvoří přílohu A¹ tohoto zápisu a na přání předsedy vlády čte jej přednosta legislativního odboru ministerstva vnitra. K úvodní pasáži dává předseda vlády Zd. Fierlinger na uvážení, zda by se cizí slovo „konkretizovati“ v šestém řádku nemohlo nahradit českým slovem, třeba slovem „objasniti“. Po výměně názorů usneseno, že se použije prostě slova „doplniti“.

Po přečtení čl. I dotazuje se předseda SNR dr. J. Lettrich, zda v odborné unifikační komisi právníků budou také slovenští právníci. Předseda vlády Zd. Fierlinger to považuje za samozřejmé. Náměstek K. Gottwald nadhazuje otázku, zda komise bude stálým orgánem a zda budou k dispozici vhodní slovenští právníci, zejména z Úřadu předsednictva vlády. Předseda vlády Zd. Fierlinger připomíná, že podle protokolu z 11. dubna 1946 měl se koordinační orgán při Úřadu předsednictva vlády skládati

ze tří Čechů a tří Slováků. Přednosta politického odboru ÚPV k tomu dodává, že podle tohoto protokolu byly také již podniknuty přípravné kroky a podle usnesení předsednictva vlády byly opatřeny návrhy na jmenování od nejvyšších soudů, nejvyšších správních soudů a právnických fakult. Snad by se mohlo těchto návrhů použití při vytvoření odborné unifikační komise právníků podle nové dohody. Jinak vyslovuje řečník soukromý názor, že by jako administrativní orgán komise mohl působit slovenský odbor ÚPV. Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na to, že úkol komise bude rozsáhlý a že by proto ve sboru měli být význační právníci. Uvažuje se o tom, zda by v něm neměl být také bývalý ministr spravedlnosti dr. J. Meissner. Ministr V. Nosek upozorňuje, že v komisi musí být zastoupeno také ministerstvo vnitra. Náměstek K. Gottwald a poslanec R. Slánský se přimlouvají za to, aby se rozhodnutí o této věci vyhradilo jednání předsednictva vlády a vlády. S tímto doporučením všichni přítomní souhlasí.

Po přečtení čl. II vytýká dr. J. Lettrich, že závěrečná část jeho odstavce 4 neodpovídá dohodě a doporučuje, aby zněla: „...po vyjádření příslušného pověřence“. Ministři V. Nosek a J. Duriš dávají na uvážení, jaká bude situace, kdyby se pověřenec včas nevyjádřil. To by mohlo znamenat podstatné ztížení úkolů ministrových. Někdy bude třeba učinit rychlé rozhodnutí a lhůta pro vyjádření bude moci být jen krátká. Předseda dr. J. Lettrich, náměstek J. Ursíny a dr. F. Hodža konstatují souhlasně, že nelze předpokládat, že by se pověřenec tak zachoval, nehledě k tomu, že by pak ministr měl možnost vydati všeobecnou vyhlášku sám. Na návrh předsedy vlády Zd. Fierlingera a po poznámkách ministra V. Noska, poslance R. Slánského, dr. J. Lettricha a dr. F. Hodži dochází k dohodě, podle níž se poslední věta čl. II formuluje takto: „Všeobecné vyhlášky ve věcech celostátních vydává ministr po vyjádření příslušného pověřence, které musí být podáno v přiměřené lhůtě podle povahy věci.“

Po přečtení čl. III žádá dr. J. Lettrich, aby se v odstavci 2 nahradilo slovo „podřízen“ slovem „odpověden“, přičemž poukazuje na stylizaci čl. II, odst. 4, kde se mluví o odpovědnosti pověřencově vůči ministrovi. Ministr V. Nosek namítá, že u pověřence jde o politického činitele, kdežto předseda NKD je úředníkem. Předseda vlády Zd. Fierlinger je téhož názoru a považuje právě v zájmu jednotné kontrolní služby podřízenost za nezbytně nutnou. Dr. J. Lettrich zastává stanovisko, že nejde o otázku prestižní, nýbrž o problém věcný. Na Slovensku se hospodář podle zvláštního oddílu státního rozpočtu a v rámci kapitol tohoto oddílu rozpočtu. Hospodář pověřenci a pověřenectva, nikoliv ministři a ministerstva pří-

mo. Přitom platí na Slovensku jiné zákonné předpisy než v českých zemích. Stanovíme-li tedy podřízenost předsedy NKD bez zákonného podkladu pro jednotnou kontrolu, vzniknou nám jisté rozpory a diference v názorech. Strana demokratická je pro jednotnou kontrolu, ale za daného stavu věci lze této kontroly dosáhnouti jen tím způsobem, že se provádí sice podle různých předpisů, ale podle jednotných zásad a směrnic. Definitivní rozhodnutí přinese teprve nová zákonná úprava, která by se dohodou neměla prejudikovati.

Předseda vlády Zd. Fierlinger považuje podřízenost předsedy NKD za žádoucí také s ohledem na špatné zkušenosti, které má s ním předseda NÚKÚ. Dr. J. Lettrich uvádí, že by se věc mohla také formulovati opačně. Ministr J. Bečko upozorňuje, že zásada o přímé podřízenosti stanovená v čl. III, odst. 2, větě první je poněkud zeslabena ustanovením poslední věty tohoto odstavce, které praví, že se oba kontrolní orgány řídí při výkonu kontroly platnými právními předpisy, tedy na Slovensku předpisy slovenskými. Náměstek J. Ursíny nesdílí tento názor. Předseda vlády Zd. Fierlinger poznamenává, že právě z NKD na Slovensku pochází úžasná opozice. Zdá se, že jeho předseda má značné autonomistické tendence. Dr. J. Lettrich to popírá s tím, že je naopak dobrým Čechoslovákem.

Náměstek msgr. dr. J. Šrámek se přimlouvá za dosavadní text, neboť bude při různých zákonech docházeti k názorovým diferencím a musí zde býti určitá autorita. Náměstek K. Gottwald myslí, že by právě slovenští politikové měli trvat na přesné formulaci této podřízenosti, jinak vznikne dojem, že se kontroly bojí a že se jí chtějí vyhnouti. Předseda vlády Zd. Fierlinger k tomu dodává, že Slovákům silně doporučuje změnu v personálním obsazení kontrolní služby na Slovensku. Dr. J. Lettrich dává na uvážení, zda se tato změna nedoporučuje u NÚKÚ. Předseda vlády Zd. Fierlinger zdůrazňuje, že předseda NÚKÚ dělá své věci velice dobře, má bohaté zkušenosti a je jistě pravým mužem na pravém místě. Dr. J. Lettrich opakuje, že uspokojivé řešení bude možné teprve, až bude vydán zákon o jednotné kontrolní službě. Dr. Jozef Brůha zastává stanovisko, že by se z politických a psychologických důvodů doporučovalo, kdyby se místo o podřízenosti mluvilo o odpovědnosti, na druhé straně však uznává, že by měla býti jednotná kontrola státního hospodářství. Konečně dospívá k dohodě, podle níž se v čl. III, odst. 2 z podnětu zástupců Demokratické strany vsunují ve druhém řádku za slova „předsedovi Nejvyššího účetního kontrolního úřadu“ slova „jako jeho zástupce na Slovensku“.

Čte se čl. IV dohody, načež náměstek J. Ursíny apostrofuje přednostu legislativního odboru ÚPV vzhledem k rozmluvě, kterou měl s ním o prv-

ním odstavci tohoto článku po poslední schůzi Národní fronty. Dr. P. Körbel vysvětluje, že šlo o to, aby vláda neměla, jak se toho obával náměstek J. Ursíny, možnost navrhnouti jmenování bez součinnosti slovenských činitelů. Domnívá se, že by se tu text prvního odstavce mohl doplniti slovy „a to na podkladě návrhu resortního ministra učiněného podle návrhu sboru pověřenců“. Když náměstek J. Ursíny vyslovuje názor, že podle jednání v poslední schůzi tento odstavec měl vůbec odpadnouti a mělo zůstatí při úpravě podle protokolu ze dne 11. dubna 1946, vysvětluje dr. P. Körbel, že tomu tak není, poněvadž podle tohoto protokolu neměl resortní ministr na jmenování vůbec žádnou ingerenci, což by odporovalo nynější formulaci dohody v čl. II, kde ve věcech celostátních pověřenec je odpověden příslušnému ministrovi. Mimo to může vláda činiti usnesení jen na podkladě návrhu některého svého člena, resp. každý návrh, který se činí ve vládě, musí býti zastupován některým členem vlády. Je samozřejmé, že resortní ministr nebude moci odmítnouti návrh sboru pověřenců, nýbrž bude povinen jej předložití vládě. Přitom bude míti ovšem právo se k němu vyjádřiti. Nebylo by účelné, aby se návrh sboru pověřenců dostal nejprve do vlády a že by se tam resortní ministr o něm dověděl. To by bylo v rozporu s ústavně právními poměry a znamenalo by to snižování ministra jako člena vlády v poměru ke sboru pověřenců.

Dr. F. Hodža myslí, že tu jde spíše o technickou otázku a že bude věcí Úřadu předsednictva vlády, jak postup zařídí, zejména zda bude posílati tyto návrhy nejdříve resortnímu ministrovi k vyjádření. Ministr V. Nosek sdílí tento názor, přičemž upozorňuje, že vláda bude musiti postupovati podobně jako při jmenování v českých zemích. Dá spisy personálnímu komitétu, resp. příslušnému ministrovi, který věc předloží personálnímu komitétu a pak se dostane do vlády. Dr. J. Lettrich, náměstek J. Ursíny a dr. F. Hodža považují takový postup za správný s tím, že jde o interní opatření vlády.

Náměstek prof. dr. J. Stránský upozorňuje, že ministr nesmí býti za žádných okolností vyřazen a nesmí býti ani odkázán na to, zda mu vláda věc skutečně pošle nebo nikoliv. Ministr konzist. rada P. Fr. Hála je téhož názoru a náměstek prof. dr. J. Stránský dodává ještě, že ve vládě musí návrhy hájiti jednotlivý ministr, neboť nemůže je hájiti personální komitét ministrů. Dr. J. Lettrich myslí, že by se první odstavec tohoto článku měl prostě vynechati a doporučuje, abychom se vrátili k protokolu z 11. dubna 1946. Předseda vlády Zd. Fierlinger to nepovažuje za možné, neboť protokol za dnešního stavu již nevyhovuje. Dr. J. Lettrich uvádí, že jde o to,

abychom se nevrátili k nešťastné personální politice, kterou jsme měli před válkou a která na Slovensku dělala tak zlou krev.

Předseda vlády Zd. Fierlinger odpovídá, že to je naprosto vyloučeno, neboť žádnému Čechovi nejde o to, aby se na Slovensko dostali Češi proti vůli Slováků nebo aby Slováci byli vyřazeni ze spolupráce. Je jasné, že na Slovensko půjde Čech, jen budou-li slovenští činitelé s tím souhlasit a že na druhé straně vláda bude jmenovati na Slovensku jen ty Slováky, s nimiž budou souhlasit slovenští činitelé. Náměstek msgre dr. J. Šrámek upozorňuje, že ovšem s takovým jmenováním musí také souhlasit vláda, takže tu musí být oboustranný souhlas. Náměstek J. Ursíny se dotazuje, co bude platit, kdyby vláda nesouhlasila. Předseda vlády Zd. Fierlinger myslí, že se v takovém případě věc musí politicky dohodnouti.

Generální sekretář KSS Štefan Bašťovanský se pozastavuje nad tím, že návrhy sboru pověřenců mají jít podle názoru dr. J. Lettricha ve smyslu protokolu ze dne 11. dubna 1946 zase přes předsednictvo SNR. Zastává stanovisko, že tu jde o věc moci výkonné, kdežto Slovenská národní rada je orgánem zákonodárným. Ministr dr. H. Ripka se připojuje k této námitce. Dr. J. Lettrich vysvětluje, že veškerý styk slovenských orgánů s Prahou má jít přes Slovenskou národní radu.

Generální sekretář strany lidové dr. Klímek má pochybnosti, zda se právo vlády vrátiti jmenovací návrh má omeziti na případy, kde je v rozporu s jednotnou personální politikou. Předseda vlády Zd. Fierlinger vysvětluje, že to je velice široký pojem, neboť z hlediska jednotné personální politiky musí každý kandidát vykazovati kvalifikaci, spolehlivost, věk a jiné předepsané podmínky, jmenování musí se pohybovati v rámci celostátní systemizace a tak podobně. Ministři dr. H. Ripka a J. Ďuriš se zajímají o to, jaký bude praktický postup, vrátí-li vláda konkrétní návrh předsednictvu SNR. Kdo rozhodne o námitce? Tuto otázku dává též náměstek msgre dr. J. Šrámek. Dr. J. Lettrich odpovídá, že předsednictvo SNR věc postoupí sboru pověřenců a že jde jen o to, aby se styk s Prahou děl na jedné koleji a nikoliv na různých kolejích. Předseda vlády Zd. Fierlinger chápe, že dr. J. Lettrichovi jde o to, aby SNR vystupovala i v této věci jako reprezentativní orgán Slovenska.

Ministr J. Ďuriš se obává, že tento postup může vésti k značným státně politickým komplikacím. Budou-li partnery vláda a sbor pověřenců, půjde o dva orgány výkonné moci, z nichž jeden je odpověden druhému. Mezi nimi se názorové diference poměrně snadno vyřídí. Horší by byla situace, kdyby vláda stála v těchto věcech proti SNR, tj. proti zákonodárnému sboru, tu by mohly vzniknouti vážné rozpory, které by se pohybovaly na staré linii vleklých národních sporů.

Náměstek msgre dr. J. Šrámek vyslovuje též obavu, že se zprostředkující působností předsednictva SNR řízení jen zbytečně komplikuje a že jednotlivá věc může tím trvati podstatně déle. Táže se, jaký bude praktický postup, kdyby vláda namítala, že navržený není státně spolehlivý. Předseda vlády Zd. Fierlinger poukazuje na to, že otázka státní spolehlivosti je rozhodně otázkou jednotné personální politiky, neboť bez státní spolehlivosti nesmí býti nikdo jmenován. Náměstek J. Ursíny a dr. J. Lettrich projevují souhlas s tímto výkladem.

Ministr V. Nosek upozorňuje obdobně jako ministr J. Ďuriš na nebezpečí, že by se vláda mohla dostat do rozporů se Slovenskou národní radou, která je na Slovensku zákonodárným sborem. To by bylo stejně nežádoucí, jako kdyby se dostala do rozporu s Národním shromážděním. Generální sekretář Štefan Bašťovanský poukazuje na dohodu, k níž došlo na Slovensku a podle níž si Slovenská národní rada a sbor pověřenců rozdělily kompetenci, a to tak, že Slovenská národní rada je zákonodárným orgánem a sbor pověřenců orgánem výkonným. Nebylo by proto účelné, aby si nyní Slovenská národní rada a její předsednictvo zase osobovaly výkonnou pravomoc. Podle praxe se skutečně stává a je vlastně pravidlem, že předsednictvo Slovenské národní rady projednává meritorně jmenovací návrhy a nemůže býti cílem této dohody, aby se tato praxe udržovala i nadále.

Dr. F. Hodža hájí naproti tomu zásadu, že Slovenská národní rada je nadřízena sboru pověřenců a že proto může vykonávati vliv i na personální agendu. Dr. J. Lettrich k tomu dodává, že přece jde jen o zatímní a provizorní úpravu, která má platiti pouze do vydání ústavy.

Náměstek prof. dr. J. Stránský myslí, že se na to musí brát zřetel a že je třeba si uvědomiti, že podle ústavy dojde k jiné úpravě. Tato úprava bude míti podle řečnickova názoru spíše negativní formu potud, že se učiní zákonodárne opatření, aby se na Slovensko nemohl dostat český úředník bez souhlasu slovenských činitelů. Tento souhlas bude dáván nějakým autonomním orgánem, který nebude závislý na vládě. Na druhé straně je ovšem jasné, že v českých zemích není vláda vázána při svých rozhodnutích o personálních věcech souhlasem nebo návrhem jiných orgánů, ani samosprávných. Když ministr V. Nosek uvádí, že samosprávné orgány dělají jmenovací návrhy, namítá náměstek prof. dr. J. Stránský, že tyto návrhy nejsou závazné. Naproti tomu bude vláda při jmenování slovenských úředníků a při návrzích stran takových úředníků pro prezidenta republiky vázána na návrhy slovenských činitelů, konkrétně sbor pověřenců, což řečník pociťuje jako nesprávnost vůči vládě. Může se s tímto dočasným stavem smířiti jen s ohledem na to, že jde o provizorium.

Ministr J. Ďuriš se zajímá o to, jak si bude počínati předsednictvo SNR, nebude-li souhlasit s nějakým návrhem sboru pověřenců. Předseda dr. J. Lettrich odpovídá, že to ukáže praxe a že to nepatří do rámce dohody. Tyto věci se vyřídí popřípadě i telefonicky. Náměstek msgre dr. J. Šrámek se dotazuje, kdo určuje jednotnou personální politiku v republice, zda je to politika vlády. Předseda vlády Zd. Fierlinger odpovídá, že je to samozřejmě, že vláda musí stanovit všechny podmínky stran systemizace, kvalifikace, spolehlivosti, trvání služby a jiných rozhodujících okolností. Náměstek J. Ursíny a dr. J. Lettrich souhlasí s tímto názorem.

Ministr dr. H. Ripka se pak dotazuje, zda je jasné, že někdo, kdo dnes dá souhlas k nějakému řešení v projednávané dohodě, nebude tímto souhlasem vázán, až se bude jednat o definitivní ústavě. Náměstek J. Ursíny, dr. Jozef Lettrich a dr. F. Hodža konstatují, že je to samozřejmě, neboť dohoda má být jen dočasným řešením. Totéž stanovisko zastává i náměstek msgre dr. J. Šrámek.

Předseda vlády Zd. Fierlinger nadhazuje otázku, zda se dohoda má popřípadě vtělit do ústavního zákona. Náměstek K. Gottwald to nepovažuje za účelné. Ministr dr. H. Ripka poznamenává, že teprve zkušenosti ukáží, zda stanovisko hájené dnes zástupci Demokratické strany je správné či nikoliv. Odchýlí-li se při jednání o ústavě někdo z účastníků dnešní dohody od úpravy, s níž dnes souhlasí, nesmí se mu to vytýkati. Dr. J. Lettrich to považuje za samozřejmé, nemá však námitek proti tomu, aby se to výslovně vyjádřilo v dohodě. Náměstek prof. dr. J. Stránský je proti tomu, poněvadž by to snižovalo význam dohody, která je hodnotným příspěvkem na cestě k definitivnímu ústavně právnímu řešení. Ministr dr. H. Ripka je v podstatě téhož názoru s tím, že dohoda toto řešení určitě urychlí a usnadní. Proto také nenavrhuje, aby se jím uplatněná výhrada, s níž všichni přítomní souhlasili, pojala do dohody, nýbrž stačí mu, je-li o této věci jasno. Náměstek J. Ursíny uvádí, že se to může jednomyslně konstatovati a náměstek msgre dr. J. Šrámek žádá, aby se tak stalo v zápise.

Po výměně názorů formuluje se výsledek jednání tak, že se k čl. IV, odst. 1 připojují tyto dvě věty: „Vláda předkládá svůj návrh prezidentu republiky podle návrhu sboru pověřenců, předloženého předsednictvem Slovenské národní rady. Vláda vrátí návrh předsednictvu Slovenské národní rady, je-li v rozporu s jednotnou personální politikou v republice.“ Přitom se konstatuje ve smyslu hořejší debaty, že vláda bude přirozeně oprávněna, aby po dojití návrhu sboru pověřenců tento návrh postoupila resortnímu ministrovi za účelem jeho přezkoumání, že ministr návrh pak předloží personálnímu komitétu ministrů a na podkladě jednání v tomto

komitétu vláda pak návrh projedná, přičemž jej bude zastupovati ve vládě resortní ministr.

Čte se čl. V dohody, načež dr. J. Lettrich žádá malé doplnění a změnu. Zřejmě nedopatřením vypadla při opisování slova „ode dne voleb“, jimiž se lhůty stanovené v tomto článku vymezují. Jelikož při posledním jednání bylo mezi stranami shody o tom, že se z praktických důvodů obnovení SNR a národních výborů na Slovensku má státi podle nařízení Slovenské národní rady, měl by se tento článek také podle toho doplniti. Předseda vlády Zd. Fierlinger má za to, že zejména proti druhé změně není námitek. Náměstek msgre dr. J. Šrámek připomíná, že ministři Demokratické strany žádali právě ve vládě, aby se její nařízení o obnovení národních výborů na podkladě výsledků voleb do Ústavodárneho národního shromáždění vztahovalo též na Slovensko. Náměstek J. Ursíny k tomu připomíná, že se to neuskutečnilo. Náměstek msgre dr. J. Šrámek odpovídá, že tím není řečeno, že by se to nemohlo ještě státi.

Dr. F. Hodža přiznává, že jde o otázku vnitřní správy, která by se vlastně měla řešiti podle dohody z 2. června 1945 celostátním zákonem. Na druhé straně bylo však konstatováno, že zvláštní potřeby Slovenska vyžadují odchýlného řešení, a proto při posledním jednání všichni řečníci vyslovili souhlas s tím, aby se výjimečně tato věc upravila nařízením SNR. Toto nařízení je již vypracováno a pohybuje se v podstatě na linii celostátního vládního nařízení, ale jsou tam určitá zvláštní ustanovení podle slovenských potřeb.

Náměstek K. Gottwald opakuje, že nemá proti této formě úpravy námitek, přijde-li toto nařízení před vydáním do vlády ve smyslu čl. I dnešní dohody. Stejný požadavek vyslovuje poslanec R. Slánský. Dr. J. Lettrich poznamenává, že vlastně doufal, že to nebude nutné, jelikož o věci je dohoda ve slovenské Národní frontě. Náměstek K. Gottwald trvá však na tomto postupu a ujišťuje přítomné, stejně tak jako náměstek V. Široký, že se věc ve vládě nezdrží.

Poté se schvaluje po poznámkách náměstka msgre dr. J. Šrámka doplnění čl. V v tom smyslu, že se za slovem „provede“ ve druhém řádku vsunují slova „nařízením Slovenské národní rady“ a na konci se připojí slova „ode dne těchto voleb“.

Ministr dr. H. Ripka se poté vrací k čl. II, odst. 2 a 4 [a] vyslovuje obavu, že ministr nebude mít vůbec žádnou ingerenci v těch věcech, kde sbor pověřenců a pověřenci vykonávají výkonnou moc na Slovensku v rámci normotvorné pravomoci Slovenské národní rady. Doporučuje, aby se přitom stanovila přiměřená kontrolní a dozorcí pravomoc ministrova. Dr. J. Lettrich

poukazuje na to, že půjde často jen o zcela podřadné věci, např. o věci statistické nebo pod. Ministr J. Ďuriš sdílí obavy ministra dr. H. Ripky.

Náměstek K. Gottwald dává na uvážení, zda by se v odstavci 2 neměla prostě škrtnouti slova „ve smyslu předchozích ustanovení“ a v odstavci 4 slova „jako výkon orgánů podle ustanovení odstavce 1“. Náměstek J. Ursíny a dr. J. Lettrich prohlašují, že by s tím nemohli nikdy souhlasit. Ministr J. Ďuriš zastává stanovisko, že i v těch věcech, které jsou jen slovenské, měl by mít ministr právo kontrolní a právo na pravidelné a podrobné informace, neboť jen tak bude moci posoudit, zda se tyto věci řeší v celostátním zájmu a v souladu s celostátní politikou. Ministr V. Majer se domnívá, že by se mohlo dosáhnouti žádoucího účinku, kdyby se v čl. II, odst. 4 ve druhé větě škrtnla slova „při tom“.

Předseda vlády Zd. Fierlinger dává na uvážení, zda by text nemohl zůstat nezměněn. Ministr J. Ďuriš zdůrazňuje, že jde o velice závažnou věc, neboť ministr musí mít možnost posoudit ve svém resortu všechno z hlediska celostátní politiky. Dr. J. Lettrich konstatuje, že k tomu bude mít právo podle čl. II, odst. 1, neboť může vykonávat svoji pravomoc na Slovensku též přímo orgány svého úřadu. Po dalších poznámkách poslance R. Slánského, který se pokouší o formulaci, dr. J. Lettricha, který uvádí příklady, kde slovenské orgány budou řešit věci čistě místního významu a ministra J. Ďuriše, který poukazuje na to, že i zdánlivě čistě slovenská věc může mít značný význam pro provádění celostátní vládní politiky, konstatuje ministr konzist. rada P. Fr. Hála, že na Slovensku nevládne toho času žádný ministr, ani ministr – Slovák. Náměstek J. Ursíny poznamenává, že účelem této dohody je právě, aby se poměry změnily. Předseda vlády Zd. Fierlinger uvádí, že naproti tomu v českých zemích vládnou plně i slovenští ministři.

Ministr V. Majer se zmiňuje o tom, že pověřenectvo pro výživu a zásobování mu předkládá k informaci také vyhlášky ve věcech slovenských a že se v tomto smyslu spolupráce vyvíjí uspokojivě. Domnívá se, že se má postupovat obdobně ve všech věcech a ve všech resortech. Ministr J. Ďuriš k tomu dodává, že ministr má přirozeně zájem na tom, aby se mohl přesvědčit o všech agendách spadajících do jeho resortu, což platí v poměru k jednotlivé obci resp. okresu, a to tím spíše musí platit v poměru k celému Slovensku.

Předseda vlády Zd. Fierlinger uzavírá debatu konstatováním, že bude záležet na tom, v jakém duchu se nová doplňující dohoda bude praktikovat. Doporučuje znovu, aby se na schváleném textu nic nezměnilo a aby se dohoda prováděla loajálně ve smyslu právě vykonané rozpravy. Zjišťuje

poté, že nikdo nemá dalších návrhů a že tedy z tohoto hlediska nemá dojít ke změně dohody. Dodává však, že právě došel návrh od Nejvyššího správního soudu, aby se pamatovalo také na soudní ochranu ve správních věcech. Navrhuje se toto ustanovení:

„Soudní ochranu ve správních věcech poskytuje pro celé území státní Nejvyšší správní soud v Praze; oddělení tohoto soudu v Bratislavě je příslušné v případech, v nichž rozhodl v poslední stolici některý správní úřad nebo orgán na území Slovenska.

Ve společných věcech, jde-li o stížnost podanou na Slovensku, musí být alespoň polovina přisedících senátů Slováci.“

Dr. J. Lettrich je proti doplnění dohody, neboť jde o složitou problematiku, která by musela být zkoumána. Předseda vlády Zd. Fierlinger dává na uvážení, zda by se dohoda nemohla asi po měsíci zase doplnit. Mezitím bude již působiti zvláštní odborná unifikační komise právníků a předseda vlády doporučuje, aby se dnešní schůze usnesla, že Úřad předsednictva vlády má s urychlením vypracovati v dohodě s příslušnými slovenskými činiteli návrh na složení této unifikační komise a předložit tento návrh vládě, která o něm pak rozhodne, čímž se zjednájí předpoklady, aby komise mohla působiti co nejdříve. Přítomní projevují souhlas s tímto návrhem.

Ministr V. Nosek připomíná poté, že se má nyní ještě učiniti opatření, podle něhož se za společnou věc ve smyslu čl. II dohody z 2. června 1945 prohlašuje též organizace vnitřní správy, tj. národní výbory, reforma organizace vnitřní správy, finanční hospodářství svazků územní samosprávy atd. Dr. J. Lettrich projevuje zásadní souhlas s tím, aby se shoda o té věci konstatovala ve zvláštním dodatkovém protokolu, je však proti podrobnému výpočtu problémů, neboť zastává stanovisko, že se celostátně mají řešit jen věci zásadní. Dochází pak k dohodě, podle níž se v dodatkovém protokolu má konstatovati v souvislosti s podpisováním dohody, že mezi společné věci ve smyslu čl. II dohody z 2. června 1945 náleží též organizace vnitřní správy.

Předseda vlády Zd. Fierlinger se vrací poté ještě k námětu Nejvyššího správního soudu a myslí, že by se měl vypracovati návrh příslušného zákona, jímž se sjednotí správní soudnictví. Obdobného zákona bude třeba pro Nejvyšší soud. Ministr V. Nosek myslí, že tam je věc již upravena dohodou, ale dr. J. Lettrich vysvětluje, že tato dohoda plně nevyhovuje a nemůže být bez normativní úpravy uspokojivá. Mimo to bude ovšem také třeba vydati s urychlením zákon o sjednocení kontrolní služby. Činí se poté usnesení, podle něhož vláda má uložit ministrům vnitřní a sprá-

vedlnosti a požádati předsedu Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, aby s urychlením vypracovali návrhy zákonů o sjednocení působnosti jednotných nejvyšších soudních tribunálů a o organizaci jednotné moderní kontrolní služby.

V závěru schůze vyslovuje náměstek K. Gottwald naději, že takto dosažená dohoda bude také loajálně plněna bez jakýchkoliv výhrad a zadních myšlenek, neboť jen tak může dohoda splnit účel, jemuž má sloužiti.

Předseda vlády Zd. Fierlinger žádá poté přítomné, aby setrvali ještě několik minut v zasedací síni tak, aby mohli podepsati čistopis dohody a dodatkového protokolu. Podepisování se provádí a předseda vlády končí schůzi ve 13.30 hod.

Text schválené dohody a schváleného dodatkového protokolu se připojují jako přílohy B) a C)² tohoto zápisu.

Zapsal:
Dr. P. Körbel

SÚA, A ÚML, f. ÚV NF, neinv. – Strojopis, 14 s.

¹ Příloha A chybí, jde o upravenou verzi návrhu dohody z 24. června. Zde jako příloha dok. č. 21.

² Přílohy B, C chybějí. Zde jsou obsaženy v dok. č. 23.

23

1946, 27. červen, Praha. – Dohoda představitelů politických stran, sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, doplňující a pozměňující dohodu mezi vládou ČSR a předsednictvem SNR ze dne 2. 6. 1945 a protokol o jednání ze dne 11. 4. 1946 (třetí pražská dohoda).

Třetí [pražská] dohoda
z 27. června 1946

Představitelé politických stran, sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků, vycházejíce z dosavadních zkušeností, dospěli shodně k závěru, že v zájmu úspěšného pokračování na díle výstavby republiky a zvláště v zájmu co nejrychlejšího vyrovnání hospodářské a sociální úrovně Slovenska a českých zemí, jakož v zájmu upevnění státní jednoty, je nutno doplniti a částečně pozměnit dohodu mezi vládou Československé republiky a předsednictvem Slovenské národní rady ze dne 2. června 1945, doplněnou podle protokolu o jednání ze dne 11. dubna 1946.

Proto představitelé politických stran, sdružených v české Národní frontě z jedné strany, a představitelé politických stran, sdružených ve slovenské Národní frontě z druhé strany, se usnesli na tom, že doporučí vládě, aby se usnesla na těchto doplňcích a změnách z 2. června 1945 a protokolu z 11. dubna 1946.

Čl. I

Úprava moci zákonodárné

1. Slovenská národní rada vykonává na Slovensku v mezích příslušných celostátních zákonů, zejména podle čl. I odst. 3 a 4 ústavního zákona ze dne 11. dubna 1946, č. 65 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění, zákonodárnou moc formou nařízení ve věcech, které nebyly dohodou z 2. června 1945 vyhrazeny Národnímu shromáždění. Všechny návrhy nařízení, které mají býti projednány v plenární schůzi Slovenské národní rady, musí býti alespoň dva týdny před schůzí Slovenské národní rady předloženy vládě, která ve schůzi – k níž slovenští členové budou pozváni se zvláštním upozorněním na tento bod programu – rozhodne, zda osnova neupravuje věc celostátní povahy podle dohody z 2. června 1945. Nevyjádří-li se vláda do dvou týdnů, Slovenská národní rada osnovu nařízení projedná. Oznámí-li vláda nejpozději do této plenární schůze Slovenské národní rady, že osnova upravuje věc, která nepatří do kompetence Slovenské národní rady, nebo že řeší otázku v rozporu s vládním programem nebo platným zákonem, nemůže tato osnova býti předmětem jednání v plenární schůzi Slovenské národní rady. Má-li předsednictvo Slovenské národní rady námitky proti rozhodnutí vlády, rozhodne o věci rozhodčí sbor, složený z předsedy Ústavodárného národního shromáždění, všech členů předsednictva vlády a z předsedy Slovenské národní rady.

2. Hodlá-li se Slovenská národní rada usnésti na věcných změnách návrhu, proti němuž vláda nepodala námitky, je předsednictvo Slovenské národní rady povinno předložiti text navržených změn vládě. V takovém případě se postupuje podle odstavce 1.

3. Vláda zřídí při Úřadu předsednictva vlády zvláštní odbornou unifikáční komisi právníků, která s urychlením přezkoumá všechny předpisy vydané po osvobození Slovenskou národní radou a jejím předsednictvem, předloží vládě podle naléhavosti věci za účelem sjednocení právního řádu potřebné návrhy na vydání příslušných celostátních zákonů, popřípadě na rozšíření účinnosti příslušných norem vydaných pro země české, nebo na vydání příslušných nařízení Slovenskou národní radou. Usnese-li se vláda na podkladě takového návrhu na tom, že je třeba vydati nařízení Slovenské národní rady, bude SNR povinna je vydati ve lhůtě vládou stanovené.

4. Zvláštní odborná unifikační komise právníků nastupuje na místo koordinačního orgánu při Úřadu předsednictva vlády, který měl být zřízen podle č. III protokolu ze dne 11. dubna 1946.

Čl. II

Úprava moci výkonné

1. Výkonnou moc na Slovensku v rámci normotvorné pravomoci Slovenské národní rady podle čl. I vykonává sbor pověřenců, popřípadě jednotliví pověřenci, kteří jsou odpovědni za její výkon Slovenské národní radě. V ostatních věcech má výkonnou moc na Slovensku vláda, popřípadě jednotliví ministři, přičemž jako výkonné orgány působí zásadně pověřenci a jejich úřady; ministr je však oprávněn vykonávat svoji pravomoc na Slovensku též přímo orgány svého úřadu s vědomím příslušného pověřence. Pokud dosud vydaná nařízení Slovenské národní rady upravila věci, které nepatří do kompetence Slovenské národní rady, má výkonnou moc vláda, popřípadě příslušní ministři.

2. Sbor pověřenců je odpověden vládě ve smyslu předchozích ustanovení. Jeho předsedu a ostatní členy jmenuje po předchozím schválení předsednictvo Slovenské národní rady. Všichni členové sboru pověřenců vykonávají slib do rukou předsedy vlády.

3. Vláda může zastavit výkon usnesení sboru pověřenců, překročí-li svým obsahem jeho pravomoc nebo zavádí-li opatření, která jsou v rozporu s celostátními opatřeními v příslušném oboru.

4. Pověřenec jako výkonný orgán podle ustanovení odstavce 1, věty druhé odpovídá příslušnému ministrovi, řídí se jeho rozhodnutími a směrnicemi, podává ministrovi zprávy o činnosti svého úřadu a předkládá mu na požádání spisy. Ministr může si přitom vyhradit schválení vyhlášek, výnosů a všeobecných vnitřních směrnic, vydávaných příslušným pověřencem. Všeobecné vyhlášky ve věcech celostátních vydává ministr po vyjádření příslušného pověřence, které musí být podáno v přiměřené lhůtě podle povahy věci.

Čl. III

Úprava kontroly státního hospodářství

1. Jednotnou kontrolu státního hospodářství provádí na celém státním území Nejvyšší kontrolní úřad v Praze, jehož výkonným orgánem na Slovensku je Nejvyšší kontrolní dvůr v Bratislavě. Nejvyšší kontrolní úřad je však oprávněn vykonávat svou pravomoc na Slovensku též přímo svými orgány s vědomím předsedy Nejvyššího kontrolního dvora.

2. Předseda Nejvyššího kontrolního dvora je přímo podřízen předsedovi Nejvyššího kontrolního úřadu jako jeho zástupce na Slovensku, řídí

se jeho pokyny a směrnicemi, podává mu zprávu o činnosti svého úřadu a předkládá mu na požádání spisy. Ve věcech působnosti Slovenské národní rady je předseda Nejvyššího kontrolního dvora odpověden též Slovenské národní radě. Nejvyšší účetní kontrolní úřad a Nejvyšší kontrolní dvůr jako jeho výkonný orgán se řídí při výkonu kontroly platnými právními předpisy.

Čl. IV

Jmenování státních zaměstnanců

1. Vysokoškolské profesory, státní úředníky a soudce na Slovensku jmenuje podle ústavní listiny na návrh vlády prezident republiky. Vláda předkládá svůj návrh prezidentu republiky podle návrhu sboru pověřenců, předloženého předsednictvem Slovenské národní rady. Vláda vrátí návrh předsednictvu Slovenské národní rady, je-li v rozporu s jednotnou personální politikou v republice.

2. Zaměstnance, které v zemích České a Moravskoslezské jmenuje vláda, jmenuje na Slovensku po předběžném schválení vlády sbor pověřenců.

3. Zaměstnance, které v zemích České a Moravskoslezské jmenuje ministr, jmenuje na Slovensku pověřenec a oznámí toto jmenování příslušnému ministrovi.

Čl. V

Obnovení Slovenské národní rady a národních výborů na Slovensku

Obnovení na podkladě výsledků voleb do Ústavodárného národního shromáždění se provede nařízením Slovenské národní rady, pokud jde o Slovenskou národní radu do dvou měsíců, pokud jde o okresní národní výbory do tří měsíců, a pokud jde o místní národní výbory do čtyř měsíců ode dne těchto voleb.

V Praze dne 27. června 1946

Dodatkový protokol k dohodě z 27. června 1946

Při podpisování této dohody bylo shodně konstatováno, že mezi společné věci ve smyslu čl. II dohody z 2. června 1945 náleží též organizace vnitřní správy.

V Praze dne 27. června 1946

Knihovna FS ČSFR, SNR – tisk č. 200, 1946, sign. D 2599. – Za textem rukopisný podpis písařky; cyklostylová kopie strojopisu, 5 s.

1946, 11. červenec, Praha. – Ministerstvo vnitra ČSR Úřadu předsednictva vlády ČSR. Žádost o zpracování návrhů na rozřídění agendy v jednotlivých resortech podle kompetencí ústředních a slovenských orgánů. Příloha: referát J. Hoffmanna o novém politickém uspořádání některých ústavních otázek, přednesený na meziresortní schůzi 9. července na ministerstvu vnitra.

Ministerstvo vnitra
Č. A-1120-11/7-46/1

V Praze dne 11. července 1946

Kanceláři prezidenta republiky
Úřadu předsednictva vlády
všem ministerstvům

Nejvyššímu účetnímu kontrolnímu úřadu

Nejvyššímu úřadu cenovému

Státnímu úřadu statistickému

Státnímu úřadu plánovacímu

Předmět: Nové politické uspořádání otázky slovenské

Přílohy: 20

Na podkladě usnesení meziresortní schůze, konané v ministerstvu vnitra dne 9. července t.r., zasílá se otisk referátu na schůzi předneseného.

Zároveň se připomíná, že ve smyslu usnesení této schůze má být i ve všech resortech provedeno urychleně zkusmo rozřídění agendy na agendu centrálně spravovanou a na agendu spravovanou na Slovensku decentralizovaně, ve smyslu čl. II, odst. 1 posledního politického uspořádání, jež se v opise rovněž příkládá.

Vzhledem na velký význam toho, aby nové uspořádání co nejdříve bylo prakticky prováděno, svolává se současně na den 19. července t.r.

pokračování porady z 9. července t.r. Porada koná se v zasedací síni ministerstva vnitra v Praze VII, v 10 hod.

Na poradu bylo by přinést shora uvedené resortní elaboráty o rozřídění agendy a připravit případné dotazy a návrhy všeobecného významu.

Souhlasí se schváleným návrhem

Za ministra:

Přednosta výpravny
Dr. Hoffmann v.r.

Nové politické uspořádání některých ústavních otázek
z hlediska problému slovenského

Dne 28. června 1946 došlo ve vládě k politickému aktu velikého dosahu pro ústavní rozvoj našeho státu a pro prozatímní uspořádání některých ústavních otázek až do vydání nové ústavy.

K objasnění dosahu této události a změn jí přivoděných nutno si stručně ujasnit dosavadní vývoj ústavních poměrů u nás po osvobození našeho státu a dnešní stav v tom směru, který patrně zůstane zachován až do vydání nové ústavy.

Ústavní struktura našeho státu dnes, jak vyplývá z ústavní listiny z roku 1920 a z dalších ústavních předpisů – zejména z ústavního dekretu č. 1/1945 Sb. o nové organizaci vlády a ministerstev a z ústavního zákona č. 65/1946 Sb. o Ústavodárném národním shromáždění – představuje jednotný stát. Tato koncepce byla i politicky – a to i z úst slovenských činitelů – opětovně zdůrazňována.

I Slovenská národní rada, sbor pověřenců a pověřenci jsou ústavními orgány jednotné Československé republiky, jak se názorně podává i z jednotného státního rozpočtu. Stejně i soudy na Slovensku vynášejí rozsudky jménem republiky a úřednický i ostatní správní aparát na Slovensku jest aparátem státním.

Politický smysl poválečné úpravy otázky slovenské oproti poměrům předmnichovským tkví v tom, že místo koncepce jednotného národa československého uznávají se za nositele státní myšlenky dva samostatné národy ve smyslu etnickém, přičemž slabšímu z nich – Slovákům – zabezpečuje se ústavně i politicky přiměřený podíl na státní moci. Děje se tak jednak poměrnou účastí v ústředních ústavních orgánech – Národním shromáždění a vládě – s určitými zákonnými garancemi, jednak vybudováním zvláštních – čistě slovenských – ústavních orgánů, které jsou zapojeny do celého ústrojí státního. Toto zapojení je provedeno zatím jen politicky, a to politickou dohodou, usnesenou k návrhu českých a slovenských stran Národní fronty ve vládě dne 28. června 1946.

Toto poslední politické uspořádání, u jehož kolébky stála již nově se tvořící třetí vláda republiky, je pro ústavní vývoj státu neobyčejně významné. Jím došlo se teprve ke skloubení státního organismu, který až do té doby byl úplně uvolněn a vymykal se vůbec ústavně právním představám jednotného státu.

Dnešní úprava není jistě ještě zcela dokonalá. Jest tu politicky nevyřešené zejména postavení českých zemí v kontrastu k úpravě na Slovensku. To jest však již věcí nové ústavy.

Vycházíme-li z dosavadní ústavy jako ze základny v podstatě dosud platné a přihlížíme-li k novým ústavním normám i politickým úpravám, rýsuje se nám tento obraz ústavního uspořádání našeho státu:

Zákonodárnou moc pro celé území Československé republiky vykonává Národní shromáždění. Slovenské národní radě přísluší na Slovensku vydávati nařízení ve věcech, které nejsou vyhrazeny Národnímu shromáždění.

Z hlediska místní platnosti těchto norem nutno zdůrazniti, že zákony, usnesené Národním shromážděním, mohou se vztahovati buď na celé území státu, nebo jen na země české, případně jen na některou z nich nebo třeba také jen na Slovensko. Nařízení Slovenské [národní] rady mohou platiti jen na Slovensku.

Rozdělení normotvorné působnosti mezi Národní shromáždění a Slovenskou národní radou není tedy provedeno z hlediska místní platnosti normy, nýbrž z hlediska věcného jejího obsahu. Směrnicí jest tu obsah čl. II první politické dohody ve věci slovenské z 2. června 1945, jenž přešel i do právního řádu v důsledku ustanovení čl. I, odst. 3 a 4 ústavního zákona č. 65/1946 Sb. a byl reprodukován v příloze vyhlášky ministra vnitra č. 66/1946 Sb. S tímto obsahem musíme se podrobně seznámiti, ježto jest směrodatným nejen pro rozdělení působnosti v legislativě, nýbrž i pro uspořádání moci výkonné.

Podle čl. II uvedené první dohody prohlašují se určité právní a správní obory za „společné“. Tím jest zároveň negativně vymezen i rozsah samostatné slovenské pravomoci.

Úmyslně neužívám tu výrazu „autonomie“. Jednak je toto označení politicky diskreditováno událostmi z roku 1938, jednak je situace i právně zcela odlišná.

Tzv. Hlinkova ústava z roku 1938 vycházela z existence „Slovenské krajiny“ jako státoprávního subjektu, jemuž měla příslušet vlastní legislativa i vlastní administrativa, jež by byly vykonávány vlastními autonomními orgány a vlastním zemským správním aparátem. Hlinkův návrh počítal přirozeně v důsledku toho též se samostatným finančním hospodářstvím Slovenské země. Vzhledem k zamýšlené právní subjektivitě „Slovenské krajiny“ jevila se tu pravomoc jejích orgánů jako vlastní působnost „Slovenské krajiny“, odlišná od působnosti státu. Až na to, že nebyla tu na straně zemí českých vybudována obdobná státoprávní konstrukce a že vůbec celý Hlinkův návrh byl po stránce právní velmi nedokonalý, měla

tato úprava charakteristické znaky státního zřízení federativního s neobyčejně slabou ústřední mocí.

V našem státním zřízení, kde počítá se jen s právní subjektivitou státu, jsou ovšem všechny veřejné záležitosti – nepřihlížíme-li zatím pro zjednodušení obrazce k tzv. samosprávě – úkoly státu.

Tzv. samostatná pravomoc slovenská je tedy decentralizovaná moc státní. Ta okolnost, že v čele této samostatné výkonné moci na Slovensku stojí činitelé političtí a ne byrokratičtí, nesmí nás nijak másti. Jest to všeobecný vývoj v naší státní správě jako jeden z hlavních výsledků naší revoluce.

Politická dohoda, sankcionovaná vládou dne 28. června t.r., nezrušila žádoucí instituci, vytvořených slovenským povstáním v roce 1944 a dalším revolučním vývojem, zapojila je však organicky do stávajícího ústrojí státního a zabezpečila tu nezbytnou míru centralizace, bez níž nemůže existovati žádný spořádaný stát.

Ústavní zákon č. 65/1946 Sb., v němž byla ústavně zakotvena Slovenská národní rada, neupravil řešení kompetenčních sporů mezi Národním shromážděním a Slovenskou národní radou, k nimž by nutně musilo dojít, ježto dělítkem je – jak již bylo řečeno – věcná náplň normy, jež připouští různé výklady.

Činitelem, zabezpečujícím podle úpravy z 28. června 1946 ústřední legislativu před nekompetentními zásahy Slovenské národní rady, je vláda, resp. jako rekursní stolice zvláštní ústavní rozhodčí sbor, složený z nejvyšších funkcionářů ústavních orgánů (předsedy Národního shromáždění, předsednictva vlády a předsedy Slovenské národní rady).

V oboru moci vládní a výkonné byl již druhou politickou dohodou (z 11. dubna 1946) zabezpečen prezidentu republiky výkon všech jeho ústavních práv na celém území státním, právně mu stále příslušející, ale faktickými poměry dočasně na Slovensku omezený.

Třetí dohodou (schválenou ve vládě dne 28. června t.r.) byla pak ústavní pravomoc vlády a jednotlivých ministrů rozšířena konečně i fakticky na Slovensko. Právně byla tam ovšem již i dříve podložena. Tato pravomoc může býti vykonávána – stejně jako v zemích českých – buď přímo ústředními úřady nebo administrativním aparátem na Slovensku již vybudovaným a ústředním v jednotlivá pověřenectva.

Tato centralizovaná správa státní týká se ovšem jen části úkolů státní správy, kdežto druhá část je na Slovensku obstarávána – jak bylo již řečeno – na koleji decentralizace.

V čele této decentralizované státní správy stojí sbor pověřenců a jako jeho výkonné složky jednotliví pověřenci.

V oblasti centralizované správy státní je odpověden příslušný pověřenec přímo resortnímu ministru, takže situace je v hrubých rysech obdobná poměru předsedy zemského národního výboru vůči příslušnému ministru.

V oblasti decentralizované správy státní na Slovensku je naproti tomu jen kolektivní politická odpovědnost sboru pověřenců vůči celé vládě. Tohoto opatření bylo třeba vzhledem k ústavní odpovědnosti vlády za celý obor moci vládní a výkonné – ať je obstarávána prezidentem republiky, vládou či sborem pověřenců – vůči Národnímu shromáždění.

Tím jsem načrtl v hrubých rysech obraz uspořádání našeho státního ústrojí po úpravě z 28. června 1946. Z mého výkladu bylo patrné, že pro legislativní i administrativní praxi, jež má zásady této nové úpravy přivést k uplatnění, má velkou důležitost čl. II první politické dohody z 2. června 1945, vymezující rozsah tzv. „společných“ věcí. Jeho obsah byl – jak bylo již řečeno – na podkladě zmocnění ústavního zákona č. 65/1946 Sb. reprodukován v příloze vyhlášky ministra vnitra č. 66/1946 Sb. Tím došlo se tomuto výčtu právního podkladu.

Při jeho výkladu dlužno se pozastaviti u tří otázek.

Nejprve nutno zdůrazniti, že celý výčet, obsahující 20 bodů, má povahu výčtu příkladného. Není to výčet vyčerpávající. Plyne to nade vši pochybnost ze slova „jmenovitě“ v úvodní větě. Právní výklad takovýchto příkladných výčtů je takový, že těžiště leží ve všeobecné formulaci úvodní.

Následující výčet usměrňuje výklad všeobecné formulace. To, co je ve výčtu obsaženo, je podle závazného výkladu normotvorce samého obsaženo ve všeobecné formulaci. Může tam však býti obsaženo ještě daleko více, což teprve praktické provádění normy ukáže.

Ona všeobecná formulace, předcházející příkladný výčet společných věcí, zní: „Za společné považují se zásadní celostátní hospodářské, sociálně kulturní a administrativně politické věci“.

Ježto slovy „hospodářské, sociálně kulturní a administrativně politické věci“ jsou prakticky vyčerpány všechny úkoly státu, spočívá vlastně právní výklad této úvodní formulace ve výkladu slov „zásadní celostátní věci“.

U státu poměrně malé rozlohy, přibližně stejné úrovně hospodářské, sociální a kulturní, nebo o dosažení této stejné úrovně se snažícího, přichází skutečně jen v málo případech v úvahu potřeba partikulární úpravy nějaké otázky, odlišné v každé místní oblasti. I věci zdánlivě místní povahy mohou míti důležitý význam celostátní. Vezměme např. úpravu

svátků a památných dnů. Tu jde často o oblastně omezený citový vztah obyvatelstva k určité osobě z historie nebo náboženského života nebo k určité události. Kdybychom však připustili partikulární úpravu v tom směru v každé oblasti státu jinou, rozvrátili bychom chod železnic a pošt, který se musí díti ve stejnou dobu a ve stejném rozsahu po celém území státním, zkomplikovali bychom hospodářský život na celém území státním, probíhající jinak v dny pracovní a jinak v dny pracovního klidu, ztížil by se styk úřadů a soudů s občany a navzájem atd.

Jak patrné, vede nás slovo „celostátní“ k velmi širokému výkladu pojmu „společných věcí“. Korektivem je tu pak slovo „zásadní“, jež ovšem nevede k vyloučení určité záležitosti z kategorie věcí společných vůbec, nýbrž jen k omezení intenzity zásahu ústředních ústavních činitelů v určitém oboru.

Tím přiblížili jsme se k druhému problému výkladu uvedeného výčtu společných věcí.

V tomto výčtu, kterým vypočítává se rozsah působnosti Národního shromáždění, vyskytuje se dvojí formulace. Buďto se určitá záležitost přikazuje bez jakéhokoliv omezení do působnosti Národního shromáždění, nebo se Národnímu shromáždění přikazuje jen zásadní úprava určité záležitosti. Podle toho byla by zákonodárná činnost Národního shromáždění:

a) jednak detailní (body 1, 4, 5, částečně 6, dále 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, částečně 16 a konečně 17 a 18),

b) jednak rámcová (body 2, 3, částečně 6, dále 10, 14, částečně 16 a konečně 19).

Ve sféře, vymezené v bodech sub a) uvedených, nemá Slovenská národní rada vůbec žádné působnosti. Prováděcí nařízení k takovým zákonům může vydávati podle § 55 ústavní listiny jediné vláda.

Ve sféře, vymezené v bodech sub b) uvedených, může Slovenská národní rada vydávati nařízení jen v rámci úpravy celostátní. Poněvadž i na tyto zákony vztahuje se § 55 ústavní listiny o nařizovací moci vlády, bude věcí každé konkrétní normy, aby ve svých zmocňovacích ustanoveních rozlišila, kde je místo pro nařízení Slovenské národní rady a kde pro vládní nařízení. První bude na místě tam, kde bude možná, popřípadě i účelná detailní úprava podle oblastních potřeb, vládního nařízení bude naproti tomu třeba pro detailní úpravu otázek, jež musí býti řešeny v celém státě jednotně. Ježto pro země české nefunguje normotvorný sbor odpovídající Slovenské národní radě, dala by se pro ně detailní úprava v celém rozsahu vládním nařízením.

Promítnuto do legislativní praxe, vypadalo by zmocňovací ustanovení zákona v případě prvého asi takto: „Podrobnosti upraví se na Slovensku nařízením Slovenské národní rady, na ostatním území státním pak vládním nařízením.“

Upozorňuji přitom na to, že normotvorná pravomoc Slovenské národní rady není nařizovací mocí podle § 55 ústavní listiny a tato nařízení nepodléhají tudíž zkoumacímu právu soudů podle § 102 ústavní listiny. Překročení působnosti Slovenské národní rady nebo překročení rámce zákona je zabráněno politicky zkoumacím právem vlády, o němž byla již zmínka. Vláda dbá podle čl. I, odst. 1 dohody z 28. června t.r. nejen o ústavnost nařízení Slovenské národní rady, nýbrž i nařízení, vydaných ku provedení celostátního zákona i o jejich zákonitost. Třetí funkce vlády, totiž právo zákroku, řeší-li navrhované nařízení Slovenské národní rady otázku v rozporu s vládním programem, je politické povahy a nebudeme se jí tu zabývat.

Stejná situace jako v případech, kde v příkladném výčtu společných věcí mluví se jen o zásadní úpravě určité záležitosti, jest i ohledně celostátních věcí, jichž společná, avšak jen zásadní úprava vyplývá z úvodní formulace čl. II dohody z 2. června 1945. Jak budu mít ještě příležitost ukázat, je příkladný výčet společných věcí v čl. II uvedené dohody dosti náhodný. Kdežto v oborech některých resortů (např. financí nebo školství a osvěty) jde značně daleko, opominul některé obory úplně (např. resort ministerstva zemědělství). Celostátní zásadní úpravy v oboru zemědělství, lesnictví atd. budou se tedy opíratí jen o úvodní formulaci cit. čl. II.

Konečně máme v čl. II dohody z 2. června 1945 ještě bod 20 uvedeného výčtu společných věcí, který zaslouží pozornosti. Tento bod zní: „Za společné považují se věci, které se mají na základě vzájemné dohody jednotně upravit.“ Toto ustanovení má vzhledem k široké formulaci úvodní věty, podle níž je zásadní úprava všech celostátních věcí společná, význam potud, že v takovýchto zvláštních případech jest společnou věcí úprava určité záležitosti v celém rozsahu, tedy i detaillní.

Tohoto bodu 20 dohody z 2. června 1945 bylo již použito u příležitosti sdělávání poslední dohody a v dodatkovém protokolu k dohodě z 27. června 1946 bylo konstatováno toto: „Při podpisování této dohody bylo shodně konstatováno, že mezi společné věci ve smyslu čl. II dohody z 2. června 1945 náleží též organizace vnitřní správy.“

Jest otázkou, jakým způsobem by tohoto bodu bylo použito v jiných případech. Ježto poslední politická dohoda byla aktivována usnesením vlády, jemuž předcházelo politické jednání českých a slovenských stran

Národní fronty, bylo by v budoucnosti v jiných případech použití bodu 20 dohody obrátiti se na vládu, jež před svým usnesením opatří si potřebné politické předpoklady.

Pro úplnost nutno ještě zmíniti se o tom, že některé celostátní normy (dekrety nebo zákony), vydané po politické dohodě z 2. června 1945, překročily snad rámec úvodní formulace a prvních 19 bodů příkladného výčtu. Tyto normy jsou taktéž kryty bodem 20 uvedeného výčtu. Formální postup při použití tohoto bodu byl ovšem tehdy jiný. Výklad o tom odváděl by nás od hlavního úkolu tohoto pojednání.

Použitím cit. bodu 20 stávají se ovšem záležitosti na jeho podkladě upravované „společnými věcmi“ a jejich nová úprava nebo změna úpravy patří ovšem opět do působnosti Národního shromáždění. Reflex toho projeví se nám pak při uspořádání moci výkonné. K tomu se ještě vrátím.

V oboru legislativy nebude tedy – jak patrné – použití čl. II dohody z 2. června 1945 činiti praktických potíží.

Dříve ještě než se obrátím k obtížnějšímu problému rozdělení státní správy na centrálně vedené obory a decentralizované obory podle dělítky čl. II dohody z 2. června 1945, zakončím kapitolu moci zákonodárné výkladem o ostatních důsledcích dosavadních zákonných i politických úprav v tom směru. Přihlížím přitom více k potřebám legislativní praxe než k otázkám ústavní teorie.

Z té okolnosti, že působnost Národního shromáždění je celostátní a může tudíž zasahovati i do právního řádu platného na Slovensku, vyplývá, že nový zákon může rušiti i platnost resp. použitelnost zákonů v době nesvobody na Slovensku vydaných. Zákon může dále při úpravě věci celostátní zasáhnouti i do matérie upravené dosud nařízením Slovenské národní rady. Zde ovšem nepůjde o formální zrušení tam, kde nařízení Slovenské národní rady překročilo rámec působnosti Slovenské národní rady a jest tudíž od svého počátku neústavní a tudíž legislativním paaktem. Pro očištění právního řádu na Slovensku v tomto směru bylo učiněno opatření v dohodě z 28. června 1946.

Podle čl. I, odst. 3 této dohody zřídí se zvláštní odborná unifikační komise právníků, která přezkoumá všechny předpisy, vydané po osvobození Slovenskou národní radou a předloží vládě potřebné návrhy. Tyto návrhy bude třeba přizpůsobiti každému konkrétnímu případu, neboť nutno vyhnouti se tomu, aby depurací právního řádu nenastal chaos v administrativě. Právně postačilo by neústavnost toho neb onoho nařízení deklarovat vyhláškou. Z důvodů praktických, zejména za účelem likvidace vzniknuvších právních poměrů, bude však potřebí zpravidla právní normy. Ježto

půjde o záležitost společnou, byla by na místě forma zákona. Politicky i prakticky bude snad výhodnější a vzhledem k přechodné povaze bude lze i z hlediska ústavního připustiti formu nařízení Slovenské národní rady. Vypracování osnovy takového nařízení náleží však, ježto jde o záležitost společnou, příslušnému ministerstvu.

Postup při přípravných legislativních pracích byl upraven v čl. II druhé dohody (protokolu z 11. dubna 1946). Podle něho mělo se o osnovách celostátních norem a o osnovách nařízení Slovenské národní rady jednati nejprve mezi příslušným ministerstvem a pověřenectvem, jež měly současně o věci zpravití předsednictvo vlády a sbor pověřenců. Tento komplikovaný postup čelil tomu, aby bylo zabráněno překročení působnosti dotčeného legislativního orgánu.

Tuto úpravu dlužno považovati za dotčenou článkem I, odst. 1 dohody z 28. června 1946, který upravuje zkoumací právo vlády nad ústavností nařízení Slovenské národní rady. Ústavnost chystaných zákonů je pak vláda povinna zkoumati samo sebou při schvalování příslušných osnov.

Zůstává tedy pro praxi účelnou jen direktiva, aby pověřenectvo, připravující osnovu nařízení pro Slovenskou národní radu, vstoupilo o ní ve styk s resortním ministerstvem, čímž zabrání se politicky nežádoucímu případnému zásahu vlády proti hotové již předloze Slovenské národní rady. Na druhé straně ministerstvo, připravující osnovu celostátního zákona, musí si přirozeně opatřiti i znalosti poměrů na Slovensku. Není-li v tom směru v ministerstvu samém o to vhodně postaráno (např. příbráním slovenských referentů) nebo nebude-li v tom směru poskytovat své služby chystané ministerstvo pro sjednocení zákonů, bude třeba opatřiti si potřebné informace od příslušného pověřenectva, jež funguje v tom směru – ježto jde o věc společnou – jako článek ústřední správy.

Nyní přikročíme k podrobnému výkladu o tom, jak se nám jeví v praxi úprava moci vládní a výkonné v celém státě i na Slovensku po novém politickém uspořádání z 28. června 1946, zejména z hlediska použití čl. II dohody z 2. června 1945 jako kritéria pro centrálně vedenou i decentralizovanou státní správu.

Čl. II nové dohody z letošního června rozlišuje v odstavci 1 mezi výkonnou mocí na Slovensku, prováděnou „v rámci normotvorné pravomoci Slovenské národní rady“ (věta první) a výkonnou mocí „v ostatních věcech“ (věta druhá).

V prvním případě jde – jak bylo dovozeno – o decentralizovanou státní správu, jež administrativně vrcholí ve sboru pověřenců a jen přes politickou odpovědnost sboru pověřenců vládě je zapojena ústavně na

vládu. Nyní je také příležitost k tomu, zmíniti se i o současné odpovědnosti sboru pověřenců Slovenské národní radě v tomto úseku státní správy.

Bylo by jistě zajímavým tématem obíratí se otázkou, jak bude řešen případný ústavní konflikt mezi vládou a Slovenskou národní radou, který by vznikl pro různý postoj obou těchto ústavních činitelů ke sboru pověřenců, oběma politicky stejně odpovědného. Čl. II, odst. 2 uspořádání z 28. června 1946 řeší jen jmenování členů sboru pověřenců, nikoli jich propouštění. Ježto však jde jen o zatímní politické uspořádání, je nasnadě, že tato otázka by byla řešena opět politicky.

V druhé větě čl. II, odst. 1 jde o centrálně vedenou státní správu, ústící v to které resortní ministerstvo, do níž je zapojen administrativní aparát na Slovensku stejně jako v zemích českých. Pro právní vystižení situace by postačila stylizace začátku této věty, kde se jasně prohlašuje, že v určité sféře státní správy „mají na Slovensku výkonnou moc jednotliví ministři, přičemž jako výkonné orgány působí zásadně pověřenci a jejich úřady“.

Politická formulace dohody vedla však k dalším doplňkům této základní myšlenky, jež ji mají objasniti, čehož však ne vždy plně dosahují. Tak zdůrazňuje se výslovně samozřejmý důsledek, že „ministr je oprávněn vykonávati svoji pravomoc na Slovensku též přímo orgány svého úřadu“, což vyžádalo si opět politického doplňku, že má se tak státi „s vědomím příslušného pověřence“. Dále se zdůrazňuje – vzhledem k tomu, že pověřenec je politický činitel a nikoli úředník –, že „pověřenec jako výkonný orgán“ v dotčené sféře státní správy „odpovídá příslušnému ministrovi“. Připojuje se samozřejmý důsledek postavení pověřence jako výkonného orgánu ministrova, že „řídí se ministrovými rozhodnutími a směrnicemi, podává ministrovi zprávy o činnosti svého úřadu a předkládá mu na požádání spisy“, jakož i že „ministr může si vyhraditi schválení vyhlášek, výnosů a všeobecných vnitřních směrnic vydávaných příslušným pověřencem“. Toto detailní vylíčení činí obraz vztahů mezi ministrem a pověřencem politicky plastičtější, nesmí však vésti k mylnému závěru, že veškerá práva ministra jako nositele výkonné moci a veškeré povinnosti pověřence jako výkonného orgánu, vyplývající z všeobecné formulace jejich vzájemného poměru, jsou tím vyčerpány.

Vztah ministra k pověřenci bude arci v konkrétním případě určován i politickými motivy. Nové uspořádání, na němž se vláda dne 28. června 1946 usnesla, má však veliké státní poslání – má upevniti jednotu státu a má poskytnouti praktické zkušenosti pro přípravu nové ústavy. Jednal by tedy proti intencím vlády a zájmům státu ten, kdo by ustanovení

dohody chtěl aplikovati jen na případy, kde není toho času politické jednoty mezi ministrem a pověřencem.

Styk ministra s pověřencem předpokládá i styk jejich úřadů. Není snad třeba zdůrazňovati, že dnešní doba vyžaduje taktního postupu i při nekompromisním trvání na zásadách nového uspořádání.

Ježto působnost pověřenectev nekryje se zatím s působností ministerstev, je přirozený důsledek toho, že jednomu ministru bude odpovědno popřípadě více pověřenců a že jeden pověřenec bude odpovídati popřípadě více ministrům. V posledním případě je situace obdobná jako u předsedů zemských národních výborů, u nichž sbíhá se agenda více resortů.

Nyní konečně ocitl jsem se u základního problému celého nového uspořádání.

Hranice mezi centrálně vedenou státní správou a mezi decentralizovanou státní správou na Slovensku je vymezena tak, že decentralizovanou je ona správa, jež se děje „v rámci normotvorné pravomoci Slovenské národní rady“. Do normotvorné pravomoci Slovenské národní rady patří pak věci, „které nebyly dohodou z 2. června 1945 vyhrazeny Národnímu shromáždění“.

A tak ocitáme se opět u čl. II dohody z 2. června 1945 s jeho povšechnou úvodní formulací, s jeho příkladným výčtem agend shrnutých do 19 bodů, z nichž část má se upravovati celostátně jen v zásadě, část pak neomezeně, jakož i s jeho velmi pružným bodem 20. K tomu přistupuje řada vydaných již celostátních dekretů a zákonů, jimiž mnohá materie, vymykající se z tohoto výčtu, stala se již věcí společnou. Dále musíme míti na zřeteli poslední větu v čl. II, odst. 1 nového uspořádání, jež je ovšem – vzhledem k chystané depuraci dosavadní legislativní produkce Slovenské národní rady – jen jakýmsi přechodným ustanovením; podle něho „pokud dosud vydaná nařízení Slovenské národní rady upravila věci, které nepatří do kompetence Slovenské národní rady, má výkonnou moc vláda, popřípadě příslušní ministři“.

Jak za tohoto stavu věci mají se vésti bezpečně hranice mezi centrálně vedenou státní správou a decentralizovanou státní správou na Slovensku, je skutečně v některých případech vrcholným problémem právního výkladu.

Jen pro několik málo resortů nebude řešení věci obtížné. Tak např. celá agenda ministerstva pošt, vzhledem k úplnému zařazení pošty, telekomunikací, poštovní spořitelny a šekové služby mezi společné věci (body 11 a 12 čl. II dohody z 2. června 1945) stává se nepochybně agendou centrálně spravovanou. Obdobně tomu bude u ministerstva dopravy v je-

ho agendách dopravních (bod 11). Také agenda ministerstva financí bude převážně celostátní (body 7, 8 a j.), při čemž nutno přihlídnouti i k celostátní úpravě v oboru znárodnění peněžnictví.

U jiných resortů vzniknou však přechodně značné rozpaky a potíže.

Celý problém soustřeďuje se nám kolem hlavní otázky, jak nazíráti na agendu, jichž zásadní úprava je vyhrazena Národnímu shromáždění, kde však není vyloučena normotvorná pravomoc Slovenské národní rady při detailní úpravě v rámci zákona.

Byl jsem si od počátku vědom tohoto úskalí, měl jsem též možnost na ně poukázati, nabyl jsem však dojmu, že politicky nečiní se v tomto směru rozdílu mezi jednotlivými body výčtu působnosti Národního shromáždění. Přihlídneme-li k věci blíže, vidíme, že skutečně jde tu o otázku kvantity a utility v konkrétním případě. Zatímco v jedné věci může zájem státu vyžadovati, aby zásadní úprava celostátní šla hodně daleko, může býti v jiné věci celostátní úprava omezena skutečně jen na nejširší rámeček. Tomu odpovídá pak i státní zájem na administrativním centralizování určité agendy v jednom případě a na její decentralizaci v případě druhém.

Zkrátka zdá se, že politický i administrativně praktický výklad vede ke konkretizování otázky rozhraničení kompetence moci výkonné podle rozsahu zmocňovací doložky zákona pro nařizovací pravomoc Slovenské národní rady. Politicky uvážlivá legislativa najde nejlépe hranice pro centralizování nebo decentralizaci státní správy.

To ovšem nám pomůže jenom pro budoucnost. Jak však postupovati dnes, kdy máme co činiti se zákony a jinými předpisy nejruznějšího původu; v případě Slovenska např. s předpisy uherskými, s předpisy československými z doby předmnichovské, s předpisy z doby nesvobody, s revolučními předpisy Slovenské národní rady a s celostátními předpisy z nové doby?

Určité jasno zjedná výsledek práce odborné unifikací komise právníků podle čl. I, odst. 3 nového uspořádání. Tím budou označena a postupně vymýcena nařízení Slovenské národní rady, jež překročila ústavní rámeček působnosti Slovenské národní rady. Zbývající nařízení budou skýtatí právní podklad pro činnost decentralizované státní správy slovenské.

I to je ovšem řešení teprve pro budoucnost, třeba ne vzdálenou. Jak však vypomoci si nyní?

Tak např. u ministerstva školství a osvěty je téměř celá jeho agenda – s výjimkou snad jedině agendy ve věcech církevních – shrnuta pod všeobecnou formulaci bodu 10 výčtu společných věcí („úprava školství, výchovy a národní osvěty“). Tento bod patří však mezi ony, které jsou

omezeny slovem „zásadní“. Nevidím skutečně pro přechodnou dobu jiného východiska než probráním všech toho času platných předpisů zjistiti, které z nich mají povahu celostátní – ať již pocházejí z československého právního řádu předmnichovského či z doby po osvobození – a které mají zatím charakter oblastní – slovenský. Až do nové úpravy zákonné, která může tyto hranice posunovati, mohl by tvořiti tento stav podklad pro rozhraničení školské a osvětové správy, vedené z ústředí, od školské a osvětové správy vedené pověřencem samostatně. Přitom vychází se z úvahy, že dosavadní celostátní legislativa dala zatím výraz zájmu státu na úpravě, kterou považuje za zásadní. Tam, kde za 20 let společného státního života nedospělo se k jednotě nebo kde jednota právního řádu byla opět zrušena a kde nebylo dosud tlaku poměrů na její obnovení, nelze z hlediska dneška nazíratí na tyto neunifikované oblasti jako na „zásadní“ otázky školství, výchovy a osvěty.

Znovu chtěl bych však zdůrazniti, že půjde tu o opatření přechodné povahy a že nové roztržení působnosti mezi centrálně vedenou státní správou a decentralizovanou státní správou na Slovensku přinese nám nová legislativa Národního shromáždění.

Obdobně bude tomu v případech, kde půjde o výklad slova „zásadní“ z úvodní formulace čl. II dohody z 2. června 1945 (jako u ministerstva zemědělství).

Jak patrně, bude nutno v každém resortu přistoupiti k tomuto třídění agend. Dá se předpokládati, že výsledek tohoto opatření vyhradí si vláda ke schválení.

Politická dohoda přivodila sice v určitých agendách podřazení administrativního aparátu na Slovensku ústředním úřadům, nemohla však změniti instancní příslušnost jednotlivých úřadů danou právními předpisy.

Kde tedy platná norma přikazuje určitou celostátní agendu k vyřizování na Slovensku pověřenectvu, nemohlo novým politickým uspořádáním dojíti k přesunu ve vyřizování této agendy pro oblast Slovenska na ministerstvo, i když toto ministerstvo je k tomu příslušné pro země české. Ježto tato agenda jako celostátní je spravována centrálně, funguje ovšem pověřenectvo v této agendě jako výkonný orgán ústřední správy, řídící se při vyřizování směrnici a pokyny příslušného ministerstva.

Ustanovení čl. II, odst. 1 věty druhé nového politického uspořádání, podle něhož „je ministr oprávněn vykonávati svoji pravomoc na Slovensku též přímo orgány svého úřadu“, nemůže se vztahovati na případy, kde by bez právního podkladu pro kompetenci bylo zasahováno do právních poměrů stran. V úvahu přicházejí však opatření vyšetřovací, kontrolní, hospodářská aj.

Kde však dosud platná celostátní norma předmnichovská přikazovala vyřizování určité agendy ministerstvu, jest míti za to, že – jde-li i nyní o věc společnou – oživila příslušnost ministerstva i pro oblast Slovenska. Tato příslušnost, právně podložená, nebyla totiž změněna právním předpisem, nýbrž předpisem neústavním, jakým bylo zřízení ministerstev tzv. Slovenského státu s agendou československých ministerstev. Z nich přešla pak tato agenda na to které pověřenectvo, jež ji vyřizovalo za ministerstvo dotud, pokud tento politický stav nebyl novým politickým uspořádáním změněn tak, že i na Slovensku uplatňuje se nyní ve věcech společných příslušnost ústředních úřadů.

Otázku, zda pověřenectvo funguje v agendě celostátní jako konečná stolice, či zda je možno instancním pořadem přivoditi konečné rozhodnutí u ústředního úřadu, nutno taktéž řešiti jen podle pozitivního práva. Politickým uspořádáním nelze této právní úpravy docíliti. Z platných porevolučních norem instancní pořad z orgánu slovenského na ministerstvo zavdl zatím patrně jen § 8, odst. 5 dekretu č. 108/1945 Sb. Pro budoucí legislativu jest tato cesta nyní otevřena.

Z platných právních předpisů nelze ovšem vyvoditi, že by pověřenectva nastoupila ve funkci dřívějšího Zemského úřadu v Bratislavě, takže by snad z toho titulu instancně podléhala ústředním úřadům. Na pověřenectva nutno nazíratí jako na úřady zcela nové, i když obstarávají zčásti agendu bývalého Zemského úřadu. Čl. 8, odst. 1 zákona č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy nepřichází tedy v úvahu. Tato otázka sama o sobě vyžadovala by ovšem důkladnou studii. Bude však nejlépe vyřešiti ji legislativně všeobecným předpisem.

V závěru bych chtěl ještě upozorniti na jednu okolnost, významnou z hlediska státní administrativy – na otázku agendy personální.

Ve výčtu společných věcí figurují pod bodem 17 pragmatikální a platové věci státních a jiných veřejných zaměstnanců. Promítnuto do oboru moci vládní a výkonné – znamená to, že personální agenda je agendou centrálně spravovanou. Do této zásady, jejíž nespornost nelze popírati, vnesl určitou modifikaci čl. IV posledního politického uspořádání, jednající o jmenování státních zaměstnanců. Jest nesporno, že centrální charakter této agendy utrpěl tím značnou újmu. Přesto však nutno míti za to, že ústředním orgánům státním nepřisluší jen práva v čl. IV výslovně vyhrazená, nýbrž že z titulu čl. II politického uspořádání a bodu 17 výčtu společných věcí patří jim i řada dalších administrativních opatření, např. systemizace služebních míst, ingerence na disciplinární a jiná služební opatření aj.

Jak patrné, vynoří se při praktickém provádění nového politického uspořádání řada právních otázek, jež bude třeba řešiti pro všechny resorty jednotně.

Lze tudíž míti bezpečně za to, že toto pojednání není posledním slovem v této věci.

Dr. J. Hoffmann

SÚA, f. ÚPV, i.č. 304, sign. 27/1, kart. 11. – *Cyklostylová kopie strojopisu s podacím razítkem ÚPV a datem 23.7.1946 a s kancelářskými poznámkami o pohybu spisu; 1 s.; příloha: strojopisná kopie, 18 s.*

25

1946, 16. červenec, Bratislava. – *Stenografický zápis z 19. zasedání pléna Slovenské národní rady: diskuse a schválení třetí pražské dohody.*

Stenografický zápis z 19. zasednutí pléna Slovenskej národnej rady, konaného dňa 16. júla 1946 v Bratislave
Začiatok: 15.15 hod.
Koniec: 21 hod.

Prítomní: predseda Slovenskej národnej rady dr. Jozef Lettrich, podpredseda Slovenskej národnej rady ing. Jozef Styk, dr. Ivan Horváth, pplk. Milan Polák a Ladislav Holdoš.

77 členov Slovenskej národnej rady, predseda Zboru povereníkov Karol Šmidke a povereníci: dr. Samuel Belluš, dr. Matej Josko, dr. Gustáv Husák, ing. Kornel Fillo, dr. Ján Ševčík, dr. Ján Púll, dr. Martin Kvetko, Ladislav Novomeský a dr. Július Viktorý.

[...]

Podpredseda SNR pplk. Milan Polák: Začneme rokovať o prvom bode programu, ktorým je schválenie novej dohody uzavretej medzi českým a slovenským Národným frontom, resp. medzi vládou a Slovenskou národnou radou. Udeľujem slovo prvému prihlásenému členovi národnej rady dr. Lettrichovi.

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: Slávna Slovenská národná rada! Od obnovenia československej štátnej samostatnosti uplynulo bežmála päť štvrtí roka. Behom tohto krátkeho času podarilo sa nám v merítke slovenskom i celoštátnom vykonať veľké budovateľské dielo, ktoré má trvalú hodnotu. To neznamená, že sme vykonali všetko, čo sme vykonať chceli.

Myslím, že sme mohli byť ďalej v otázke vnútropolitického pomeru. V tomto ohľade nachádzame sa ešte v revolučnom údobí bez novej ústavy republiky. Čiastočne platia ustanovenia ústavy republiky z roku 1920, čiastočne sa pridržame politických dohôd a proklamácií a ešte navyiac opierame sa o faktický stav, aký bol vytvorený počas domáceho a zahraničného československého odboja.

Tento stav neprispieva k vnútro politickej stabilizácii a normalizácii pomerov štátu a preto ho nemožno považovať za ideálny. Naopak, záujmom republiky ako celku, i Slovenska ako jej nedeliteľnej čiastky je, aby Ústavodarné národné zhromaždenie, ktoré vyšlo z prvých slobodných volieb, prevedených dňa 26. mája 1946, započalo čím skôr s prípravou prác pre vydanie novej československej ústavy. Ústavnoprávne provizorium nedá sa dosť dobre regulovať politickými dohodami, uzavretými už či medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou, alebo medzi slovenskými a českými politickými stranami. Politické dohody majú síce morálnu a politickú záväznosť, ale štát treba budovať na právnych základoch. Čím viac politických dohôd, slávnostných deklarácií, tým väčšia složitnosť, neistota a zmätok. Skúsenosti nás dostatočne poučujú o tom, že dohody ľahko podliehajú zmenám, vytvoreným novými politickými situáciami, že pripúšťajú rozdielne výklady a preto aj iné závery, čo všetko sotva možno nazvať konštruktívnym a stabilizačným činiteľom.

Viem, že nová úprava československého pomeru a ústavnoprávneho postavenia Slovenska v republike nie je a nebude ľahkou vecou. Tu bude potrebné veľmi mnoho usilovnej a poctivej práce, vzájomnej dobrej vôle, porozumenia a rešpektu, tu sa budeme musieť zbaviť starých predsudkov a nedostatku zmyslu pre veľkorysosť problému, ktorým sa uspokojia požiadavky a záujmy slovenské i české, ale i spoločné československé.

Naša republika obnovovala sa v znamení užších a zdravších politických zásad, ako boli tie, na ktorých spočíval dvadsaťročný vývoj. Išlo o to, aby obnovené československé štátne spoločenstvo opieralo sa o uznanie slovenskej národnej individuality a o úplnú národnú rovnoprávnosť Čechov a Slovákov. Pod touto novou politickou koncepciou rozumieme toľko, že si bratia Česi budú sami spravovať svoje domáce české veci, ako zasa Slováci svoje vlastné národné veci a potom, že spoločné celoštátne záležitosti budeme spravovať spolu, Česi a Slováci.

Tieto zásady došli svojho slávnostného uznania (aby som spomenul len tie najdôležitejšie) v dohode všetkých československy orientovaných demokratických a protifašistických ideových smerov z polovice decembra 1943, v deklarácii Slovenskej národnej rady, vydanéj v Banskej By-

strici dňa 1. septembra 1944, v dohode delegácie SNR s prezidentom republiky a československou vládou v Londýne v októbri 1944, v programe všetkých troch československých vlád vytvorených na domácej pôde, menovite prvej vlády v Košiciach z 5. apríla 1945, ďalej vo všetkých troch dohodách uzavretých Predsedníctvom Slovenskej národnej rady s vládou republiky, menovite v dohode z 2. júna 1945. Košický vládny program sľubuje, že sa tieto zásady zaručia v dôležitých štátne-politických aktoch.

Košický vládny program uznáva Slovenskú národnú radu nielen za oprávnenú predstaviteľku samobytného slovenského národa, ale i za nositeľku moci (moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej) na území Slovenska. Vláda v tomto programe sľubuje, že spoločné štátne úkoly bude prevádzať v najužšej súčinnosti so Slovenskou národnou radou a so Zborom povereníkov ako výkonným vládny orgánom a že sa postará, aby pri ústavnom riešení pomeru slovenského a českého národa boli konštituované slovenské orgány zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci tak, ako ich mal slovenský národ v Slovenskej národnej rade a v Zbore povereníkov. K rozdeleniu právomoci medzi vládou a Zborom povereníkov malo dôjsť neskoršie.

O rozdelení právomoci Slovenskej národnej rady a Národného zhromaždenia republiky Košický vládny program neustanovuje ničoho. Tieto zásady nestratili ničoho na svojej dôležitosti a časovosti ani dnes. Ich aplikácia v praktickom živote však naráža na určité ťažkosti, ktoré bolo treba odstraňovať. Išlo najmä o pôsobnosť prezidenta republiky ako zákonodarného činiteľa v prvých mesiacoch, poľahke Dočasného národného zhromaždenia a vlády i ministerstiev na Slovensku, kde bol revolučnou cestou vytvorený zákonodarný zbor i vládny a exekutívny orgán. Rozhodujúcou vecou nie je totiž to, či máme na Slovensku zákonodarný a vládny zbor, ale jedine a výhradne okolnosť, akú majú právomoc.

O túto pôsobnosť išlo v prvom rade hlavne Slovenskej národnej rade v dohodách uzavretých medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou republiky v Prahe dňa 2. júna 1945 a 11. apríla 1946. Rozsah pôsobnosti vlády a Zboru povereníkov na Slovensku nebol upravený a otázka zostala otvorená. Tento stav mal za následok, že sa na Slovensku právomoc vlády a rezortných ministerstiev prakticky buďto vôbec neprejavovala, alebo len veľmi málo. Z týchto príčin bolo potrebné riešiť túto otázku. Stalo sa tak novou, v poradí treťou dohodou medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou republiky, schválenou v Prahe i v Bratislave dňa 29. júna 1946. Túto dohodu máme dnes prerokovať a schváliť v tomto zbore.

V záujme historickej pravdy konštatujem, že návrh tejto dohody, ktorou sa dopĺňajú, poľahke pozmeňujú predchádzajúce dve dohody, bol

predstretý predstaviteľmi českých politických strán zástupcom slovenských politických strán na zasadnutí výboru Národného frontu Čechov a Slovákov v Prahe dňa 14. júna 1946. Zástupcovia Komunistickej strany Slovenska a Strany práce s týmto návrhom hneď vyslovili svoj súhlas. Zástupcovia Demokratickej strany a Strany slobody vyhradili si právo zaujať k nemu stanovisko až po jeho preskúmaní a jeho prerokovaní príslušnými orgánmi ich strán a po vyjadrení sa výboru Národného frontu slovenských politických strán. Výbor Národného frontu českých a slovenských strán vyhovel návrhu Demokratickej strany a Strany slobody a meritorné rokovanie o návrhu dohody odročil.

Demokratická strana v Národnom fronte slovenských strán prišla s viacerými pozmeňujúcimi návrhmi, ktoré si Národný front osvojil. Dohoda, ktorú máme pred sebou, predstavuje kompromis medzi pôvodným návrhom a pozmeňujúcimi návrhmi prijatými slovenskými politickými stranami. Táto dohoda vo svojom

I. článku popisuje postup legislatívnych prác Slovenskej národnej rady, menovite pokiaľ ide o skúmanie osnov Slovenskej národnej rady vládou, poľahke rozhodčím zborom z hľadiska celoštátnych záujmov, jednak obsahuje revíziu dosiaľ vydaných nariadení Slovenskej národnej rady osobitnou odbornou unifikáčnou komisiou právnikov z hľadiska zjednotenia právneho poriadku.

II. článok upravuje výkon exekutívy na Slovensku, ktorá v celoštátnych veciach patrí vláde resp. ministerstvám a vo veciach ostatných Zboru povereníkov, poľahke poverenictvam. V oboch prípadoch ju vykonáva na Slovensku Zbor povereníkov resp. povereníci. V tomto článku je ďalej reč o menovaní povereníkov a ich predsedu a ďalej o vzájomnom vzťahu Zboru povereníkov ku vláde a povereníkov k ministrom.

III. článok zaoberá sa úpravou kontroly štátneho hospodárenia na území Slovenska a vzťahom Najvyššieho kontrolného dvora v Bratislave k Najvyššiemu účtovnému kontrolnému úradu v Prahe.

IV. článok recipuje ustanovenie I. článku dohody z 11. apríla 1946 a ustanovuje právomoc Zboru povereníkov a jednotlivých povereníkov na Slovensku v personálnych otázkach.

V. článok zaoberá sa obnovením Slovenskej národnej rady a národných výborov na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia.

Táto dohoda dopĺňa a pozmeňuje predchádzajúce dve politické dohody. Je iba rámcovou dohodou, ktorá sa obmedzuje na zásadné formulovanie a nijako nerieši konkrétne otázky. Vlastná problematika právo-

moci Slovenskej národnej rady, Zboru povereníkov a povereníctiev ponecháva sa praktickému životu. Konštruktívnu cenu tejto dohody ustáli až prax, ktorá sa na jej podklade vytvorí. Pri tom všetkom dohoda značí krok dopredu na ceste provizorného usporiadania nášho vnútropolitického života a preto ju vítame.

Dohoda vyvolala v slovenskej verejnosti určité znepokojenie a obavy v tom smere, že sa v prvom článku vláde dáva možnosť obmedzovať alebo aj úplne rušiť normotvornú činnosť Slovenskej národnej rady a v druhom článku zase, že rezortní ministri majú právo vlastnými orgánmi vykonávať na Slovensku právomoc, čo by mohlo viesť k úplnému znemožneniu rozhodovania u povereníkov. Tieto obavy boli by odôvodnené iba vtedy, keby na strane celoštátnych exekutívnych orgánov nebolo dostatok dobrej vôle pre uplatnenie zásad o národnej rovnoprávnosti Čechov a Slovákov a pre dodržanie slávnostných politických prejavov alebo záväzných politických dohôd. Po skúsenostiach, ktoré sme si z dosavadného vývoja nadobudli a po veľkých obetiach, ktoré sme priniesli v záujme obnovy československej štátnej samostatnosti, nepredpokladám, že by mohlo dôjsť k ťažkostiam alebo nedorozumeniam.

Všetkými tromi dohodami, menovite ale touto poslednou, Slovensko prináša jednote republiky značné ústupky a obete zo svojich inštitúcií, vytvorených Slovenským národným povstaním v tom dobrom presvedčení, že toto štátne-politické gesto nájde priaznivú ozvenu na strane bratského českého národa, ktorý ho bude vedieť v príhodný čas Slovensku patrične honorovať. Budovanie spoločného štátu nepredpokladá dobrú vôľu, prezieravosť a štátnické umenie len na našej strane. To platí rovnako, ba vzhľadom na silu a na vyspelosť ešte v zvýšenej miere aj o bratoch Čechoch, ktorí majú rozhodujúce slovo vo vláde a v prevážnej väčšine ministerstiev. Najmä chcem zdôrazniť, že vysoká byrokracia nemôže nám prekážať v budovaní štátu podľa nových politických predstáv. Značný podiel na ťažkostiach, vyvolaných v prvých desaťročiach republiky, má na svedomí aparát, ktorý neúprosne šiel za uplatnením litery zákona bez ohľadu na skutočné potreby a záujmy života. Dáme dobrý pozor, či sa medzi Čechoch a Slovákov ako najbližších slovanských bratov nebude chcieť dostať nepružná byrokracia.

My si uvedomujeme, že politické dohody a teda aj táto neprejudikuje ústavnému riešeniu štátoprávneho postavenia Slovenska. Ustanovenia dohôd prevezmeme do ústavy len vtedy, keď sa v praktickom živote osvedčia ako republike a Slovensku užitočné a životom ospravedlnené. Ak sa tak nestane, budeme mať voľnú ruku pri hľadaní lepších spôsobov riešenia našich vnútropolitických problémov.

Musí byť našim záujmom, aby sa táto dohoda Predsedníctvom SNR, Zborom povereníkov, povereníkmi, vládou a ministrami prevádzala takým spôsobom, aby naše vzájomné spolužitie bolo čo najviac prehľbené a upevnené. Medzinárodná sila a váha nášho štátu bude závislá od vnútornej sily a stupňa vyspelosti i vnútornej konsolidácie republiky, predovšetkým od správneho, jasného, definitívneho a šťastného vybavenia československej otázky. Slováci vo svojom celku s republikou stoja a padajú. Jedine v nej nachádzajú zabezpečenie svojho národného a politického rozvoja a blahobytu. Za tieto ideály šli do ozbrojeného povstania, priniesli veľké obete na životoch a na iných hodnotách. Slováci veria, že vo svojich národných a politických aspiráciách na pôde Československej republiky nebudú nikdy sklamaní. S touto vierou slovenského ľudu vracala sa nám smrteľným nepriateľom do času pošliapaná československá štátna samostatnosť. Týmto ideálom zostaneme verní a budeme ich ostríhať, lebo v týchto ideáloch žije a bude žiť i naša vlasť. Prezident Osloboditeľ nám nepredarmo zanechal odkaz, že sa štáty udržujú tými ideálmi, z ktorých vznikli.

V tomto presvedčení a v tejto viere navrhujem, aby slávna Slovenská národná rada predloženú dohodu prijala, schválila a potvrdila. (Potlesk.)

Podpredseda SNR Milan Polák: K slovu sa ďalej prihlásil predseda Najvyššieho kontrolného dvora dr. Fedor Thurzo, udeľujem mu slovo.

Dr. Fedor Thurzo: Slávna Slovenská národná rada! Z porovnania úpravy moci výkonnej a úpravy moci štátneho hospodárstva v dohode predstaviteľov politických strán združených v Národnom fronte Čechov a Slovákov je zrejma analógia bez ohľadu na úplne odchylnú právnu materiu. Kým normy o zriadení povereníctiev nevyklúčujú možnosť podobnej úpravy, platné zákony čísl. 175/1919 Sb. z. a n. a 110/1942 Sl. z. o zriadení a pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a Najvyššieho kontrolného dvora pripúšťajú akékoľvek zasahovanie do tejto právnej matérie jedine a výlučne formou zákona. Opora pre tento názor podáva sa najmä z § 53 ústavnej listiny, zaradeného do hlavy druhej o moci zákonodarnej („Výkon kontroly štátneho hospodárstva finančného a štátneho dlhu upravuje zákon“).

Normy o zriadení povereníctiev a o zriadení pôsobnosti našich najvyšších kontrolných ustanovení sa totiž podstatne líšia. V revolučnom nariadení Slovenskej národnej rady č. 3/1944 Zb. n. SNR o zriadení ústredných úradov a v nariadení č. 37/1944 Zb. n. SNR o povereníkoch SNR a ich zástupcoch nebolo treba ešte pamätať na pomer týchto ústredných úradov k nejakým iným ústredným úradom, keďže zvrchovanosť revolučných československých nositeľov štátnej moci bola obnovená len na území

Slovenska. Moc zákonodarná, vládna a výkonná bola zlúčená u toho istého nositeľa – Slovenskej národnej rady. Z tých istých dôvodov nepotrebovalo sa ani nariadenie č. 1/1945 Zb. n. SNR o zriadení ústredných úradov podrobne zaoberať pôsobnosťou ústredných úradov na Slovensku a o ich vzťahoch k celoštátnym ústredným úradom; v § 3 tohto nariadenia zveruje sa však vybavovanie určitých vecí Zboru povereníkov Slovenskej národnej rady.

K podobnej úprave a formálnym oddeleniam moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej dochádza v nariadení č. 27/1945 Zb. n. SNR. Rozlúčenie moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej bolo dobudované nariadeniami č. 57/1945 a 111/1945 Zb. n. SNR. Ani v jednej z týchto noriem slovenského zákonodarstva nie je bližšie určená pôsobnosť povereníctiev (srovň. § 2, nar. č. 3/1944 Zb. n. SNR: „vymedzenie príslušnosti jednotlivých ústredných úradov určí Predsedníctvo Slovenskej národnej rady“) a tým menej bol určený ich vzťah k ústredným úradom, zriadeným ústavným dekrétom prezidenta republiky č. 1/1945 Sb.

V praxi sa tejto neúplnosti právnych noriem odpomáhalo tak, že sa postupne v československých právnych normách, publikovaných v Sbíre zákonů a nařízení, začínajú spomínať okrem Slovenskej národnej rady aj povereníctva a povereníci (po prvý raz v dekréte prezidenta republiky č. 52/1945 Sb. o dočasnom vedení štátneho hospodárstva). Celoštátne zákonodarstvo pojem „povereníctvo a povereník“ nevymedzilo, takže mohlo mať na mysli len ustanovizne, vytvorené spomenutými normami Slovenskej národnej rady.

Až do ustanovenia Dočasného národného zhromaždenia ústavným dekrétom prezidenta republiky č. 47/1945 Sb. úprava štátnej moci na Slovensku a v celej ČSR mala sa riadiť zásadami politickej dohody z 2. júna 1945. Už pri uzatváraní tejto dohody museli si byť politickí predstavitelia vedomí, že úprava vecí, uvedených v článku II dohody, vyžaduje bezpodmienečne formu zákona a preto ju zverili prezidentovi republiky v zmysle ústavných dekrétov prezidenta republiky č. 20 a 21/1945 Sb. bez toho, aby si sami osvojili zákonodarnú moc i len pri jednej zo spoločných vecí, akou je i napríklad kontrola štátneho hospodárenia. Po oddelení moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej na Slovensku bolo treba primerane pozmeniť politickú dohodu, čo sa stalo 11. apríla 1946 v dohode medzi vládou a Slovenskou národnou radou. Ani v tejto dohode neosvojovali si politickí činitelia moc zákonodarnú, preto nedotkli sa výkonu zákonodarnej moci Slovenskej národnej rady, výkonu vládnej a výkonnej moci Zboru povereníkov a jednotlivých jeho členov, nerozšírili na Slo-

vensko pôsobnosť najvyšších českých súdnych tribunálov, Najvyššieho úradu cenového, nedotkli sa výkonu plánovacej a štatistickej služby a pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a Najvyššieho kontrolného dvora. Keď článok II dohody z 2. júna 1945 o výkone zákonodarnej moci v spoločných veciach sa stal súčasťou ústavného zákona z 11. apríla 1946 o Ústavodarnom národnom zhromaždení č. 65/1946 Sb., forma zákona pri úprave tzv. spoločných vecí sa stala nespornou nutnosťou.

V rozpore s touto skutočnosťou dohoda, schválená vládou 28. júna 1946, priamo mení platné zákony č. 175/1919 Sb. z. a n. a č. 110/1942 Sl. z. o kontrolnej službe. Keď sa nechce imputovať vláde a Slovenskej národnej rade úmysel osobovať si neoprávnené zákonodarnú moc, nemožno ustanovenie dohody o úprave kontroly štátneho hospodárstva považovať za iné, ako výlučne za smernice pre legislatívne pokračovanie, ktorým záväznosť môže dať len Ústavodarné národné zhromaždenie. Tento záver podopiera aj skutočnosť, že v zmysle uznesenia vlády bola ešte v roku 1945 v Prahe vypracovaná osnova rámcového zákona o pretvorení Najvyššieho kontrolného dvora na pobočku Najvyššieho účtovného kontrolného úradu, ktorá však pre svoju naprostú nedokonalosť nebola predložená Dočasnému národnému zhromaždeniu.

Nedostatky osnovy boli svojho času zo strany Najvyššieho kontrolného dvora formulované takto: „Text dohody po stránke jasnosti a legislatívnej techniky nevyhovuje. Celý efekt zákona spočíval by len v zmene názvu Najvyššieho kontrolného dvora v Bratislave, nakoľko materiálne predpisy zákona č. 110/1942 Sl. z. zostávajú osnovou nedotknuté (osnova nemá ani derogačnej doložky). K Najvyššiemu účtovnému kontrolnému úradu v Prahe pričlenil by sa NKD ako „pobočka“, čo je a zostane niečím iným, ako ústredie, keďže k tomu, aby sa Najvyšší kontrolný dvor vôbec mohol stať „pobočkou“ Najvyššieho účtovného kontrolného úradu, sa zákonom nedávajú predpoklady.

Takáto štruktúrna odchylnosť medzi jednotlivými zložkami nejakého celku nemá obdoby v legislatívnej praxi. Zdanlivá obdoba dekrétu č. 132/1945 Sb. o prechodnej úprave právnych pomerov Národnej banky československej obsahuje totiž aspoň základné organizačné zásady a derogačnú doložku. Bolo by skutočne kurióznou, ak by jedna a tá istá ustanovizeň (NÚKÚ) mala dvojakú miestnu a vecnú pôsobnosť, upravenú dvoma naprosto nesúrodými normami. Osnova sa síce vyhýba vysloviť vzťah „pobočky“ k centrále, avšak z ustanovenia § 2 dá sa dedukovať, že na Slovensku by mal NÚKÚ dvojakú pôsobnosť, pobočka podľa ustanovení zákona č. 110/1942 Sl. z., centrála podľa zákona č. 175/1919 Sb. z. a n.

v spoločných veciach. Široká právomoc „pobočky“ na základe zákona č. 110/1942 Sl. z. bola by pri tom v príkrom rozpore s úzkym rámcom právomoci „centrály“ podľa zákona číslo 175/1919 Sb. z. a n.

Uzákonením osnovy namiesto doterajších dvoch navzájom sa nevyučujúcich právnych noriem o kontrole štátneho a verejného hospodárenia, mali by sme normy tri. Osnovateľ pri štylizácii osnovy ani len nenaštal, či a ktoré ustanovenia zákonov č. 110/1942 Sl. z. a 175/1919 Sb. z. a n. sa modifikujú, resp. dopĺňajú. Zostáva teda medzi iným otvorenou i otázka ústavnej zodpovednosti za činnosť Najvyššieho kontrolného dvora. V úprave pôsobnosti jednej a tej istej kontrolnej ustanovizne, označenej spoločným menom „NÚKÚ“ zračili by sa názory dvoch storočí (rok 1866, resp. rok 1919) na úpravu tej istej právnej matérie. Pri vecnej neodôvodnenosti osnovy nemožno sa ubrániť dojmu, že jediným jej cieľom je vytvoriť prejudícium budúcej úpravy kontroly štátneho a verejného hospodárstva, pri čom len z prestížnych dôvodov a k záchrane pozície NÚKÚ v Prahe nechce sa upustiť od dnes už nevyhovujúceho zákona čís. 175/1919 Sb. z. a n., ktorý na Slovensku bol nahradený zákonom č. 186/1939 a keď ani tento nevyhovoval, zákonom č. 110/1942 Sl. z.

Text dohody po stránke jasnosti a legislatívnej techniky absolútne nevyhovuje. Pojem „jednotná kontrola“ nie je jednoznačný. Veď i pri jednotnej kontrole nie je vylúčený výkon kontroly dvoma rovnocennými orgánmi. Toho si boli vedomí aj štylizátori dohody, keď ponechávajú v činnosti doterajšie obidve kontrolné ustanovizne. Zdanlivé rozšírenie právomoci Najvyššieho účtovného kontrolného úradu dohodou bez zákonného podkladu pri zachovaní činnosti Najvyššieho kontrolného dvora, vykonávané na základe úplne odchylných právnych predpisov, nie je samo o sebe spôsobilé zaručiť jednotnosť kontroly. Zákon č. 175/1919 Sb. z. a n. o zriadení a pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu bol na Slovensku nahradený zákonom č. 186/1939 Sl. z., poľažne zákonom č. 110/1942 Sl. z. Je preto problematického dosahu ustanovenie, že Najvyšší účtovný kontrolný úrad je oprávnený vykonávať svoju právomoc na Slovensku tiež priamo svojimi orgánmi, keď mu to rozsah územnej platnosti zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. neumožňuje. O recepcii zákona č. 110/1942 Sl. z. o Najvyššom kontrolnom dvore do československého právneho poriadku nemôže už byť pochyb, keďže nové československé právne normy s celoštátnou platnosťou zverujú Najvyššiemu kontrolnému dvoru *expressis verbis* pôsobnosť (najmä finančný zákon č. 56/1946 Sb., zákon č. 134/1946 Sb.).

Ustanovenie dohody, že Najvyšší kontrolný dvor je výkonným orgánom Najvyššieho účtovného kontrolného úradu, nemá oporu v platnom

právnom poriadku a preto jeho uskutočnenie bude v praxi narážať na neprekonateľné ťažkosti. K tomu totiž, aby Najvyšší účtovný kontrolný úrad mohol mať vôbec výkonný orgán, bolo by treba primerane pozmeniť zákon č. 175/1919 Sb. z. a n. Pojem „výkonný orgán“ sa bližšie nedefinuje. Podľa všeobecného ponímania je výkonný orgán nesamostatný. Tomuto chápaniu však odporuje konštrukcia ods. 2 o zodpovednosti za činnosť Najvyššieho kontrolného dvora Slovenskej národnej rade, ohľadom ktorej Najvyšší účtovný kontrolný úrad v Prahe nemôže mať nijakú ingerenciu a ktorá sa ani inak bližšie neurčuje.

Odhladnúc od nedostatku zákonného podkladu, je sporné, či a akým spôsobom bude môcť Najvyšší účtovný kontrolný úrad vykonávať svoju právomoc na Slovensku priamo. Ak sa bude pri výkone svojej novej „právomoci“ striktnie pridržiavať zákona č. 175/1919 Sb. z. a n., jeho kontrolná činnosť bez zákonného podkladu nebude výrazná a širšej verejnosti nebude ani známa, lebo pre úzke vymedzenie rámca pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu obmedzí sa prakticky len na zásah do činnosti štátnych úradov, ústavov, súdov a podnikov a s týmito súvisiacich ustanovení (§ 5 zákona č. 175/1919 Sb. z. a n.). Horšie bude však, ak si bude takzvaná „centrála“ kontroly v Prahe osobovať širokú právomoc svojho výkonného orgánu, ako ju určil § 9 zák. č. 110/1942 Sl. z., lebo ňou je prakticky daná možnosť zasahovať i do činnosti súkromných ustanovizní.

Je nesporné, že v právnom štáte takáto zákonom nepodložená činnosť a riadne neupravené pokračovanie Najvyššieho účtovného kontrolného úradu bolo by neudržateľné. Podotýka sa, že v praxi ešte pred uzavretím dohody vyskytoval sa už zo strany Najvyššieho účtovného kontrolného úradu nábeh k takémuto zásahu. Neslúžilo by ku cti zákonodarcu v obnovennej ČSR, keby sa malo z prvej republiky na Slovensku opakovať faktické aplikovanie noriem, platných len v zemiach českých. Príkladom a výstrahou nech je faktické zavedenie rakúskych právnych predpisov, týkajúcich sa účtovníctva a kontrolnej služby aj na Slovensku, ako to výstižne formuloval dr. F. Šupák v článku, uverejnenom v Slovníku verejného práva čsl. (zväzok II, str. 880 atď.):

„Najvyšší účetní kontrolní úřad byl zřízen zák. číslo 175/1919 Sb. z. a n. k doзору na státní hospodářství, státní jmění a státní dluh Čsl. republiky. Zákon navázal na úpravu rakouskou a pro evoluční vývoj byl předpoklad v tom, že zřízení účetní služby zůstalo zákonem nedotčeno. V zákoně o N.Ú.K.Ú. bylo vyloučeno, co v dřívější organizaci účetního dvora odpovídalo monarchickému principu, ustanovení byla doplněna o poměru

úřadu k parlamentu, rozšířena kompetence v oboru preventivní kontroly a úřadu odevzdána kontrola státního dluhu. Z nař. čís. č. 140/1866 ř. z. byla zrušena výslovně část o Účetním dvoru, nikoliv ostatní předpisy týkající se účetní a kontrolní služby. O poměru k předpisům uherským nemá zákon zmínky: zák. čl. XVIII/1870 o státním účetním dvoru se zák. čl. LXVI/1880 o jeho vnitřní organizaci materiálně byl zrušen, kdežto zák. čl. XX/1897 o státním účetnictví formálně dosud platí v zemi Slovenské a Podkarpatoruské.“

Že toto faktické provedenie rakúskych právnych predpisov do právnej oblasti Slovenska – odôvodnené snáď svojho času jedine neznalosťou uhorských právnych noriem českými zamestnancami, ktorí budovali na Slovensku nový byrokratický aparát – nebolo najlepším a najpokrokovejším spôsobom úpravy kontroly štátneho hospodárstva, účtovnej a kontrolnej služby, dokazujú najlepšie tieto ďalšie závery dr. Šupáka:

„Nová úprava byla provedena ještě za absolutistického mezidobí čís. nař. č. 140/1866 ř. z. o úpravě státní a kontrolní služby všelikých odvětví správy, vyjma politickou a soudní správu v Uhrách, Chorvatsku, Slavonii a Sedmihradsku. ... Nařízení toto zůstalo právním základem organizace účetní a kontrolní služby po celou dobu trvání Rakouska. Reorganizace účetní a kontrolní služby provedena na úkor dosavadní neodvislosti účtáren... Potud císařské nařízení týká se organizace účetní a kontrolní služby a nebylo v této části dosud zrušeno... Jest zavedena nedokonalá ovšem kontrola vnitřní, která záleží v požadavku kontrasignace poukazů orgánem účtárny. Bez této kontrasignace nesmí pokladna poukazu vyhověti. Orgán účtárny může remonstrovati (z důvodu kompetence, budgetu, nebo jinakých zákonných závad), avšak na rozkaz – orgán účtárny je šéfu správního úřadu služebně podřízen – musí posléze kontrasignovati. Konflikt zůstává utajen v aktu.

V Uhrách tato vnitřní kontrola byla účinnější. Účtárna poukazy, kontrasignované proti její námitce, zvláště vyznačovala v seznamu poukazů zasílaném měsíčně státnímu dvoru (§§ 98, 108, z. čl. XII/1897). V Uhrách bylo také postavení účtárny pevnější z hlediska kontroly; účtárny byly administrativním úřadům přiřazeny, podléhající jim jen v oboru pomocné služby administrativní. V oboru kontroly předběžné i dodatečné fungovaly samostatně, jsouce podřízeny ministři při ústředí přímo, při ostatních poukazujících úřadech prostřednictvím ministerské účtárny; o těchto věcech mohly také samostatně korespondovati (§ 87, zák. čl. XX/1897, § 223 instrukce)... Soustava účetní služby zůstala v podstatě, jak byla přejata v době převratu; zpráva Ústavního výboru k zákonu o NÚKÚ ovšem

podotkla, že výbor neprojevuje souhlasu s dosavadním zřízením účetní služby. Zpravodaj měl tu na zřeteli snahy o samostatnější postavení účtáren; skutečněny však nebyly... Poměr kontrolního úřadu k účtárnám a postavení účtáren v administrativě byly výhodněji upraveny v předpisech na Slovensku dosud platných.“

Nie inak súdili praktici, ktorí denne pocítovali nedostatok kontrolnej sústavy ČSR, ako vysvitá z týchto výňatkov z pamätného spisu Spolku účetních úředníků státních:

„Základem kontrolní soustavy našeho státu je císařské nařízení ze dne 21. listopadu 1866, čís. 140 ř. z. Císařské nařízení ze dne 21. listopadu 1866, čís. 140 ř. z. podlomilo však zcela účinnost kontrolní soustavy; buduje sice nezávislý Nejvyšší účetní dvůr a pověřuje i nadále účtárny preventivní kontrolou, včleňuje je však do organismu úřadů správních a podřizuje tak orgány preventivní kontroly právě těm orgánům státní administrativy, které mají býti kontrolovány.“ „Nelze vážně tvrditi, že nynější stav, kdy podřízený má kontrolovati přednostu, je z hlediska kontroly udržitelny, a že vůbec dalo by se dnes mluvit o nějaké kontrole účtáren vůči orgánům správním,“ praví dr. Seidier. „Nadto zbavuje citované nařízení účtárny možnosti přímého služebního styku s nejvyšší kontrolní instancí, tím méně pak připouští hlášení zjištěných závad a odepřené kontrasignace této instituci, jíž takto zabraňuje, aby se takových případů ujala. Tak byl vytvořen kontrolní útvar, který má sice nezávislou nejvyšší instanci, ale skvěle osamocenou a od sítě nižších kontrolních orgánů pečlivě odloučenou, přičemž však tyto nižší kontrolní orgány jsou jimi jen podle jmen, poněvadž totéž zákonné ustanovení, které jim kontrolní povinnost ukládá, jim zároveň výkon této kontroly znemožňuje.

Takto pokřivený, z hlediska kontroly neudržitelny kontrolní systém je dodnes kontrolním systémem Československé republiky. Jemu vděčíme za neostýchavé hospodaření povolenými úvěry v prvních letech naší samostatnosti, kdy bylo zásadou vyčerpati tyto úvěry do halěře a převésti zbytky i na vkladní knížky, jen aby se nic nevracelo; jemu vděčíme za neúčelně vyplývané milióny, které ještě dnes objevuje Nejvyšší účetní kontrolní úřad, ovšem bez možnosti nápravy; jeho zásluhou umožněn byl rozkvět politickostranického hospodářství v některých oborech státní správy. Poukazovací právo správních úřadů, nestřežené žádnou preventivní kontrolou, dostalo ráz nedotknutelné výsady, a povinností účtáren se stalo jen nalézati vhodnou účetní formu, kterou lze se obratně vyhnouti nepřijemným ustanovením platných předpisů. Rozpočtové schéma, beztak dnes položkami snížené povahy k naprosté nepřehlednosti roztržštěné, zabra-

ňuje každému podrobnejšiemu rozboru rozpočtových častiek, poněvadž není kontrolovaného srovnávacího materiálu, který by umožnil rozpoznání tzv. „ratovaných výdajů“. Skutečné provádění úsporných opatření jest za těchto poměrů vlastně jen věcí volného uvážení správních úřadů, a úsporný komisař, úředník jim podřízený, sotva asi by měl nepředloženou odvalu posouditi nepřiznivě rozhodnutí svých představených.

Lepšího úspěchu dosáhly snahy po reformě kontrolní služby v maďarské polovině říše: zákonným článkem XVIII z roku 1870 zřízen byl nezávislý státní účetní dvůr a vymezeny jeho vztahy k parlamentu, zákonným článkem XX z roku 1897 pak upraveno bylo postavení účtáren... Zákonný článek XX z roku 1897 má dosud platnost na Slovensku a Podkarpatské Rusi, ještě nedošlo dosud k jeho sjednocení s nařízením č. 140 ř. z., a lze jen vřele litovati, že byla dána přednost reakci před pokrokem.

Z toho, co bylo stručně řečeno o císařském nařízení ze dne 21. listopadu 1866, č. 140 ř. z., je dostatečně zjevné, že nejúčinnějším prostředkem k obnovení ochromené kontroly účtárnám uložené je přísné podřízení účtáren Nejvyššímu kontrolnímu úřadu. Prof. dr. Engliš vyslovil se ve své Finanční vědě: „Kdyby byly účtárny přímo podřízeny kontrolnímu úřadu, byla by kontrolní organizace bezvadná a úplná“... Jest třeba novelizovati císařské nařízení ze dne 21. listopadu 1866, č. 140 ř. z., a zákon ze dne 20. března 1919, č. 175/Sb. z. a n. Za účelem konformity jest třeba, aby bylo ihned zrušeno císařské nařízení z r. 1866 a uveden v platnost zák. čl. XX.“

Pri takomto posudzovaní kontrolného systému za prvej ČSR bolo by zaujímavým zvedieť pohnútky, ktoré by mali byť dnes rozhodnými pre opätovné nastolenie zastaralých predpisov z roku 1866.

Porušenie platných právnych predpisov je najvypuklejšie v ustanovení dohody, že predseda Najvyššieho kontrolného dvora je priamo podriadený predsedovi Najvyššieho účtovného kontrolného úradu. Podľa § 3 zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. predseda NÚKÚ je za pôsobnosť úradu zodpovedný Národnému zhromaždeniu ČSR a podlieha zákonu o zodpovednosti členov vlády. Podobné ustanovenie o zodpovednosti predsedu Najvyššieho kontrolného dvora obsahuje § 3 zákona č. 110/1942 Sl. z. Doteraz nebolo postarané o harmonické zladenie týchto dvoch platných a úplne kontradiktorných právnych predpisov potrebnou formou zákona, takže ustanovenie dohody možno v tom smere považovať najviac za postulát politických predstaviteľov.

Pojem „priamej podriadenosti“ predsedu Najvyššieho kontrolného dvora predsedovi Najvyššieho účtovného kontrolného úradu sa neurčuje, nevymedzujú sa ani jej dôsledky. Ťažko preto očakávať aplikovanie tohto

ustanovenia. Ani predseda Najvyššieho kontrolného dvora, ani prednosta Najvyššieho účtovného kontrolného úradu nepodliehajú služobnej pragmatike a ich zodpovednosť podľa zákona o zodpovednosti ministrov nesvedčí o ich výlučne úradnom postavení. Je preto problematický dosah náznakov vymedzenia rozsahu podriadenosti, keď sa neurčuje, čo sa stane v prípade, keď predseda NKD, opierajúc sa o platný právny poriadok, nebude sa riadiť pokynmi a smernicami predsedu Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a nepredloží mu žiadané spisy a správy.

Štylizácia dohody, že vo veciach pôsobnosti Slovenskej národnej rady je predseda Najvyššieho kontrolného dvora tiež zodpovedný Slovenskej národnej rade, je nedomyšlená, ba až perplexná, lebo „z vecí pôsobnosti Slovenskej národnej rady“ sa nepodáva ešte pôsobnosť Najvyššieho kontrolného dvora; mohlo by ísť najviac o zodpovednosť za činnosť, ktorú Slovenská národná rada podľa platných predpisov sverí Najvyššiemu kontrolnému dvoru.

Keďže ustanovenia čl. III dohody sú zrejmom negáciou platného právneho poriadku, je kurióznou doložka, že Najvyšší účtovný kontrolný úrad a jeho výkonný orgán Najvyšší kontrolný dvor sa majú riadiť pri výkone kontroly platnými právnymi predpismi. Ak si boli štylizátori dohody vedomí dosahu tohto ustanovenia, mali aspoň naznačiť, ktoré platné predpisy sú to, lebo takto nevedno ani len, či Najvyšší kontrolný dvor má sa riadiť i ustanoveniami zákona č. 175/1919 Sb. z. a n., a Najvyšší účtovný kontrolný úrad i ustanoveniami zákona č. 110/1942 Sl. z.

Na dôkaz, že zákon č. 175/1919 Sb. z. a n. je len kópiou cisárskeho nariadenia z 21. novembra 1866 č. 140 r. z., ktoré nevyhovuje dnešnému ponímaniu kontroly štátneho hospodárenia, uvádzajú sa najdôležitejšie ustanovenia zákona 175/1919 Sb. z. a n. a cisárskeho nariadenia v porovnaní takto:

Zákon č. 175/1919 Sb. z. a n.:

§ 1

Úrad tento jest samostatný, ministerstvům rovnocenný a na nich nezávislý.

§ 5

Dozoru Nejvyššího účetního kontrolního úřadu podléhají účty státních úřadů a závodů, týkající se peněz, materiálu a hodnot jiných, jakož i účty nadací a fondů, ústavů a společností, dotovaných státními penězi nebo spravovaných státními orgány. Mimoto jest oprávněn kontrolovati taková zařízení, jež přijímají podpory od státu. Dozoru jeho nepodléhají zákonitě povolené dispoziční fondy vlády.

§ 6

Der Oberste Rechnungshof ist eine selbständige, von den Ministerien unabhängige und mit diesen gleiche Stellung einnehmende Behörde.

§ 8

Der Prüfung des Obersten Rechnungshofes unterliegen alle Rechnungen der Staatsbehörden. Der Oberste Rechnungshof ist aber auch berechtigt, die Rechnungen derjenigen Institute, Gesellschaften, Stiftungen und Fonde, welche aus dem Staatschatze mit Dationen oder Subventionen theilt werden, ferner die Rechnungen der aus dem Staatschatze nicht dotierten Fonde und Anstalten, welche von Staatsbehörden oder von Beamten des Staates verwaltet werden, sich zur Prüfung vorlegen zu lassen. Ausgenommen von der Rechnungsvorlage sind die Ministerien und Zentralstellen rücksichtlich der denselben bewilligten Dispositionsfonds und der für geheime Auslagen bestimmten Gelder.

Vymedzenie pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu paragrafom 5 zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. takmer shodne s paragrafom cisárskeho nariadenia č. 140/1866 r. z. je pri dnešnom poštátňovacom a znárodňovacom procese skutočným anachronizmom. Záleží nám všetkým, aby kontrola štátneho a verejného hospodárstva bola jednotná v tom zmysle, že sa bude vykonávať podľa jednotných zásad a podľa právneho predpisu, platného na území celého štátu. V záujme vecí nemožno však pritom vychádzať z fikcie nedotknuteľnosti a nezmeniteľnosti zákona z roku 1919, najmä ak sa tento opiera o zastaralý, takmer deväťdesiatročný vzor z revolučných čias prvej ČSR. Bez ohľadu na prestíž v rámci unifikácie má sa primerane prihliadnuť k právnym poriadkom, platným v oboch právnych oblastiach tak, že sa len to najvhodnejšie recipuje pri tvorbe nového spoločného právneho poriadku. Nejdeme sa podrobne zaoberať s prednosťami novšieho a preto nesporne modernejšieho zákona č. 110/1942 Sl. z., len mimochodom ich naznačíme tak, ako som ich formuloval v referáte pre rozpočtový výbor DNZ:

1. Bola zabezpečená absolútna neodvislosť Najvyššieho kontrolného dvora nielen od ministerstiev, ale aj od vlády ako zboru.

2. Táto neodvislosť bola zvýraznená aj tým, že Najvyšší kontrolný dvor bol zriadený zákonom ústavným.

3. Pôsobnosť Najvyššieho kontrolného dvora bola vymedzená tak široko, že Najvyšší kontrolný dvor môže zasiahnuť všade tam, kde to vyžaduje verejný záujem. Boli totiž podrobené jeho dozoru a kontrole nielen štátne úrady, ústavy, podniky, fondy a zariadenia, štátom subven-

cované, dotované a spravované ustanovizne, ale i ustanovizne zriadené vo verejnom záujme, ale kde o to požiada nositeľ zákonodarnej moci.

4. Osobitným ustanovením bola zabezpečená samostatnosť výkonu pôsobnosti Najvyššieho kontrolného dvora.

5. Vyčerpávajúcim spôsobom bola vymedzená právomoc zodpovedných činiteľov Najvyššieho kontrolného dvora a upravený ich pomer k nositeľom zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci.

6. Predstaviteľom Najvyššieho kontrolného dvora bola zabezpečená primeraná účasť na zasadnutiach vlády.

7. V záujme neodvislosti úradu bola predsedovi zverená časť vládnej a výkonnej moci vo veciach zamestnaneckých a platových; rozhodovanie o systemizácii služobných miest bolo zverené orgánu nositeľa zákonodarnej moci.

8. Vyslovená bola nezlučiteľnosť niektorých funkcií a zamestnaní s funkciou a zamestnaním na Najvyššom kontrolnom dvore.

9. Nábeh k preventívnej kontrole bol daný tým, že sa pri správe štátneho majetku zabezpečilo Najvyššiemu kontrolnému dvoru právo dozerať na hospodárnosť a sledovať úspornosť vo všetkých odvetviach štátnej správy.

10. Bola vyslovená disciplinárna zodpovednosť zamestnancov, ktorí neodstránia včas základy, zistené pri miestnej kontrole.

Rozpočtový výbor DNZ po zhodnotení týchto nesporných predností zákona č. 110/1942 Sl. z. uzniesol sa na svojom zasadnutí dňa 22. marca 1946 na tejto rezolúcii:

„Mimoriadne úlohy povojnovej rekonštrukcie viedli k tomu, aby rozsah štátneho rozpočtu bol veľmi značne rozšírený, pri čom predpoklady, ktoré slúžili za podklad pre zostavenie rozpočtu, neboli tak dostatočne vyhradené, aby bolo možné primeranosť položiek náležite preskúmať a preskúšať. Tieto okolnosti vyžadujú, aby v záujme riadneho hospodárenia bola venovaná zvýšená starostlivosť organizácii kontrolnej služby štátneho hospodárenia.

V dôsledku toho sa vláda vyzýva, aby po dohode s Predsedníctvom Slovenskej národnej rady pripravila návrh normy ústavnej povahy o najvyššej kontrole štátneho a verejného hospodárenia v ČSR, v ktorej budú uplatnené tieto zásady:

1. má byť zodpovedná Národnému zhromaždeniu;
2. má sa vzťahovať na všetky úseky, kde to vyžaduje verejný záujem;
3. musia byť dané predpoklady, aby výsledky skúmania kontrolnej služby mohli byť včas a účinne uplatnené;

4. má sa vysloviť nezlučiteľnosť funkcie a zamestnania kontrolného orgánu s členstvom v zákonodarnom zbore a s iným zamestnaním alebo funkciou so zúčtovacou alebo majetkovou zodpovednosťou.

Až do normatívnej úpravy má sa v záujme jednotných kontrolných metód výkon kontrolnej činnosti usmerňovať v rámci koordinačnej komisie, pozostávajúcej z vedúcich funkcionárov a úradníkov oboch doterajších najvyšších kontrolných inštitúcií v ČSR.“

Vláda – nevedno prečo – nevyhovela výzve rezolúcie rozpočtového výboru Dočasného národného zhromaždenia, keďže dosiaľ osnovu normy ústavnej povahy o najvyššej kontrole štátneho a verejného hospodárenia nepripravila a Národnému zhromaždeniu nepredložila. Bude to už teraz úlohou nového ministerstva unifikácie.

Ak domáce vzory kontrolnej sústavy nepostačia, poslúži len dokonalosti nášho zákonodarstva, keď sa prihliadne ku kontrolným systémom iných štátov. V záujme veci treba bezodkladne prikročiť k systematickej príprave právnej matérie pre novú osnovu zákona.

Za nijakých okolností však nie je v právnom štáte prípustné, aby sa bez dodržania ústavnej listiny, ústavných dekrétov a zákonov zmenilo pozitívne právo jednoduchou dohodou. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: K slovu za prihlásil pán člen Rady profesor Lukanovič, udeľujem mu slovo.

Člen SNR prof. Lukanovič: Slávna Slovenská národná rada! Nechcem sa tu meritornejšie zaoberať s obsahom dohody Národného frontu Čechov a Slovákov ohľadom Slovenskej národnej rady a Zboru povereníkov. O tomto obširne referoval pán predseda SNR dr. Jozef Lettrich. Treba objektívne konštatovať, že predchádzajúce dohody neriešili problém s konečnou platnosťou, ani táto dohoda nie je definitívnym riešením celého problému. Definitívne to má riešiť Ústavodarné národné zhromaždenie. Treba si dobre uvedomiť, že nie litera zmluvy je rozhodujúca, ale prax a duch, ktorý sa vytvorí pri prevádzaní každej zmluvy, taktiež i tejto dohody. Dúfame, a pevne veríme, že tento tak naliehavý problém bude riešený na podklade vzájomnej úprimnosti s bratským národom českým, že slovenský národ ako úplne rovnoprávny partner bude sa môcť uplatniť pri budovaní spoločného štátu dvoch slovanských národov Čechov a Slovákov v jednotnej a nikdy nedeliteľnej Československej republike. Je samozrejmosťou, že vláda Čechov a Slovákov má vládnuť nielen v českých krajinách, ale aj na Slovensku. Je nemysliteľné, aby tu nastal dajaký dualizmus, ktorý by nijak neposlúžil tak prepotrebnému dobrému spoločnému spolunažívaniu Čechov a Slovákov. Preto vítame dohodu, chceme mať republiku Československú pevnú, silnú a trvalú.

Nijak nechceme trpieť, aby sa obnovili sťažnosti a problémy, ktoré zapríčinili nešťastný 6. október 1938 a neskôr smutný 14. marec roku 1939. Záleží to na nás, zodpovedných činiteľoch slovenského národa, aby sme a priori eliminovali z nášho života také zásahy, ktoré by v budúcnosti zavdali príčiny k nepokojnosti. Bratia Česi musia uznať, že úprimná láska, dôvera, zaslúži si aj úprimné skutky a úprimné reči. Neposlúži československej štátnej jednote ten, kto sa nepoučil z chýb minulosti; nech neposudzuje nikto nesprávne naše snahy, keď sa chceme postarať o to, aby naša verejnosť nebola dráždená tými zjavmi, ktoré dali neblahý podnet v predmníchovskej republike k politickým agitáciám našim protivníkom. Toľkými obeťami vykúpená, obnovená republika musí byť skutočným domovom všetkých nás.

Slovenský národ dobrovoľne a bez nijakej predbežnej dohody proklamoval v Banskej Bystrici obnovenú Československú republiku (potlesk), bola to spontánna vôľa a bolo to pranie celého slovenského národa, lebo dobre vieme, že republika Československá je skutočne jediným naším domovom (potlesk). Náš stav a naše polozenie za takzvaného Slovenského štátu podobalo sa dieťaťu z rozlúčeného manželstva. Obnovenie republiky likvidovalo tento neblahý stav, je našou povinnosťou, aby likvidovalo aj všetky zámery a snahy, ktoré zapríčinili túto smutnú kapitolu našich spoločných dejín. V novej dohode vidíme snahu uznať a rešpektovať zákonodarnú moc Slovenskej národnej rady v slovenských veciach. Ktoré otázky spadajú do kompetencie Slovenskej národnej rady, má určiť vláda, poľažne komisia pozostávajúca z predsedníctva vlády, predsedu Ústavodarného národného zhromaždenia a z predsedu Slovenskej národnej rady.

Výkonná moc povereníkov sa zakladá na dvoch princípoch; povereník ako orgán rezortného ministra vlády, je zodpovedný rezortnému ministrovi, a pri vykonávaní nariadení Slovenskej národnej rady Predsedníctvu Slovenskej národnej rady. S týmto riešením, myslím, súhlasí každý občan, ktorému záleží na upevnení štátnej moci v dnešnej tak ťažko pohutej povojnovej dobe. Len tá čiastka dohody, kde je reč o tom, že rezortný minister je tiež oprávnený vykonávať svoju právomoc na Slovensku tiež priamo orgánmi svojho úradu s vedomím príslušného povereníka, myslím, nie je dosť precízne formulovaná a môže zapríčiniť snáď obavy z dajakých prípadných nedorozumení. Predpokladám, že toto ustanovenie má na zreteli veci celkom výnimočné a nie pravidelné, lebo by mohla nastať duplicita eventuálnych expozitúr rezortných ministerstiev na Slovensku, čo by bolo v protivenstve k ustanoveniu Zboru povereníkov a zavdalo by príčiny k ostrým a povedzme si oprávneným kritikám a sťažnos-

tiam našej slovenskej verejnosti. Bude našou povinnosťou, aby eventuálny centralizmus si tu nepripravoval cestu k ukracovaniu Slovákov, menovite v otázke drahou slovenskou krvou vykúpených výdobytkov Slovenského národného povstania. Dúfam však, že tento bod nebol vsunutý do dohody dajakým zámerom a bude slúžiť jedine eventuálnej pružnosti spolupráce, ak to okolnosti vyžadujú medzi rezortným ministrom a patričným poverenikom. Toľko v krátkosti o dohode.

Keď konštatujeme potrebu tejto dohody, nemôžem sa nezmieniť o politickom ovzduší, v ktorom bola dohoda Národným frontom prejednaná. Boli to týždne po voľbách, z ktorých vyšla Demokratická strana ako víťazná politická strana na Slovensku, ktorá reprezentuje 62 % voličov celého slovenského národa. V politických dejinách slovenského národa je to také volebné víťazstvo, ktoré nemá páru v našich dejinách. Tých 12 000 prázdnych hlasovacích lístkov dokázalo, že mizivý zlomok, nedosahujúci ani 1 % odovzdaných hlasov, žalostne reprezentuje prípadnú opozíciu na Slovensku. Volebný efekt je skvelým dôkazom štátotvornosti slovenského národa, a jeho lásky k obnovenej Československej republike. Neprajní emigrantskí činitelia nijak sa nemôžu odvolávať na prípadnú neprajnú postoj nášho ľudu voči obnovenej republike.

Týmto volebným efektom boli definitívne rozprášané všetky domnienky tajnej konšpirácie, pochybnosti o láske a postoji slovenského národa voči znovuzkriesenej republike. Na tomto tak skvelom štátotvornom akte má hlavný podiel hlavne Demokratická strana, lebo ako jedna z vládnych strán oslobodeného Slovenska vedela zapojiť do úprimnej budovateľskej práce všetky zložky národa v tak presvedčivej sile a posilnila zahraničnú reputáciu celej Československej republiky. Máme sú kvičie hlasy poblúdených politických emigrantov, máme kalkulovali eventuálnou mátohou neslávne zapadlej a politickým totalizmom diskreditovanej slovenskej štátnej samostatnosti, národ pod Tatrami v slobodných, demokratických, tajných voľbách jednoznačne sa postavil na základ nedeliteľnej a jednotnej našej československej štátnosti (potlesk).

Kto zná predchádzajúcu etapu slovenských dejín počas takzvaného slovenského štátu, musí tu uznať nepopierateľné zásluhy demokratickej strany v prospech obnovenej republiky. V každom demokratickom štáte, kde sa rešpektuje vôľa ľudu, musia sa rešpektovať samozrejme aj volebné výsledky, lebo sú zrejším zrkadlom skutočnej vôle ľudu. Čo sa však stalo u nás? Zdrvivúce volebné víťazstvo Demokratickej strany nijak nemohli zniesť politickí protivníci Demokratickej strany. Začala sa kampaň proti Demokratickej strane takým spôsobom, že to vzbudilo mimoriadnu po-

zornosť aj za hranicami štátu. Nechcem tu rekriminovať udalosti, chcem iba konštatovať, že v demokratickom štáte musí sa jednať vždy a pri každých okolnostiach len a jedine demokraticky. To sa musí vzťahovať aj na volebné výsledky.

V českých krajinách vyhrala KSČ, vyhrala voľby so 40 % volebným efektom, to znamená, že Komunistická strana Československa stala sa takým dôležitým politickým faktorom, s ktorým musí sa počítať pri každom politickom podujatí. Je to objektívne konštatovanie, márne by sa pokúšal niekto uprieť a diskvalifikovať tento volebný efekt s odvolaním sa na to, že koľko percent hlasov odovzdali na KSČ v českých krajinách bývalí politickí príslušníci rozpustených českých politických strán. Skutok ostáva skutkom, KSČ je najsilnejšou politickou složkou tamojšieho politického vedenia, to treba objektívne konštatovať a uznať, následkom čoho bol poverený pán Klement Gottwald ako prominentný predák KSČ zostavením novej vlády.

Podobné objektívne závery a konštatovanie právom očakávame aj na Slovensku po týchto voľbách. Slovenský ľud poctil dôverou Demokratickú stranu, teda ona je v prvom rade oprávnená vystupovať dnes v mene väčšiny slovenského národa. Sme stranou povstania, stranou, ktorá spoluobnovila Československú republiku, stranou, ktorá neotrasiteľnou dôverou stojí po boku nášho veľkého prezidenta dr. Eduarda Beneša. (Potlesk.) Košický vládny program, výdobytky povstania Slovenskej národnej rady a Zboru povereníkov, to všetko je naším politickým programom a jednotnosť a nedeliteľnosť Československej republiky je naším životným krédom. (Potlesk.) Toto sme vždy hlásali a z tohto neustúpime, nech nik nepochybuje o úprimnosti našej lásky voči republike a bratom Čechom.

Že naša stranícka štruktúra sa líši od iných politických strán, že stojíme na základe kresťanského individualistického svetonázoru, to nijak nemôže byť prekážkou, ani nesmie byť prekážkou, za ktorú by sme mohli byť len upodozrievaní a kolektívne vyradení zo zodpovednej spolupráce pri upevňovaní a budovaní republiky. My si želáme a uplatňujeme tu pokrok a rozvoj ľudovej spoločnosti spôsobom evolučným, nerevolučným. V dobe ilegality spájal nás jeden spoločný cieľ: porážka fašizmu; tomu sme venovali naše spoločné úsilie a ten nedovolíme vzkriesiť v žiadnej forme a žiadnym spôsobom. Nesmieme pozeráť na stranícke ciele, z ktorých by sme mohli len ťažiť, ale našou povinnosťou je niesť zodpovednosť pred národom za každú nám zverenú moc. Nie sme zástancami politickej oportunity, nemeníme heslovite náš program. Čo strana hlásila v povstaní, začo krvácali a umierali naši partizáni a vojaci, to bude vždy naším postulátom. (Potlesk.)

V mesiaci auguste bude druhé výročie slávneho Slovenského národného povstania, pôjdeme do Bystrice a zložíme úcty národu a národ sa presvedčí, že to, čo sme hlásali v roku 1944 a pri prvom výročí povstania v roku 1945, to neboli len heslá, ale tomu sme aj verní zostali v roku 1946. Bolí nás to a smutne musíme konštatovať, že našli sa v našej republike politickí činitelia, ktorí po volebnom víťazstve Demokratickej strany začali pochybnosť rozosievať o štátotvornosti Demokratickej strany.

Bola nadhodená otázka a pochybnosti, či Slovensko po víťazstve Demokratickej strany neupadne do tých politických chýb, ktoré kalili spoložitie Čechov a Slovákov v predmníchovskej republike. Táto pochybnosť bola nápadným spôsobom zdôraznená a v určitej čiastke našej tlače, bohužiaľ, dosiahla takých rozmerov, že bola predmetom nielen novinárskych článkov, ale aj vážnych a nemilých scén v československej vláde. Pri čítaní týchto tendenčných článkov situácia na Slovensku bola tak podávaná, ako by Slovensko po volebnom víťazstve Demokratickej strany pripravovalo tu niečo škodlivého proti československej štátnej jednote. Nervozita sa stupňovala deň čo deň, v Prahe kolovali zprávy, že na Slovensku reakcia pripravuje sa na revolúciu, nijak sa nemožno diviť tomu, že pod dojomom týchto nezodpovedných článkov nastala neprajná atmosféra voči Demokratickej strane a voči väčšine slovenského ľudu u našich takto informovaných českých bratov. Hádám nikdy nebola taká nevraživosť voči Slovákom v Čechách, ako po týchto písáčkách a po týchto tendenčných zprávkach.

Naši neprajníci vytvorili týmto divnú psychózu u tých, ktorí nemali možnosti overiť si skutkový stav o situácii na Slovensku. Že to nijak neprospeje našej spoločnej reputácii v zahraničí, o tom nechcem hovoriť. Jedno je isté, táto kampaň nasadila našej vzájomnej konsolidácii nesmierne rany, tu sa spáchal nezodpovedný zločin na československej vzájomnosti, my sme tieto útoky trpezlivo a mužne znášali, ale bolelo nás to, keď týmto nezodpovedným písaním kalil sa dobrý pomer medzi Čechmi a Slovákmí. Verili sme a pevne veríme, že čas dokáže, kto je verným zástancam československej štátnosti a že dejiny dokážu aj v tomto smere úplnú rehabilitáciu Demokratickej strany pred československou verejnosťou. Bude záležať na nás, aby to súžitie medzi Čechmi a Slovákmí bolo úprimné a bratské, my v tejto proti nám namierenej kampani objektívne posudzujeme celú záležitosť. Tu sa neprevinil český národ proti Slovákom, ale previnili sa horkokrvní politickí činitelia, ktorí dali podnet k tejto smutnej kapitole našich povojnových politických dejín.

Máme dosť problémov hospodárskych a rekonštrukčných, máme tu problém odsunu Nemcov a Maďarov, bolo by žalostné, keby aj na naše

pomery boli platné slová istého anglického generála, adresované francúzskym politikom po vypuknutí svetovej vojny, ktorý povedal, „sú natoľko zamestnaní porázaním druh druhu, že nemajú kedy viesť vojny proti Nemcom“. To platí i na naše slovenské politické pomery. Tešme sa tomu, že zbavili sme sa Henleina, Karmasina a ostatných ich pomáhačov, nedovoľme roztržku medzi dvoma bratskými národmi, ktoré sa navzájom tak veľmi potrebujú. (Výkrik z radov členov KSS: takéto veci sem prosím nepatria!)

Zlikvidujme každú nezákonnosť a násilnosť, v legálnej dobe nedovoľme žiadnu ilegalitu, postarajme sa o to, aby zákon bol pre každého rovnaký, aby tu panovala skutočná sloboda, aby naša obnovená republika bola spoločným domovom všetkých nás bez rozdielu náboženstva, vzdelania, povolania, aby každý mal slobodu vysloviť svoje myšlienky, kým nekáže rozbitie štátu, ktorý mu dáva túto slobodu, a nebuďme úzkoprsí a nedôverčiví voči tým slovenským spolubratom, ktorí majú inú politickú legitimitáciu, ktorí sa nijak neprevinili tým, že hlasovali na Demokratickú stranu a nezazlievajú im to, že tiež milujú ten náš malý národ pod Tatrami, že stoja pevne za našou Národnou radou a Zborom povereníkov a pritom všetkom v tej istej miere a láske sú skalopevnými a oddanými vyznavačmi našej československej štátnej jednoty, našej milovanej republiky Československej, spoločného to nedeliteľného domova všetkých Čechov a Slovákov.

Nezabúdajme, že politické strany sú spolucestujúcimi na tej istej lodi, keď ju nechajú prevrhnúť sa, všetci spolu sa potopia, hovorí francúzsky spisovateľ Maurois. Pevne verím, že i nám záleží na tom, aby loď našej republiky po prežitom búrlivom období konečne sa dostala do prístavu tak prepotrebného pokoja, kde môžeme hojiť rany po tejto tak katastrofálnej vojne. Rozbité mosty a rozvrátené domovy očakávajú našu pomocnú ruku. Na zodpovedných miestach zodpovedných ľudí a zodpovedné skutky, toto čaká národ a nie politické hašterenie a nezodpovedné písáčky. Dosť bolo už rečí, podozrievania a nesvárení. Dohoda znamená krok dopredu, lebo upravuje pomery medzi ústrednou vládou a Slovenskom. Všetci musíme mať záujem na tom, aby táto prax upevnila jasnosť v slovenskej otázke a upevnila československú štátnosť. To je jedine tak mysliteľné, ak práva Slovákov nebudú nijak naštrbené, ak bedlivo sa budeme vystríhať takých opatrení, ktoré zavdali v nemalej miere príčiny k predmníchovskej politickej opozícii, bezohľadnej kampani proti všetkému, čo prichádzalo zo západnej časti našej republiky.

Pevne veríme, že dohoda bude zo strany českej verejnosti pochopená ako úprimné gesto zo strany Slovenska, a bude v danom a vhodnom prí-

pade aj honorovaná. Ak zásada rovný s rovným bude trvale platiť a ak veci sa budú riešiť skutočne bratsky, spokojné bude Slovensko a upevní sa štátnosť republiky Československej, čo dúfam, je úprimným želaním každého zodpovedného činiteľa nášho štátu. Predpokladám, že týmto účelom má slúžiť predložená dohoda, preto ju vítam a budem za ňu hlasovať. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: Udeľujem slovo pánu povereníkovi pre školstvo Lacovi Novomeskému.

Povereník pre školstvo a osvetu Laco Novomeský: Slávna Slovenská národná rada! Pripadá mi čestná úloha vysloviť sa pred plénom Slovenskej národnej rady k tretej pražskej dohode, určujúcej nové vzťahy medzi vládou a našou legislatívou i exekutívou. Ak obe predchodiacie dohody o Slovenskej národnej rade ako slovenskej moci zákonodarnej a Zbore povereníkov ako domácej moci vládnej prijímali sa ako logický dôsledok našich spoločných úsilí o zjednotenie všetkej správy v republike, iste nie je nijaký dôvod ponímať zmysel tretej pražskej dohody inakšie. Prvé dve pražské dohody, ako i táto tretia, opierajú sa o jeden z hlavných postulátov našej národnej revolúcie, o spoločné želanie všetkých jej zložiek, mať Československú republiku ako nedeliteľný a jednotný štát národa slovenského a národa českého.

Naše orgány zákonodarné i vládne, to je Národná rada a Zbor povereníkov, sú politickým výrazom svojbytnej existencie nášho národa, ktorú uznať a rešpektovať žiadalo naše povstanie predovšetkým, lebo dohody o pôsobnosti nášho zákonodarného zboru a našej národnej exekutívy, fixované naposledy v dohovore, ktorý tu dnes pred nami leží, sú samozrejým dôsledkom úsilí, za ktoré Slováci tiež povstali, aby totiž bezpečne mohli žiť v jednotnej a nedeliteľnej republike Čechov a Slovákov. Prečo je treba s istou naliehavosťou zdôrazňovať, že úsilia našej revolúcie smerovali k vybudovaniu nedeliteľnej a jednotnej republiky, ktorým výrazom je i táto dohoda o postavení Národnej rady a Zboru povereníkov? Preto, lebo najmä v súvislosti s touto treťou pražskou dohodou ozývajú sa hlasy, ako by výdobytky našej revolúcie boli oslabované, obmedzované, ako by sa z nich najmä v tejto dohode išlo niečo popúšťať a niečoho sme sa šli vzdávať.

Dovoľte mi, panie a páni, povedať v tejto súvislosti niekoľko slov tak úprimne a otvorene, ako sme hovorovali so spoluzakladateľmi tejto ustanovizne pred dvoma a troma rokmi, keď sme formovali a formovali tak hlavné ciele nášho povstania, ako aj určenie a pôsobnosť tejto váženej inštitúcie. Výdobytky nášho národného povstania môže vidieť ohrozené

touto dohodou a vývojom k nej i po nej len ten, kto si predstavoval, že heslom našej revolúcie je uchovanie a prenesenie slovenského štátu do Československej republiky, alebo nacistickej Európy, snád' bez jeho hlavných zakladateľov a vodcov, bez Tisu, bez Tuku, bez uniformovanej gardy, bez ľudí gašparovského typu, ale bezpodmienečne s jeho náplňou (potlesk), s jeho obmedzeným provincionálnym nacionalizmom, s jeho izolovaným ponímaním slovenskej národnej myšlienky, s jeho živelným protičeským odporom, ba i jeho antisemitizmom, arizáciami a arizátormi, s jeho kastovníckou sociálnou politikou, ba i dokonca s jeho necnosťami náboženskej neznášanlivosti a nezodpovedného zahaľovania protipokrových i protisocialistických, ba i protisovietskych úsilí do konfesionalného rúcha.

Boli u nás ľudia, bola u nás dokonca mocná politická strana, ktorá tieto črty označovala za najpodstatnejšie vlastnosti slovenského národa a sú u nás ľudia, ktorí zabezpečenie slovenských národných práv radi by stotožnili so zaistením možnosti pokračovať v pestovaní takýchto možností v našom živote. Ja myslím, že nehovorím iba za seba a za Komunistickú stranu Slovenska, ktorá ma do debaty o tretej pražskej dohode na túto tribúnu poslala, myslím, že tlmočím názor aj tých mnohých Slovákov, s ktorými sme počas vojny spoločne trpeli nad našou národnou budúcnosťou pre tieto ohavné vlastnosti tehdajšej slovenskej politiky. Myslím, že v súlade so všetkými, komunistami i nekomunistami, pripravujúcimi a usilujúcimi o úspech nášho povstania môžem smelo povedať, že o zachovanie týchto vlastností sa naše revolúcia neusilovala, naopak, jej dielom bolo a je, rozmetať a vykoreniť z nášho národného života všetky tieto zahanbujúce vlastnosti, túto nezodpovednú špekuláciu, s neinformativnosťou, s nevedomosťou a nevedomosťou, čoho je u nás stále ešte dosť a dosť. (Potlesk.)

Aké sú vlastne skutočné výdobytky nášho Národného povstania? Prvý z nich je, že slovenský národ dostal sa cestou svojej revolúcie medzi národy spojenecké, demokratické, napriek tomu, že ho samozvaná reakčná reprezentácia po šesť rokov usilovne a nie bez úspechu včlenovala do falangy fašistických mocností, do tábora veľkorysého vojnového sprisahania. Nejde o výdobytky podružného charakteru, veď si len uvedomme, že pod vplyvom oficiálnej propagandy slovenského štátu a ešte viac pod vplyvom jeho skutkov aj sám svet si navykol vyslovovať meno nášho národa tým istým dychom, ktorým vyslovoval meno Nemcov, Maďarov, Talianov, Španielov a tých, proti armádam a zámerom ktorých viedol túto vojnu. Prvým základným výdobytkom nášho Národného povstania teda

je, že po totálnej porážke nemeckého nacizmu a jeho totalizmu slovenský národ nie je medzi porazenými národmi, ale pospolu s českým národom má možnosť zaujímať čestné miesto v plejáde víťazných národov. (Potlesk.)

Druhým výdobytkom nášho Národného povstania je obnovenie Československej republiky, znovuvytvorenie republiky, ako spoločného štátu národa slovenského a národa českého. Mohlo sa tak stať, pravda, zavrnutím starého politického a národného centralizmu, ale rozhodnosť a odhodlanie, ktoré prejavili Slováci v zápase za tento cieľ, boli tiež triumfom nad separatizmom, nad slovenským izolacionizmom, nad snahami uzavierať náš národný život politický, kultúrny, hospodársky, spoločenský, do svojráznej obmedzenosti. Slováci povstali za Československú republiku preto tiež, lebo separácia a separatistická skúsenosť ukázala, ako sme ochudobňovaní, koľké nevýhody má pre nás samotných život bez inorodého vzťahu k ostatným, najmä nám najbližším – k Čechom, pomocou ktorých a s ktorými v spolupráci sa slovenský národný život v tomto storočí vlastne zrodil.

Naša revolúcia teda nevybojovávala voči Čechom nejaké slovenské práva, naša revolúcia nenastolovala slovenské národné inštitúcie ako orgány protičeské, alebo také, ktoré nič spoločného s Čechmi mať nechcú. Iba ľudia, ktorí neprestali žiť v atmosfére hesiel z roku 1938, môžu ponímať rok 1944, zmysel a cieľ nášho povstania tak, že nám zaisťujú oddelenosť od českého života. V tomto práve je podstatný rozdiel medzi ľudáckym pojatím slovenskej národnej otázky a pojatím povstaleckým. V tomto vzťahu, vo vzťahu k českému národu a republike. Ľudácka reakcia nevyhnutne musela ponímať ideu svojbytnosti slovenského národa protičesky, i za cenu republiky, jednoducho preto, lebo tento spôsob jej zabezpečoval nekontrolovanú a ničím nekomplikovanú nadvládu nad Slovenskom. Naše povstanie však zasa úspešne sa usilovalo priviesť slovenský národ ako aj jeho myšlienku svojbytnosti k víťazstvu na podklade družby s českým národom, po línii harmonickej a jednotnej spolupráce s ním a to preto, lebo v takomto spôsobe videli jeho vodcovia, všetci vodcovia, komunisti i nekomunisti, zábezpeku demokracie, pokroku a osvietenosti pre slovenský národný život. (Potlesk.)

Tieto poňatia vytvárajú podstatný rozdiel medzi našim národným víťazstvom za tejto vojny a po nej a medzi fikciou slovenského národného víťazstva v roku 1938. Neinformovaní ľudia v Čechách nazdávajú sa, že dnešná slovenská národne politická pozícia je potvrdením ľudáckej koncepcie slovenskej otázky a môžu sa tak nazdávať najmä, keď majú príle-

žitnosť počuť kovaných ľudáckych exponentov, ktorí dnes berú republiku na milosť a sú dokonca ochotní zmieriť sa i s povstaním, pretože vymohlo také postavenie pre Slovákov, o aké oni vraj sa za prvej republiky usilovali. Radi uvidíme v našom živote bývalých ľudákov v činorodej práci. No, musí byť jasné jedno: dnešná pozícia nášho národa bola vydobytá v odpore proti reakčnej koncepcii ľudáckej, v zápase za Československo, za družný život nášho národa s národom českým a hlavne v boji o pokrok a demokraciu politickú i spoločenskú. (Potlesk.)

Naproti tomu úspechu, s ktorým sa môže pochváliť ľudácke vodcovstvo pred naším národom, dosiahlo sa opustením, ztratením, zradou a bojom proti týmto atribútom, a to je, prosím, rozdiel. Výdobytkom nášho národného povstania je predovšetkým obnovenie republiky ako jednotného a nedeliteľného štátu slovanských národov a obnovenie družnej spolupráce Slovákov s Čechmi, a nie právo na odlúčený život, právo na separatizmus a vonkoncom nie na legálnu konzerváciu toho životného štýlu dokonca v rámci republiky a v Európe, nacizmu pozbavenej, ktorý sa tu za režimu ľudáckych vodcov rozvinul.

A konečne tretím a najvýznamnejším výdobytkom nášho Národného povstania bol princíp protifašistický, princíp hospodárskej, politickej a spoločenskej demokracie, ktorý je vtelený do programu správy celej republiky a ktorý sa postupne i do nášho života vteľuje. Sme pyšní na to, že tieto princípy na domácej pôde vyslovilo povstanie slovenského národa, pyšní sme na to, že ich naša revolúcia začínala uskutočňovať. Vernosť k ideálom našej revolúcie nás prísno zaväzuje, aby sme neustali v úsilí o ich úplný úspech v celom našom národnom a štátnom živote. Lebo tak sme presvedčení, že len dôsledné uskutočňovanie týchto princípov je vstave výdobytky nášho povstania tiež udržať, a zaisťiť miesto slovenského národa ako člena svojbytného rovnoprávneho i rovnocenného v združení ostatných slobodných národov na kontinente.

Postavenie slovenského národa nie je podľa mojej skromnej mienky ohrozené odnikiaľ, leda od Slovákov samotných. Kľúč k našej situácii je v našich rukách, nikto iný ho nemá. Dohoda, ktorá čaká na naše vyjadrenie, nič nemení na našej národnej zvrchovanosti, na slovenskej pozícii v republike a našej národnej slobode. Isteže jej interpretácia bude vyžadovať často i taktičnosť, aby veci administratívno-politického charakteru neurčovali v konečnom efekte charakter národa. Avšak slovenská národná zvrchovanosť, šírka i hĺbka našej národnej slobody vždy budú závislé od toho, do akej miery bude náš národný život pokročilý a demokratický. Náš význam v republike a vo svete bude veľký, alebo malý podľa toho,

či sa bude náš život správať veľkými, alebo malými, naničhodnými ideálmi. (Potlesk.) Naše Národné povstanie je dobrým východiskom k tomu, aby sme tak v republike, ako aj v družine slobodných národov Európy mali i do ďalekej budúcnosti primerané a čestné miesto. Niektoré zjavy, redukujúce alebo ignorujúce význam nášho povstania, s ktorými sme sa v poslednom čase stretli, sú schopné a jedine tie sú schopné naše povstanie ohroziť.

Svet okolo nás sa rýchle lieči z rán, ktoré mu vojna spôsobila. Uplynie rok, dva a v plnej schopnosti budú stáť v Európe víťazné štáty a národy tejto vojny. Je našou úlohou nabádať náš národ k usilovnej práci, aby náš táto blízka budúcnosť nenašla nepripravených. Ťažisko súčasnej slovenskej národnej politiky treba vidieť predovšetkým v tejto práci, nie v úvahách, či zmluvy zaručujú väčšie, či menšie množstvo práv pre našu exekutívu, ale opakujem, v disciplinovanej práci, zladenej s obdobnými úsiliami českými.

Rámec i smer je daný v dvojročnom budovateľskom programe vlády. Uskutočniť tento program na Slovensku môžeme len sami. Ale od uskutočnenia tohto programu závisí nielen zlepšenie života nášho národa, ale i všetky výrazy jeho samobytného života. Tretia pražská dohoda môže nám v tomto úsilí značne pomôcť. Preto tiež odporúčam, aby ju Národná rada schválila.

Dnes – zajtra začne sa v Ústavodarnom národnom zhromaždení pracovať na redakcii novej ústavy. Niektoré formulácie starej ústavy, ktoré nám nevyhovovali, alebo ktoré postupom času sa stali príúzkou pre plnotvorný slovenský život a jeho rozvoj, sú už nepochybné zvrátené. Mám na mysli ideu politického etnického centralizmu československého. Legitímáciu k suspendovaniu týchto princípov dal národ svojím povstaním. Pôjde však aj o ďalšie zásady a slovenský národ musí sa ukázať schopným a hodným slobôd i práv, ktoré bude chcieť mať v ústave zabezpečené. Svedectvom tejto schopnosti však môže byť len práca a energia, s akou rieši vláda úlohy, kupiace sa pred nami všetkými. Prosím vás, aby ste takto ponímali našu situáciu a vrele sa prihováram zato, aby i pričinením našej Národnej rady, zmocnilo sa celého nášho života energické, pracovné a budovateľské tempo, pretože len a len produktivita našich počínaní je garantom našich národných práv, našej národnej zvrchovanosti a pri uvážení všetkých dôsledkov i našej bezpečnosti i našej existencie. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: Udeľujem slovo členovi Národnej rady pánu Kapišovskému.

Člen SNR Vasil Kapišovský: (Úvodné slová povedané v ukrajinskom jazyku.)

Poslednú dohodu, uzavretú medzi slovenským a českým Národným frontom v mene členov Klubu SNR za Ukrajinskú národnú radu vítam a vyjadrujem radosť celého nášho ukrajinského národa, lebo je to dôkazom upevnenia jednotnosti našej republiky a to na vzájomnej dôvere dvoch sebe najbližších národov Čechov a Slovákov. Máme radosť aj z toho, že sa nespĺnili nádeje nepriateľov našej novej ľudovodemokratickej republiky, ktorí tvrdili a verili, že Slováci a Česi nebudú spolunažívať a na vzájomnej dôvere budovať novú republiku. Dohoda je tu dôkazom aj toho, že v našej republike už nevládne starý buržoázny kapitalistický systém, ktorý sa snaží vykorisťovať slabšieho a tak aj menej početné národy, ale že výdobytky Slovenského národného povstania čím ďalej, tým viac sa uskutočňujú.

Keď sa však stále a všade zdôrazňuje, že Československá republika je štátom Slovákov a Čechov, dovoľujem si poznamenať, že v našej republike žije aj ľud ukrajinsko-ruskej národnosti v počte viac ako 150 tisíc, zvlášť na východnom Slovensku, ktorého opominúť nemožno, lebo tento ľud bol vždy za jednotnosť Československej republiky, nezradil ani počas takzvaného slovenského štátu, členovia nášho ukrajinského národa boli medzi prvými účastníkmi Slovenského národného povstania, tvorili prevažnú časť prvej československej brigády v SSSR a prvé partizánske jednotky boli organizované práve na východnom Slovensku za výdatnej podpory celého ukrajinského národa, za čo nemeckí tyrani pomstili sa ukrajinskému ľudu pomerne vo väčšej miere, než na ostatnej časti našej republiky.

Temer nie je ukrajinskej dediny na „Prjaševčine“, ktorá by nemala príslušníkov československej zahraničnej armády, alebo v Červenej armáde, a nie je dediny, kde by nezostali vdovy a siroty po padlých za našu republiku, alebo dediny, do ktorej by sa nevrátili bojovníci-invalidi. A preto, keď vyjadrujeme radosť nad konečnou dohodou Čechov a Slovákov, náš ľud právom očakáva a my, ako zástupcovia toho ľudu požadujeme, aby čo v najkratšej dobe došlo k zákonitej úprave pomeru Slovenskej národnej rady a Ukrajinskej národnej rady, poľažne k pomeru Čechov a Slovákov na jednej strane s Ukrajincami, žijúcimi na území ČSR na strane druhej.

My Ukrajinci, ktorí sme spolu s Čechmi a Slovákami bojovali za našu republiku a teraz ju spoločne budujeme, necítíme sa byť národnostnou menšinou, ale chceme byť rovnoprávni. Ďaleko sme od toho, aby ukrajinský ľud, žijúci v ČSR, osvojoval si nejaké zvláštne postavenie podľa vzoru nemeckej menšiny v bývalom slovenskom štáte, ako si to vykladali nie-

ktorí nepriatelia slovenskej myšlienky. Nie, chceme len, aby sme ruka v ruke, ako rovní v boji a utrpení, slovenskí bratia, Česi a Ukrajinci na vzájomnej úprimnej dôvere budovali si svoj ľudovodemokratický štát, nám všetkým drahú Československú republiku. (Potlesk.)

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: K slovu sa prihlásil ešte pán člen Rady Škodáček.

Člen SNR Škodáček: Slávna Slovenská národná rada! Výkon zákonodarnej moci na Slovensku bol po 1. septembri 1944 upravený jednak vlastnými normami Slovenskej národnej rady, jednak zákonodarcom obnovenej Československej republiky. Nejasnosti a kolízie mali zamedziť politické dohody, a to dohoda z 2. júna 1945, z 11. 4. 1946 a najmä najnovšia dohoda, schválená vládou republiky 28. 11. 1946.

Ako vrcholný revolučný orgán vykonávala Slovenská národná rada originálnu, výlučnú a neobmedzenú právomoc. Neidem sa zaoberať výkladom týchto pojmov. Ide tu o to objasniť doterajší spôsob zužovania normatívnej právomoci SNR a posúdiť, či a do akej miery posledná politická dohoda s predstaviteľmi českých politických strán je obvyklou a spôsobilou formou pre podstatné zúženie právomoci Slovenskej národnej rady.

Doteraz si Slovenská národná rada určovala a obmedzovala sama svoju právomoc, ktorej sa uchopila nar. č. 1/1944 Sb. nar. SNR. V zmysle náuky o delení štátnej moci Slovenská národná rada, resp. jej predsedníctvo prenieslo nariadenovacia moc v rámci vládnej a výkonnej moci na Zbor povereníkov Slovenskej národnej rady.

Kým nebolo oslobodené územie českých zemí a kým sa nevrátili do slobodnej republiky jej ústavní predstavitelia, nebolo sa treba starať o kolíziu činnosti nositeľov štátnej moci na Slovensku s činnosťou nositeľov štátnej moci na celom území ČSR. Predstavitelia Slovenskej národnej rady však si boli vedomí toho, že ku kolízii dôjde a preto na schôdzke členov SNR v Košiciach 2. marca 1945 bolo pri vysielaní delegácie do Moskvy na rokovania ohľadom zostavenia československej vlády vydané toto uznesenie pléna SNR, z ktorého vynímam najdôležitejšie výňatky:

„Slovenská národná rada očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne proklamujú úplnú rovnoprávnosť národa slovenského a českého v rámci jednotnej a nedeľiteľnej Republiky československej. Aby význam tejto proklamácie náležite vynikol, nová vláda sa oficiálne osvedčí, že sa nestotožňuje s vyhlásením čl. vlády v Londýne zo dňa 30. júna 1943 o jednotnom československom národe. Očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne potvrdia postavenie Slovenskej národnej

rady na celom území Slovenska v zmysle dohody delegácie Slovenskej národnej rady s prezidentom republiky a vládou v Londýne a v zmysle nariadenia SNR č. 1 zo dňa 1. septembra 1944, ktorého § 1 znie: „Slovenská národná rada vykonáva celú zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc na Slovensku“ (až na veci spoločné uvedené potom v ďalšom bode). To znamená, že Slovenská národná rada je slovenskou vládou a slovenským parlamentom. Vzťah SNR k novej ústrednej vláde Československej republiky upraví sa podľa týchto zásad: Do výlučnej kompetencie povereníctiev SNR v charaktere ústredných úradov národných budú spadať veci týchto rezortov: a) vnútra, b) školstva a osvety, c) zásobovania, d) zdravotníctva, e) priemyslu a živností, i) pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, g) verejných prác, h) sociálnej starostlivosti, i) pravosúdia...“

Na mimoriadnom slávnostnom zasadnutí SNR v Košiciach dňa 5. apríla 1945 prezident republiky medzi iným vyhlásil: „Slováci a Česi sú a budú v republike činiteľmi rovnoprávnymi a rovnocenní. Ja sám som za vojny v slovenskej otázke zachovával rezervu k akýmkoľvek formuláciám nášho vzťahu, ale jasne som povedal a opäť opakujem, že pri riešení v Ústavodarnom zhromaždení, až bude oslobodená republika celá, Slovensko nebude Čechmi majorizované a vzájomná dohoda sa uskutoční bratsky a demokraticky, tj. tak majoritou Čechov, ako majoritou Slovákov.“

Predseda vlády medzi iným vyhlásil toto: „Robiac koniec všetkým starým sporom a vychádzajúc z uznania Slovákov ako nacionálne samobytného národa, vláda bude sa od prvých svojich krokov dôsledne snažiť, aby v československom pomere uskutočnená bola zásada ‚rovný s rovným‘... Upozorňujúc, že Slováci majú byť pánmi vo svojej slovenskej zemi, rovnako ako Česi vo svojej českej domovine, a že republika bude obnovená ako spoločný štát rovnoprávných národov, českého a slovenského, vláda vyjadrí toto uznanie dôležitými štátno-politickými aktami. V Slovenskej národnej rade, opierajúcej sa o národné výbory v obciach a okresoch, bude vidieť nielen oprávnenú predstaviteľku samobytného slovenského národa, ale nositeľku štátnej moci na Slovensku (moci zákonodarnej, vládnej, výkonnej), ako to zodpovedá osobitnej dohode Slovenskej národnej rady s prezidentom republiky a čs. vládou v Londýne. Spoločne štátne úlohy bude vláda, ako centrálna vláda vykonávať v najužšej súčinnosti so Slovenskou národnou radou a so Zborom slovenských národných povereníkov ako výkonným vládnym orgánom Slovenskej národnej rady.“

Slávna Slovenská národná rada! Napriek týmto uisteniam o rešpektovaní postavenia Slovenskej národnej rady nariadením č. 30/1945 Zb. n.

SNR z 21. apríla 1945 rozhodla sa táto dobrovoľne vzdať sa čiastočne svojej normatívnej činnosti v prospech prezidenta republiky, aby takto umožnila tvorbu nového jednotného právneho poriadku v zmysle ústavných dekrétov prezidenta republiky o dočasnom výkone moci zákonodarnej č. 20/1945 Sb. Rešpektujúc úplne tento právny a faktický stav, takzv. pražská dohoda z 2. júna 1945 v podstate len exemplatívnym spôsobom určila 20 spoločných vecí, v ktorých zákonodarnú moc mal dočasne vykonávať prezident republiky po dohode so Slovenskou národnou radou. Dohoda sama nezmenila nič na postavení činiteľov štátnej moci na Slovensku. Behom času došlo však ku skutočným kolíziám medzi normotvornou činnosťou SNR a prezidenta republiky, keďže tá istá právna matéria bola odchyľne upravená oboma zákonodarcami.

Už prvý zásah zo strany celoštátneho zákonodarstva priniesol nejasnosť ohľadom normotvornej právomoci SNR a jej orgánov. V dekréte prezidenta republiky z 25. 8. 1945, č. 47/1945 Sb., sa totiž priznala zákonodarná moc Dočasnému národnému zhromaždeniu pre celé územie ČSR bez toho, aby sa i čo len spomenula normotvorná právomoc Slovenskej národnej rady. I keď tento nedostatok sám o sebe nemohol eliminovať právomoc SNR v jej normatívnej činnosti, je po ustavení Dočasného národného zhromaždenia zrejme určitá stagnácia v činnosti Slovenskej národnej rady. Príčinu treba hľadať i v tom, že dekrét tento pre uvedený nedostatok nemal podľa vzoru § 1 nar. č. 30/1945 Zb. z. a n. SNR ustanovenia o spôsobe určovaní resp. zisťovania celoštátnej povahy upraviť sa majúciach vecí, takže sa začala dávať prednosť celoštátnej úprave i v takých veciach, ktoré by bola mohla upraviť i Slovenská národná rada.

Nábeh k ústavnému zakotveniu Slovenskej národnej rady a jej činnosti bol daný ústavným zákonom č. 65/1946 Sb. z. Vydaním tohto zákona bola uznaná Slovenská národná rada celoštátnym zákonodarcom ako nositeľ zákonodarnej moci na Slovensku a súčasne bol určený rozsah jej právomoci ustanovením čl. I ods. 3, ktorý hovorí: „Slovenskej národnej rade prislúcha na Slovensku vydávanie nariadení v doterajšom rozsahu“. Pre výklad rozsahu pôsobnosti je smerodajná doterajšia dohoda vlády a Slovenskej národnej rady, ktorej znenie bude publikované v Zbierke zákonov a nariadení ministrom vnútra; stalo sa tak vyhláškou č. 66/1946 Sb. Dohodou, na ktorú sa zákon dovoľáva, je takzvaná pražská dohoda z 2. júna 1945, pričom za spoločné boli vyhlásené veci uvedené v čl. II tejto dohody. Ústavným zákonom č. 65/1946 Sb. bola vyčerpávajúcim spôsobom rozhraničená kompetencia medzi Ústavodarným národným zhromaždením a Slovenskou národnou radou, takže nebolo sa treba obávať

kolízie v činnosti oboch zákonodarcov. Pre túto skutočnosť sa dodatočná dohoda medzi vládou ČSR a SNR z 11. apríla 1946 vôbec nedotýka výkonu zákonodarnej moci zo strany SNR, ale len vhodným spôsobom chce zabezpečiť súčinnosť a vzájomné informovanie sa o legislatívnej činnosti slovenskej a celoštátnej.

Až pri dohode predstaviteľov politických strán združených v Národnom fronte Čechov a Slovákov o úprave zákonodarnej moci na Slovensku vynoruje sa otázka, či ňou nebol porušený ústavný zákon č. 65/1946 Sb. a ostatné právne predpisy o zákonodarnej právomoci SNR, resp. či je možné originálne nadobudnutú právomoc Slovenskej národnej rady podstatne obmedziť iným spôsobom, než sa Slovenská národná rada sama zriekne určitého jej úseku, resp., že sa určeným spôsobom zmení príslušný právny predpis (srovn. nar. č. 30/1945 Zb. n. SNR). Na prvý pohľad je však zrejme, že úprava zákonodarnej moci SNR podľa dohody je v príkrom rozpore so slávnostným uistením predsedu vlády z 5. apríla 1945.

Už hneď bod 1, že SNR vykonáva zákonodarnú moc len „v medziach príslušných celoštátnych zákonov“ je novinkou nepodloženou nijakým právnym predpisom. Pri dôslednom jeho uplatnení zatlačila by sa SNR do postavenia „zákonodarcu“ s právomocou vydávať druhotné nariadenia (moc nariadovacia).

V rozpore s logikou nerieši sa pomer medzi dvoma nositeľmi zákonodarnej moci (SNR, ÚNS), ale pomer medzi nositeľom zákonodarnej moci (SNR) a celoštátnym nositeľom moci vládnej a výkonnej (vládou), a to takým spôsobom, že sa SNR resp. jej činnosť dostáva úplne do područia vlády. Z neobvyklého ustanovenia, že všetky Slovenskou národnou radou zamýšľané legislatívne opatrenia majú sa predbežne preskúmať vládou, či osnova neupravuje vec celoštátnej povahy, je zrejme nedôvera, že SNR napriek svojej ústavnej a politickej zodpovednosti bude si osobovať inú právomoc, než aká jej patrí podľa vydaných právnych predpisov. Nakoľko sa nedávajú zo strany vlády nijaké záruky, je nebezpečie, že týmto bude úplne podlomená zákonodarná činnosť SNR. Nakoľko pri prípadnej spornej právomoci SNR nastúpi iniciatívna činnosť vlády na úpravu, právom možno mať obavy o objektivitu judikovania vlády, že osnova upravuje vec, ktorá nepatrí do kompetencie SNR, je v rozpore s vládnym programom(!), ale [i] platným zákonom. Bolo by skutočne kurióznou československého právneho poriadku, ak by sa politickou dohodou zatlačil zákonodarcu s originálne nadobudnutou právomocou do takéhoto postavenia, že by sa musel dohadovať o svojej právomoci s nositeľom vládnej moci, a to ešte aj ohľadom dodržiavania vládneho pro-

gramu, ktorý normálne podlieha schváleniu nositeľa moci zákonodarnej. Navrhnutý spôsob arbitrážneho pokračovania, zloženie rozhodcovského zboru sotva má obdoby v právnom poriadku niektorého štátu.

Ustanovenie bodu 2, že Slovenská národná rada zamýšľané zmeny návrhu, proti ktorému vláda nepodala námietky, je povinná predložiť vláde na pokračovanie podľa bodu I, odníma Slovenskej národnej rade ako zákonodarnému zboru úplne možnosť samostatnej činnosti a samostatného rozhodovania.

Možno hovoriť o sústavnej preventívnej a posteriornej kontrole zákonodarnej činnosti Slovenskej národnej rady zo strany vlády. Samostatnosť Slovenskej národnej rady je oklieštená natoľko, že možno tiahnuť paralelu medzi normotvornou činnosťou SNR a bývalého Krajského zastupiteľstva podľa §§ 56 a 57 zákona č. 125/1927 Sb. z. a n., pri čom Krajské zastupiteľstvo bolo v nespornej výhode, že sa nemuselo o svojej zverenej právomoci – hoci obmedzenej – dohadovať. Schvaľovanie predpisov a štatútov uznesených Krajským zastupiteľstvom zo strany ministerstva vnútra možno prirovnáť skúmaniu zmien, uznesených plénom Slovenskej národnej rady zo strany vlády. V tom smere úprava zákonodarnej moci Slovenskej národnej rady dohodou z 28. 6. 1946 je nesporným krokom k návratu k pomerom, aké boli v ČSR pred rokom 1938.

Dohoda neuspokojuje sa s kontrolou činnosti Slovenskej národnej rady len pro futuro, ale prejavuje úzkostlivú starostlivosť aj o jej činnosť, ako tomu nasvedčuje ustanovenie § 3. Preskúmavanie zákonodarnej činnosti revolučného zákonodarcu osobitnou „vládnou komisiou právnikov“ nemá obdoby. Veď kto by sa bol napr. opovážil podobným spôsobom revidovať činnosť revolučného Národného výboru československého a nariadenia, vydané na základe zákona č. 64/1919 Sb. z. a n. o mimoriadnych prechodných ustanoveniach na Slovensku. Ustanovenie bodu 3 je pri tom tak neúplné, že sa ani len neurčuje zloženie „unifikačnej komisie“, jej rokovací poriadok a pod. V podriadenosti Slovenskej národnej rade vláde zabieha sa pri tom tak ďaleko, že vláda môže dávať SNR „záväznú príkazu“ na vydanie určitých noriem v určitej lehote. Z uvedeného vysvitá, že politickou dohodou z 28. 6. 1946 sa mení pozitívne právo, vytvorené jednak normami Slovenskej národnej rady, jednak normami celoštátneho zákonodarcu. Možnosť a dosah takejto úpravy je sporný. I keď nevedno, pod nátlakom akých politických okolností a nutností došlo k tejto dohode, možno právom očakávať, že dohoda nebude prejudiciom pre budúce ústavné postavenie Slovenska, ale sa v skutočnosti majú udržať najzákladnejšie výdobytky Slovenského národného povstania.

Predseda SNR dr. Jozef Lettrich: Pretože je zoznam rečníkov vyčerpaný, prikrčíme k hlasovaniu. Kto je za schválenie dohody, uzavretej medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou republiky zo dňa 28. júna 1946, nech zodvihne ruku.

Je to väčšina, vyhlasujem dohodu za schválenú. Prerušujem rokovanie na 15 min. a prosím členov právneho výboru a Predsedníctva Slovenskej národnej rady, aby sa zišli na poradu.

[...]

Knihovna FS ČSFR, stenografické zápisy SNR, sign. D 2599. – Tisk, 21 s.

26

1946, 31. prosinec, Praha. – Úřad předsednictva vlády ČSR Kanceláři prezidenta republiky. Výklad politické dohody Národní fronty Čechů a Slováků z 27. června 1946.

?794-III-5351/46

31. prosince 1946

Výklad politické dohody Národní fronty Čechů a Slováků
ze dne 27. června 1946.

Referenti: dr. Plachý a dr. Dvonč
Kanceláři prezidenta republiky
Praha – Hrad

Legislativní odbor Úřadu předsednictva vlády se pro jiné neodkladné práce může teprve dnes vrátiti k Vašemu listu ze dne 9. října 1946, č. D-18.246/46 ve shora uvedené věci a přitom zároveň reagovati na Vaše listy ze dne 12. prosince 1946, čj. D-21.218/46 a 21.271/46I, v nichž se mimo jiné rovněž zabýváte otázkou výkladu shora citované dohody.

Dovolujeme si nejprve upozorniti, že podle našeho názoru neodpovídá koncepci domácího a zahraničního boje o osvobození republiky, když se vychází ze stanoviska, že Slováci mají v osvobozené Československé republice trvati na nějakých „výdobytcích“ svého národního povstání a že mají tyto „výdobytky“ hájiti a uhájiti. Nutno si uvědomiti, že nesporným cílem veškerého boje o osvobození republiky bylo v zásadě její obnovení. Tomu není nikterak na překážku okolnost, že si političtí i právní činitelé v boji za osvobození republiky byli dobře vědomi, že bude třeba překročiti ihned po osvobození na podkladě zkušeností z prvních 20 roků existence

republiky a hlavně také na podkladě vývoje politických poměrů ve světě a zvláště ve střední Evropě k uskutečnění podstatných změn politických i právních.

Domníváme se však, že by při uskutečňování těchto změn měly býtí základnou, z níž se jinak vychází, právní poměry Československé republiky podle stavu před mnichovským diktátem, čemuž nikterak nebrání, že došlo v těchto právních poměrech *via facti* k určitým značným změnám. Nelze zajisté tvrditi, že účelem Slovenského národního povstání bylo, aby si něčeho vydobylo proti Čechům nebo proti osvobozované Československé republice. Národní povstání směřovalo proti kolaborantskému režimu tisoovského státu a proti německým a maďarským okupantům a mělo za účel dosáhnouti osvobození Slovenska jako součásti Československé republiky a dokumentovati světu, že si slovenský národ přeje osvobození od jha okupantů a jejich slovenských pomahačů a obnovení Československé republiky.

Podle našeho názoru nutno chápati vznik Slovenské národní rady a sboru pověřenců v první řadě jako nezbytné revoluční opatření v době národního povstání, aby za trvajících pobytu prezidenta republiky a vlády v cizině bylo na Slovensku postaráno o výkon zákonodárné a vládní moci.

Je pravda, že se v čl. VI programu prvé domácí vlády osvobozené republiky stanoví, že tato vláda bude spatřovati ve Slovenské národní radě nejen oprávněnou představitelku samobytného slovenského národa, ale i nositelku státní moci na území Slovenska, a že se bude starati o to, aby při ústavním řešení poměru národů českého a slovenského byly konstituovány slovenské orgány moci zákonodárné, vládní a výkonné tak, jako je má dnes slovenský národ ve Slovenské národní radě. Zároveň bylo však zdůrazněno, že se o budoucím rozdělení kompetence mezi orgány vlády ústřední i slovenské dohodnou legitimní zástupci národů českého a slovenského.

Podle našeho přesvědčení je jasné, že tu jde o program pro budoucí úpravu, opřený o faktický stav vzniklý v revolučním období osvobozovacích bojů a mající za účel odstraniti nedostatky v ústavně právních poměrech republiky, na které si Slováci za první republiky stěžovali. Nelze však předpokládati, že rozhodující slovenští političtí činitelé zastávají stanovisko, že právně byla pravomoc prezidenta republiky a československé vlády jako vlády celostátní přerušena stran slovenského území a že bylo třeba, aby slovenští činitelé prezidentovi a vládě tuto pravomoc teprve restituovali. Taková konstrukce by odporovala naprosto myšlence obnovy Československé republiky jako jednotného státu Čechů a Slováků

a předpokládala by vznik nové Československé republiky na podkladě nějakého ujednání zástupců národů českého a slovenského.

Opakujeme tudíž, že se Slováci mohou právem odvolávatí při úvahách o nové ústavně právní úpravě na Košický vládní program, že je však pochybeno, když se mluví o něčem, čeho si Slováci svým národním povstáním vydobyli v Československé republice, a že by takový výklad cílů národního povstání znamenal zároveň jeho nezasloužené a nemístné zlehčování.

Posuzující nyní otázku budoucí ústavně právní úpravy z hlediska praktického, máme za to, že by bylo nejdříve třeba, aby si političtí činitelé obou národů ujasnili, čeho chtějí a čeho mohou dosáhnouti. Přitom bude na místě přihlédnouti v první řadě také k finančním a personálním možnostem osvobozené republiky. Bude nutno zkoumatí, jaké následky by mělo, kdyby podle nové ústavy na Slovensku zůstaly Slovenská národní rada jako zákonodárný sbor a sbor pověřenců jako vládní a výkonný orgán pro Slovensko s dosavadním rozsahem působnosti. Vedlo by to nutně k tomu, že by bylo třeba vytvořiti obdobné zákonodárné a vládní orgány v zemích českých, a to buď zvláště pro zemi Českou a zemi Moravskoslezskou, nebo alespoň jednotně pro obě tyto země. To by tedy znamenalo dva nebo popřípadě tři zákonodárné sbory a dva nebo tři sbory vládní a výkonné. Vznikla by tím další otázka, zda nad těmito vládními a výkonnými sbory v jednotlivých částech republiky může dobře ještě působiti široká celostátní vláda, v níž by byly zastoupeny všechny obory veřejné správy. Nemůže snad býti sporu o tom, že by existence a působnost jedné celostátní a dvou nebo tří zemských vlád byly spojeny se značným finančním nákladem. Přitom je odůvodněna obava, že by se při sebelepším politickém a legislativně technickém rozřešení všech otázek kompetenčních nemohlo zabrániti tomu, aby se v praxi nevyskytovaly často kompetenční konflikty mezi vládou celostátní a vládami zemskými.

Dále je jasné, že by utvoření dvou nebo tří zemských zákonodárných sborů vedle celostátního parlamentu musilo míti nutně za následek opak sjednocení zákonodárství na území republiky, i kdyby legislativní činnost všech zemských zákonodárných sborů byla všemožně koordinována. Každý, kdo zná z praxe způsob legislativních prací v dnešní době, pochopí oprávněnost této obavy.

Ponechávající stranou otázku, zda by se při takovém řešení mohlo vůbec ještě mluvití o jednotném státě dvou národů, považujeme za nutné, aby právníci, uvažující o ústavně právní úpravě poměru Čechů a Slováků v osvobozené republice, měli všechny tyto okolnosti stále na paměti a aby

na ně zejména též stále upozorňovali politické činitele, jimž jsou povinni raditi.

Upouštíme z pochopitelných důvodů od toho, abychom zde sami navrhli nějaké řešení této problematiky, majíce za to, že stanovení příslušných direktiv není úkolem naší iniciativy, nýbrž iniciativy politiků.

V závěru ještě několik slov k Vašemu námětu stran výkladu dohody politických stran Národní fronty Čechů a Slováků. Nepovažujeme tento námět v dané situaci, kdy práce na nové ústavě jsou již v proudu, za vhodný. Nemůžeme také souhlasiti s Vaším názorem, že vláda nemůže řešiti otázku výkonné pravomoci ministrů a pověřenců, resp. vlády a sboru pověřenců, nebo kteroukoliv jinou otázku výkladu jednotlivých ustanovení politických dohod Národní fronty. Vláda je přece vládou všech hlavních politických stran Národní fronty Čechů a Slováků. Pokud jde o postavení činitelů úřednických, je zase jasné, že jejich vykládací činnost je jen pomocnou a podpůrnou a že podléhá vždy posouzení a rozhodnutí politických činitelů, tj. ministrů a vlády. Na druhé straně by však bylo nelogické a vedlo by k nemožným důsledkům, kdyby se těmto úřednickým činitelům znemožnila tato pomocná a podpůrná vykládací činnost. Také vládní program je přece co do své povahy politickou dohodou stran Národní fronty a vláda ukládá svými usneseními veřejným zaměstnancům přímo, aby se s obsahem vládního programu důkladně seznamovali a aby při svých legislativních i administrativních pracích podle něho postupovali. Je tedy jasné, že úředničtí činitelé jsou nejen oprávněni, ale i povinni vykládati politické dohody všeobecně a dohodu ze dne 27. června 1946 zvlášť, přičemž ovšem jejich výklad podléhá zkoumání a schválení politických činitelů, tj. v první řadě jednotlivých členů vlády a v druhé řadě vlády jako sboru.

Teprve když vláda dospěla k přesvědčení, že z jakýchkoliv důvodů nelze konkrétní otázky výkladu rozřešiti v jejím lůně, mohla by sama dáti podnět k tomu, aby se konalo jednání představitelů politických stran, sdružených v Národní frontě Čechů a Slováků. Nemohou však k takovému jednání dáti podnět činitelé úředničtí ani v ministerstvu vnitra ani v Úřadu předsednictva vlády.

Za předsedu vlády:

SÚA, f. ÚPV, i.č. 1699, sign. 845/3,7, kart. 875. – Strojopisná kopie, 4 s.

1947, 9. červen, Praha. – Úřad předsednictva vlády – legislativní odbor předsedovi vlády ČSR. Zaslání přehledu normotvorné činnosti Slovenské národní rady a návrhu jejich pravomocí.

Referát legislativního odboru Úřadu předsednictva vlády o dosavadní činnosti Slovenské národní rady a o otázce, jak by se mohla popřípadě pozitivně formulovati normotvorná pravomoc Slovenské národní rady.

- Pan předseda vlády projevil přání, aby legislativní odbor připravil
- a) přehled toho, co dosud Slovenská národní rada dělala, zejména přehled její normotvorné činnosti, přičemž by se tato činnost porovнала s celostátními normami a vytklo by se zvlášť, co Slovenská národní rada vykonala v rozporu s celostátními normami, popřípadě v rozporu s celostátními věcmi, jak byly definovány v politických dohodách se Slováky;
 - b) pozitivní náčrt, v němž by se pozitivně formulovala pravomoc Slovenské národní rady.

Přitom dal pan předseda vlády na uvážení, zda by jako vzor pro pozitivní formulaci normotvorné pravomoci Slovenské národní rady nemohla sloužiti úprava normotvorné působnosti bývalých zemských sněmů.

Legislativní odbor vypracoval nejprve připojený přehled normotvorné činnosti Slovenské národní rady v době od počátku účinnosti první pražské dohody do počátku účinnosti třetí pražské dohody a posoudil přitom nařízení SNR zejména z hlediska ustanovení čl. II, odst. 2 první pražské dohody, resp. vyhlášky č. 66/1946 Sb. (viz příloha A). Přitom uspořádal nařízení Slovenské národní rady, vydaná v uvedeném období, podle jednotlivých bodů citovaného ustanovení čl. II, odst. 2, resp. podle úvodní věty tohoto ustanovení a podle zvláštního ustanovení dodatkového protokolu k třetí pražské dohodě. U každého jednotlivého nařízení Slovenské národní rady se stručně odůvodňuje, v čem spočívá případný rozpor s ustanovením čl. II, odst. 2 první pražské dohody, eventuálně s příslušnými celostátními normami.

Stručné shrnutí

obsahu referátu legislativního odboru Úřadu předsednictva vlády o dosavadní činnosti Slovenské národní rady a o případné pozitivní formulaci její normotvorné pravomoci.

Legislativní odbor dospěl při zkoumání normotvorné činnosti Slovenské národní rady v období od uzavření první pražské dohody do uzavření třetí pražské dohody, která umožňuje vládě určitou kontrolu výkonu nor-

motvorné pravomoci Slovenské národní rady k závěru, že převážná většina nařízení Slovenské národní rady vydaných v tomto období vybočuje z rámce první pražské dohody a upravuje buď výhradně nebo alespoň zčásti věci, které z hlediska první pražské dohody jsou věcmi celostátními.

Dále zkoumal legislativní odbor, jakým způsobem byla upravena normotvorná působnost zemských sněmů a jak tuto působnost vykonávaly.

Zde zjistil, že normotvorná působnost zemských sněmů byla v praxi dosti omezena a že podstatný rozdíl mezi tehdejšími poměry a poměry nynějšími spočíval v tom, že tehdy byla jednotná vládní a výkonná moc v čele s panovníkem a říšskou vládou, kterým podléhali v jednotlivých zemích c. k. místodržící a ostatní státní úřady, takže i zemské zákony byly vykonávány vládou, jednotlivými ministry a úředníky a úřady jim podřízenými. Další podstatný rozdíl spočíval v tom, že tehdy bylo období liberalistického hospodářství, kdežto nyní máme hospodářství řízené a plánované, takže mnohem více záleží na jednotné legislativě a jednotné výkonné moci ve věcech zásadních a důležitých.

Konkrétně se pak dospělo při projednání referátu v poradě poslance ing. M. Reimana a přednostů odborů k těmto závěrům:

1. Je nanejvýš žádoucí, aby co nejdříve začala působiti zvláštní odborná unifikační komise právníků podle čl. I, odst. 3 třetí pražské dohody, která by přezkoumala všechny předpisy vydané Slovenskou národní radou od jejího vzniku do uzavření třetí pražské dohody a navrhla potřebná opatření, aby se tyto předpisy uvedly v soulad s ustanoveními první pražské dohody o celostátních věcech. Zjistila by asi tyto čtyři kategorie nařízení Slovenské národní rady:

a) nařízení, která se pohybují v rámci první pražské dohody, takže není třeba nic zaříditi;

b) nařízení, která sice vybočila z tohoto rámce, nejsou však dnes již aktuální nebo jsou takové povahy, že se dotyčná materie zatím nemůže dobře upravit celostátní normou;

c) nařízení, která vybočují částečně z rámce první pražské dohody a která by se proto měla omeziti tak, aby zůstala v tomto rámci, přičemž by se v případě potřeby dosavadní ustanovení SNR celostátního rázu nahradila celostátní normou;

d) nařízení, která celým svým obsahem upravují celostátní věci, takže by se musela také zrušiti jako celek a v případě potřeby nahraditi celostátními normami.

Jako pomůcka může práci komise sloužiti přehled, který tvoří přílohu A)¹ podrobného přehledu legislativního odboru.

2. Mohlo by se uvažovati, zda by se Slovenské národní radě celostátními zákony Ústavodárneho národního shromáždění neměly přikázati normotvorné úkoly, které by znamenaly podrobnější úpravy v rámci celostátních zákonů. Tu ovšem nutno upozorniti, že by to znamenalo novotu, neboť dosud se rozlišovalo mezi legislativní produkci Národního shromáždění na straně jedné a normotvornou produkci Slovenské národní rady na straně druhé. Kdyby se nyní postupovalo tak, že by se v celostátních zákonech přímo počítalo s doplňujícími normami Slovenské národní rady, znamenalo by to přímé zakotvení normotvorné činnosti Slovenské národní rady v zákonodárném procesu a vytvořil by se určitý prejudic, který by pak popřípadě měl také svůj reflex při jednáních o ústavně právním postavení Slovenské národní rady.

3. Pokud by šlo o podrobnější úpravy uvedené v referátě legislativního odboru na str. 10 a 11 pod písm. a) až e), počítá se vlastně i tam s tím, že jde o úpravy v rámci celostátních norem, takže rovněž platí upozornění uvedené pod 2, zda se doporučuje, aby se nyní tato metoda zaváděla.

4. Konečně by se podle obdoby v § 19 českého zemského zřízení citovaného na str. 7 referátu legislativního odboru mohlo stanovit, že Slovenská národní rada je povolána, aby vládě a parlamentu činila návrhy o celostátních zákonech a nařízeních se zřetelem k jejich zvláštnímu účinku na Slovensku, na vydání takových celostátních zákonů a nařízeních, které sledují potřeby a prospěch Slovenska, a konečně podávati posudky o předmětech, stran kterých bude vládou žádána o radu.

Přitom by bylo ovšem [třeba] zdůrazniti, že by nešlo o nějaké právo normotvorné iniciativy spojené s nárokem na to, aby návrhy byly také meritorně projednány vládou nebo parlamentem. Věc by se řešila prostě ve formě politické dohody.

V Praze dne 9. června 1947
Reiman, v.r.

SÚA, A ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 41, a.j. 837. – Strojopisná kopie, 4 s.; příloha: strojopis s rukopisnými doplňky, za textem rukopisný podpis „Reiman“, 3 s.

¹ Příloha A chybí.

1947, 17. listopad, Praha. – Zápis o schůzi Národní fronty Čechů a Slováků. Diskuse o politické krizi na Slovensku a o dodatku k třetí pražské dohodě.

Zápis

o schůzi Národní fronty Čechů a Slováků, konané dne 17. listopadu 1947 v 15 hod. v Úřadě předsednictva vlády.

Přítomni:

- Za KSČ: předseda vlády Kl. Gottwald, ministři V. Nosek a V. Kopecký a generální tajemník R. Slánský
- Za Čs. stranu nár. soc.: náměstek předsedy vlády dr. P. Zenkl, ministři dr. J. Stránský, dr. H. Ripka a dr. P. Drtina
- Za Čs. stranu lidovou: ministři F. Hála, generální tajemník dr. A. Klimek, poslanci dr. Řehulka a J. Vičánek
- Za Čs. stranu soc. dem.: ministr V. Majer, generální tajemník B. Vilím, poslanci dr. V. Erban a J. Bečko
- Za Demokratickou stranu: ministr dr. I. Pietor, předseda SNR dr. Lettrich, generální tajemník dr. Hodža, který se během jednání vzdalil, a poslanec dr. Št. Kočvara
- Za KSS: Náměstek předsedy vlády V. Široký, ministr J. Ďuriš, předseda sboru pověřenců dr. G. Husák, generální tajemník Št. Bašfovanský
- Za Stranu slobody: Poslanec dr. Brůha, dr. Šabo, dr. Beharka a Juraj Pavlov

Předseda vlády Kl. Gottwald zahajuje schůzi v 15.30 hod. a po uvítání všech přítomných a oznámení, že předmětem jednání bude debata o poměrech na Slovensku, uděluje slovo ministru vnitra V. Noskovi.

V. Nosek prohlašuje, že chce při zahájení dnešní schůze říci několik slov otevřeně a přímo a nebalit je do kulatých frází. Na Slovensku je zle. Je tam zle pro věrný, dobrý a republice bezvýhradně oddaný lid, který šel za republiku do povstání a vskutkanu za ni na bojištích proléval krev a kladl i životy. Nejsou to fráze ani předstírané politické rozhovory, vyzývá-li naléhavě k ostrážité bdělosti a k sjednocení všech poctivých a tvůrčích stran: republika je na Slovensku v nebezpečí! S lítostí konstatuje, že v nazírání na slovenský problém nebylo dosud ve stranách Národní fronty jednoty. Nebylo jí proto, poněvadž se podařilo jednak ohroženým a postiženým luďáckým zrádcům, i když jen na krátký čas, vzbudit články bývalých luďáckých redaktorů, uveřejněných hlavně v „Čase“ a citovaných a komentovaných nerozvážně i některým českým tiskem, pochybnosti o pravdivosti úředních zpráv o odhaleném spiknutí.

Ve vládě, parlamentě, ve sboru pověřenců a v Národní frontě české i slovenské byla o spiknutí proti republice na Slovensku učiněna řada prohlášení. Všem přítomným je známo, že je to nejzrozsáhlejší organizované spiknutí, jež bylo v našem státě naráz odhaleno a zneškodněno. Ani při potírání henleinovských uniformovaných a civilních band nepodařilo se nikdy bezpečnostním orgánům zneškodniti v krátké době a tak nepatrnými prostředky tolik zločinců proti státu najednou. Vláda i slovenská Národní fronta měla za to pro bezpečnost slova uznání a pro nezodpovědný a nepravdivý tisk slova odsouzení.

A přece nebylo dosud, bohužel, dosaženo jednoty ve stranách Národní fronty, když se z tak velkého případu zrady a mravní a politické zodpovědnosti za ni mají vyvoditi také mravní a politické důsledky. Je příznačné a českému i slovenskému lidu zcela nepochopitelné, jak se mohou tak drze opovažovati dovolávati se zásad demokracie ti, kteří ohrožují lidovou demokracii, jak je vtělena ve slova Košického programu. A je daleko nepochopitelnější, že se mezi stranami Národní fronty tohoto státu našla strana, jež těmto velezrádcům, spojujícím se s odsouzenými válečnými zločinci – Ďurčanským –, usvědčenými vyzvědači cizích mocností a rozvratníky, poskytuje možnosti, podmínky a prostředky k provozování protistátní činnosti a když je tato odhalena, ještě rozvratníky bere v ochranu.

Situace, jež se vinou Demokratické strany vyvinula na Slovensku a jež je vleklou krizí vypjata až na ostří nože, je už nesnesitelná. Je činěn pokus otázku zájmu republiky, zájmu státu, promítnout před veřejností jako politickou otázku komunistické strany, která prý si chce agresivním postupem při řešení této otázky zlepšit a upevnit své pozice. Je činěn bláhový pokus namluvit veřejnosti, že komunisté ohrožují demokracii, domáhají-li se přísného potrestání zrádců a vyvodění mravních a politických důsledků pro ty, kdo zrádcům pomáhali a kdo je kryjí. Tedy ne fašističtí luďáčtí zrádci a rozvratníci, ne jejich pomahači a ochránci ohrožují republiku a demokracii, nýbrž komunisté.

Avšak z černého nelze udělati bílé a z bílého černé. S republikou nelze politicky kramařit. A žádnými krásnými slovy nikdo neoddisputuje kupy protokolů s přiznáními usvědčených spiklenců a svazky zabavených původních dokumentů s drtivými důkazy o velezradě Sidora, Ďurčanského, Prídavka, Kempného a jejich spolčenců z odhaleného slovenského spiknutí. Nepomohou žádná sebekrásnější slova doma a žádné objednané a inspirované články v cizině. Nedáme se nikým obelstít ani přestrašit. Nebývalo u nás zvykem, aby se zvedal pokřik a zahajovalo tažení a štvavé honičky na ty, kdo hájili zájmy a zákony republiky proti vyzvědačům,

rozvratníkům, škůdcům a odchovancům spolčenců SS a gestapa. Ale za jeden a půl roku boje s těmito protistátními živly na Slovensku jsme poznali, že tato metoda je jimi s oblibou a s úspěchem používána proti bezpečnostním úřadům.

A této zastírací metody dnes chtějí použití politikové Demokratické strany proti nám. Dnes zvedají pokřik proti komunistům, že ohrožují demokracii. Je to snad trochu ozvěna doléhající k nám ze zámoří, ale je v tom i jasný úmysl odvésti pozornost od skutečných škůdců demokracie, kteří už dnes sedí za mřížemi nebo v bezpečí v cizině proti nám zaujaté. Stojíme dnes tváří v tvář novým zjištěným skutečnostem z odhaleného slovenského spiknutí. Musíme je zhodnotit a musíme se s nimi vyrovnat.

Výpověďmi zajištěných spiklenců bylo nezvratně prokázáno, že se generální tajemník Demokratické strany dr. Kempný, poslanec DS dr. Staško a dr. Obtulovič připravovali z návodu slovenských zahraničních rozvratníků k útěku do ciziny a že činili kroky, aby si na úkor státu opatřili v zahraničí značné množství cizích valut. Proto měl být zásahem dr. Kempného odstraněn z pověřenectva výživy přednosta zásobovacího odboru dr. Terén a měl být nahrazen spolehlivým luďákem, který by byl svolný k podvodnému přesunu hodnot. Dr. Kempný, dr. Staško, Obtulovič a dokonce i dr. Böhm měli uniknout do ciziny proto, aby byla posílena slovenská emigrace novými lidmi z domova. Šlo jim o to, aby vzrostl význam slovenské emigrační skupiny, aby se tato vyrovnala emigrantům jiných národů, hlavně maďarským a polským.

Máme další zprávy, že někteří poslanci DS vyjednávali a dostali určité přísliby pomoci k útěku za hranice. Oznamuji, že byl v souvislosti se spiknutím vyslýchán i osobní tajemník pana předsedy SNR dr. Moudrý. A jakou lze mít důvěru v zodpovědnost pověřence informací dr. Belluše, v jehož úřadě bylo zatčeno devět spiklenců a sám pan pověřenec Belluš o účasti na spiknutí jednoho z nich věděl a neučinil o tom oznámení. Jak se díváte na slovenské věci, když musí být v této souvislosti zadržen sám primátor hlavního slovenského města dr. Kyselý. Jsou to skutečnosti závažné a zarážející a musíme být bdělí a jednotní.

Rozhodnutí je v našich rukou. My jsme povoláni a před národy Čechů a Slováků zodpovědni, abychom ve svorné jednotě provedli rázný řez a vymýtili luďáckou sněť, která se pokouší nahlodat zdravé tělo našeho státu. Zúčtujeme s luďáctvím a umlčme jeho pomahače! Ničím neupevníme lépe republiku a nezajistíme více demokracii. Na Slovensku se má ustavit nový sbor pověřenců. Mluvíci apeluje na všechny přítomné a prosí je velmi naléhavě, aby nenavrhovali na místa pověřenců nikoho, kdo by byl byl

jen stínem kompromitován nějakým kolaborantstvím s fašistickou luďáckou minulostí. Nechť není třeba scházet se zde jednou za tak trapných okolností znovu, aby se muselo napravovat, co zavinila důvěřivá shovívavost a nepředvídavost.

Současně oznamuje V. Nosek, že právě vydává úřední zprávu o menším sice, ale také závažném případě v českých zemích. Nato čte tuto společnou zprávu ministerstev vnitra a národní obrany: „Ministerstvo vnitra a ministerstvo národní obrany sdělují: V těchto dnech bezpečnostní a vojenští orgánové odhalili skupinu civilních i vojenských osob, které ve spojení s činiteli jistého cizího státu připravovaly úklady o republiku a dopustily se vojenské zrady.

Vyšetřováním bylo zjištěno, že tyto osoby mimo jiné získávaly a předávaly cizím agentům zprávy o podniku velmi důležitém pro obranu státu, údaje o čs. branné moci, činily přípravy k nedovolenému ozbrojování a k násilným akcím proti státu a organizovaly ilegální přechody protistátních živlů do zahraničí. Bylo také zjištěno, že byly opatřovány a předávány do zahraničí zprávy o pohybech a činnosti benderovských tlup na území ČSR. Zúčastněné civilní a vojenské osoby v počtu 36 byly zajištěny na různých místech v Čechách, učinily většinou plné doznání a jsou s ušvédčujícím materiálem předávány příslušným soudům. Bližší podrobnosti o rozsahu, osobách a trestných činech nemohou být v zájmu obrany státu veřejnosti zatím sdělovány.

Touto úřední zprávu uvádí ministerstvo vnitra a ministerstvo národní obrany zároveň na pravou míru zkreslené a tendenční zprávy, které v souvislosti s vyšetřováním tohoto případu byly otištěny v zahraničním tisku.“

V. Nosek končí konstatováním, že ovšem hlavní těžisko protistátních akcí je zatím na Slovensku.

Předseda vlády Kl. Gottwald chce podat úvodem rovněž stručnou zprávu. České strany již informoval v poslední schůzi české Národní fronty dne 11. t.m., a rovněž slovenští činitelé jsou informováni. Rekapituluje proto jen krátce události.

Krise na Slovensku vyvrcholila před 17 dny demisí sboru pověřenců. Nový sbor pověřenců není dosud sestaven, což svědčí o vážnosti krize. Když bylo po prvních jednáních jasno, že ani předsednictvo SNR ani slovenská Národní fronta se nemohou dohodnout, pověřila vláda řečníka, aby zahájil s nimi jednání. Vycházel přitom z úvahy, že hlavní příčinu nutno hledat ve velmi neutěšeném stavu zásobování, ve špatné vyživovací situaci na Slovensku a na druhé straně ve spiknutí, které bylo odhaleno

a ukázalo, že jedna z vládních stran, na Slovensku největší strana, strana Demokratická, těmto spiklencům poskytla politický přístřešek. Poskytla jim možnost organizovat se, proniknout do státního a hospodářského aparátu atd. Bylo mu jasné, že předpokladem nápravy jsou změny na těch místech, kde měla krize svá ohniska, tj. v oblasti výživy, zemědělství a spravedlnosti. Když zjistil stanoviska DS a KSS a jejich návrhy na řešení krize, viděl, že stanoviska se diametrálně rozcházejí a že není základny, na níž by bylo možno řešení hledat.

Proto se pokusil podat zprostředkující návrh, který by mohl být podle jeho soudu báží k vyřešení krize sboru pověřenců a současně by skýtal minimální záruku, že bude provedena náprava. Navrhl proti návrhu KSS, aby pověřenectva zemědělství a výživy, kde je těžiště pro řešení zásobovací krize na Slovensku, nepřipadla KSS, jak tato navrhovala a žádala, ale aby se jich dostalo zbývajícím dvěma malým stranám, kterým se má podle dohody všech politických činitelů slovenských umožniti zastoupení ve sboru pověřenců. Podle předloženého návrhu by měla Strana slobody dostat pověřenectvo zemědělství a strana soc. dem. pověřenectvo výživy. Tento návrh podal proto, aby rozptýlil námitky a obavy DS, která v návrhu KSS viděla snahu o uchvácení veškeré moci na Slovensku a aby ukázal, že tu podobný úmysl není. Současně ovšem musí pánové z DS uznat, že není možno po tom, co se stalo, aby oni to byli, kdož by měli vyživovací situaci na Slovensku vyvést ze slepé uličky, kam ji přivedli. Musí uznat, že vyživovací politiku musí dělat někdo jiný.

Pokud jde o další změnu, navrhovali komunisté ve shodě s odbojovými složkami, aby pověřenectvo spravedlnosti přešlo do rukou nestrannického odborníka, který by měl důvěru odbojových složek. Není pochybnosti o odpovědnosti pověřenectva spravedlnosti za dosavadní neutěšený stav očisty a za tak hroživě se rozmáchnuvší spiklenecké hnutí. Poněvadž DS i jiné strany nechtěly připustit, aby ve sboru pověřenců byly kromě politických stran zastoupeny i jiné nestrannické organizace a trvaly na tom, že pověřenec spravedlnosti musí jít na účet některé politické strany, hledal mluvčí i zde východisko a navrhl, aby tedy KSS vzala toto pověřenectvo na svůj účet a pustila za ně pověřenectvo jiné. Všechny slovenské politické strany se shodly na tom, že obě malé strany mají dostat v novém sboru pověřenců po jednom křesle. Tento návrh přednesl řečník ve slovenské Národní frontě, kde však byl Demokratickou stranou odmítnut. V důsledku toho i KSS prohlásila, že odvolává svůj předběžný souhlas se zprostředkovacím návrhem a že chce mít k dalšímu jednání volné ruce. V takovém stavu je nynější jednání.

Kromě toho předložil mluvčí slovenské Národní frontě návrh o doplnění a autentické interpretaci článku II, odst. 2 třetí pražské dohody, který se týká potvrzování sboru pověřenců vládou a který je ve svých formulacích polovičatý a neúplný; jak tato zkušenost ukazuje, nedává vládě možnost rychlého řešení krize, která postihla sbor pověřenců. Interpretací této dohody se má docílit toho, aby vláda, která dává předběžný souhlas k jmenování sboru pověřenců předsednictvem SNR a do jejichž rukou pověřenci vykonávají slib, měla možnost navrhnout nebo žádat odvolání člena nebo členů sboru pověřenců, jestliže ztratí její důvěru. Zároveň jde o to, aby vláda měla minimální záruku, že krize se nepotáhne do nekonečna a v případě, když budou vyčerpány všechny pokusy o dohodu, přešlo jmenovací právo na vládu. KSS, soc. dem. a Strana slobody projeví souhlas s tímto návrhem, DS však odmítla, takže i tato otázka musí být předmětem dnešního jednání. Řečník konstatuje, že uplynulo již 17 dnů od demise sboru pověřenců, od demise pověřenců výživy pak již více než tři neděle, přičemž situace na Slovensku je kritická. Musíme ji řešit a to tak, abychom měli alespoň minimum záruk, že se to na Slovensku změní. Nesouhlasí s DS, že je třeba provést jen malé změny. V takovém případě bychom brzy stáli před týmiž otázkami znovu. Závěrem apeluje na všechny politické strany, aby se snažily najít schůdnou cestu. Má za to, že jeho návrh takovou cestou je.

Dr. Lettrich zjišťuje, že zde bylo nadhozeno více problémů. Je to především otázka státní bezpečnosti, o níž mluvil ministr Nosek, za druhé je to rekonstrukce sboru pověřenců, a konečně doplněk třetí pražské dohody. Pokud jde o první otázku, chce vycházeti ze závěrečných slov ministra Noska, kde apeloval na to, aby politické strany nenavrhovaly nikoho, na kom lpí jen stín podezření z účasti na spiknutí. My jsme však v situaci, že na Slovensku není resp. nebude pomalu nikdo, kdo by nebyl kompromitován a kdo by byl spolehlivý pro republiku. Dokonce dr. Moudrý, osobní tajemník řečníkův, je podezříván z účasti na spiknutí. Řečník však ví, že nejde o dr. Moudrého, nýbrž o něho samotného. Tuto politiku musí označit za velmi škodlivou.

Na Slovensku panuje rozhořčení nad tím, že se republiče berou lidi, kteří se republiče obětují a že lidé, které minulý režim odsoudil na smrt, začínají být znovu pronásledováni. Demokratická strana za to nenese zodpovědnost. Je třeba rozlišovat zločince, kteří pracovali proti republice, a ostatní občany. Nebudou-li se tyto dvě skupiny rozlišovat, dopustíme se velkých chyb. Zločince odsuzujeme a žádáme, aby každá aféra byla vyšetřena objektivně, rychle a tajně. Národní fronta by měla dostat přes-

nou zprávu o skutečném stavu věcí. Od srpna máme jen kusé zprávy, z nichž si nelze udělat jasný obraz.

Do té doby lze udělat jen to, co se udělalo v případě dr. Kempného a dr. Bugára a teprve po rozhodnutí soudu bude nutno vyvodit důsledky. Vyvodí je především Demokratická strana. Národní fronta by měla dostat do rukou všechny materiály ministerstva vnitra, a to již nyní po skončení vyšetřování, ne až po rozsudku. Jinak se zde vyvolává dojem, že celá DS je nespolehlivá, její předseda, generální tajemníci atd. Nikdo v DS již pomalu není spolehlivý. Přitom je fakt, že jsou tam lidé naprosto spolehliví a dopustili bychom se velkých chyb, kdybychom nerozlišovali. Pokud jde o dr. Moudrého, nevěří, že by byl nespolehlivý a to ani přes haldy protokolů, ty ho nepřesvědčí. Vysvětlení je jen jedno, jde se na něho samého (dr. Lettricha). Řečník se však nebojí ukázat prstem na každého, kdo by chtěl kompromitovat lidi, kteří pro tuto republiku něco znamenají a jsou ochotni přinést jí jakékoliv oběti. Shrnuje své vývody k bodu prvnímu v požadavek, aby se vyčkalo v protistátní aféře konce vyšetřování.

Pokud jde o rekonstrukci sboru pověřenců konstatuje, že 3. listopadu vzalo předsednictvo SNR na vědomí rezignaci šesti členů sboru pověřenců. Dne 4. listopadu vláda pověřila svého předsedu, aby jednal o sestavení nového sboru. Řečník myslí, že za ten jeden den nebylo možné, aby předsednictvo Slovenské národní rady připravilo potřebné návrhy. Pan předseda vlády vykonal záslužnou práci na Slovensku a přispěl k vyjasnění stanovisek.

Není vinou DS, že se nepodařilo dosáhnouti dohody. Uvádí, že sbor pověřenců, který má 15 členů, byl dosud složen tak, že KSS měla pět členů, DS devět a jeden člen byl nestraník – dr. Ferjenčík. Nyní byla přijata zásada, že zastoupení ve sboru pověřenců má být rozšířeno o dvě malé strany. Demokratická strana, aby ukázala ochotu, prohlásila, že je ochotna poskytnout pro tyto strany dvě místa ze svých resortů. Žádalo se však, aby neplatil výsledek voleb a aby žádná strana neměla ve sboru pověřenců většinu. Na tento požadavek jsme museli odpovědět negativně, neboť jde o zásadní otázku. Tato zásada by musela platit pak i pro vládu.

Dále se žádalo, aby ve sboru pověřenců byly zastoupeny i takzvané nestranické organizace, jako odbory a odbojové složky. Ani to pro nás nebylo přijatelné. Tyto organizace mají možnost přes politické strany dosáhnout zastoupení ve sboru pověřenců. Kromě toho se od nás žádaly ještě některé další ústupky. Přitom podle výsledku voleb by nám patřilo nesporně předsednictví sboru pověřenců a pověřenectvo vnitra. Proti tomu však postavila KSS své veto a DS, aby umožnila dohodu, souhlasila s tím,

aby předsednictví sboru pověřenců zůstalo KSS a aby pověřenectvo vnitra bylo dále obsazeno generálem dr. Ferjenčíkem.

Šlo se však dál. KSS chtěla, aby DS pustila i další nejsilnější resorty, totiž zemědělství a spravedlnost, a dokonce i výživu. Pokud jde o pověřenectvo zemědělství, řekla DS, že je to věc zásadní povahy a že toto místo nemůže uvolnit. Totéž řekla pokud jde o pověřenectvo spravedlnosti. Nebyl předložen jediný přesvědčivý důkaz, který by odůvodňoval, že dr. Štefánik nemůže dále toto pověřenectvo spravovat. Není možné dovolávat se demokracie a současně žádat, aby strana, která má za sebou většinu národa, se zřekla předsednictví sboru, pověřenectev vnitra, zemědělství, spravedlnosti, výživy, aby vyšla vstříc odborovým a odbojovým organizacím a aby souhlasila i s námitkami co do osob. Za DS by se měl stát pověřencem jen ten, s kým souhlasí KSS. DS by měla také řadu námitek pokud jde o zástupce KSS ve sboru pověřenců, ale neuplatňovala je.

To byla hranice, kam mohla DS ustoupit. Dále nemůže jít, má-li zůstat členem Národní fronty a vlády. Jinak by to ve veřejnosti působilo tak, že DS nemá čisté svědomí a musí vykupovat tuto skutečnost politickými ústupky. Tím by se DS zesměšnila. Apeluje na všechny přítomné, aby situaci na Slovensku posuzovali jen ze stanoviska československého, státního a pomohli tak vyřešit nejen otázku sestavení nového sboru pověřenců, ale i všechny otázky týkající se poměru Čechů a Slováků.

Pokud jde o třetí otázku, totiž o doplnění třetí pražské dohody, soudí řečník, že problém krize na Slovensku nespočívá v tom, kdo vyjmenuje sbor pověřenců, zda předsednictvo SNR nebo vláda. Problém je v tom, zda dojde k dohodě na rozumné bázi nebo ne. Dojde-li k dohodě, předsednictvo SNR členy nového sboru pověřenců ihned navrhne. Nedojde-li k dohodě, pak ani doplněk dohody nepomůže. Požadavek doplnění politických dohod není proto opodstatněn, a to i z toho důvodu, že práce na ústavě se už dokončují a brzy bude ústava v prvním konceptu hotova. Bylo by proto účelné, aby Národní fronta donutila politické strany předložit návrhy na řešení poměru Čechů a Slováků. Řečník zdůrazňuje, že to žádal již ve schůzi Národní fronty 11. června t.r. Kdyby se bylo tehdy vyhovělo tomuto návrhu, mohla tu dnes už být jasná stanoviska a možná i dohoda.

Závěrem konstatuje řečník, že DS jest zajedno se všemi poctivými lidmi na Slovensku i v českých zemích, kteří chtějí ochránit republiku před zločinci. DS nabízí v tom směru své služby, odmítá však označení za spolupachatele. Pokud jde o sbor pověřenců, je ochotna jednat na té bázi, jak zde byla vylíčena.

J. Ďuriš chce jako Slovák říci, že je smutné, že po třech letech po válce musíme již řešit otázku velezrady a tím i otázku bezpečnosti a celistvosti republiky, a to v souvislosti s vedením největší strany na Slovensku. Ohražuje se proti tomu, aby vedení DS zatahovalo do této aféry i obyčejné členstvo strany, které za to nemůže. Toto členstvo nemá dnes nic společného s tím, co dělá vedení DS. Prosí, aby české strany si uvědomily, že v určitém smyslu se tu opakuje rok 1938. I tehdy zde byly kruhy, které držely Hlinku, Esterházyho i Henleina a bylo jim dobré vše, jen když to bylo proti komunistům, a to i za cenu demokracie. Ptá se, co je to za vedení politické strany, když pět osobních tajemníků vedoucích činitelů je zúčastněno na velezradě. Když třetí rok po válce na rozhodujícím státním místě, v kabinetu náměstka předsedy vlády Ursínyho, je jedno centrum tohoto protistátního spiknutí. Když dva generální tajemníci strany jsou ve vězení a třetí, který v parlamentě se odvažuje jménem demokracie útočit na ministerstvo vnitra a bezpečnostní aparát a tvrdí, že hájí demokracii před násilím, když tento pán o velezradě ví a pomáhá ukrývat doklady. Když předseda strany nechce o tom nic vědět, nechce nést zodpovědnost a tvrdí, že to není nic vážného, že jde o policejní akci a jak dokonce Ursíny chtěl tvrdit, že to je provokace. Roku 1938 Henlein používal stejných metod. On o ničem nevěděl, sliboval věrnost republice a přitom organizoval rozvrat. Tuto metodu známe. V každém státě za takovou politiku nese zodpovědnost vedení strany a její předseda. Předseda DS je současně reprezentantem národních orgánů slovenských. Páni si však musí uvědomit, že nemohou mluvit o ochraně demokracie a o 60 % hlasů, poněvadž tyto byly získány pomocí paktu s velezradou.

V zájmu demokracie si počínáme správně, chceme-li z této situace vyvodit důsledky. Vedení DS by mohlo být postaveno mimo zákon. Ze strany státních činitelů je to dobrá vůle, že s ním jedná.

DS obviňuje komunistickou stranu, že chce totalitu, násilí, ničit demokracii atd. Musíme se předně podívat, kdo nás to obviňuje a kromě toho konstatovat, že my jsme nechtěli zvětšit počet našich pověření, ale domáhali jsme se těch, kde je třeba udělat pořádek, totiž pověření výživy a zemědělství. Proto se musilo o těchto pověřeních mluvit. A není to velká radost brát na Slovensku zodpovědnost za pověření výživy. Na sjezdu slovenských rolníků si tito stěžovali na vedení zmíněných pověření, poněvadž nedostávají předepsané příděly. To je skutečnost, která pro vládu znamená zodpovědnost. Komunistická strana převzala svého času pověření dopravy, protože tam byl chaos za ing. Fillo, a udělala tam pořádek. Dnes chce totéž pokud jde o pověření

výživy. Převzít však výživu a ne zemědělství není možné, neboť oba tyto resorty spolu úzce souvisí.

Vedoucí úředníci pověření zemědělství mají v programu chaos a rozvrat. Jak tu lze očekávat nápravu? Jejich cílem je hnát lid k separatismu pro nedostatek. Proto KSS žádala pořádek nejen v pověření výživy, nýbrž i v pověření zemědělství. Byla ochotna nejvýš k tomu kompromisu, aby tato pověření dostaly malé strany. Od tohoto požadavku nemůže ustoupit. Z téhož důvodu nemůže ustoupit také od požadavku, aby nastala změna v pověření spravedlnosti.

Jak může pověření spravedlnosti zaručit objektivní souzení svých vlastních generálních tajemníků? Jak by bylo vypadalo nyní vyšetřování velezrady, kdyby bylo pověření vnitra v rukách DS? Tím, že jsme dosáhli, aby pověřencem vnitra byl dr. Ferjenčík, umožnili jsme vyšetření velezrady.

Z těchto příčin máme velký zájem na tom, aby vláda měla právo řešit ustavení nového sboru pověřenců, když nedojde k dohodě, a právo odvolat pověřence, kteří nemají důvěru vlády. Je tu sice politická dohoda, ale ta se nemohla uplatnit pro nedostatek sankcí. Řečník poznal potíže, které z toho plynou, ve svém resortu. Pověřenec zemědělství zakázal úředníkům státních lesů a statků přímý styk s ministerstvem zemědělství pod disciplinárními následky. Nato cituje „Čas“ z minulého týdne, kde je žádán, aby se do slovenských záležitostí nemíchal, ač, jak zdůrazňuje, je Slovák a ministr. To je linie DS na Slovensku – veřejně žádají ministra, Slováka, aby se do záležitostí na Slovensku nemíchal.

DS tvrdí, že navrhované sankce nejsou v souladu s dohodou a šíří náladu, že je to ohrožení slovenských národních výdobytků. Avšak slovenské národní orgány nebyly Košickým programem jenom vytvořeny, nýbrž jim byl dán i program. Dnes však byly použity i proti zájmům národa a proti republice. Tím DS sama tyto orgány ohrozila. Je zajímavé, že právě pánové z DS argumentují tím, že rušíme národní výdobytky, ač jsou to právě oni, kdož by byli ochotni pro své třídní zájmy i tyto národní orgány zradit a vlastně je už zradili tím, když se jejich generální tajemníci spojili s Ďurčanským, když se ze Slovenska financují různí štváči proti jednotě republiky a když se spojili se Sidorem, který je nástrojem německé a maďarské reakce.

Tito pánové nemají co hovořit o národních výdobytcích a orgánech. My jsme slyšeli z úst reprezentanta vedení DS mnoho krásných slov. Před dvěma měsíci zde pověřenec Fillo tvrdil, že není pravda, že na Slovensku nedostávají lidé příděly, ač to nebyla pravda. Vysloveně tu

vládu podvedl. Jak potom věřit těmto lidem, kteří v parlamentě chrání republiku a demokracii a přitom sami jsou kompromitováni. Náměstek Ursíny také ve vládě tvrdil, že všechno je nepravda a že neví nic o tom, jak se dostaly tajné spisy nebo rozhovor s panem prezidentem do zahraničí, jak je však možno věřit těmto lidem.

Známe tyto metody, jsou to metody, kterých používal i Henlein a Hlinka. Chceme poctivě příslušníky DS zachránit pro Slovensko. Proto odmítáme pokus tvrdit, že my členstvo DS pokládáme za protistátní. To není pravda, jenom vedení nese zodpovědnost za velezradu. Nevím ovšem, zda přesvědčíme tyto pány o tom, co je velezrada, tak jako jsme v roce 1938 nepřesvědčili Henleina. Chceme však přesvědčit české politické strany. Některé z nich z třídních zájmů zapominají na zájmy republiky a tak se tu do jisté míry opakuje proces z roku 1938. Toto opakování by však dnes naše demokratická veřejnost nesnesla a znamenalo by to velmi těžké sankce proti těm, kdo by takto podporovali protistátní hnutí. KSS odmítá odpovědnost v tom případě, kdyby z těchto třídních zájmů mělo být podporováno protistátní a rozvratnické hnutí a na Slovensku měla pokračovat krize. Nemohli bychom nést odpovědnost za to, že neumíme lidu na Slovensku zajistit chléb.

Rečník poukazuje dále na úzkou souvislost mezi těmi, kdo se dovedli 6. října 1938 spojit v Žilině s luďáky a těmi, kdo se s nimi dovedli znovu spojit v dubnu 1946 a na základě toho pak provádět demokratické volby v Československu. Když nakonec dojde v Žilině k protistátnímu spiknutí, svědčí to o jedné a téže politice. To nemůže být v nové republice trpěno. Ursíny tvrdil, že v roce 1938 to byl omyl, ale opakovat Žilinu ještě jednou, to není omyl, to je stará politická linie, diktovaná třídním zájmem. A pro tyto třídní zájmy my nenecháme rozvrátit jednotu státu. O tom chceme přesvědčit české strany.

V. Kopecký upozorňuje, jak vývoj slovenských věcí působí na český lid. Ten s rozhořčením sleduje, co se na Slovensku děje. Jak daleko jsou do těch afér, které byly na Slovensku odhaleny, zataženi vedoucí činitelé DS, jsme slyšeli nejen z úst ministra vnitra, ale i z úst pověřence vnitra gen. dr. Ferjenčíka.

Mluvčí chce reagovat na projev, který tu učinil dr. Lettrich. Dr. Lettrich volil velmi troufalý způsob, jak oslabit pádnost faktů, které svědčí o zákeřnictví slovenských velezrádců. Dr. Lettrich je pro vyšetřování, ale zároveň se snaží ho zlehčit, jako kdyby bylo inscenováno, snad z Prahy. Má za to, že vyšetřování se musí zastavit u jeho dveří. Ursíny podobně v první chvíli říkal, že ručí za Obucha, že se v jeho kanceláři nic neděje,

DS se zaručovalo za Kempného i za Bugára. Dnes je nepochybné, jak byli zapojeni do zahraničních spjů.

Rečník chce konstatovat, že dr. Lettrich tady dnes bral odpovědnost za dr. Moudrého. Není to tedy komunistická strana, která ho spojuje s DS, nýbrž je to dr. Lettrich sám. Nemůže se potom divit, až se to vyšetří, že bude popřípadě vyšetřován i on. Postupuje podobně jako postupoval Ursíny, ponese proto i zodpovědnost.

Tato fakta jsou vyšetřována slovenskými orgány na Slovensku. Říká-li dr. Lettrich, že už pomalu na Slovensku nebude nikdo, kdo by byl politicky spolehlivý, musí si uvědomit, že luďáci reprezentovali velkou část slovenského lidu. Když je DS má ve svých řadách, nemůže se takovému zjevu divit.

Je jisté, že odpovědní činitelé na Slovensku velezrádce kryli. Jinak by to nemohlo tak daleko dojít.

Kdyby český lid mohl říci to, co si myslí, tedy by žádal rozpuštění Demokratické strany. Neboť režim, který ona na Slovensku představovala, byl velezrádný, bylo to rejdiště zahraniční reakce. Český lid žádá, aby tento režim byl odstraněn a nahrazen režimem, který by zaručoval kladný poměr k republice tak, jako je tomu v českých oblastech. Za dnešní situace bylo by možno vypustit DS ze všech kombinací a nebylo by možno mluvit o totalitě.

V demokracii ostatně nemusí býti všechny politické strany zúčastněny na vládě. Rečník uvádí jako příklad Francii. Zdůrazňuje, že se bude českému lidu těžko vysvětlovat, že DS se za této situace přibírá k účasti na vládě. Je proto troufalostí, že si klade ještě podmínky, aby jí byly ponechány důležité resorty a to právě ty, kde je nepořádek.

Tyto snahy jsou podněcovány zahraniční reakcí. Apeluje na české strany, aby respektovaly smýšlení českého lidu, neboť jde v tomto případě i o český národ a jeho zájmy. Od toho, jak se budou české strany chovat, závisí také další trvání Národní fronty.

Měla-li by se Národní fronta v této věci rozbít, pro obhajobu slovenských separatistů, nebojíme se to před veřejností obhájit. Bude-li muset být do věci zatažen i český lid, nelze zaručit, kam až to povede. Apeluje proto na svornost českých stran. Slovenská krize musí být řešena, a to energicky a včas. Musí se zajistit klidný a pokojný vývoj v republice. Na tom musí mít zájem všechny politické strany. Slovenští velezrádci nás přece nemohou rozdělit. Známe je z první republiky i z okupace. Navrhuje, aby se politické strany jednotně vyslovily pro návrhy předsedy vlády v celém rozsahu.

V. Nosek upozorňuje, že na Slovensku byly v neděli manifestace DS. V Bratislavě mluvil sám dr. Lettrich.

K některým jeho vývodům, pokud jde o Státní bezpečnost, zaujal dnes stanovisko pověřenec vnitra dr. Ferjenčík a vydává jménem pověřenectva vnitra toto úřední prohlášení:

Úřední prohlášení

Tvrzení pana předsedy SNR dr. Lettricha, přednesené dne 16. 11. 1947 na manifestaci Demokratické strany v Bratislavě, které zní následovně:

„... nemožno však nepozvednouti náš hlas proti tomu, aby se státní orgány zneužívaly buďto k znemožnění a odstavení politických odpůrců anebo během vyšetřování k brutálnímu vynucování doznání...“,

musím odmítnouti, jelikož vyšetřování státně bezpečnostních orgánů se řídilo jen vrcholnými státními zájmy a bylo vedené s přísnou objektivitou.

Odhalená rozsáhlá protistátní činnost zajištěných osob nebyla výsledkem žádného brutálního vynucování doznání, ale díky úmorné činnosti státně bezpečnostních orgánů při sbírání důkazního materiálu se zajištěné osoby pod tíží usvědčujícího dokumentárního materiálu přiznaly a sledující zájem své vlastní obhajoby, odhalily další své spolupracovníky, návodce a iniciátory.

Taktéž musím odmítnouti tvrzení pana předsedy DS dr. Lettricha, že orgány Státní bezpečnosti zneužívaly své postavení k znemožňování anebo odstavování politických odpůrců. Vyšetřované a zajištěné byly jen takové osoby, u kterých bylo důvodné podezření z protistátní činnosti, anebo které byly z této protistátní činnosti přímo usvědčeny, a to přesně dle ustanovení zákona na ochranu republiky a bez ohledu na politickou příslušnost.

Činnost orgánů Státní bezpečnosti v hájení bezpečnosti státu zasloužila si pochvalu ústřední vlády, Národní fronty Čechů a Slováků, sboru pověřenců, jakož i slovenské Národní fronty, a sám pan předseda SNR dr. Lettrich v předcházející stati své řeči konstatoval:

„My demokraté rádi a se zadostiučiněním běřeme na vědomí, že naše bezpečnostní orgány odvrátily od nás nejen nebezpečí benderovských tlup, ale i protistátního komplotu. Máme plné porozumění pro namáhavou a zodpovědnou práci [bezpečnostních orgánů] a chceme jim býti v tomto záslužném poslání nápomocni.“

Orgány Státní bezpečnosti poukazují na výše uvedené uznání nejvyšších instancí našeho státu a dr. Lettricha samotného. Jejich snahou je sloužit nestranně výhradně jen bezpečnostním zájmům našeho státu.

Současně žádám pana předsedu dr. Lettricha, aby jím uvedený důkazní materiál byl mi postoupen k vyšetření.

V Bratislavě 17. listopadu 1947

gen. dr. Ferjenčík, v.r.

Dr. Lettrich k tomu poznamenává, že ve svém projevu v Bratislavě kladně hodnotil práci bezpečnostních orgánů, ale musel poukázat i na případy brutálního vyšetřování. Hodlá ostatně o tom mluvit také v parlamentu. Fakt je, že je dosud nikdo do detailu neinformoval o stavu věci. Žádá znovu o vydání dokumentů o aféře, které má v ruce ministr vnitra. Ze všech jmen, která dosud byla v této souvislosti uveřejněna, jsou jenom asi čtyři jména příslušníků DS.

Dr. Beharka prohlašuje, že i Strana slobody je toho mínění, že řešení krize na Slovensku je nutné a že je tam třeba provést očistu. Je samozřejmě rozdíl mezi politickou a trestně právní odpovědností. Strana slobody sama vyloučila několik lidí z vedení své strany. Způsob, jakým se šlo na Slovensku do voleb, a to všechny politické strany, nebyl správný a nelze tak dál postupovat. Předpokládá, že i DS proti lidem, kteří pracovali proti republice, vyvodí důsledky. Na druhé straně ovšem nelze činnost politických stran ztotožňovat s činností jednotlivců. Rozhodně by se neodvážil na základě obvinění některých osob obviňovat celou stranu. Pokud jde o sestavení sboru pověřenců, je Strana slobody ochotna v zájmu lepšího chodu věci převzít i též zodpovědnost, byla by ovšem ráda, aby se tak stalo po dohodě. Věřící, že rekonstrukcí sboru pověřenců nastane lepší spolupráce mezi politickými stranami na Slovensku. Strana slobody doporučuje, aby do nového sboru přišli jenom lidé naprosto bezúhonní, neboť jenom ti mohou být zárukou dobrého vývoje na Slovensku. Je nejvyšší čas skončiti na Slovensku dosavadní provizorium.

J. Bečko zjišťuje, že se zatím vedou jen sáhodlouhé debaty o vyřešení krize na Slovensku. Věc však třeba skutečně řešit. Demokratické principy porušila DS hned po volbách tím, že se vzdala předsednictví ve sboru pověřenců a pověřenectva vnitra. Dnešní postup DS poškozujícím demokracii víc než co jiného. Na Slovensku je krize, byla tam odhalena zrada. To se nestalo ze stranických příčin, to jsou fakta. A ač jsou Demokratické straně známa již od října 1946, od kdy se celá věc táhne, nevyvodila z toho žádné

důsledky. Při obnovování národních výborů dostávali se do nich lidé, kteří tam rozhodně nepatří. Je třeba se rozejít s luďáctvím.

Police DS na Slovensku je dnes jiná, než byla po volbách. Obhajoba, která se dovolává toho, že jde o demokratické principy, není na místě. Sociální demokracie například nemá mezi velezrádci nikoho ze svých lidí. Pokud jde o zásobovací situaci, třeba si ovšem uvědomit, že tam, kde nic není, ani smrt nebere. Čím déle však krize trvá, tím větší je na Slovensku napětí. Tento stav nelze déle prodlužovat, neboť by to demokracii jen škodilo. Sociální demokracie je ochotna pomoci vyřešit krizi svou účastí ve sboru pověřenců, ač je si vědoma, že podle výsledků voleb na to nemá práva. Je ochotna převzít i pověření výživy, kde jsou poměry velmi těžké. Jaký tam byl stav, o tom svědčí například to, že obilní společnost prováděla opatření sboru pověřenců ve věcech zásobovacích teprve po třech měsících. A takových případů je tam více.

Dr. Ripka vidí v prohlášeních KSS a KSČ velikou nesnáz pro další rozhodování. Podle toho, co zde bylo řečeno, by měla být DS vyloučena ze sboru pověřenců i z vlády. Tvrdí se, že vedení strany vědělo o různých protistátních akcích. Na druhé straně však jednáme o to, aby DS zůstala ve sboru pověřenců i ve vládě. KSS i KSČ nejsou pro to, aby byla vyloučena. Ministr Kopecký mluvil o tom, jak smýšlí český lid. Na tom je mnoho pravdy, ale pravda je také to, co říká Bečko, že vina je v tom, že se hned od začátku nenastoupila na Slovensku cesta československé státnosti.

Jestliže si dnes ministři stěžují, že nemohou na Slovensku vládnout, je to důsledek toho, že se už v roce 1945 nastoupila chybná cesta. Tvrdí-li se, že dnes je situace na Slovensku jiná než po volbách, je to do jisté míry pravda. Ale co bude s masami, které hlasovaly pro DS v důsledku jejího paktu s luďáky? Všechny strany jsou pro to, aby tyto masy byly vychovány pro československou státnost. Za tohoto stavu by nám neusnadnilo cestu jak se dohodnout, kdybychom rozváděli naši debatu na to, aby DS byla vůbec vyloučena z politického rozhodování v republice, nebo aby byly hned vypsaný na Slovensku nové volby, které by zjistily, jaké je smýšlení lidu. Bylo by jistě nejlépe provést hned volby do SNR, neboť by to vyčistilo ovzduší. Národně socialistická strana by proti tomu neměla námitek, ač, jak konstatuje, je volána k rozhodování o slovenských věcech, jen když se to tomu neb onomu hodí. Ale řečník se domnívá z debaty, že nejde o likvidování DS, nýbrž o to, jak najít dohodu s ní.

Pokud jde přímo o trestné činy, prohlašuje kategoricky, že přes třídní rozdíly, o nichž mluvil ministr Ďuriš, nikdo nenalezne v národně socia-

listické straně podporu, kdo by chtěl krýt ty, kdož jsou stíháni pro akce protistátní. Národně socialistická strana je pro to, aby se ve vyšetřování šlo do všech důsledků, ať se to týká kohokoliv a kterékoliv strany. Je samozřejmé, že se s těmito skutečnostmi má vypořádat politické vedení každé strany.

K otázce sestavení nového sboru pověřenců podotýká, že myslí, že je správné počítati s další účastí DS. Je třeba hledati nějaký kompromis v obsazení jednotlivých pověření. Nejobtížnější se zdá být otázka, jak obsadit pověření spravedlnosti, aby to nebyl předmět sporu mezi DS a KSS. Národně socialistická strana soudí, že by toto místo mohlo být obsazeno nějakým nestraníkem, jako je tomu na pověření vnitřní. Kdyby to nebylo schůdné, podala by národně socialistická strana popř. ještě jiné návrhy.

J. Vičánek souhlasí s tím, že činy protistátní nemohou být nikým, ani politickými stranami, ani jednotlivci kryty. Bylo by však třeba, aby ta situace byla co nejrychleji skončena v zájmu klidu na Slovensku i v celé republice. Samozřejmě vycházejí najevo stále nové a nové skutečnosti, ale nemělo by se veřejnosti při každé zprávě říkat, že je to konečná zpráva o vyšetřování. Politické strany by měly ze zjištěných skutečností vyvodit důsledky. Prohlašuje, že lidová strana nebude nikoho z obviněných hájit.

Pokud jde o krizi ve sboru pověřenců, řekl správně již dr. Ripka, že pramenem dnešních potíží je již tzv. „magna charta“ košická. Dosavadní preventivní politické dohody nesou známky chvatu a bylo by v nich třeba víc mezer napravit. Tím by se odstranila řada diferencí, které dnes vznikají. Řečník nemůže souhlasit s názorem, že dnes je situace na Slovensku jiná než po volbách. Dokud nemáme volební výsledky, nemůžeme vzít novou, předpokládanou situaci za podklad nového řešení. Je povděčen, že DS v zájmu dohody ustupuje a vzdává se dvou resortů ve prospěch malých stran, které se tak stanou součástí celého politického života na Slovensku. Nemohl by však souhlasit s některými výroky ministra zemědělství. Na Slovensku je pochopitelně bída, ale i tu je v parlamentě obviňován také jeho resort, že tam nebylo vykonáno mnoho, co mělo být vykonáno. Na Slovensko je třeba převést určitou zásobu obilí, aby tam nebyl nedostatek chleba. Pochybuje však o tvrzení, že v těch příslušných pověřeních byli úředníci, kteří chtěli výživu a zásobování na Slovensku rozvrátit. Soudí, že situace bude tam pro každého těžká, kdo na místa těchto pověřenců přijde.

Pověření spravedlnosti je sporné mezi dvěma největšími stranami, je tu vzájemné obviňování obou těchto stran, pokud jde o očistu. Snad

i to má svůj původ v tom, že na Slovensku byly původně jen dvě strany. Luďácké masy, pokud jsou to drobní lidé, zařadí se jistě do jednotlivých politických stran, jde jen o to, aby ti exponovaní luďáci nebyli v žádné straně trpěni. Navrhuje zabývat se teď detailně sestavením sboru pověřenců. Připomíná ovšem, že má takový dojem, že ta krize na Slovensku se vyvinula jen tak z ničeho nic. Je tu ovšem něco nezdravého také v tom, že žádný z ministrů není na Slovensku respektován. Státní jednota končí na Bílých Karpatech. Doporučuje, aby slovenské strany podaly návrhy na vyřešení této věci v ústavě a aby bylo brzy dosaženo dohody. Lidová strana souhlasí s každou dohodou, která bude pro všechny politické strany přijatelná.

V. Majer souhlasí s tím, aby očista veřejného života a odstranění protistátních živlů bylo radikálně provedeno. S tím souvisí samozřejmý požadavek, aby tu byly všechny záruky, že sbor pověřenců bude složen z lidí, kteří jsou mimo jakékoliv podezření ze styků s protistátními živly. Tento požadavek by snad mohly akceptovat všechny strany. Teď by se snad mělo přikročit ke konkrétnímu jednání o sestavení sboru pověřenců. Dosavadní složení vyžaduje určité korektury a změny. To uznávají i slovenští činitelé.

Zásada zastoupení podle výsledku voleb se uplatňuje důsledně při složení Slovenské národní rady nebo národních výborů. Pokud však jde o sbor pověřenců, není nutné zastoupení přesně podle výsledků voleb. Odpovědnost za výkonnou moc mohou převzít strany, které jsou v menšině. Nebylo by narušením demokratických principů, kdyby složení sboru pověřenců nebo vlády neodpovídalo volebním výsledkům.

Kromě toho je třeba, aby vláda mohla vykonávat celostátní působnost na Slovensku. Např. i věci výživy jsou stejně tak celostátní jako věci vojenské a jiné. Proto i tato otázka by zde měla být řešena. Je pravda, že tyto věci má v první řadě upravit ústava, ale prospěli bychom ústavnímu jednání, kdybychom se touto otázkou už teď zabývali.

Nato navrhuje řečník, aby se započalo s konkrétním jednáním o sestavení sboru pověřenců a o doplnění politických dohod.

Kl. Gottwald prohlašuje, že chce říci k debatě několik slov. Dr. Ripka zde říká, že ani Ďuriš ani Kopecký se nevyslovili pro to, aby Demokratická strana byla vyloučena z účasti ve sboru pověřenců a ve vládě, ergo se s ní musíme dohodnout. Dnešní vedení DS napíná naši trpělivost až k prasknutí. Jen s velkým sebezapřením nestavíme zde otázku účasti DS ve vládě a ve sboru pověřenců. To zástupce DS osměluje, aby si kladli podmínky, které jsou těžko snesitelné.

Jak zde vystoupil předseda DS dr. Lettrich? Po všem tom, co se stalo, má odvalu obrátit kopí opět proti orgánům bezpečnosti. Jak možno věřit ujišťování, že DS nabízí služby pro očistu od zrádců, když vedení DS stále neobviňuje své Kempné, Bugáry, Stašky, své osobní tajemníky, nýbrž Státní bezpečnost? U zrádců se žádá objektivní vyšetření a soudní rozsudek, ale Státní bezpečnost se obviňuje na každém kroku. Ministr vnitra se bude musit podívat na paragrafy a posoudit, jak dalece je přípustné, aby obviňovali státní aparát lidí, kteří trpěli mezi sebou separatisty a rozvratníky a dělají, jako by se nic nestalo.

Snahou DS je, aby režim na Slovensku se změnil co nejméně, pokud možno vůbec ne. Snaží se udržet ta pověřenectva, kde právě je třeba nápravy. Říkají, že přinesli oběť tím, že na svůj účet poskytují dvě místa pověřenecká malým stranám, ale neříkají, že pouštějí resorty nevýznamné. Na zdravotnictví se výživa nevyřeší, stejně tak jako se nevyřeší bezpečnost na poštách. DS se bije právě za pověřenectva výživy, zemědělství a spravedlnosti. To je důkaz toho, že nechce připustit, aby na Slovensku se zahájil jiný kurs. Řečník upozorňuje již na případ Henleina, který je typickým příkladem, jak rozvratný protistátní element, ukládající o existenci republiky, dovede zneužít demokratických institucí. Z české strany se na to jde a to buď ze spekulace nebo z naivnosti, ale jednou se to musí provalit. Vedení DS (je pochybné, kdo to dnes je, poněvadž právě v tyto dny si zřídili zase nějaké nové kuratorium, poněvadž to staré je zčásti v kriminále), konkrétně dr. Lettrich, si musí uvědomit, že po všem tom, co se stalo na Slovensku, neobstojí se svými argumenty, které se řídí příslovím, aby se vlk nažral a koza zůstala celá.

Jeden z prvních předpokladů toho, aby se dalo vedení DS věřit, musila by být ochota dát dobrovolně souhlas k opatřením, která nás vyvedou z krize, do které jsme se jejich vinou dostali. DS se pokusila přinést do dnešní schůze vítěznou zprávu o tom, že za nimi stojí lid. Včera uspořádali velké manifestace v Košicích, ve Zvolenu a v Bratislavě, kam byly vypraveny zvláštní vlaky z dalekého okolí. Včera se však ukázalo, jak slovenský lid odsuzuje jejich politiku. DS se pokusila organizovat manifestace fašistickým způsobem s hesly „Váš den přišel“ apod. Pak však nastal debakl. Do Bratislavy přišlo 7000–8000 lidí, v Košicích se sešlo něco přes 1000 lidí, ve Zvolenu asi 2500. Ukázalo se, že většina slovenského lidu odsuzuje režim, který DS zavedla. Tak se mohla DS přesvědčit o tom, jak to mezi slovenským lidem skutečně vypadá.

Řečník šel ve svých kompromisních návrzích do krajnosti. Tlačil na KSS, aby omezila svoje požadavky, aby se nezdálo, že chce uchvátit moc.

DS však z toho vyvodila závěry, že může své požadavky vystupňovat. K tomu však vláda nemůže jen tak beze všeho kývnout. Stejně tak odmítá DS doplnění politických dohod. A tím odmítá ingerenci vlády na Slovensku. Docílili jsme zatím omezení činnosti SNR, ale nikoliv sjednocení moci výkonné a zabezpečení ministrovy moci na Slovensku ve věcech celostátních. Ministr zemědělství to snad nejvíce zažil. Je třeba takových opatření, aby si vláda mohla poslušnost pověřenců popř. vynutit. Tady je třeba říct buď, a nebo.

Řečník se nechce obšírně vracet k tomu, je-li správné, že Slovensko má své orgány. Je přesvědčen, že to bylo a je správné. Tyto orgány však měly svůj program, kterého se dnes nechrání. Naproti tomu však už řekl Slováckům, že z hlediska dalších perspektiv do budoucna by bylo neštěstím, kdyby se podstata slovenských orgánů porušila. Ale „nouze láme železo“ a právě někteří činitelé z DS svým odporem proti odstranění důsledků jejich politiky ohrožují existenci slovenských národních orgánů. Tak hazardují s výdobytky slovenského povstání. Není možné slovenskou krizi řešit jen zdánlivě, to znamená, že resorty, kde příčiny krize vězí, nelze nechat v rukou DS. Tím bychom řešení jen odložili. DS ve vlastním zájmu udělá dobře, když to uzná a vyvodí z toho důsledky. Řečník doufá, že vláda nezůstane před tímto řešením a tvrdošijným odporem DS stát. Otázka pro ni stojí tak: buď republika, nebo předseda dr. Lettrich.

Dr. Lettrich nechce polemizovat s tím, co zde bylo řečeno. Pokládá však za svou národní povinnost odmítnout jakoukoliv analogii mezi DS a henleinovou stranou. Takové výroky by se měly lépe uvážít. Bylo zde konstatováno, zda za těchto okolností se může dále jednat o účasti DS ve vládě a ve sboru pověřenců. Děláme přece politiku Národní fronty, která předpokládá součinnost všech politických stran. Neprospělo by věci vyloučit největší stranu na Slovensku z účasti na vedení státních věcí. Tento námět zde neměl vůbec padnout. Toto stanovisko by se mělo rektifikovat a neměly by se říkat takové věci proti slovenskému lidu. DS nemá žádné kuratorium, to je neinformovanost, nýbrž má předsednictvo a výkonný výbor. DS přinesla řadu obětí, aby přispěla k vyřešení krize, kterou nezavinila. Trvající na svém dosavadním stanovisku, souhlasila by DS, kdyby na místo pověřence spravedlnosti přišel předseda slovenského Nejvyššího soudu dr. Zátarecký nebo prezident Nejvyššího soudu dr. Dérer. Tato změna by ale nemohla jít na její účet. Od počtu 15 pověřenců by se museli odečíst odborníci a zbytek by se rozdělil mezi politické strany.

Dr. Husák prohlašuje, že ani KSS ani KSC nechtějí hodit slovenské instituce přes palubu. Také to zde nikdo neřekl. Diference je však v tom,

že KSS chce, aby tyto instituce sloužily slovenskému lidu. Někteří zástupci českých stran si to zjednodušují tím, že to pokládají za administrativní opatření. Jsou však známy státy, kde takové instituce existují a přesto dělají jednotnou politiku. Zástupci lidové strany naznačili, že krize byla vyvolána. Řečník se dovolává zasedání Národní fronty v červnu t.r. a komuniké, které bylo o této schůzi vydáno. Co se však stalo od té doby? Vývoj se nezlepšil. Nejde o platonická usnesení, ale o konkrétní opatření, aby se znemožnila činnost protistátních živlů. Je správné, že je třeba luďácké masy vést k státnímu přesvědčení československému, ale jde o to, na jaké ideologické základně se to děje. Jestliže se politická strana dohodne se skupinou luďáků, která chce pracovat s emigrací, nelze mluvit o převýchově luďáků.

Říká například slovenský rozhlas a všechny slovenské strany, že jiné řešení není možné, než Československá republika? To se neříká, mluví se dvojsmyslně a i nedvojsmyslně. Tato politická atmosféra pak způsobuje, že různé elementy se pokoušejí o protistátní činnost. Spekuluje s bendetrovci, Ďurčanským, Sidorem atd. Řečník nechce obviňovat drobného člověka, který roznáší fotografie Tisa, ale ty, kteří to umožňují. Je správné, že se mají aféry objektivně vyšetřit, ale je Kempný objev bezpečnostních orgánů? Na Slovensku je známo dva roky, kdo to je Kempný a kdo to byl. Je třeba někoho o tom přesvědčovat? To je asi takový případ, jako kdyby v českých zemích si vzala některá politická strana Stříbrného za generálního tajemníka. Kdo má dnes zjišťovat, koho a kde on dosadil ze svých lidí? Má to zjišťovat ministr vnitra? Stejně je tomu s Bugárem. Co si o takovýchto případech máme myslet? Tito lidé měli možnost infiltrovat celý aparát. Nelze, jak říká dr. Ripka, hodit tyto lidi přes palubu jako jednotlivce, jde přece o vysoké politické funkcionáře. Nato uvádí řečník řadu konkrétních případů z oboru očisty na Slovensku. Lidé, kteří byli na Slovensku v souvislosti s aférami zatčeni, nejsou bezvýznamní lidé, jsou to lidé na velmi důležitých místech.

Pokud jde o poměry ve sboru pověřenců. Je známo, že v Topoľčiankách jednal prezident republiky s členy sboru pověřenců, byli přítomni jen pověřenci, žádní úředníci, za nějaký čas se však objevily podrobné zprávy o těchto jednáních v zahraničním tisku. Na to byla vedena po šest měsíců kampaň v zahraničí proti dr. Benešovi a tvrdilo se, že dr. Beneš zabil Tisa apod. Stejně tak z vlády, z vojenských a jiných orgánů se dostávaly věci ven do zahraničí. Dr. Ferjenčík nechtěl už referovat ve sboru pověřenců o důvěrných věcech, poněvadž nevěděl, kam se to všude dostane.

K zásobovací situaci uvádí řečník, že je sice bída všude, ale český konzument dostane, co má na lístky dostat. Na Slovensku dělníci nedostali v říjnu ani základní přídělky. To není zásobovací krize, ale zásobovací šlendrián. Sbor pověřenců se usnesl na řadě opatření, aby se situace zlepšila, ale nic z toho nebylo provedeno. Slovenský lid nečeká na politickou dohodu, ale na meritorní nápravu, která může nastati jen změnou na odpovědných místech ve sboru pověřenců.

Jako další doklad poměrů uvádí řečník případ bratislavského starosty, který přejímal před několika měsíci policejní ředitelství, ač je podezřelý z protistátní činnosti. Snad je možné, že akce odborářů se pokládají za režírované, ale nelze zabránit akcím lidí, kteří nedostanou ani chleba a kteří mají hlad (Podbrezová). KSS má co dělat, aby zpracovala nejuvědomější složky lidu a aby udržela situaci.

R. Slánský připomíná, že dr. Lettrich zde polemizoval s předsedou vlády a naznačoval, že chce házet slovenské instituce přes palubu. Nepolemizuje však s dr. Ripkou a s poslancem Vičánkem, kteří řekli, že to byla chyba, že jsme se vůbec na tuto linii slovenských národních orgánů pustili.

Dr. Ripka nepolemizoval s řečí dr. Lettricha, ale s řečí Kopeckého a Ďuriše, ač řeč dr. Lettricha byla takového druhu, že přes ni nelze mlčky přejít.

Každý ví, že dr. Lettrich je předsedou strany, jejíž vedoucí činitelé organizovali velezradu. Měli spojení s Ďurčanským, který neuznává Československou republiku, ale slovenský stát, vyzývá Slováky k boji proti českému imperialismu, dává směrnice, jak organizovat rozvrat v zásobování a jak se připravovat pro třetí světovou válku. To byl dr. Kempný, generální tajemník, kterého měl dr. Lettrich. Stejně je tomu s dr. Bugárem a na třetího generálního tajemníka bylo podáno trestní oznámení pro zahlazování stop trestných činů. A dr. Lettrich přijde sem a místo aby řekl, jaké důsledky chce vyvodit z toho, co se stalo, tak vyhrožuje, že půjde do parlamentu, obviňuje Bezpečnost a mluví o politice krajně škodlivé republice. Jak máme za této situace věřit osvědčování se věrností republice. Je třeba tu mluvit o analogii s Henleinem, který se také osvědčoval, když mu teklo do bot, také měl dvě křídla, umírněné, vedené dr. Petrsem, a křídlo spiklenecké, vedené Frankem. Henlein také tvrdil, že nemá žádné spojení se zahraničím.

My nemůžeme dr. Lettrichovi věřit. Před půl rokem svolal předseda vlády Národní frontu a rozeslal všem účastníkům takzvané „poznámky k situaci na Slovensku“, kde vlastně vše, co se dnes vyšetřuje, už bylo

naznačeno. Žádali jsme tehdy radikální zákroky. Co však tehdy prohlašoval dr. Lettrich? Rečník má záznamy o jeho řeči a čte z nich některé úryvky. Dr. Lettrich řekl například: „Situace na Slovensku z hlediska bezpečnosti není dnes o nic horší, než kdykoliv předtím. Proto není třeba zabývat se nějakými mimořádnými kroky, nechceme-li vyvolat v cizině nepříznivý ohlas.“ „Musíme se ozvat proti tomu, aby Demokratická strana byla stavěna do nepříznivého světla z hlediska Státní bezpečnosti. Co se v předloženém materiálu tvrdí o dohodě DS s luďáky je přímo nehorázné. Vezměte na vědomí, že ing. Fillo, kanovník Cvinčok, dr. Kempný, dr. Josko nejsou politicky nespolehliví lidé, ale že to jsou poctiví československy státně a slovensky národně orientovaní lidé, kteří nikdy nebyli v Hlinkově straně a mají čistou politickou minulost.“ „Snad byste mi namítli dr. Kempného? Dal jsem si záležet a perlustroval jsem jeho minulost a mohu říci, že bych každé straně přál co nejvíce Kempných.“

Proti tvrzení, že luďáci ženou Demokratickou stranu do negace a opozice, prohlásil dr. Lettrich: „Mohu s klidným svědomím konstatovat, že takové politické závěry jsou výrazem politického záští a slepoty, která přímo uráží tento sbor svou hloupostí.“ Tak mluvil dr. Lettrich před půl rokem v Národní frontě. Žádali jsme, aby věci byly vyšetřeny a takto nám odpovídal předseda Demokratické strany. Jak máme dnes věřit jeho slovům, když mluví stejně dnes jako tehdy. Když má k tomu ještě drzost obviňovat bezpečnostní orgány.

Nejméně, co vůbec můžeme žádat, je požadavek, aby ta tři pověřectva nebyla nadále v rukou DS. Dr. Lettrich má však odvalu upírat nám, abychom dostali pověřectvo spravedlnosti, nám, kteří důsledně odhalujeme protistátní živly. Dr. Lettrich, který kryl protistátní živly, rozvratníky a dosud kryje, který má generálního tajemníka strany, jenž je organizátorem spiknutí, on, který hájil Tisa, on, který je předsedou strany, kde řada osobních tajemníků vedoucích lidí byla přímo účastna na spiknutí a jejíž lidé mají zodpovědnost za rozvrat a hlad na Slovensku, dr. Lettrich, který za toto vše je zodpověden před celou československou veřejností, má odvalu a drzost ještě obviňovat bezpečnostní orgány a nám upírat právo mít pověřectvo spravedlnosti. (Dr. Zenkl se ohražuje proti formě tohoto projevu. Slánský proti této poznámce namítá; že proti dr. Lettrichovi, který má odvalu poslat sem do dnešního shromáždění dr. Hodžu, na nějž bylo podáno trestní oznámení, dr. Zenkl neprotestuje.)

KSČ žádá garancie, že na Slovensku bude zjednána náprava a proto trvá na tom, aby ona tři pověřectva nezůstala v rukou DS. Doporučuje, aby byl přijat zprostředkující návrh předsedy vlády. Na adresu strany

národně socialistické a lidové chce říci, aby si tyto strany uvědomily zodpovědnost, která tu na nich leží, a to právě tyto strany, které se tak často dovolávají zákona a právního řádu. Tady najednou v tomto požadavku KSČ nepodporují a v tisku mluví o tom, že je tu nebezpečí politického zneužití. KSČ navrhuje rovněž, aby byl ihned přijat navržený doplněk k politické dohodě z 28. června 1946.

Dr. Stránský k tomu poznamenává, že by bylo dobře oddělit otázku sestavení nového sboru pověřenců od otázky doplnění dohody. Bude-li dosaženo dohody v první otázce, bude možno pak odděleně jednat i o druhé.

Dr. Pietor prohlašuje, že zástupci DS sem přišli řešit otázku sestavení nového sboru pověřenců. KSČ a KSS postavily nejprve otázku, zda vůbec se má DS zúčastnit dnešního jednání. O návrhu dr. Ripky k této věci se vůbec nejednalo. Nyní musí zástupci DS znovu uvažovat, zda mají v tomto shromáždění zůstat. Buď je třeba uznati, že jsou plnoprávná strana, nebo ne, ale nelze to řešit takto polovičatě. Chce se však na věci podívat chladnokrevně. Zde se uvádějí jednotlivé případy a z toho se generalizuje. Před půl rokem se sice o těchto věcech mluvilo, ale žádné důkazy se nepředkládaly. Všechny osoby, jmenované v souvislosti s aférami na Slovensku, až asi na čtyři, nebyly členy DS. Řada obvinění, která byla vznesena, vyzněla naprázdno. Je proto pochopitelné, že pak strana je opatrná v posuzování nových obvinění.

Říkalo se, že naše zemědělská politika selhala. My jsme proto navrhovali, aby pověřenec zemědělství byl předvolán sem a zde se obhájil. Stejně tak kdykoliv byl povolán ing. Fillo, nikdy neodcházel odtud jako poražený. Slovensko potřebuje 20 000 vagonů obilí; i když se vinou pověřence „prošmelí“ 2000 vagonů, kde jsou ty ostatní? A jak je to v textilu? Tam je zodpovědná KSS a nebylo tam sucho. Zde se říká, že úředníci v pověřenectvu zemědělství byli rozvrtníci, ale co Osidlovací úřad, kde je rovněž středisko takových živlů.

Na pověřenectvu vnitra seděli Čulen a Jankovič a toto pověřenectvo neměla DS nikdy v rukou. Dr. Lettrichovi se vyčítá, že ve své řeči v Bratislavě odsoudil některé nesprávnosti v Bezpečnosti, ale DS přijde opravdu s vážnými věcmi v tomto směru. Nikdo nesmí být v policejní vazbě déle než osm dní, tam jsou však lidé už dva měsíce. DS z toho nechce dělat velkou věc, ale myslí, že by se to mělo dělat rychleji. Řečník připomíná, že když se tvořila vláda, dostala DS dopravu, kdežto sociální demokracie, ač početně menší, dostala důležitější resorty. DS se vzdala po dohodě předsednictví ve sboru pověřenců a pověřenectva vnitra. Dnes jde ještě dále, z patnácti členů sboru pověřenců si činí nárok jen na sedm,

byla ochotna pustit výživu i spravedlnost, jen zemědělství chce držet. Tím dokázala DS dobrou vůli k dohodě. Pověřenectvo spravedlnosti by byla DS ochotna postoupit některé malé straně nebo odborníkovi, ale ne KSS jako žalobci v této věci. Na této bázi by byla DS ochotna se dohodnout, dál však nemůže jít, poněvadž by tím přiznala nějakou vinu. V takovém případě by musila odejít z Národní fronty.

Pokud jde o navrhovaný doplněk politické dohody, upozorňuje řečník závěrem, že např. Zemský národní výbor by si taková omezení nedal líbit.

V. Majer opakuje, co již řekl o funkci zemských národních výborů, které jsou orgány samosprávnými, složenými podle zásady poměrného zastoupení. Tam vláda zasahovat nemůže. Naproti tomu sbor pověřenců má funkci vládní a výkonnou, to nelze srovnávat. Tady musí mít vláda možnost uplatnit svůj vliv.

Dr. Zenkl chce říci jen několik poznámek k debatě, poněvadž není úplně zdrav. Slánský zde řekl, že dr. Ripka nepolemizoval ve svém projevu s dr. Lettrichem, ale naopak s těmi, kteří chtějí na Slovensku zavést pořádek. Nár. soc. strana, která se netají nikde svým stanoviskem k slovenským věcem, bývá zahrnována od KSČ i KSS mezi české činitele, kteří jsou nebezpečím pro slovenskou věc. Tak 8. listopadu t.r. prohlásil předseda vlády, že nár. soc. strana si nepřejí uplatňování vymožeností slovenského povstání a že je její snahou, aby byly všechny slovenské národní orgány zlikvidovány. Totéž řekl nedávno i náměstek Široký na schůzi předsednictva KSS, kde vytkl Demokratické straně, že se utíká o pomoc ke straně nár. soc. a varuje, aby ten, kdo se utíká k nár. soc. o pomoc a podporu ze Slovenska a kdo jim chce dát možnost zasahovat do slovenské politické krize, nepočítal s tím, že sbor pověřenců bude vůbec trvalou institucí, neboť představitelé české reakce by rádi využili každé příležitosti k odbourání slovenských národních orgánů vůbec. Nato čte dr. Zenkl článek „Pravdy“ z 12. listopadu t.r. s nadpisem „Protistátní spojenci Demokratické strany v Čechách“ a žádá, aby se nelicitovalo o tom, kdo s menší nebo větší ochotou hájí slovenské výdobytky. Je třeba mluvit stále stejně a ne jednou tak a podruhé zase jinak.

Pokud se hovoří v souvislosti s aférami na Slovensku o tom, co je prokázáno, není snad nikoho, kdo by to chtěl hájit. Jinak ovšem si můžeme o celé věci udělat konečný úsudek až po soudním rozsudku.

Dr. Stránský by se nechtěl pouštět na pole rekriminací – poměr k československé jednotě tam nebo jinde. Avšak osud J. Bečka na platformě slovenského povstání tu mluví za všechny. Obrací se na předsedu vlády s otázkou, jak je právě z třídního hlediska možné, že Bečko, čelný

bojovník v Londýně, vyšel naprázdno. Doporučuje, aby se debatovalo klidně, tak, aby bylo možno dojít k dohodě, neboť nikdo z přítomných si nedovede dát jasnou odpověď na otázku, co by bylo, kdyby k dohodě nedošlo. DS, jak říkal dr. Pietor, se sem nijak necpe. Proto musíme hledět dohodu udělat.

V celé debatě se zde slučují dvě hlediska: trestně právní a politické. Z hlediska trestně právního má věc svůj běh, o tom tady není třeba mluvit. Po politické stránce nelze ovšem čekat na rozsudek, ale zatím tápeme v mlze. Někteří obvinění budou odsouzeni, někteří zproštěni. DS vyvozuje politické důsledky z nepříznivé situace, do níž ji někteří činitelé uvedli. To není malá věc vzdát se většiny ve sboru pověřenců. To je třeba hodnotit. Tím, že se vzdá DS většiny, nastane určité ulehčení a na Slovensku budou poměry obdobné jako zde. To je zdravé, nemá-li žádná strana absolutní většinu. Není správné tvrzení, že DS upírá KSS právo na resort, neboť žádná strana nemá na resort právo. To není drzost, když chce, aby určitý resort dostal odborník. Řečník sám by vítal například, kdyby na místo pověřence spravedlnosti přišel dr. Dérer.

V. Majer žádá, aby se o tom zde nemluvilo, poněvadž s dr. Dérerem nikdo nejednal a soc. dem. strana o tom nic neví.

Dr. Stránský pokračuje, že by to mohl mít i dr. Zátarecký, předseda Nejvyššího soudu v Bratislavě, nebo jiný odborník, který by se jistě našel.

Pokud jde o doplněk politické dohody, navrhuje, aby se tato věc nespojovala s dnešní debatou a domnívá se, že bude už brzy vyřešena v ústavě.

Kl. Gottwald se táže, co bude, když DS při ústavním jednání řekne ne a Slánský doplňuje tím, že dr. Lettrich už řekl ne.

Dr. Stránský na to upozorňuje, že všichni z české strany by se rozmýšleli zasahovat na Slovensko po zlém. Připomíná v té souvislosti jednání se zástupci SNR v Londýně.

Dr. Drtina uvádí jako ministr spravedlnosti, že mu vláda uložila, aby se postaral o to, aby justiční orgány vycházely vstříc orgánům ministerstva vnitra, aby bylo zajištěno urychlené dodávání obviněných soudu. Udělal již v tom směru opatření a požádal také pověřence spravedlnosti, aby se podle tohoto usnesení vlády řídil.

Dr. Kempný a dr. Bugár byli a jsou poslanci Národního shromáždění a byli vydáni imunitním výborem s podmínkou, že ministr spravedlnosti podá do jednoho měsíce imunitnímu výboru zprávu o podstatě obvinění, která jsou proti nim vznesena. Včera tato lhůta uplynula. Řečník požádal předsedu imunitního výboru, aby schůzi svolal, ale půjde tam ve velkých

rozpacích, poněvadž justiční orgány dosud nemají materiál o velezrádných činech. Zatím jde jen o obvinění na základě výpovědi jednoho svědka (Komandera). Jiný materiál justiční orgány zatím nedostaly. Připomíná, že to snad ale nebude na závalu, poněvadž každý člen výboru si může za 36 Kčs koupit brožuru ministerstva vnitra, která právě vyšla s názvem „Spiknutí na Slovensku“. Pozastavuje se nad tím, jak možno k tomuto postupu bezpečnostních orgánů máti důvěru. VII. odbor ministerstva vnitra měl čas vypracovat tuto publikaci, ale neměl čas vypracovat trestní oznámení na dr. Bugára a dr. Kempného, kteří jsou ve vazbě, do níž se sami přihlásili. Bezpečnostní orgány drží ve vazbě řadu dalších lidí, ale žádné trestní oznámení se nepodává. Nato čte dr. Drtina dopis, který zaslal pověřenec dr. Štefánik dne 7. 11. 1947 pod č.j. 50907-13 pověřenci vnitra dr. Ferjenčíkovi, a dopis vyšetřujícího soudce krajského soudu v Bratislavě z téhož dne č.j. Tk XVIII 2452/47, adresovaný státnímu zástupci v Praze. Obsah dopisů je tento:

1. Pán generál dr. Mikuláš Ferjenčík, povereník vnútra v Bratislave.

Povereníctvo vnútra v čase od konca septembra do konca októbra 1947 podalo postupne šesť trestných oznámení na 67 ľudí, medzi nimi aj proti Rudolfovi Komanderovi. Oznámenia tieto boli len stručné poznatky VII. odboru z vykonaného stopovania NB. K oznámeniu VII. odbor pripojil len zápisnice o výsluchu troch obvinených, a to nie hlavných obvinených. S ostatnými spísané zápisnice nepripojili a ani žiadny iný najmenší dôkazný prostriedok. Preto v úradných správach povereníctva vnútra proti pravde sa tvrdilo, že celý materiál bol odoslaný štátnemu zástupiteľstvu. Dôkazom tohto sú spisy. Povereníctvo vnútra zatknutých malo u seba niekoľko týždňov, ba aj celý mesiac bez zákonného podkladu, hoci výsluchy boli už prevedené a vyšetrujúci sudca, resp. štátne zastupiteľstvo ich započalo s tým, že do 16.30 hod. toho istého dňa majú byť vrátení. Korunný svedok celej veci Rudolf Komandera, ktorý je súčasne aj obvinený, bol k dispozícii od 17. augusta 1947, na súd bol dodaný 27. septembra 1947 a po niekoľkých hodinách bol zapožičaný povereníctvu vnútra. Takto od 28. septembra 1947 Komandera je stále na VII. odbore, ktorý ho súdu nevracia.

Podľa §§ 84 a 109 Tr. p. VII. odbor povereníctva vnútra v trestných veciach je povinný splniť príkazy vyšetrujúceho sudcu a štátneho zástupcu. Svojim chovaním takto porušuje ustanovenia trestného poriadku. T. č. na VII. odbore je šesť obvinených (Komandera, dr. Kružliak, dr. Rajec, dr. Kosorín, dr. Mikuš a Otto Obuch), ktorých sľúbil do 1. novembra 1947

vrátiť. Poverenictvo vnútra zadržovaním obvinených a tým, že vôbec žiadny materiál vyšetrojúcemu sudcovi nedodáva, brzdí celý beh vyšetrovania.

Za štátne zastupiteľstvo a sudy odmietam zodpovednosť za pomalé vybavenie veci.

Žiadam, ráčte nariadiť, aby do troch dní súci väzni boli vrátení a odovzdaní súdu a aby boli dodané zápisnice so všetkými obvinenými a usvedčujúci materiál. Bez tohto vyšetrojúci sudca nemôže vyšetrovať a on alebo obžalobný senát ľahšie môže nariadiť, resp. predĺžiť väzbu v tých prípadoch, kde niet ani doznania obvineného ani žiadneho dôkazu.

Pán povereník, prosím ráčte pre budúcnosť nariadiť všetko potrebné, aby VII. odbor a iné bezpečnostné orgány urýchlene vybavovali príkazy vyšetrojúceho sudcu a štátneho zastupiteľstva podľa trestného poriadku.

Povereník: dr. Štefánik, v.r.

2. Štátnemu zastupiteľstvu v Prahe K č.j. St 14252/47-10

V trestnej veci proti Valérii Cifrinecovej a spol. oznamujem, že poverenictvo vnútra v Bratislave piatym dodatkom zo dňa 9. októbra pod číslom 41.704/VII-20-1947 podalo na obvineného Ottu Obucha, narodeného 5. júla 1920 v Bratislave trestné oznámenie tohto znenia:

„Otto Obuch, redaktor zamestnaný v kabinete miestopredseda vlády Jána Ursínyho, bol od roku 1945 v spojení s Rudolfom Dilongom a Ferdinandom Ďurčanským. Tomuto dodával správy jednak politické, hospodárske, kultúrne, [jednak] prijímal jeho spojky, rozširoval materiál, ktorý mu prišiel zo zahraničia a dal základ ilegálnej organizácii na území ČSR podľa smerníc dr. Ďurčanského.“

Obvinený Otto Obuch do dnešného dňa nebol vyšetrojúcim sudcom vypočutý, lebo k ďalšiemu výsluchu a konfrontácii bol dňa 18. 10. 1947 zapožičaný poverenictvu vnútra, VII. odbor v Bratislave a napriek urgencii nebol doteraz tunajšiemu súdu vrátený, ale sa nachodí vo väznici OVNB I. v Bratislave, taktiež do dnešného dňa nedošlo tunajšiemu súdu podrobné trestné oznámenie proti obvinenému Ottovi Obuchovi, ani iný dôkazný materiál, takže doteraz v tomto smere žiadne vyšetrovanie nebolo prevedené. Po prevedení vyšetrovania svojho času Vám zašlem odpis konštitútu obvineného Otto Obucha a odpis výpovedi svedkov, ktorí budú vypočutí v súvislosti ničenia písomností a varovania osôb, ktorým hrozila policajná prehliadka v kabinete podpredseda vlády Jána Ursínyho.

Vyš. sudca krajského súdu v Bratislave, odd. XVIII., dňa 7. novembra 1947 – Vyšetrojúci sudca, nečitelný podpis.

K tomu chce dr. Drtina dodať, že dnešná schůze Národní fronty je odlišná od situácie, v níž jsme byli dosud. Dnes už nejde jen o Státní bezpečnost na Slovensku. Ministr vnitra již zde mluví i o spiknutí v Čechách. Víme, kdo je na Slovensku za spiknutí činěn zodpovědným, v Čechách to dosud nevíme.

Pokud jde o sestavení sboru pověřenců, je to samozřejmě otázka důvěry k osobám. Je charakteristické, že největší spor je o pověřenectvo spravedlnosti, ač proti pověřenci nebyly vzneseny žádné námítky co do spolehlivosti. Doporučuje skutečnou dohodu všech stran, což samozřejmě předpokládá kompromis. Při dobré vůli však je dohoda dosažitelná. Slyšeli jsme zde obviňování, že mezi námi sedí lidé, kteří kryjí velezradu, což je téměř totéž jako že jsou velezrádci. Ministr zemědělství řekl, že vedení DS by mohlo být postaveno mimo zákon a že vyjednávání s ním je jen projevem dobré vůle. Řečník, kdyby o tom byl přesvědčen, nebyl by přístupem žádnému vyjednávání. Přesvědčen o tom však není a myslí, že je to přehnané tvrzení.

V. Nosek je poněkud překvapen projevem dr. Drtiny. Pokud jde o brožuru „Spiknutí na Slovensku“ není v ní nic jiného, než co přednesl ve vládě, vláda mu uložila, aby vhodnou formou skutečnosti tam uvedené sdělil veřejnosti. Toto usnesení právě plní zmíněnou brožurou. Důvodem ke zprávě bylo, že si právě dr. Drtina stěžoval, že nejsou informováni. Podle sdělení dr. Ferjenčíka byl již všechn materiál o skončených a vyšetřených věcech předán státnímu zastupitelství. Zjistí přesný stav ještě telefonickým dotazem v Bratislavě. Pokud jde o lhůtu, do které má být podána zpráva imunitnímu výboru o případech dr. Kempného a dr. Bugáry, je pravda, že do stanoveného termínu nebude možno říci nic podstatného, ale obtíž je v tom, že materiál proti obviněným se těžko shání. Například Ursíny místo aby odevzdal protistátní spisy Státní bezpečnosti, tak je zamkl do pokladny, a tak je to i jinde. Namítá se také, že někteří obvinění jsou drženi v policejní vazbě déle, než připouští zákon. Za první republiky však tato praxe byla běžná, praktikovalo se to tak, že obviněný byl předán soudu, tam podepsal protokol a byl opět vrácen policii k dokončení vyšetřování. V souvislosti se zprávou o vyzvědačské aféře v Čechách nemluvil o žádné politické straně. Jde v první řadě o vojenskou zradu a sám ještě neví, jakých osob se to týká. Pravděpodobně jde o spojení na Prchalů a cizí státní moc.

V. Široký je rovněž překvapen tím, že dr. Drtina jako ministr spravedlnosti abstrahuje od toho, co tu je. Podobný případ jsme tu dosud neměli. Bylo přece zatčeno několik set lidí v souvislosti s odhalením

skupiny Ďurčanského a skupiny Sidora. Který orgán může během jednoho týdne vyšetřit několik set lidí, když k tomu ještě bezpečnostní orgány jsou předmětem stálých útoků. Ministr spravedlnosti sám kritizuje postup bezpečnostních orgánů, ale nezaujal stanovisko k orgánům justičním. Nechce obviňovat dr. Štefánika z nespolehlivosti, ale fakt je, že justiční aparát není na výši.

Když skupina Komandery byla dodána do vazby krajského soudu, pozval si pověřenec spravedlnosti vyšetřujícího soudce a dal mu instrukce. To přece odporuje zákonu. Ředitel věznice krajského soudu v Bratislavě byl zajištěn, poněvadž povoloval bez souhlasu vyšetřujícího soudce návštěvy Kempnému, ač vyšetřování dosud nebylo skončeno. Bylo zjištěno, že byly vynášeny dopisy z vazby. Když to vytýkal, bylo mu namítnuto, že on, když byl za slovenského státu ve vazbě, dělal totéž a posílal motáky a dopisy apod. Dr. Lucký, který v roce 1945 utekl do Rakouska a později se opět vrátil, byl přednostou oddělení na pověřenectvu spravedlnosti a doporučoval milosti, dr. Friedl, který za slovenského státu vynášel rozsudky smrti, zůstal dále zaměstnán na pověřenectvu spravedlnosti. A takových skutečností je řada. Netvrdí, že dr. Štefánik to dělal úmyslně, ale pravděpodobně poslouchal příkazy. Jsou také případy, že vyšetřující soudce nepojal o protokolu všechno, co obviněný před ním řekl. To je potom těžké a o tom všem je třeba mluvit. Je přirozené, že za tohoto stavu nemůžeme mít důvěru. Přitom se vedou stále útoky proti bezpečnostním orgánům, ač zde nebyla předložena ani jedna konkrétní zpráva o tom, jaké závady jsou. Dávám na uvážení, zda by se neměl sejít užší výbor všech politických stran, po jednom zástupci za každou stranu, a projednati předběžně otázku nového složení sboru pověřenců.

Dr. Drtina má za to, že se vymyká normální praxi postup bezpečnostních orgánů, kteří tak dlouho zadržují obviněné v policejní vazbě a nepředávají je soudům. Přitom je současně vyšetřování podkladem politických konsekvencí. Ministerstvo vnitra dává zprávy veřejnosti, ač vyšetřování není ještě tak daleko, aby se mohlo podat trestní oznámení. To má za následek tu politickou nedůvěru. Je také otázka, čím prospíváme státní ideji více, doma i za hranicemi. V cizině musí vzniknout dojem z těch zpráv, které vydáváme, že tu máme spoustu lidí proti sobě. Nemáme předem rozsáhlým propagačním aparátem vzbuzovat větší dojem, než odpovídá skutečnosti.

Dr. Brůha prohlašuje k námětu, který tu byl nadhozen, že Strana slobody by souhlasila s tím, aby pověřencem spravedlnosti se stal některý z nejvyšších soudců, je však přesvědčen, že by to žádný z nich nepřivítal,

neboť jeden je starý a druhý ne plně zdrav. Navrhoval by na toto místo generála justiční služby dr. Korbela, který je odborník a věrný služebník tohoto státu.

Dr. Lettrich poznamenává k tvrzením náměstka Širokého, že má obšírné zprávy pověřenectva spravedlnosti o tom, jak to bylo s návštěvami dr. Kempného a dr. Bugára ve věznici. Oba měli povolené návštěvy z rodinných důvodů. Rovněž žádosti o milost neposuzuje na pověřenectvu spravedlnosti úředník, nýbrž sbor soudců.

Kl. Gottwald se obává, že dnes nedospěje shromáždění k nějakému určitému závěru a navrhuje proto schůzi přerušit a pokračovat zítra dopoledne v 10 hodin. Vládu, která se měla konati dopoledne, bude nutno přeložit na odpoledne. Mezitím nechť se strany pokusí o dohodu. Táže se znovu zástupců DS, zda souhlasí s návrhem na interpretaci dohody.

Dr. Stránský doplňuje tuto otázku tak, zda by DS souhlasila za předpokladu, že by se dosáhlo dohody o sboru pověřenců.

Dr. Lettrich soudí, že by se o tom musely poradit ještě slovenské strany mezi sebou.

Kl. Gottwald doporučuje, aby všechny strany, české i slovenské, věc do zítra ještě důkladně uvážily. Je to věc příliš vážná a nechtěl by, aby se dělala ukvapená rozhodnutí. Myslí, že dohoda je možná na té základně, kterou naznačil. To, že by se do sboru přivzal jeden sociální demokrat a jeden zástupce Strany slobody, nestačí k vyřešení krize.

V závěru schůze přečetl přednosta politického odboru dr. Bernášek návrh komuniké, přijatý bez námitek zástupci všech stran, tohoto znění:

Národní fronta Čechů a Slováků se sešla dnes odpoledne, aby jednala o slovenských věcech. Porada trvala do pozdních hodin večerních, načež byla přerušena a bude pokračovat v úterý 18. listopadu 1947.

V Praze dne 17. listopadu 1947

Nato předseda vlády Kl. Gottwald ve 21.15 hod. ukončil schůzi s tím, že v jednání bude pokračováno zítra v 10 hod.

SÚA, schůze 17. 11. 1947, fond Národní fronta, neuspořádaný materiál.

1947, 18. listopad, Bratislava. – Dodatek ke třetí pražské dohodě.

Strany slovenského Národního frontu považují nižšie uvedené ustanovenia za závazný interný výklad k ustanoveniam čl. II tretej dohody (z 28. 6. 1946):

1. „Zbor povereníkov je zodpovedný vláde vo zmysle predchádzajúcich ustanovení. Jeho predsedu, podpredsedu a ostatných členov menuje a odvoláva po predchádzajúcom schválení vlády Predsedníctvo Slovenskej národnej rady. Všetci členovia Zboru povereníkov skladajú sľub do rúk predsedu vlády.
2. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady odvolá člena (členov) Zboru povereníkov a predloží vláde návrh na schválenie menovanie nového člena (členov) do 7 dní odo dňa, kedy vláda oznámi Predsedníctvu Slovenskej národnej rady, že povereník, po prípade viac povereníkov nemá už jej dôveru. Ak neurobí Predsedníctvo Slovenskej národnej rady tieto opatrenia v stanovenej lehote, odvolá povereníka a menuje po rokovaní s príslušnými politickými stranami, poľažne NF nového, po prípade nových povereníkov vláda sama.
3. Ak vláda neschválí ani druhý návrh na menovanie predsedu, podpredsedu, lebo ktoréhokoľvek iného člena Zboru povereníkov, predložený Predsedníctvom Slovenskej národnej rady, ktorý treba podať do 7 dní odo dňa, kedy vláda oznámi Predsedníctvu Slovenskej národnej rady, že s prvým návrhom nesúhlasí, prechádza menovacie právo po rokovaní s príslušnými politickými stranami, poľažne NF na vládu.“

Dr. Beharka, v.r., Dr. Lettrich, v.r., Dr. Šabo, v.r., Bašťovanský, v.r., Ján Bečko, v.r., Dr. Husák, v.r.

18. 11. 1947

SÚA, A ÚV KSČ, f. 100/24, sv. 146, a.j. 1494. – Neověřená strojopisná kopie, 1 s.

A ÚML	Archiv Ústavu marxismu-leninismu
A ÚV KSČ	Archiv Ústředního výboru KSČ
BKS	Bulharská komunistická strana
BLR	Bulharská lidová republika
ČSL	Československá strana lidová
DNZ	Dočasné národné zhromaždenie
DS	Demokratická strana
HSLŠ	Hlinkova slovenská ľudová strana
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
NF	Národní fronta Čechů a Slováků
NÚKÚ	Nejvyšší účetní kontrolní úřad
NS	Československá strana národně socialistická
PNS	Prozatímní národní shromáždění
SAV	Slovenský akční výbor – ilegální skupina, od r. 1946 napojená na vedení zahraniční emigrace
SD	Československá strana sociálně demokratická
SP	Strana práce
SRO	Slovenský revoluční odboj
SS	Strana slobody
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SNR	Slovenská národní rada
SÚA	Státní ústřední archiv Praha
ŠÚA SR	Štátny ústredný archív Slovenskej republiky Bratislava
ÚNS	Ústavodárné národní shromáždění
ÚPV	Úřad předsednictva vlády

The Prague Agreements: Summary

Published in this report are 29 authentic documents on the negotiations of the first post-WW II Czechoslovak government with representatives of both the Slovak National Council (SNR) and a Slovak cabinet of ministers with limited powers (Zbor povereníkov) on the new constitutional arrangement of Czech and Slovak relations from 1945 to 1947.

Changes in the political life of Slovakia and in its position in the re-established republic created a provisional constitutional arrangement in the relations of both nations. The lack of a clear and precisely defined division of powers between the president, the government and the parliament, on the one hand, and the Slovak national organs, on the other, also contributed to this state of affairs: several of the SNR's decrees were not covered by presidential decrees or government decisions, and the government's power was restricted to the Czech Lands because the Slovak National Council had sovereign power in Slovakia. Discrepancies and grievances grew between the government and the Slovak National Council, the ministers and the Slovak cabinet. Both sides felt that it would be necessary to define clearly the division of constitutional powers.

The immediate impetus to the negotiations was the SNR's decision that the presidential decree on national administration, passed by the government on 17 April 1945, would not apply to Slovakia. The commission of the government presidium, led by Jan Šrámek, negotiated with SNR delegates on 25 April 1945, and even it could not come up with any concrete proposals. (Document No. 3). The SNR passed guidelines for its delegation's negotiations with the government on May 26 (Document No. 4). The first three parts of the guidelines contained a proposal for the constitutional structure of the state; the other parts were concerned with a clear division of powers between the central organs and the national organs of Slovakia. The leadership of the Czechoslovak Communist Party came out against discussion of the first three parts of the guidelines the day after their having been passed. A joint session with the Communist Party was convened on May 31, and its participants passed the resolution that constitutional questions concerning the relations of Czechs and Slovaks, as contained in the proposal of the Slovak National Council, not be on the agenda, that the upcoming negotiations of the government and the SNR delegation, therefore, not deal with them and be restricted only to making clear the jurisdictional limits between both institutions. With the consent of the Slovak Communists, the ministers from the Czech political

parties refused to negotiate the first three articles and concentrated on other points.

The result of the three joint meetings of the SNR presidium and the government, from May 31 to June 2, (Document Nos. 5-7) was the first Prague agreement (Document No. 8), which the SNR ratified on June 5, 1945.

The second Prague agreement, of 11 April 1946, was the result of a three-day discussion between delegates of the government and the SNR. The course of the discussion was reported to the government by its premier, Zdeněk Fierlinger (Document No. 14). The agreement limited the powers of the president and of the SNR and dealt with the standing of the Slovak organs in the planning, statistical, and auditing service (Document Nos. 15 and 16).

The third Prague agreement came about in the political conditions following the general elections in May 1946, where the Democratic Party won 62 per cent of the Slovak vote. The Communists tried to limit the Democratic Party's power position and to prevent it from implementing its electoral success in the Slovak centres of power. Immediately after the elections, they aimed at limiting the powers of the SNR and the cabinet, by trying to increase these organs subordination to the government. Up to that point, the Communists had been coming out as supporters of extensive powers for the Slovak national organs. Suddenly, they changed their position and embraced opposite initiatives. They worked out a draft that became the basis for the third Prague agreement and tried to make it the draft of all Czech parties and on its basis to group together the Czech national bloc. They achieved their aim.

The position of the Slovak national organs and of the national-political rights of Slovaks weakened the power aims of the Communists and prevented the establishment of Czech-Slovak relations from being those of "equals". The Czech non-Communist parties welcomed the Communists' turnaround in relations with Slovakia; the suggested measure fit in with their earlier ideas. The Slovak Communists, after their initial disapproval, accepted these proposals as useful for their own power aims.

Klement Gottwald first convened the Czech National Front on June 12 and 14, 1946, which in essence passed the draft agreement that had been worked out by the Slovak Communists (Documents Nos. 17 and 18). The National Front of Czechs and Slovaks first negotiated this amended draft and the draft of the Czech National Front on June 14 (Document No. 19). The Slovak National Front, however, ratified its own draft, on

June 17, which did not conform at all to the Czech draft. Only representatives of the Democratic Party defended the Slovak draft, and the confrontation led to the third Prague agreement (Document No. 23) at the meetings of the National Front of Czechs and Slovaks, June 21, 24, and 27 (Document Nos. 20, 21, 22). The government ratified it on 28 June 1946, and the SNR on 8 July 1946 (Document No. 25).

The codicil to the third Prague agreement, of 17 November, was the result of the "governmental" and political crisis in Slovakia in the autumn of 1947. The Communists, despite the resistance of the Democratic Party, succeeded in attaining extensive powers for the government in naming the board of commissioners and its individual members. The Slovak parties ratified the codicil on November 18 (Document No. 29).

The three Prague agreements bridged the period of the temporary constitutional arrangement and the defining of the relations of Czechs and Slovaks in the period 1945 to 1947. The Czech parties defeated the motion of the Slovak politicians to pass a constitutional law on the matter. The relations created by the Prague agreements were precarious and unsteady because it was a matter of political arrangement in which the predominance of the government and of the Czech parties made itself felt, and which could be, and was, changed according to the political interests and needs of the moment. After the 1946 elections, the power aims of the Communist Party were reflected in them, and the nationalistic positions of the Czech parties were implemented.

The Prague agreements gradually but increasingly limited the powers of the Slovak national organs, distanced themselves from the declarations about a state based on the principle of two equal nations, and affected Czech-Slovak relations very detrimentally.

Rejstřík

Čísla v závorkách rejstříku vyznačují období, v němž jmenovaný politik zastával funkci buď ve vládě ČSR, nebo ve sboru pověřenců:

Vlády:

- (1) 4. 4. 1945 – 6. 11. 1945
- (2) 6. 11. 1945 – 2. 7. 1946
- (3) 2. 7. 1946 – 25. 2. 1948

B

- Baššovanský Štefan – *poslanec PNS, ÚNS, člen SNR, gen. sekretář KSS* 154, 155, 218, 248
- Bažány Teofil – *člen SNR* 67
- Bečko Ján – *ministr exilové vlády, člen SNR, gen. tajemník Strany práce* 111, 113, 114, 152, 218, 231, 232, 241
- Beharka Ján, dr. – *poslanec PNS, člen SNR (Dem. strana, Strana slobody)* 218, 231
- Belluš Samuel, dr. – *poslanec PNS, ÚNS, pověřenec SNR pro informace* (6), (7), (Dem. strana) 21, 31, 34, 178, 220
- Beneš Eduard, dr. – *prezident ČSR* 10, 73, 197, 237
- Beran Rudolf – *předseda agrární strany, do 27.4.1939 předseda protektorátní vlády* 109
- Blaho Pavol, ing. – *poslanec PNS, zástupce pověřence pro železnice* (2), (Dem. strana, Strana Slobody) 32
- Boček Bohumil, gen. – *náčelník generálního štábu ČSA* 93
- Böhm Emanuel, dr. – *pověřenec zdravotnictví* (7), (Dem. strana) 220
- Bruha Jozef, dr. – *člen SNR, (Strana slobody)* 67, 68, 104, 126, 127, 133, 152, 218, 246
- Bugár Miloš, dr. – *poslanec PNS, tajemník Dem. strany* 85, 143, 224, 229, 235, 237, 238, 242, 243, 245, 247

Sbory pověřenců:

- (1) 1. 9. 1944 – 5. 9. 1944
- (2) 5. 9. 1944 – 23. 10. 1944
- (3) 7. 2. 1945 – 21. 2. 1945
- (4) 21. 2. 1945 – 11. 4. 1945
- (5) 11. 4. 1945 – 8. 9. 1945
- (6) 18. 9. 1945 – 16. 8. 1946
- (7) 16. 8. 1946 – 18. 11. 1947
- (8) 18. 11. 1947 – 28. 2. 1948

C

- Clementis Vladimír – *státní tajemník v MZV* (1), (2), (3), *člen SNR, poslanec PNS, ÚNS, (KSČ)* 34, 35, 39
- Cvinček Andrej – *kanovník, poslanec ÚNS, místopředseda Dem. strany* 239
- Čaplovič Ján, dr. – *přednosta IV. odb. ÚPV (Strana práce)* 50
- Čatloš Ferdinand, gen. – *ministr národní obrany ve vládě Slovenské republiky* 108
- Červíček Bohumil – *přednosta politického odboru ÚPV* 92, 95
- Čulen Konštantín – *člen SNR* 64, 240

D

- Dérer Ivan, dr. – *předseda Nejvyššího soudu, čestný předseda Strany práce* 86, 236, 242
- Dimitrov Georgi – *předseda rady ministrů BLR, generální tajemník BKS* 10, 11
- Drtina Prokop, dr. – *ministr spravedlnosti ČSR* (2), (3), (nár. soc.) 57, 132, 137, 218, 242, 243, 245, 246
- Đurčanský Ferdinand – *ministr zahraničních věcí slov. státu* 219, 227, 237, 238, 244, 246
- Đuriš Július – *ministr zemědělství ČSR* (1), (2), (3), (KSČ) 96, 102, 108, 109, 112, 118, 120, 123, 128, 140, 141, 151, 154, 155, 156, 158, 218, 226, 232, 234, 238

E

Engliš Karel, prof. dr. – český ekonom, politik, filosof 190

F

Fejtenčík Mikuláš, JUDr. – generál, pověřenec pro nár. obranu (2), (3), (4), pověřenec pro vnitro (7), (8), taj. min. nár. obrany (1), (2) 224, 225, 227, 228, 230, 231, 237, 243, 245

Fierlinger Zdeněk – předseda vlády ČSR (1), (2), náměstek předsedy vlády ČSR (3), (soc. dem.) 8, 24, 26, 27, 29, 31, 32, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 50, 55, 56, 57, 73, 74, 75, 78, 79, 82, 83, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 103, 108, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160

Fillo Kornel, ing. – pověřenec pro dopravu (3), (5), pověřenec pro železnice (4), pověřenec pro pošty (6), pověřenec pro výživu (7), (Dem. strana) 178, 226, 227, 239, 240

Friedmann Julius, dr. – předseda NÚKŮ 88, 142

Friš E. – účastník porady KSČ s Dimitrovem v Moskvě 6.12.1944 12

Frlíčka Ivan – poslanec ÚNS, člen SNR, předseda Strany práce 104

G

Gašperík Július – člen SNR 67

Gottwald Klement – místopředseda vlády ČSR (1), (2), předseda vlády (3), (KSČ) 8, 12, 25, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 42, 43, 65, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 103, 111, 129, 130, 132, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 152, 156, 157, 158, 160, 197, 218, 221, 234, 242, 247

H

Hála František, msgre – ministr pošt ČSR (1), (2), (3), (ČSL) 35, 36, 43, 87, 88, 113, 114, 121, 132, 134, 137, 139, 142, 143, 144, 153, 158, 218

Hanzel Jozef – člen SNR 67, 68

Henlein Konrad – vůdce Sudetoněmecké strany, říšský místopředseda v Sudetech 85, 199, 226, 228, 235, 238

Hitler Adolf – kancléř Velkoněmecké říše 86, 107

Hlinka Andrej – zakladatel a předseda Hlinkovy slovenské ľudové strany 84, 85, 102, 105, 166, 226, 228

Hodža Fedor, dr. – poslanec PNS, ÚNS, člen SNR, gen. tajemník Dem. strany 87, 120, 122, 127, 128, 134, 139, 143, 144, 145, 146, 151, 153, 155, 156, 157, 218, 239

Hoffmann J., JUDr. – náměstek ministra vnitra 146, 164, 178

Holdoš Ladislav – poslanec PNS, ÚNS, člen SNR, tajemník ÚV KSS 105, 178

Horváth Ivan, dr. – místopředseda SNR, poslanec PNS (KSS) 58, 178

Husák Gustáv, dr. – pověřenec pro vnitřní věci (1), (2), (4), (5), pověřenec pro dopravu a veřejné práce (6), předseda sboru pověřenců (7), (8), (KSS) 29, 32, 34, 36, 38, 39, 41, 43, 87, 103, 178, 218, 236, 248

J

Josko Matej, dr. – pověřenec pro finance (6), (7), (8), poslanec PNS, ÚNS, (Dem. strana) 178, 239

K

Kapišovský Vasil – člen SNR (KSS) 204

Karvaš Imrich, prof. dr. – slov. ekonom, pedagog 108

Kempný Ján, dr. – poslanec ÚNS, gen. tajemník Dem. strany 78, 102, 109, 143, 219, 220, 224, 229, 235, 237, 238, 239, 242, 243, 245, 246, 247

Klímek Adolf – gen. tajemník ČSL 154, 218

Komandera Rudolf – emigrant, spojka se SRO 243

Kopecký Václav – ministr informací ČSR (1), (2), (3), (KSČ) 12, 29, 31, 35, 79, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 91, 103, 106, 107, 110, 113, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 143, 218, 228, 232, 234, 238

Körbel Pavel, dr. – předseda legislativního odboru ÚPV 36, 43, 91, 94, 116, 128, 146, 147, 153, 160

Krajina Vladimír, doc. dr. – poslanec ÚNS, gen. tajemník Čs. strany národně socialistické 93, 116, 124

Kružliak Imrich, dr. – býv. šéf tisku HSES, os. tajemník pověřence pro výživu ing. K. Filo, obviněný v procesu jako člen vedení SAV 243

Kvetko Martin, dr. – poslanec PNS, ÚNS, pověřenec pro zemědělství (5), (6), (7), pověřenec pro výživu (8), (Dem. strana) 178

Kyselý Jozef, dr. – primátor Bratislavy (Dem. strana) 220

L

Laušman Bohumil – ministr průmyslu ČSR (1), (2), (3), (soc. dem.) 80, 94, 101, 110, 111, 113

Lettrich Jozef, dr. – poslanec PNS, ÚNS, předseda SNR, pověřenec pro školství a nár. osvětu (1), (2), (předseda Dem. strany) 20, 22, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 58, 63, 64, 66, 67, 72, 73, 74, 77, 78, 82, 93, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 178, 194, 200, 204, 206, 211, 218, 223, 224, 228, 229, 230, 231, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 247, 248

Lichner Ján – státní tajemník v min. zahr. obchodu (1), (2), státní tajemník v min. obrany (3) (Dem. strana) 16, 86

Lukanovič Jozef, dr. – člen SNR (Dem. strana) 194

M

Majer Václav – ministr výživy ČSR (1), (2), (3), (soc. dem.) 16, 18, 19, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 43, 57, 80, 83, 85, 86, 88, 91, 96, 105, 107, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 134, 136, 137, 158, 218, 234, 241, 242

Majerský – odb. r., předseda III. odboru Úřadu předsednictva SNR 50

Masaryk Jan – ministr zahraničních věcí ČSR (1), (2), (3) 57

Maurois André – francouzský spisovatel 199
Meissner Alfréd, dr. – ministr spravedlnosti ČSR 1929–1934, ved. činitel soc. dem. 151

Moudrý, dr. – os. tajemník předsedy SNR dr. J. Lettricha (Dem. strana) 220, 223, 224, 229

N

Neckár Pavol – člen SNR 72

Nejedlý Zdeněk, prof. dr. – ministr školství a osvěty (1), (2), ministr ochrany práce a soc. péče (3), (KSČ) 29, 32

Nosek Václav – ministr vnitra ČSR (1), (2), (3), (KSČ) 31, 32, 34, 81, 82, 83, 105, 117, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 132, 134, 138, 144, 146, 147, 151, 153, 155, 159, 218, 221, 223, 230, 245

Novomský Ladislav, dr. – místopředseda SNR, pověřenec pro školství a osvětu (5), (6), (7), pověřenec pro informace (8), (KSS) 12, 22, 33, 103, 178, 200

O

Obtulovič Ludovít, dr. – poslanec ÚNS (Dem. strana), souzen jako člen vedení SAV 220

Obuch Otto – od r. 1940, za slov. státu zaměstnán v Úřadu propagandy, pracovník kabinetu J. Ursínyho 228, 243, 244

P

Pietor Ivan – ministr vnitřního obchodu ČSR (1), (2), ministr dopravy (3), pověřenec pro spravedlnost (1), zást. pověř. pro vnitřní věci (4), (Dem. strana) 16, 18, 19, 218, 240, 242

Plachý František, dr. – referent ÚPV 42

Polák Milan, pplk. – místopředseda SNR (Dem. strana, Strana slobody) 178, 183

Pollák Pavel – člen SNR 67

Prchala Lev, gen. – vojenský velitel na vých. Slovensku a Podkarp. Rusi 102, 245

Přidavok Pavol – předseda poválečné emigrantské národní rady v Londýně 219

Procházka Adolf, prof. dr. – *ministr zdravotnictví ČSR (1), (2), (3), (ČSL) 16, 18, 19, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 41, 56, 57, 115*

Püll Ján, dr. – *pověřenec pro obchod a průmysl (4), (5), (6), (7), pověřenec pro věci hospodářské (1), pověřenec pro soc. péči (8), (KSS) 64, 73, 178*

R

Rajec Juraj, prof. dr. – *obviněný v procesu jako člen vedení SAV 243*

Reiman Milan, ing. – *vedoucí kanceláře předsedy vlády 216, 217*

Ripka Hubert, dr. – *ministr zahr. obchodu ČSR (1), (2), (3), (nár. soc.) 31, 41, 43, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 125, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 154, 156, 157, 158, 218, 232, 233, 234, 237, 238, 240, 241*

S

Sidor Karol – *vyslanec slov. státu ve Vatikánu, ministr vnitra (HSES) 219, 227, 237, 246*

Slánský Rudolf – *poslanec ÚNS, gen. tajemník KSČ 80, 83, 87, 103, 115, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 128, 132, 133, 139, 140, 142, 146, 151, 157, 158, 218, 238, 239, 241, 242*

Slávik Juraj – *ministr vnitra exilové vlády 1940–1945, čs. velvyslanec ve Washingtonu 86*

Stalin Josif Vissarionovič – *předseda rady ministrů SSSR, gen. tajemník ÚV VKS(b) 10, 11*

Staško Jozef, dr. – *poslanec ÚNS (Dem. strana), souzen jako člen vedení SAV 220, 235*

Stránský Jaroslav, prof. dr. – *ministr spravedlnosti ČSR (1), nám. předsedy vlády ČSR (2), ministr školství a osvěty ČSR (3), (nár. soc.) 16, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 43, 57, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 110, 113, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 153, 155, 156, 218, 240, 241, 242, 247*

Styk Jozef, ing. – *místopředseda SNR, pověřenec pro dopravu (1), pověřenec pro veřejné práce (2), (3), (4), pověřenec pro techniku (7), (Dem. strana) 178*

Šabo, dr. – *poslanec (Strana slobody) 218*

Ševčík Ján, dr. – *pověřenec pro pošty (2), (3), (4), (5), pověřenec pro zdravotnictví (6), (Dem. strana) 178*

Široký Viliam – *náměstek předsedy vlády ČSR (1), (2), (3), (KSS) 16, 18, 19, 98, 100, 102, 104, 105, 106, 111, 115, 120, 141, 145, 147, 157, 218, 241, 245, 247*

Škodáček Pavel – *člen SNR (KSS) 206*

Šmidke Karol – *poslanec PNS, ÚNS, předseda sboru pověřenců (6), místopředseda SNR, (místopředseda KSS) 31, 35, 44, 178*

Šoltész Jozef – *ministr ochrany práce a soc. péče ČSR (1), (2), pověřenec pro spravedlnost (1), (2), pověřenec pro soc. péči (7), pověřenec pro průmysl a obchod (8), poslanec PNS, ÚNS, (KSS) 34*

Šrámek Jan, msgre – *náměstek předsedy vlády ČSR (1), (2), (3), (ČSL) 7, 16, 18, 19, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 40, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 112, 116, 122, 123, 125, 126, 127, 152, 154, 155, 156, 157*

Šrobár Vavro, dr. – *ministr financí ČSR (1), (2), pověřenec pro školství a osvětu (3), (předseda Strany slobody) 31, 32, 86, 87, 101, 102, 104, 113, 115, 124, 125, 134*

Štefánik Ivan, JUDr. – *pověřenec spravedlnosti, předseda Nejvyššího správního soudu v Bratislavě (Dem. strana) 225, 243, 244, 246*

Šverma Jan – *poslanec NS 1935–1938, člen moskevského vedení KSČ 111*

T

Thurzo Fedor, dr. – *předseda Nejvyššího kontrolního dvora, pověřenec pro soc. péči (1) (Dem. strana) 183*

Tiso Jozef – *prezident Slovenské republiky, předseda HSES 76, 77, 79, 90, 107, 134, 201, 237, 239*

Tuka Vojtech (Béla) – *nám. předsedy vlády Slovenské republiky 1939, předseda vlády Slov. republiky 1939–1944, místopředseda HSES 66, 201*

U

Ursíny Ján – *náměstek předsedy vlády ČSR (1), (2), (3), pověřenec pro věci hospodářské (1), pověřenec pro zemědělství (3), (4) (Dem. strana) 16, 17, 18, 34, 35, 36, 39, 40, 75, 81, 82, 87, 89, 97, 103, 106, 111, 115, 117, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 127, 129, 131, 133, 137, 138, 145, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 226, 228, 229, 244, 245*

V

Való J. – *účastník porady KSČ s Dimitrovem v Moskvě 6.12.1944 12*

Vičánek J. – *poslanec (ČSL) 218, 233, 238*

Viktory Július, dr. – *pověřenec SNR pro vnitro (6), (KSS) 111, 112, 178*

Vilím Blažej – *poslanec ÚNS, gen. sekretář soc. dem. 82, 89, 92, 93, 218*

Vojtaššák Ján – *spišský biskup, místopředseda Státní rady slovenského státu (HSES) 89*

Z

Záturecký, JUDr. – *předseda Nejvyššího soudu v Bratislavě 236, 242*

Zaťko Peter – *poslanec ÚNS, pověřenec pro průmysl (3), (Dem. strana) 80, 108*

Zenkl Petr, dr. – *nám. předsedy vlády, předseda Čs. strany nár. soc. 218, 239, 241*

Žiak Andrej – *člen SNR (Dem. strana) 66*

Pražské dohody 1945–1947

Sborník dokumentů

Editor: Rudolf Jičín, Karel Kaplan, Jaroslav Šilar

Redakce: Milena Janišová, Jan Jiříček, anglické résumé Derek Paton

Počítačová sazba Jan Minář

V ediční řadě Sešity ÚSD vydal Ústav pro soudobé dějiny ČSAV

ve spolupráci se Státním ústředním archivem v Praze

Praha 1992